

A doktori értekezés a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
Doktori Iskolája Civilisztika I. doktori programja keretében készült.
A Doktori Iskola vezetője Prof. Dr. Jakab Éva egyetemi tanár

**A KISÉRTÉKŰ PER SZABÁLYAINAK PERRENDI
KOMPATIBILITÁSA**
**DOGMATIKAI ELEMZÉS JOGTÖRTÉNETI ÉS EURÓPAI
KITEKINTÉSEL**

Kézirat lezárva: 2011. április 30.

Témavezető:
Prof. Dr. Szabó Imre
tszv. egyetemi tanár
SZTE Polgári Jogi
és Polgári Eljárásjogi Tanszék

Készítette:
dr. Pallós Nikoletta
PhD hallgató

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék	2
Rövidítések jegyzéke	5
Fontosabb irodalmi hivatkozások rövidítéseinek jegyzéke.....	7
I. fejezet. A kutatás célkitűzése és alkalmazott módszerei.....	8
1. Az értekezés célkitűzései	8
2. A dolgozatban alkalmazott kutatási módszerek.....	11
II. fejezet. Történeti előzmények	13
Bevezetés	13
1. A sommás eljárásról szóló törvény megszületésének nehézségei.....	14
2. A sommás eljárás elemzése: általában	18
2.1. A sommás eljárás bevezetésének céljai	19
2.2. Az eljárás alanyai és más szereplői.....	20
2.2.1. A bíróságok	20
2.2.2. Az eljárás alanyai: felek, pertársaság, beavatkozó, szavatos.....	21
2.2.3. Az eljárás egyéb szereplői: ügyvédek	24
2.3. A sommás eljárás alapelveiről.....	25
2.3.1. A szóbeliség elve	25
2.3.2. A közvetlenség elve	27
2.3.3. A nyilvánosság elve	27
2.3.4. Rendelkezési elv	28
2.3.5. A bíróság pervezetési joga, mint alapvető elv	29
2.3.6. Egymásutánosság elve a sommás eljárásban	30
2.3.7. Szabad bizonyítás elve	31
3. A sommás eljárás szabályainak részletes elemzése	33
3.1. A sommás eljárás esetei: a járásbíróság hatásköre	33
3.2. Képviselési szabályok a sommás eljárásban.....	34
3.3. Az elsőfokú eljárás kezdeményezése.....	35
3.4. Perakadályok	36
3.5. Megjelenés idézés nélkül	37
3.6. Idézés egyezségi kísérletre, egyezségi kísérlet.....	37
3.7. Vizontkereset	38
3.8. Szóbeli tárgyalás.....	39
3.8.1. Szóbeliség és nyilvánosság elve	39
3.8.2. A kereset előadása.....	39
3.8.3. A pergátló kifogások, az osztott tárgyalási rendszer.....	40
3.8.4. Kereset változtatás	41
3.8.5. Az esetlegességi elv mellőzése	41
3.8.6. Makacsság és igazolás.....	42
3.9. Bizonyítás	44
3.10. Bírői határozatok.....	49
3.11. Perorvoslatok: Fellebbvitel, felülvizsgálat, felfolyamodás	50
3.11.1. Fellebbezés.....	51
3.11.2. Felülvizsgálat (revisio)	52
3.11.3. Felfolyamodás	53
3.12. A sommás eljárás továbbélése.....	54
4. Az 1893. évi XIX. törvény: a fizetési meghagyásról.....	54
4.1. A fizetési meghagyásos eljárásról általában	55

4.2. A fizetési meghagyás értékhatára.....	56
4.3. A fizetési meghagyás kibocsátása és az ellentmondás.....	58
III. Fejezet. A kis értékű követelések európai eljárása	61
1. A kis értékű követelések európai eljáráshoz vezető út	61
2. A rendelet szabályozási technikája	66
3. A rendelet alkalmazási köre és hatálya.....	68
4. Az eljárás megindítása – a kereset(levél) elutasítása	71
5. Nyelvhasználat az eljárásban	78
6. Bizonyítékok előterjesztése és eshetőségi elv	83
7. Képviselő és költségek.....	87
8. Határidők és alkalmazásuk.....	90
8.1 A határidőkre vonatkozó szabályozás szintjei	90
8.2. Az ESCP szerinti határidők osztályozása	91
8.3. A határidők számítása	94
8.4. Határidő az érdemi határozat meghozatalára	97
9. Határozat és fellebbezés a határozat ellen.....	99
10. Quo vadis ESCP?.....	101
IV. Fejezet. A kisértékű perek szabályainak elemzése.....	102
1. Próba-szabályozási jelleg	102
2. A kisértékű perek fogalma	105
2.1. „Kisértékű perek” vagy sommás eljárások	105
2.2. Rendszertani szempontok: mennyiben önálló rész a kisértékű per?.....	113
2.3. A kisértékű perek alkalmazásának pozitív feltételei	116
(i) A helyi bírósági hatáskörbe való tartozás.....	116
(ii) Az egymillió pertárgyérték	118
(iii) Kizárólag pénzfizetésre irányuló követelés.....	119
(iv) A kisértékű perek összekötése a fizetési meghagyásos eljárással	121
2.4. A pertárgy értékének vizsgálata a kisértékű pereknél.....	126
2.5. A kisértékű peres formát kizáró körülmények	131
2.5.1. Hirdetményi kézbesítés	131
2.5.2. Ügygondnok kirendelése.....	134
2.5.3. A felek közös kérelme.....	134
2.5.4. A keresetváltoztatás hatása az eljárási formára	136
3. Keresetindítás a kisértékű perben	141
4. A tárgyalás előkészítése és kitűzése.....	145
4.1. A tárgyalás előkészítése	146
4.2. A tárgyalás kitűzése	149
4.3. A tárgyalási időköz anomáliája.....	150
4.4. A törvénykezési szünet	153
5. Első tárgyalási nap vagy első tárgyalási határnap?.....	157
5.1. Az első tárgyalási alkalom és elmulasztása hazai jogunk történetében	158
5.2. Az első tárgyalási (határ)nap és elmulasztása a kisértékű perekben.....	161
6. A tárgyalás elmulasztásának következményei a kisértékű perben.....	165
6.1. Az első tárgyalás elmulasztása az alperes által	166
6.2. A folytatólagos tárgyalás elmulasztása	174
6.3. A szünetelés korlátozása	178
6.4. A tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek általános összehasonlítása .	178
7. A bizonyítási indítvány előterjesztése	183
7.1. Bizonyítási indítvány előterjesztése az általános szabályok szerint	183
7.2. Bizonyítási indítvány előterjesztése a kisértékű perben.....	186

7.3. Kivételek a kisértékű perben irányadó bizonyítás-indítványozási rendelkezés alól	189
a)-b) A keresetváltoztatás és a vizontkereset.....	189
c) A beszámítási kifogás	189
d) Az ellenfél beleegyezése.....	190
e) Az önhiba hiánya.....	191
8. A keresetváltoztatás	193
9. Vizontkereset.....	198
10. Beszámítási kifogás	203
11. Perorvoslatok	207
11.1. A fellebbezés tárgya, tartalma, alapja	209
11.2. Keresetváltoztatás és beszámítási kifogás a fellebbviteli eljárásban	212
11.3. A másodfokú bíróság eljárása és határozata	213
V. Fejezet. Összegzés	216
1. Általános bevezetés.....	216
2. A dolgozatban levont következtetésem	217
A sommás eljárás	217
A kis értékű követelések európai eljárása	219
A kisértékű per	223
3. Válaszok a célkitűzésekre	234
Függelék.....	236
I.(A) táblázat	236
II. (A) táblázat.....	237
II. (B) táblázat.....	238
II. (C) táblázat.....	239
Irodalomjegyzék	240

Rövidítések jegyzéke

Rövidítés	Feloldás
Alkotmány	a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény
áf.	állásfoglalás
Békr.	a bíróság érdekkörében felmerült, elhárítható ok következtében keletkezett költségek viseléséről szóló 12/2002. (VI. 24.) IM r.
Bhtc.	a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikk
Bizonyítás-felvételi rendelet	A Tanács 1206/2001/EK rendelete (2001. május 28.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről
Brüsszel-I.	a Tanács 44/2001/EK rendelete (2000. december 22.) a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról
Brüsszel-II.	a Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről
Bszi.	a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 1997. évi LXVI. törvény
Btk.	a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
CPR	Civil Procedure Rules (Statutory Instrument 1998 No. 3132 L.17) as amended by amendment 52 (2010 March)
Csjt.	a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény
EBH	A Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye, Elvi Határozatok
EJEE	az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény)
EJEB	az Emberi Jogok Európai Bírósága
EUB	az Európai Unió Bírósága
ESCP	kis értékű követelés érvényesítésére irányuló európai eljárás (European Small Claim Procedure)
ESCP Rendelet	az Európai Parlament és a Tanács 861/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről
EUSZ	Az Európai Unióról szóló Szerződés és az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés Egységes Szerkezetbe Foglalt Változata (megjelent az Európai Unió hivatalos Lapjának 2010. március 30-ai, C 83 számában 1. o.
Határidő rendelet	a Tanács 1971. június 3-i 1182/71/EGK, Euratom rendelete az időtartamokra, időpontokra és határidőkre vonatkozó szabályok meghatározásáról
Hágai egyezmény	a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről szóló, Hágában, 1965. november 15. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről és a nemzetközi kézbesítést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2005. évi XXXVI. törvény
II. Ppn.	a polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1957. évi VIII. törvény
Itv.	az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény

Jat.	a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény
FMH	fizetési meghagyás
FMHtc.	a fizetési meghagyásokról szóló 1893. évi XIX. törvénycikk
FMHtv.	a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény
Kézbcsítés rendelet	az Európai Parlament és a Tanács 1393/2007/EK rendelete (2007. november 13.) a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkézbcsítés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről
LB	Legfelsőbb Bíróság
LPD	Directive 2000/35/EC of the European Parliament and of the Council of 29 June 2000 on combating late payment in commercial transactions (Late Payment Directive)
MOKK	Magyar Országos Közjegyzői Kamara
Pp. (1911)	a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk
Pp.	a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény
Ptk.	a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény
Ptr.	a polgári törvénykezési rendtartásról szóló 1868. évi LIV. tc.
Se.	a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikk
Storme-jelentés	Storme, Marcel (ed.): Approximation of Judiciary Law in the European Union (ld. az irodalomjegyzékben)
Te.	a törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvénycikk
Ükr.	a bírósági eljárásban megállapítható ügyvédi költségekről szóló 32/2003. (VIII. 22.) IM rendelet
Zöld Könyv	Green Paper on A European Order For Payment Procedure and on Measures to Simplify and Speed Up Small Claims Litigation COM (2002) 746
Végrehajtható Okirat rendelet	az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete (2004. április 21.) a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról
VI. Ppn.	a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény
VIII. Ppn.	az Országos Ítéltábla székhelyének és illetékességi területének megállapításáról, valamint az igazságszolgáltatás működését érintő egyes törvények módosításáról szóló 1999. évi CX. törvény
ZPO	Zivilprozessordnung
XII. Ppn.	a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2008. évi XXX. törvény

Fontosabb irodalmi hivatkozások rövidítéseinek jegyzéke

Rövidítés	Feloldás
Béli, 1996	Béli Gábor: Magyar jogtörténet Az államalapítástól 1848-ig, JPTE ÁJK, Pécs, 1996.
Béli, 1999	Béli Gábor: Magyar jogtörténet Tradicionális jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999
Bónis-Degré-Varga, 1996	Bónis György–Degré Alajos–Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zala Megyei Bíróság és a Jogász Egylet Zala Megyei szervezete, Zalaegerszeg, 1996
Fabinyi, 1931	Fabinyi Tihamér: A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1931
Herczegh, 1890	Herczegh Mihály: Plósz Sándor törvényjavaslata a föllebvitelről a sommás eljárásban – Vélemény, Pallas, Budapest, 1890
Herczegh, 1894	Herczegh Mihály: Magyar sommás eljárás és fizetési meghagyás. Budapest, Franklin-Társulat, 1894
Kapa-Szabó-Udvary, 2006	Kapa Mátyás – Szabó Imre – Udvary Sándor: A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006
Kengyel, 1993	Kengyel Miklós: Száz éves a sommás eljárásról szóló törvény, Magyar Jog 1993/10. 608-611, 608-609.
Kengyel-Harsági, 2009	Kengyel Miklós – Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2009, 366pp.
Magyary, 1898	Magyary Géza: A magyar polgári peres eljárás alaptanai, Franklin Társulat, Budapest, 1898.
Máthé, 1982	Máthé Gábor: A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867-1875, Akadémiai kiadó, Budapest, 1982
Németh, 1994	Németh János (szerk.): Magyar Polgári Perjog, Ligatura, Budapest, 1994.
Németh, 1999	Németh János (szerk.): A Polgári Perrendtartás Magyarázata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999.
Névai, 1987	Névai László: A szocialista polgári eljárásjog alapvető elméleti kérdései, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987, 349pp.
Névai-Szilberek, 1976	Névai László – Szilberek Jenő (szerk.): A polgári perrendtartás magyarázata, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976
Ökröss, 1880	Ökröss Bálint: A törvénykezés reformja, Saját kiadás, Budapest, 1880
Storme-jelentés	Storme, Marcel (ed.): Approximation of Judiciary Law in the European Union, 1994., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1994., 225pp.
Tatics, 1912	Tatics Péter: Sommás eljárás – Végrehajtási eljárás (Új Döntvénytár VI. kötet), Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1912
Térffy, 1927	Térffy Gyula: A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1927
Wopera, 2009	Wopera Zsuzsa: Európai családjog, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2009, 274pp.
Wopera-Asztalos, 2009	Wopera Zsuzsa – Asztalos Zsófia (szerk.): Egységesülő polgári eljárásjog Európában, HVG-ORAC, Budapest, 2009, 261pp.
Zöld Könyv	Green Paper on A European Order For Payment Procedure and on Measures to Simplify and Speed Up Small Claims Litigation COM (2002) 746

I. fejezet

A kutatás célja és alkalmazott módszerei

1. Az értekezés célkitűzései

„Átmeneti korban élünk. Ily korszak műveletei, főleg az igazságszolgáltatás terén, legkevésbé számíthatnak maradandóságra. Minden, a mi eddig történt: ideiglenes. A megkezdett irány folytonosan változik. A holnap lerontja azt, úgy lehet, mit a tegnap és ma tervszerűleg alkotott.”¹

Ökröss Bálint szavai talán ma sem lehetnének aktuálisabbak, mint voltak a 19. század végén, röviddel a kiegyezés után, s – témámhoz közeledve – a polgári eljárásjog félévszázados reform-vonulatának kellős közepén. Bizonyos szempontból az eljárásjog mai helyzete is összehasonlítható, összevethető azzal a korrallal. Akkor is volt egy kész eljárásjogi rendje az országnak, amely az ideiglenes nevet viselte ugyan – ebben nyilvánvalóan eltér a mai helyzettől –, de több mint ötven évet volt hatályban, s őrizte egy korábbi eljárásjogi korszak egyre terhesebbé váló emlékeit, hordozta koloncáit. Ma, amikor a polgári perrendtartásunk ötvennyolcadik éve van hatályban, s az ideiglenességet nevében sem hordozza, mi mondatja velünk, hogy mégis hasonlítható jelen korunk az 1800-as évek végéhez? Az, hogy a Pp. is túlélte azt a társadalmi-, gazdasági- és jogrendszert, amelyben született, s így az idő múlásától vált átmenetivé az egyébként időtállóknak szánt kódex. Ezt Kengyel Miklós már 2003-ban felvetette: „A magyar polgári eljárásjog újrakodifikálása elkerülhetetlen: a hazai jogalkotás Matuzsálemjének számító 1952. évi polgári perrendtartás ugyanis – kilenc novella és hatvan kisebb nagyobb módosítás után – belső koherenciájának az elvesztése miatt teljes felülvizsgálatra és gyökeres átalakításra szorul.”²

Persze kétség nem fér ahhoz, hogy pusztán egy rendszerváltozás – legyen az mégoly átfogó is, mint a magyarországi volt – nem indok arra, hogy egy kódexet azonnal lecseréljünk, ahogy ennek az okoskodásnak legjobb példája maga a Ptk., a Btk. – bár mindegyik revízió alatt áll mára, s az Alaptörvény is felváltja az Alkotmányt. Fel lehet még azt is hozni, hogy az említett törvények maguk is olyan átfogó novelláris módosításon estek keresztül, hogy már csak nyomokban hordozzák a korábbi jogalkotási megoldásokat, így jogállami törvényműnek tekinthetők. Ugyanakkor,

---

¹ Ökröss Bálint: A törvénykezés reformja. Saját kiadás, Budapest, 1880, (a továbbiakban: Ökröss, 1880), 3.

² Kengyel Miklós: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. Pécs, 2003, MTA Doktori értekezés tézisei. 42. pont.

véleményem szerint, egy kódexnek – mások mellett – az állandóságot is képviselnie kell, biztos világítótornynak kell lennie a körülötte háborgó jogi tengeren. Ebben a tekintetben a Pp. bizony nem felel meg a kódexekkel szemben támasztott elvárásnak, minthogy a rendszerváltozást követően felgyorsult kisebb-nagyobb módosításainak üteme, s ez kelti azt az érzést a kutatóban, a jogalkalmazóban, a jogkereső polgárban egyaránt, mintha a törvény számának változatlansága ellenére, maga a világítótorony is a hányódó tengerre vetődött volna. Ettől a borzasztó ütemű módosítási dömpingtől tűnik úgy, hogy az állandó átmenet korszakában élünk, ahol a megkezdett irány folyamatosan változik, s a tegnapi eredményeit a ma rontja le, a máé pedig a holnap fogja... Ráadásul a 19. század eljárásjogi gondolkodóinak ott volt egy kitűzött végcél – egy új perrend alkotása – amely azért egy irányba terelte a tudomány és a jogalkotás felelős személyeit. Jelenkorunkban nincs napirenden a hazai jogalkotó részéről ilyen nagyívű vállalkozás; vagyis ma feladatunk a meglévő, javított, de állandó módosítást igénylő rendszer aktuális problémáinak megoldása – anélkül, hogy elő lenne írva olyan átfogó cél, amely a módosításokat irányozza.

Nyilvánvaló, hogy bizonyos szempontból szerencsésebbek vagyunk évszázados elődeinknél, hiszen az ő követeléseik – a nyilvánosság, szóbeliség és közvetlenség elvén nyugvó perrendtartás – többnyire megvalósultak. Jelen korunknak is vannak azonban olyan célkitűzései, amelyek egy kódex teljes újraszabályozásának szintjét talán nem érik el, mégis nagy kihívásnak bizonyulnak úgy az elmélet, mint a gyakorlat szakemberei számára. Egyik ilyen feladat az európaizálódó eljárásjog igazítása az Unió követelményeihez. Erről – terjedelmi okokból – csak a szükséges szinten teszünk említést.³ A másik nagyobb feladat, hogy olyan elvekhez és általános célkitűzésekhez igazítsuk az eljárásjogunkat, amelyek száz éve még nem tűntek oly fontosnak, hiszen égetőbb problémák is voltak akkor. Az egyik ilyen újonnan felbukkant követelmény az ésszerű időn belül történő eljárás „kényszere”, amely alapvetően szintén nemzetközi forrásból származik, azonban beszivárgott nemzeti jogunkba és széles körben kötelező erőre tett szert.

Dolgozatom célkitűzése ezekhez a jelenségekhez kapcsolódik. A magyar polgári eljárásjogban újra megjelent a sommás eljárás, amely a 19. század végén hosszú

---

³ A kérdésről átfogóan ír Kengyel Miklós – Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2009, 366. pp. (Kengyel-Harsági, 2009); részterületeket nagy mélységben elemez Wopera Zsuzsa: Európai családjog, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2009, 274. pp. (Wopera, 2009); Wopera Zsuzsa – Asztalos Zsófia (szerk.): Egységesülő polgári eljárásjog Európában, HVG-ORAC, Budapest, 2009, 261. pp. (Wopera-Asztalos, 2009)

folyamat eredményeképpen részben leváltotta az akkori ideiglenes perrendtartást, s szabályozási előképe volt a Plósz-féle Pp.(1911)-nek. Feltett szándékunk, hogy ezt a jogintézményt részletesen elemezzük egyrészt történeti szemlélettel, másrészt dogmatikai-kritikai élel. A jogalkotó azzal a céllal alkotta meg ezt az eljárást, hogy társadalmilag kevésbé költséges, gyorsabb és egyszerűbb eljárási formát képezzen.⁴

Ehhez kapcsolódó célkitűzés, hogy megvizsgáljuk és megkíséreljünk választ adni arra a kérdésre: vajon a kis értékű perek szabályai biztosítják-e a gyorsabb elbírálást és egyszerűbbek-e az általános rendelkezéseknél? Ennek során arra is választ kell kapjunk, hogy a kis értékű perek szabályai szervesen illeszkednek-e a perjogi szabályainkba, vagy a szabályozás a hatékony érvényesülést gátló ellentmondásoktól terhes? Végül szintén a jogalkotó által megfogalmazott másik célkitűzés – nevezetesen, hogy a kis értékű perek szabályai valóban kellően biztosítják-e az eljárási garanciák érvényesülését – nyomon követését tartjuk célunknak.

Ahogy már fentebb utaltunk rá, az eljárásjog európai szintű egységesülése megkerülhetetlen jelenség a nemzeti polgári eljárásjog területén is. Mivel az Európai Unió aktív volt az alacsony értékű határon átnyúló követelések érvényesítésének szabályozása terén, s e szabályok rendeleti, tehát közvetlenül érvényesülő formát öltöttek, vizsgálni kell az európai szabályok magyar jogrendbe való illeszkedésének állását is. E körben olyan helyzetek kimutatására törekszünk, amelyek biztosítják vagy éppen ellenkezőleg, hátráltatják az uniós jogalkotó céljának megfelelő érvényesülését.

Meg kell említeni: munkánk tematikáját és terjedelmét egyaránt lehatárolja, hogy mások is foglalkoznak ezzel a témakörrel. Nyilas Anna megvédett dolgozatában a polgári per egyszerűsítésének és gyorsításának eszközeit vizsgálja európai összehasonlító dimenzióban. Eredeti szándékaink szerint a dolgozat összehasonlító részt is tartalmazott volna, amit azonban az említett munka nagyban elvégzett. Így csak arra tudunk fókuszálni – s ez a dolgozat tárgyának lehatárolása egyben –, hogy a Magyarországon érvényesülő (nemzeti és uniós rendeleti) jogszabályokat elemezzük. A párhuzamosságok elkerülése végett kerültük a horizontális összehasonlítást, de egyes jogintézmények kapcsán szükséghez képest kénytelenek leszünk felvillantani más jogrendszerek megoldásait, mintegy illusztrációként. A dolgozatnak tehát nem lehet fő célja más jogrendszerek egymással és a magyar megoldásokkal való összevetése.

---

⁴ V.ö.: XII. Ppn. általános indokolás 2. pont

2. A dolgozatban alkalmazott kutatási módszerek

A kutatás módszere – igazodva az értekezés tárgyához – alapvetően dogmatikai elemző, amelyhez kiegészítő jelleggel a történeti és az európai összehasonlító módszer társul. A módszerek hangsúlya tárgyhoz kötött, így az egyes fejezetekben eltérő.

A II. fejezetben a sommás eljárás bevezetését és mára jogtörténetivé vált szabályait történeti-kritikai közelítéssel elemezzük. Mivel a jogtörténeti irodalom a sommás eljárás bevezetését és szabályait részletesen nem dolgozta fel, ezért szükségét éreztük a dolgozat hozzávetőleg egyötödét annak az eljárásnak szentelni, ami történeti előképét adja a mai szabályozásnak. A vizsgálat során kis részben támaszkodtunk a jogtörténeti vizsgálatokra, azonban ahol nem, vagy véleményem szerint nem helyesen tartalmaztak valamilyen jelentős információt, ott közvetlenül az eredeti jogszabályokra illetve az azokat kommentáló korabeli irodalmi nézetekre támaszkodtam. A szabályok részletes elemzését követően következtetéseket vonunk le a sommás eljárás értékelésére, abból a célból, hogy a mai kísértékű eljárást azok tükrében értékelni tudjuk. A mai eljárásjogi környezet miatt itt elemezni kell a fizetési meghagyásos eljárás kezdeteit és továbbélését is; a módszerek és a célkitűzések a fentebbivel azonosak.

A III. fejezet európai kitekintést tartalmaz, az összehasonlító módszert itt annyiban használtuk, amennyire a kizárólag a közvetlenül érvényesülő európai szabályok vizsgálatához arra mód nyílik. Semmiképpen sem a klasszikus összehasonlításra törekedtünk itt, mert azt a már említett dolgozat részben elvégezte, s a téma feldolgozottsága miatt nem volt mód áttekintő vizsgálatra sem. Ezért inkább az ESCP rendelet azon szabályait választottuk ki, amelyek egy Magyarországon folytatott eljárásban a mögöttesen alkalmazandó magyar perjogba való beilleszkedése érdeklődésre tarthat számot. Ezen európai szabályoknál kitértünk a megalkotás folyamatára, az ott ütköző érvekre és ellenérvekre (történeti módszer), majd kritikai élel vizsgáltuk a magyar eljárási szabályokkal való kölcsönhatását (dogmatikai elemző módszer). A fejezet az előzőhöz hasonlóan szintén a dolgozat kb. egyötödét teszi ki.

A IV. fejezet a legterjedelmesebb, fő célkitűzéseink ehhez a fejezethez kapcsolódnak. Itt a korábbi fejezetek alapjain részletesen vizsgáltuk a kis értékű per szabályait a fentebb már meghatározott célkitűzéssel. A módszer alapvetően dogmatikai elemző, sok esetben kiegészülve a jogtörténeti és az európai kitekintésből levonható következtetésekkel. Jobbító szándékkal igyekeztünk állást foglalni a szabályok megfelelőségéről.

Az V. fejezet következtetéseim összefoglalását és a célkitűzéseikre adott válaszokat tartalmazza.

A munka során feldolgozni igyekeztem a téma szerint releváns magyar és idegen nyelvű, elsősorban angol jogirodalmat. A történeti elemzéseknél Herczegh Mihály, Magyary, Térfy, Fabinyi jelentették a kiindulópontot, a hatályos jog kapcsán, Névaitól és Szilberekytól kiindulva Gáspárdy László munkásságán át Kengyel Miklós és Németh János összefoglaló munkáira alapoztam. Az európai eljárásjog terén pedig Harsági Viktória, Kengyel Miklós, Wopera Zsuzsa alapk munkáin felül Storme, Magnus, Mankowski, Storskrubb munkái szolgáltak világítótornyként.

II. fejezet

Történeti előzmények

Bevezetés

A sommás eljárás jelenkori szabályainak értékelését szükségképpen megelőzi a jogtörténeti előzmények értékelése. Ezek ugyanis azok a szabályok és intézmények, amelyek fényében – ha a történeti fejlődés organikus jellegű – a mai szabályozást természetes alapjaira tudjuk helyezni. Természetes alapjaira azért, mert egy akár külföldről tételesen átvett, vagy külföldi minta alapján hazaivá formált intézmény is mindig a belső jogi környezetben válik rendszeralkotó tényezővé, tényleges működése mindig szervesen függ az aktuális jogi és társadalmi környezettől. Mottóként a dolgozat II. fejezetét adó történeti kitekintés (és majd a III. fejezetében foglalt európai kitekintés szükségességéhez) Horváth Józsefet idézzük: „Kétségtelen, hogy a tudományos theoria a perjogi törvények alkotásánál is fontos tényező; de csak annyiban, hogy utmutatásul szolgál arra nézve, miképen lehet az adott viszonyok közt valamely jogi intézményt a célnak megfelelő módon a gyakorlati életben érvényre jutatni, s mely kipróbált s jóknak bizonyult idegen jogi intézményeket lehet nálunk a viszonyok azonossága miatt átültetni, s meghonosítani.”⁵

Így a sommás eljárásnak is voltak külföldi mintái eredeti megalkotása idején, s ahogy látni fogjuk, a ma újraalkotott eljárásnál is megjelölt a jogalkotó külföldi példákat. Ha pedig térben választhatunk eltérő modellt, akkor időben is érdemes legalább hazai szabályozásunk korábbi modelljeit megvizsgálni, különös tekintettel arra is, hogy – meglepő módon – a jogszabályi és társadalmi környezet – akár századévnyi és több rendszer távlatából sok hasonlóságot, néhol azonosságot is mutat a mai eljárásjogi rendszerrel – ahogy ezt magunk is tapasztaltuk a vizsgálat során. Ha tehát a jogi környezet összehasonlítható, ha azonos, vagy legalább összemérhető társadalmi igények hívták életre a sommás eljárást, akkor a jogtörténeti tapasztalatban felgyülemlett bölcsesség alapot adhat a mai szabályok helyességére levonandó következtetésekre is. E fejezetben ezeket a későbbi következtetéseket kívánjuk megalapozni.

A történeti előzmények vizsgálatánál – legfőképp terjedelmi, de egyben műfaji korlátok miatt is, hiszen fő tárgya szerint nem jogtörténeti tárgyú a dolgozat – meg kell

---

⁵ Horváth József: A sommás eljárás reformja, Pozsonyi Szemle, Pozsony, 1892, 25. szám 1-2. pp.

vonni a vizsgálódás határait. Itt a korai magyar jogtörténettől eltekintünk,⁶ arra csak szükséghez képest utalunk. Vizsgálódásaink kezdő időpontja az 1848-at követő, azon belül is különösen a kiegyezést követő időszak, amely egyszerre hozott szervezeti reformot, és ezzel együtt sürgető igényt a polgári eljárási rend megreformálására is.

1. A sommás eljárásról szóló törvény megszületésének nehézségei

A sommás eljárást megelőző polgári törvénykezési rendtartás (az 1868. évi LIV. törvénycikk, a továbbiakban: Ptr.) 1869. június 1-jén lépett hatályba,⁷ és ezzel szinte egyidejűleg jelentkeztek a vele kapcsolatos problémák, panaszok is. A módosítás sürgető igénye abból is adódott, hogy a jogalkotók ezt a törvényt csupán ideiglenesnek szánták,⁸ csak addig szándékozták a peres és peren kívüli eljárást rendezni, amíg a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartást bevezetni nem lehet.

A szóbeli eljárás természetesen megvolt korábbi perjogunkban is, csak a legalsóbb szintű bíróságok kivételével háttérbe szorult a mohácsi vést követő évszázadokban.⁹ Az írásbeli per (*processus ordinarius v. sollemnis*) „rendszerint hosszas lefolyású, halasztások, kifogások, a perorvoslatok sokféle lehetőségét (biztosította, amelyben) a főszerepet a prókátorok játszották.”¹⁰ A perek túlnyomórészt szabályozó írásbeli per azonban már nem felelt meg a polgárosodott korszak kívánalmainak. Történelmi körülmények miatt az Ideiglenes Törvénykezési Szabályzat a rendi gyökerekhez tért vissza, az írásbeliség minden hátrányos következményével.¹¹

---

⁶ A magyar igazságszolgáltatás szervezeti és eljárási történetéhez hasznos adalékok lehetnek a következő források: Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházi királyok alatt, Budapest, 1899.; Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás, Pest, IV. kiadás 1892.; Herczegh Mihály: Plósz Sándor törvényjavaslata a föllebvitelről a sommás eljárásban – Vélemény, Pallas, Budapest, 1890 (Herczegh, 1890); Tatics Péter: Sommás eljárás – Végrehajtási eljárás (Új Döntvénytár VI. kötet), Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1912 (a továbbiakban: Tatics, 1912); Bónis György–Degré Alajos–Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zala Megyei Bíróság és a Jogász Egylet Zala Megyei szervezete, Zalaegerszeg, 1996; különösen 190-231. (a továbbiakban: Bónis-Degré-Varga, 1996); Tóth Lőrincz: A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság rendszere a polgári törvénykezésben, magyar szempontból. Budapest, 1876.; Béli Gábor: Magyar jogtörténet Az államalapítástól 1848-ig, JPTE ÁJK, Pécs, 1996 (a továbbiakban: Béli, 1996); Béli Gábor: Magyar jogtörténet Tradicionális jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999. (a továbbiakban: Béli, 1999); Stipta István: A magyar bírósági rendszer története, Debrecen, 1998; Szabó István: Az igazságszolgáltatási rendszer a polgári Magyarországon, Miskolci Egyetem Jogtörténeti Tanszék, Miskolc, 1997

⁷ A Ptr. elfogadásának speciális körülményeiről, a – szokásos eljárástól eltérő – parlamenti vitáról és különösen Deák Ferenc abban játszott különös szerepéről : Máthé Gábor: A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867-1875. Akadémiai kiadó, Budapest, 1982, (a továbbiakban: Máthé, 1982) 26-28. pp.

⁸ Máthé, 1982, 28-29.

⁹ Bónis-Degré-Varga, 1996, 158.

¹⁰ Béli, 1999, 143.

¹¹ Bónis-Degré-Varga, 1996, 232.

A korszak szakmai közvéleménye szerint a végcél mindenképpen a szóbeliség és közvetlenség elvein alapuló perrendtartás – amely a kor kívánalmainak is megfelelt. Ez azonban szervezeti megújulást is igényelt: ennek érdekében állította fel a Ptr. 4. §-a a Magyar Királyi Curia egyik osztályaként a semmítőszéket, mint a szóbeliség és közvetlenség egyik feltételét. „A modern magyar bírósági szervezet kiépülése a felsőbbbíróóságok rendi szervezetének felszámolásával és a bírói függetlenségről szóló 1869:4 tc.-kel vette kezdetét, amely kimondta, hogy «az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik»”.¹² A polgári törvénykezés reformja tehát szorosan együtt haladt az igazságszolgáltatási szervezet megújításával, a rendi gyökerek elvágásával és a polgári törvénykezési szervezet kialakításával.¹³ Még határozottabb kifejezést nyert ezen irány az 1870. évi XIV. tcz.-ben, amely kifejezésre juttatja, hogy olyan törvénykezési rendszert kíván létrehozni, amely a szóbeliség és közvetlenség elvein alapszik.

A fentebb idézett rendelkezésekben már egyértelműen megjelent a szóbeliség és közvetlenség bevezetésének igénye, amely aztán az Se.-ben manifesztálódott. Azonban mégsem e törvények e rendelkezései tekinthetők az Se. közvetlen előzményének. Már jóval korábban találkozhatunk a szóbeliség rendszerének gyakorlat igényelteként, de törvényekben lefektetett igényével. Kiváló példa erre az 1836. évi XX. tcz. és az 1840. évi XI. tcz., amely rendelkezett a szóbeli perek bíróságairól, illetve az 1840. évi IX. tcz. a mezei rendőrségről, amely szintén szóbeli eljárást rendelt. Kiemelendő még az 1844. évi VII. tcz., amely a csődügyekben szintén a szóbeliségre kívánta alapítani a csődtörvényszék előtti sommás eljárást. Sőt, magában a Ptr.-ben is külön rendje volt a sommás eljárásnak (Ptr. II. fejezet), amelyet a rendes eljáráshoz képest kivételes eljárásaként, meglepő módon mégis sorban elsőként szabályoztak. A Ptr. szerinti sommás eljárás pertárgyérték szerint és egyes pertípusokra nézve volt elrendelve, főszabály szerint nyilvános tárgyaláson szóbeli eljárás zajlott (Ptr. 93. § és 101. §). Ami miatt azonban a reformálás igénye ennek ellenére megvolt a korabeli jogéletben, az a rendes eljárás írásbeli jellege volt.¹⁴ A főszabály szerinti eljárásban ugyanis egymást váltó két-két, legfeljebb három-három periratban volt joga „feleselni” a per érdemi résztvevőinek (Ptr. 128. §). A korabeli bíróságok szigorúan szankcionálták akár az alaki hibákat, akár a

---

¹² Béli, 1999, 344.

¹³ A jogállamiságon, az államhatalmi ágak elválasztásán alapuló törvénykezési rendszer kialakításáról : Máthé, 1982, 19-26.

¹⁴ Ismert volt még a rendes szóbeli eljárás is, amelyről azonban az alperes kérelmére írásbeli eljárásra lehetett áttérni, s ezt az alperes az eljárás elhúzása érdekében gyakran megtette. Bónis-Degré-Varga, 1996, 232.

határidők elmulasztását (pl. Ptr. 143. §), így az eljárás lassú és nehézkes volt.¹⁵ Mindezekkel együtt látható, hogy a szóbeli eljárás igénye már korán megfogalmazódott a magyar törvényhozás területén, mégis több mint fél évszázadot kellett várni egy olyan törvényre, amely a szóbeliség elvét követte.

Már a Ptr. hatályba lépését követő évben elkezdődtek a módosítás előkészületei,¹⁶ a javaslatok közül az első 1871-ben, a második 1873-ban, a harmadik 1874-ben jelent meg, de csak ez utóbbi került a képviselőház elé, ám eredményt nem hozott. A következő, negyedik módosító javaslat 1880-ban jelent meg, amely a korábbiakhoz hasonlóan szintén csak novelláris alakban kívánta a legkirívóbb hibákat kijavítani, mégis ennek alapján fogadták el a polgári törvénykezési rendtartás módosításáról és a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LIX. és LX. törvényeket. Annak ellenére, hogy az 1880-ban megjelent negyedik módosító javaslat alapján törvény született, nem ért véget a módosító javaslatok sora. Szintén 1880-ban készült el Ökröss Bálint javaslata, immár az ötödik korrekciós kísérlet, amelyet egy korábbi igazságügy miniszteri megbízás alapján készített.¹⁷ Ez a javaslat – a korábbiaktól eltérően –egységes mű volt, amely a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvein alapult. Ökröss Bálint személyes külföldi tapasztalatait is felhasználva kívánta szabályozni a rendes, valamint a sommás eljárást, elkezdve a kereset beadásától a végrehajtás befejezéséig, ideértve az intési és más rendkívüli eljárásokat. Ökröss javaslata eleget tett a képviselőház 3579. számú utasításának is, amelyet az igazságügy miniszternek adott 1880. április 23-án, s amely szerint

„a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvén alapuló polgári törvénykezési rendtartás elkészítésére s a kir. tábla felosztására szükséges előmunkálatokat vegye foganatba s az e tárgyra vonatkozó törvényjavaslatok előterjesztéséig minden javaslatnál a szóbeliségre, mint mielőbb megoldandó célra, lehetőleg tekintettel legyen.”

A képviselőház idézett határozatán túl az a törvényhozás igazságügyi bizottsága is hangoztatta, hogy a polgári perjog gyökeres reformja a szóbeliség elvére fektetendő.¹⁸

A fenti utasításra tekintettel az akkori igazságügyi minisztertől kapott megbízást – szintén 1880-ban – Plósz Sándor egyetemi tanár és Emmer Kornél egy olyan új, egységes törvénytervezet elkészítésére, amelynek alapvető elvei között szerepelt a közvetlenség és

---

¹⁵ Ld. még Béli, 1999, 350-351.

¹⁶ A sommás eljárás megszületésének útjáról még röviden: Kengyel Miklós: Száz éves a sommás eljárásról szóló törvény, Magyar Jog 1993/10. 608-611, 608-609. (a továbbiakban: Kengyel, 1993)

¹⁷ Ökröss, 1880.

¹⁸ Herczegh Mihály: Magyar sommás eljárás és fizetési meghagyás. Budapest, 1894, Franklin-Társulat (a továbbiakban: Herczegh, 1894) 7.

szóbeliség. Jelentős részben évtizedes közös munkájuk eredménye volt a Pp. tervezetének összeállítása (1911)-ben.¹⁹

A Ptr. megreformálását célzó hatodik majd hetedik szakértői tervezet 1885 végén került nyilvánosságra, azonban egyikük sem volt teljes, egyik kiegészítette a másikat, ahol ez lehetséges volt, hiszen a javaslatok nemegyszer merőben ellentétes elvi alapokon nyugodtak. Így a korábbi reform-elképzelésekhez hasonlóan, ezek is csupán kísérletek maradhattak, amelyeket az igazságügyi miniszter nem fogadott el, nem vetette szaktanácskozás alá, és a képviselőház elé sem terjesztette. Megjegyzendő, hogy a szóbeliségen és közvetlenségen alapuló új polgári peres eljárás megvalósításának útjában állt az a tény is, hogy a bírói szervezet ekkor még nem volt teljesen kiépítve, illetve hogy a királyi ítélőtáblák újjászervezése sem történt meg, amely nélkül a szóbeli füllebbezési eljárás nem volt keresztülvihető.

Végül a kir. ítélőtáblák és kir. főügyészségek szervezéséről szóló 1890. évi XXV. tcz. megteremtette a királyi táblák szétosztásával és újjászervezésével a szóbeli eljárás előfeltételeit.²⁰ A bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló 1891. évi XVII. tcz. pedig a bírói szervezet módosítása által az alsóbb fokú bíróságok szervezetében is orvosolta azokat a hiányokat, amelyek a szóbeli per megvalósítása érdekében szükségessé váltak. Így a törvénykezési reform feltételei a 19. század végére szervezeti szempontból is megvalósultak.²¹ Itt kell említést tenni arról, hogy bár a polgári eljárásjogászok számára leginkább Plósz Sándor nevéhez köthető a polgári törvénykezés reformja, korántsem lett volna az végigvihető egy elhivatott igazságügyminiszter, Szilágyi Dezső aktív munkássága nélkül. Ahogy Stipta jellemzi szerepét ebben a folyamatban: „Szilágyi Dezső ötéves miniszteri periódusa alatt gyorsult fel a magán- és büntető anyag jogi kodifikáció, ő kezdeményezte mindkét jogág eljárásjogi szabályainak rendszerbe foglalását is. (...) Ha a nemzeti emlékezet Deák Ferencet tartja a legnagyobb magyar igazságügyminiszternek, akkor meg kel állapítanunk: a haza bölcsének koncepcióiból legtöbbet Szilágyi Dezső valósított meg.”²²

Felhasználva korábbi tapasztalatait, Plósz Sándor 1890-ben az igazságügyi miniszter megbízásából újabb tervezetet készített *Füllebbvitelről a sommás eljárásban* címmel. Ez azonban arra tekintettel, hogy a szabályozandó területnek csupán egy kis szeletét érintette,

---

¹⁹ Ld. még: Béli, 1999, 351-352.

²⁰ Bővebben : Béli, 1999, 345-346.

²¹ A folyamat kezdeteiről Máthé, 1982, különösen 19-31.

²² Szilágyi Dezső szerepére nézve ld.: Stipta István: *Szilágyi Dezső és a magyar igazságszolgáltatás reformja*. Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica Tomus XI. (Szerk.: Ruszoly József) Miskolci Egyetemi Kiadó Miskolc, 1995. 111-115.

nem volt elfogadható. Plósz Sándor e törvényjavaslatát Herczegh Mihály 1890-ben közölt *Véleményében*²³ részletesen és behatóan elemezte, amely elemzés kiterjedt a javaslat történeti előzményeire és alapfeltevéseire is, ezáltal a későbbiekben hasznos adalékkul szolgált az Se. szövegének megfogalmazásánál. Fenti javaslatát Plósz Sándor alapjaiban átalakította, vizsgálatának tárgyát kiterjesztette, majd két újraszövegezés után az országgyűlés igazságügyi bizottsága *sommás eljárás* néven 1892. október 7-én a képviselőház elé terjesztette, és 1893 májusában úgy a képviselőház, mind a főrendiház elfogadta, és (uralkodói jóváhagyás után) törvényerőre emelkedett.

Elfogadását sok vita és támadás kísérte, amely főleg abból fakadt, hogy a polgári eljárás e kétségtelen jelentőségű reformját nem terjeszti ki az egész peres eljárásra, hanem csak a sommás eljárásra rendeli alkalmazni.²⁴ Az Se. „hajtotta végre a modern elvek érvényre juttatásával a polgári eljárásjog első és legjelentősebb reformját a sommás eljárás új szabályozásával.”²⁵

Eljárásjogunk történetében tehát ismeretes volt mind a szóbeli eljárás, mind a gyorsított eljárási forma, amely azonban a 19. század végére annak szűkre szabott tárgyi hatálya miatt nem elégítette ki a polgári társadalom igényeit. A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvét alkalmazó perrend megalkotását elvi alapon követelte a jogtudomány, de szükségességét elismerte a korabeli törvényhozás is. Az első lépés, a sommás eljárás megszületése mérföldkő volt a modern kori polgári törvénykezési reform történetében. Gyakorlati alkalmazásával elhárult az akadály a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvén nyugvó általános törvénykezési rendtartás későbbi bevezetése elől.

2. A sommás eljárás: általában

A következőkben a sommás eljárást részleteiben kívánom elemezni, elsőként (1) elméleti alapjai, majd (2) elvi szintű rendelkezései, ezt követően pedig a (3) konkrét normaszövegek áttekintése révén. Szükségszerű terjedelmi korlátok miatt a témám

---

²³ Herczegh, 1890 1-65.

²⁴ „A perjogi reformok szükségessége tekintetében sem a közvéleményben, sem a bizottságban nézeteltérés fel nem merült. Eltérés tárgyát csak az képezte: vajjon jelenleg a reform a peres eljárás egész terére terjesztendő-e ki, avagy indokolt-e annak azon megszorítása, melyet a javaslat tartalmaz? A bizottság a kérdés ez oldalának beható megvitatása után úgy találta, hogy azon érveket melyeket a javaslat indokolása a részleges reform szükségessége és célszerűsége mellett felhoz, a legszigorúbb bíráló is helyeseknek ismerheti el. Mert a döntő e tekintetben az, hogy az átmenet az Írásbeliség rendszeréről a szóbeliség rendszerére lehetőleg rázkódtatások nélkül eszközölthessék” Ld.: Az igazságügyi bizottság 178. számú jelentése „a sommás eljárásról” szóló törvényjavaslatra vonatkozólag, 107. o.; továbbá: Herczegh 1894, 2.

²⁵ Béli, 1999, 351.; Antal Tamás: Szilágyi Dezső igazságügyi reformjairól (1890-1900). *Jogtörténeti tanulmányok VIII.* (Szerk.: Béli Gábor, Kajtár István, Szekeres Róbert). PTE ÁJK Pécs, 2005. 9-28. pp.

szempontjából fontosabb részeket igyekszem hangsúlyozni, a kevésbé releváns részekre csupán utalok.

2.1. A sommás eljárás céljai

A sommás eljárás megalkotásának közvetlen előzménye volt a polgári peres eljárás gyökeres átalakításának előző pontban már említett célkitűzése, annak a szóbeliség, a nyilvánosság és a közvetlenség elveire való fektetése. E követelménynek a sommás eljárásról szóló törvény elméleti szempontból maradéktalanul megfelelt. A gyakorlati megvalósítás azonban még a jogalkotók, és jogalkalmazók előtt állt. A sommás eljárást megelőző polgári perrendünk az írásbeliségre épült, amelyhez képest új és szokatlan intézmény volt a szóbeliség, és közvetlenség követelménye. Szokatlan volt mind a bírák, mind az ügyvédek számára: amit ezidáig, kellő átgondolás után, akár túlzottan is hosszúra nyúló felkészülési idővel, írásban adhattak elő, azt a sommás eljárás szabályai szerint a tárgyaláson szóban, a kérdésekre - rövid gondolkodás után vagy azonnal - válaszolva tartoztak előadni.²⁶ Alapvető követelményként jelent meg a rövid, érthető és világos előadás, amely a tényállapot alapos felderítését célozta.

A sommás eljárás által tervbe vett eljárási reform kettős célt szolgált. Az egyik, hogy a polgári peres eljárásban érvényesüljön a szóbeliség és közvetlenség elve, ezzel együtt az ügyek helyes eldöntésének biztosítékait magába foglaló bizonyítási rendszer. A reform által elérendő másik cél az volt, hogy a bírósági szervezeten belüli egyes bíróságok gazdaságosan működjenek; ehhez olyan munkaszervezésre volt szükség, amely képes volt biztosítani a gyors és költséghatékony igazságszolgáltatást..²⁷ Meg kell azonban jegyezni, hogy Ökröss óva intett az „olcsósági elv” túlhajtása ellen: „Az olcsóságot némelyek az eljárás oly szükséges kellékének tekintik, mint mi az alaposítást és egyszerűséget.”²⁸

A sommás eljárásról szóló törvény elfogadását követő feladat volt a szóbeliség elvének gyakorlati érvényesítése, és tényleges szakítás az írásbeliség rendszerével. A korabeli külföldi tapasztalatok azt bizonyították, hogy az új rendszer átmenet nélküli bevezetése sehol sem volt problémamentes: „a törvényt alkalmazó közegek nem tudnak

---

²⁶ Azzal, hogy a II.2.1. pontban már említettem a Ptr. II. fejezetében rendelkezésre álló szóbeli sommás eljárást, amely azonban nem képezte a perek túlnyomó részét, így a bíróságok abban csekély tapasztalatot szerezhettek. Egyesek még azt is kétségbe vonták, hogy a bírói kar, és az a korabeli ügyvédség alkalmas-e a szóbeliség ilyen intenzív gyakorlására. Ld. Herczegh 1894, V-VI. Érdekes párhuzamot vonhatunk az 1998-as büntetőeljárásról szóló törvénnyel, amely kapcsán hasonló kételyek fogalmazódtak meg az igazságszolgáltatásban részt vevők felkészültségével, kielégítő kompetenciájával kapcsolatban. Ám e kételyek – mindkét esetben – alaptalannak bizonyultak.

²⁷ Herczegh, 1894, 4.

²⁸ Ökröss, 1880, 64-65.

szabadulni azonnal a régi perjogi fogalmaktól és intézkedésektől, így azokat továbbra is alkalmazni fogják, amelyek így észrevétlenül és láthatatlanul az új törvény alkalmazási körébe is átkerülnek.”²⁹ A szakirodalom idejekorán figyelmeztetett a nehéz átmenetre. Herczegh így fogalmazta meg az aggályokat:

*„A két rendszer közti közvetítés, az átmenet az írásbeliségről a szóbeliségre, a törvényes szabályokhoz kötött bizonyítási rendszerből a szabad méltatásnak rendszerére csak akkor lehet helyes, ha az átmenet és közvetítés nem bír kizárólag az időlegesség jellegével, hanem a reform megvalósításának állandó elemeit foglalja magában.”*³⁰

Az új rendszer sikerének zálogát abban látták, hogy lehetséges-e olyan átmeneti megoldásokat találni, amelyek a létező és érvényben lévő eljárási rendszerbe beilleszthetőek. Ilyen megoldás volt az egyesbírói eljárások kiterjesztése, amely egyszerűségénél fogva a legalkalmasabb közege lehetett az új eljárás köztudatba ültetésének.³¹

2.2. Az eljárás alanyai és más szereplői

A következőkben röviden vizsgáljuk az eljárásban résztvevő fő- és mellékszemélyek státuszát a bírósági szervezeti rend és az eljárási szabályok tükrében. E szereplők jogainak és kötelezettségeinek allokációja az eljárási rend lényeges tartalmát képezi, ebből a szempontból vizsgálva érdemi következtetések kínálkoznak az Se. szabályainak elvi és gyakorlati megfelelésére nézve.

2.2.1. A bíróságok

„A törvénykezési eljárás a bírósági szervezettel szoros összefüggésben áll. Azon különbség tehát, mely az előbbinek rendszerében jelentkezik, kihat a bíróságokra is, s szükségessé teszi, hogy ezek az eljárásnak megfelelő módon szerveztessenek.”³² A szóbeli eljárás bevezetésének előfeltétele volt tehát a bírói szervezet teljes kiépítése, amelyet részben a kir. ítélőtáblák és kir. főügyészségek szervezéséről szóló 1890. évi XXV. tcz. teremtett meg a királyi táblák szétosztásával és újjászervezésével, részben pedig a bírói és ügyészi szervezet módosításáról szóló 1891. évi XVII. tcz. a bírói szervezet szükséges

---

²⁹ Herczegh, 1894, 3.

³⁰ Herczegh, 1894, 4.

³¹ Ismét utalok arra, hogy sem a sommás eljárás, sem a szóbeli eljárás nem volt ismeretlen a magyar törvénykezési jogban, pusztán alacsonyabb bírói szakban vált gyakorlattá és számszerűen is háttérbe szorult. Vö.: Bónis-Degré-Varga, 1996, 232.

³² Ökröss, 1880, 179.

átalakításával, amelynek keretében pótolta az alsóbb fokú bíróságok egyes szervezeti hiányait.³³ Így az Se. már egy olyan kész bírósági rendszert kapott, amely alkalmas volt az új törvény végrehajtására, szervezeti átalakításokról csak kivételes esetben kellett rendelkeznie. A másik oldalról tekintve persze úgy is megfogalmazható, hogy az Se. elfogadására csak azt követően érett meg a helyzet, hogy a modern polgári törvénykezési szervezet megfelelően létrejött.

Az első fokú eljárásban a járásbíróságok, mint egyes bíróságok, valamint a törvényszékek, mint társas bíróságok jártak el. Az Se. korában a nemzetközi tapasztalatok is azt indokolták, hogy első fokon kizárólag egyesbírák járjanak el, ennek megfelelően az Se. is igyekezett mind nagyobb teret adni az egyes bíróságoknak, ezek bírálták el a polgári perek több mint kilencven százalékát.³⁴

A másodfokú – fellebbviteli – eljárásban a királyi törvényszékek döntöttek, amelyek a sommás eljárást közvetlenül megelőző perrendben csak első fokon járhattak el.³⁵ A királyi törvényszékek alkalmazása fellebbviteli bíróságként amellet, hogy szolgálta a gyors és olcsó eljárás alapvető célját, hármas igényt elégített ki. Az eljáró felekét, hiszen a királyi törvényszékek könnyű megközelítése miatt a fellebbviteli bíróságokkal könnyen tudtak érintkezni; a bíróságét, mivel személyes közreműködésre kötelezhette a feleket; és az ügyvédségét is, amely így elláthatta a fellebbviteli képviseletet az első fokú eljárást követően, és nem volt szükség új ügyvéd megbízására.³⁶

A sommás perekben harmadfokon – felülvizsgálati hatáskörben³⁷ – a királyi ítélőtábla, illetve a királyi Curia járt el, attól függően, hogy a pertárgy értéke meghaladta-e az 500 forintot. (Se. 186. §).

2.2.2. Az eljárás alanyai: felek, pertársaság, beavatkozó, szavatos

A polgári peres eljárás alanyai a felek, valamint a bíróság voltak. A bíróságról a 2.2.1. pontban már volt szó, így ezen a helyen kizárólag az eljáró felekről értekezek. Eljárásbeli ügyfélnek minősült a felperes és alperes.³⁸ Többben pertársakként is felléphettek a perben: felperesi pertársakként együtt indíthattak polgári pert, alperesi pertársakként pedig együtt voltak perelhetők. Az eljárás említett fő szereplőin kívül a perben részt vehetett harmadik

---

³³ Ld. jelen dolgozat 2.1. pont.

³⁴ Herczegh, 1894, 8.

³⁵ Ezt megelőzően a királyi törvényszéknek volt fellebbviteli hatásköre, amelyet a Ptr. szüntetett meg. Vö. Ptr. 1-4. §§

³⁶ Herczegh, 1894, 10.

³⁷ Amely felülvizsgálat az akkori szabályozási környezetben és az elméleti nézetek szerint rendes perorvoslatnak minősült.

³⁸ Nyilvánvalóan processzuális értelemben véve a fél fogalmát.

személyként a beavatkozó, valamint a szavatos. Ezeken kívül a per egyéb, ám rendkívüli fontossággal bíró szereplője lehetett még a meghatalmazott vagy az ügyvéd.

A sommás eljárásban felperes az a fél volt, aki a bíróságnál kezdeményezi a vitás magánjogi ügyének eldöntését annak érdekében, hogy ezzel jogot szerezzen vagy kötelezettségtől szabaduljon. Felperes lehetett természetes vagy jogi személy, akár magyar akár külföldi, továbbá jogi személyiség nélküli gazdasági társaság (betéti kereskedelmi vagy közkereseti társaság). A felperesi pozíció feltétele volt, hogy a jogképeségen túl, személyi és dologi perképeséggel bírjon. Jogképesége minden embernek volt, a jogképeség a polgári perben nem volt korlátozható. „Személyek vagy javak nemesi és nem-nemesi minősége se a birói hatáskörre és illetőségre, se az eljárásra nézve különbséget nem tesz.”³⁹ A jogképeségtől el kell különíteni a személyi perképeséget, amely kizárólag a teljes cselekvőképességgel bírókat illette meg a sommás perben, akik saját nevükben pert indíthattak, a bíróság előtt eljárhattak, felszólalhattak, igényeiket minden megszorítás nélkül érvényesíthették. A személyi perképeség hiánya azonban nem zárta ki az igényérvényesítés lehetőségét az érintettek számára, így azok törvényes képviselő útján – aki lehet képviselő, szülő, gyám vagy gondnok – gyakorolhatták jogaikat. Dologi perképeséggel bírt a felperes, ha a per tárgyáról érvényesen rendelkezhetett, így a kereset tárgyát a perbeli alperessel szemben érvényesíthette. A dologi perképeség alapulhatott dologi, kötelmi, családi vagy öröklési jogi viszonyon.⁴⁰

Alperes az a személy volt, aki ellen a pert megindították. Az alperessé válás feltételei megegyeztek a felperesével. Aki tehát például a személyi perképeség hiánya miatt nem lehetett felperes, nem lehetett alperes sem. A felpereshez hasonlóan az alperes is lehetett akár természetes, akár jogi személy, magyar vagy külföldi. Természetesen alperesi oldalon is előfordulhatott pertársaság, ha egyidejűleg több alperest pereltek. Amennyiben távollevő, vagy ismeretlen helyen tartózkodó személy ellen indították a pert, akkor alperesként az ilyen fél gondnoka szerepelt az eljárásban.

A pertársaság intézményét a felperes és alperes vonatkozásában már érintőlegesen tárgyaltam, itt csupán kiegészíteni kívánom. Pertársaságról akkor beszélhettünk, ha akár felperesi, akár alperesi, vagy mindkét oldalon több fél szerepelt az eljárásban. Ha több felperes perelt együtt, akkor az a felperesi pertársaság, ha több alperest együtt pereltek: az

---

³⁹ Ptr. 15. §, amely megfelelően alkalmazandó a sommás eljárásokban is, v.ö.: Se. 13. § „A polgári peres eljárás szabályai, melyek nem kizárólag különösen a sommás eljárásra vonatkoznak, a sommás eljárásban ezentul is alkalmazandók, ha csak a jelen törvényből más nem tűnik ki.”

⁴⁰ Herczegh, 1894, 13. A szerző példaként említi többek közt a szerzetest, aki dologi perképeséggel bír, személyivel azonban nem.

az alperesi pertársaság. A sommás eljárás hatályának idején használatos volt a cselekvőleges valamint szenvedőleges pertársaság kifejezés, előbbi a felperesi, utóbbi az alperesi pertársaság vonatkozásában. Ezen kifejezések tökéletesen magyarázzák az intézmény lényegét. Cselekvőleges pertársaság akkor jött létre, ha bizonyos dolgok, követelések törvény, végrendelet, bírói ítélet vagy szerződés alapján több személyt illettek, vagy ha a követelés tárgya nem volt osztható.⁴¹ Cselekvőleges pertársaság esetén a felperes-társak a közös pert csak egy közös keresettel és egy közös meghatalmazott által kezdeményezhették és vihatták végig. Szenvédőleges pertársaság jött létre, ha alperesekre nézve a kötelezettség ugyanazon a jogcímen, vagy közös akarattal kötött hasonló jogügyleten, vagy különböző jogügyleteken alapult, de mindegyik ugyanazon személyek között jött létre, és ugyanazon bíróság illetékességi körébe tartozott.⁴² A pertársaság általában célszerűségből vagy kényszerűségből keletkezett. Mind a bíróság, mind a felek számára idő- és költség megtakarítást jelenthetett az, ha több érdekelt ügye együttes elintézését nyert.

Az eljáró felek körébe tartozott a beavatkozó is, aki olyan harmadik személy volt, aki a per tárgyát egészben vagy részben magának követelte.⁴³ A per tárgya lehetett dolog vagy jog. A sommás eljárásban működő beavatkozás akkor is előfordulhatott, ha valaki a per tárgyát ugyanazon vagy más jogcímen érvényesítette, mint a felperes, és ezért a per tárgya és kimenetele őt is közvetlenül érintette. A rendes eljárás szabályaihoz hasonlóan a beavatkozás a sommás eljárásnál is csak addig volt megengedett, amíg az első fokú eljárás folyt, fellebbviteli eljárásban nem volt helye.⁴⁴

A sommás eljárás alanyainak körében utolsóként a szavatost emelem ki. A szavatos nem minősült önálló félnek a perben, hanem a felperes vagy alperes olyan segítője, akinek célja az általa segített fél pernyertességének előmozdítása volt.⁴⁵ A szavatosság lehetett önkényszerű⁴⁶ vagy szükségyszerű. Önkényszerű (önálló) szavatosságról akkor beszélhetünk, ha a szavatos saját akaratából segítette a felek egyikét, mert jogilag érdekelve

---

⁴¹ A jelen kor jogi terminológiájának megfelelően egységes pertársaság.

⁴² Mai szóhasználattal egyszerű pertársaság.

⁴³ Ez gyökeresen különbözik a mai terminológia szerinti beavatkozó jogállásától, aki nem félként vesz részt az eljárásban, hiszen nem saját jogát bírálja el abban.

⁴⁴ Herczegh, 1894., 16. ld. még: Ptr. 72-73. §§. Herczegh ugyanitt a 2. lj.-ben utal arra is, hogy a beavatkozás szabályait nemzetközi viszonylatban támadták.

⁴⁵ A szavatos a mai terminológiánk szerinti beavatkozónak felel meg. Ld. Ptr. 78. § „Mennyiben válhatik a szavatos, jótálló vagy kezes alperessé: az anyagi jog határozza meg. Ennek feltételei szerint felperesnek jogában áll a szavatost, jótállót vagy kezeset ugyanazon perbe idézni, melyet a közvetlen alperes ellen indított. De e jogával csak az alapkeresetlevélben élhet. Ezt elmulasztván, a szavatos elleni kereset külön perre tartozik.”

⁴⁶ Herczegh, 1894, 16

volt a perben, az ítélet jogereje rá is kiterjedt. A szükségszerű szavatosság akkor fordult elő, ha az egyik személy a másikra olyan dolgot, jogot vagy követelést ruházott át, amelyet harmadik személy magának követelt, ilyenkor az átruházó köteles volt a másik felet a harmadik személy igényével szemben megvédeni, vagy kártalanítani. A szükségszerű szavatosság perhívással, az önkényszerű szavatosság enélkül jött létre, utóbbi esetben elegendő volt csupán egy szóbeli vagy írásbeli előterjesztést tenni. A szabályok tartalmából jól levezethető a hasonlóság a mai beavatkozás-perbehívás szabályaihoz.

2.2.3. Az eljárás egyéb szereplői: ügyvédek

A sommás eljárásban a felek kötelesek voltak személyesen vagy ügyvéd által képviselve eljárni.⁴⁷ E rendelkezés eltért a korábbi perjogunk kapcsolódó rendelkezésétől, amely a szabad képviseleti rendszer elvét alkalmazva a meghatalmazott személye tekintetében nem tartalmazott korlátozást, csupán azt várta el, hogy perképesnek (cselekvőképesnek) kellett lennie.⁴⁸ Az Se. szigorúbb szabályának az volt a célja, hogy a kvalifikált ügyvédi kar közreműködésével az eljárást gyorsítsa, magasabb szakmai szintre emelje. Nem titkolt célja volt továbbá a jelentősen megszorított zugírászat visszaszorítása, amely nagymértékben veszélyeztette az ügyvédi kar anyagi érdekeit amellet, hogy a hozzá nem értés csak zavarólag hatott az eljárás egészére.

Az Se. nem tette kötelezővé az ügyvédi képviselést sem az elsőfokú, sem a fellebbviteli eljárásban. Ezt a szabályt indokolta a sommás perek egyszerűbb volta, a csekélyebb alakszerűségi követelmények, a pertárgy kisebb értéke, a bíró kitanítási kötelezettsége: mindez nem tette feltétlenül szükségessé az ügyvédi közreműködést. Ha a fél személyesen eljárni nem kívánt, vagy egyébként szükségesnek tartotta: képviseltethette magát ügyvéddel. Ha pedig nem bírt olyan előadási képességgel, amely elvárható lenne, és ezzel akadályozta a bíróság eljárását, az eljáró bíró utasíthatta a felet, hogy hatalmazzon meg ügyvédet. Abban az esetben, ha a fél nem tudott személyesen megjelenni, akkor ügyvéd által kellett képviseltetnie magát, amely rendelkezés alól nem volt kivétel sem a járásbírósnál, sem a törvényszék előtt, sem az elsőfokú, sem a fellebbviteli eljárásban.

---

⁴⁷ Se. 7. § „A sommás eljárásban a felek, valamint törvényes képviselőik, ideértve a cégvezetőt és azokat is, a kik kereskedelmi társaságokat a kereskedelmi törvény rendelkezései szerint, bíróság előtt képviselni jogosítva vannak, perbeli cselekményeket személyesen végezhetnek; *de a mennyiben nem személyesen járnak el, magukat rendszerint csak ügyvéd által képviseltethetik.*” (Kiemelés tőlem! P.N. A kivételeket ugyanezen § második bekezdése tartalmazta, legfontosabb ezek közül a hozzátartozó megbízásának lehetősége. A meghatalmazottat szigorú felelősség terhelte fellépéséért, Vö.: Se. 7. §)

⁴⁸ Ptr. 88. § „Sommás eljárásban a felek élőszóval is vallhatnak a bíró előtt akár ügyvédet, akár más megbizottat. Ez utóbbinak azonban önképviseletre jogosítottnak kell lenni.”

Kötelező ügyvédi képviseletet írt elő az Se. a felülvizsgálati eljárásban, akár a királyi táblák, akár a királyi Curia hatáskörébe tartozó esetekben. Itt tehát a fél személyes eljárása ki volt zárva. Indokolta az ügyvédkényszer a felülvizsgálat szigorú alakszerűségi követelmény-rendszere, a szóbeli tárgyalás magas szakmai színvonala, ami jogilag képzett és kellő jártassággal rendelkező képviselő eljárását igényelte.⁴⁹ Megjegyzendő azonban, hogy egyezségkötés, jogelismerés, jogról való lemondás esetén nem volt ügyvédkényszer, ezeket a cselekményeket a fél maga is megtehetette.

A sommás eljárás szereplői kapcsán megállapítható, hogy a bírósági szervezeti reform előfeltétele volt az eljárás bevezetésének, mert csupán a megreformált bírói szervezet lehetett alkalmas a modern követelményeknek megfelelő eljárás kereteinek biztosítására. Az egyesbírói eljárás szélesítése, személyi és tárgyi feltételeinek megteremtése, a jogorvoslati fórum kialakítása voltak a legfontosabb szervezeti lépések. A felek tekintetében a korábban megteremtett jogegyenlőség fenntartása mellett a képviseleti rendszer megváltoztatása: a képviseleti szabadság ügyvédi képviseletre való leszűkítése volt az a jelentős változás, amely az eljárás szakszerűségét szolgálta.

2.3. A sommás eljárás alapelveiről

A következőkben az Se. alapjául szolgáló elveket vizsgáljuk meg az Se. tételes rendelkezései, valamint a korabeli nézetek tükrében. Ezek az alapelvek azért bírtak különös fontossággal, mert erre alapozták a későbbi általános törvénykezési rendtartást. Azt is ki kell emelni, hogy a korabeli nézetek éppen ezen elvek kiteljesedésében látták a garanciát a helyes eljárás biztosítására.⁵⁰

2.3.1. A szóbeliség elve

A sommás eljárás alapja a szóbeliség volt. „A tárgyalás szóbeli és nyilvános. Szóbeli előadás helyett iratok tartalmára hivatkozni nem szabad. Iratok felolvasása is csak ott engedhető meg, a hol szószerinti tartalmuk irányadó.” (Se. 25. §) Az Se. egyik legjelentősebb újítása volt a régi perjoghoz képest az írásbeliség rendszeréről a szóbeliség rendszerére való áttérés.⁵¹ A szóbeliséget élő szóval való akarat kijelentésként definiálta a

---

⁴⁹ Herczegh, 1894, 19.

⁵⁰ Ökröss, 1880, 40-46, de ez a mű címében (A törvénykezés reformja a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság alapján) is tükröződik.

⁵¹ A szóbeliség elsőbbségnek különös megnyilvánulása volt, hogy az Se. 14. §-a a kereset szóbeli előadását elsődleges lehetőségként szabályozta az írásbeli benyújtáshoz képest.

korabeli jogirodalom.⁵² A szóbeli eljárás kötelező volt a felekre és a bíróságra nézve is: a felek szóban adták elő a keresetüket, szóban nyilatkoztak, a bíróság pedig a szóban előadottakra alapította határozatait, ítéletét. Természetesen a szóbeliség elvének elsődlegessége nem zárta ki teljes mértékben az írásbeliséget: megengedett volt az írásbeli keresetlevél,⁵³ az előkészítő iratok,⁵⁴ a per folytatása és befejezése iránti kérelmek írásbeli előterjesztése; írásbeliség eszközölhető volt a bizonyítási⁵⁵ és végrehajtási eljárásnál. Az írásbeliség nélkülözhetetlen volt a jegyzőkönyvezésnél, a jogerő megállapításánál vagy az ítélethozatalnál.⁵⁶

Elméleti megközelítés alapján a szóbeliség három nemét különböztethetjük meg: a kötelezőt (tisza vagy obligatív) a megengedőt (facultatív) és a kiegészítőt (vegyes). A kötelező kizárólag a szóban előadottakat teszi a peranyag részévé, ezeket veszi figyelembe a határozathozatalnál, az előkészítő iratok tartalmát teljesen figyelmen kívül hagyja. A megengedő szóbeliség nagyobb teret enged a bíróságnak, illetve a feleknek: joguk van eldönteni, hogy szóban vagy írásban folyjék az eljárás. Kiegészítő szóbeliségnél elfogadott az írásbeli előkészítő irat és a szóbeli tárgyalás anyaga is, ezek kiegészítve egymást adják ki a teljes peranyagot, az elsődlegesnek mégis az írásbeli irat tekinthető, amit csak szükség esetén egészít ki a szóbeli.⁵⁷

A fenti alapvetésből kiindulva megállapítható, hogy az Se. szóbeliség mindhárom fajtáját ismerte és alkalmazta – adott esetben kötelezően – az eljárásban, ezt azonban különböző bírósági szinteken tette. A járásbíró előtti eljárásnál az Se. a kötelező szóbeliség elvét tekintette irányadónak. Itt az ügyeket szóbeli tárgyalás alapján volt köteles a bíróság eldönteni, csak a szóban előadottakat vehette figyelembe.⁵⁸ A fellebbviteli eljárásban a megengedő szóbeliség jelent meg a törvényszékek előtti eljárás során: a felek választására volt bízva, hogy kívánják-e a szóbeliség alkalmazását. Amennyiben viszont a fellebbvitel során szükséges a tényállás felderítése a szóbeliség itt is kötelező volt. A

---

⁵² Herczegh, 1894, 20

⁵³ Se. 14. §.

⁵⁴ Se. 141. §, 161. §

⁵⁵ Se. 89. § „A tanuhoz intézendő kérdéseket a bíróság teszi fel. (...) Kérdéseket a felek is indítványozhatnak. A bíróság a feleknek kérelmükre megengedheti, hogy a tanuhoz közvetlenül is intézhessenek kérdéseket. A felek indítványozott kérdéseiket a perbírósnál írásban is átadhatják.”

⁵⁶ V.ö. pl.: Se. 119. §-ával, az írásba foglalt ítélet kihirdetésével.

⁵⁷ Herczegh, 1894, 21.; Susich Mihály: Indokolás vagy magyar alaposág szóbeliség- és írásbeliségben. Temesvár, 1889. 2-23. (a továbbiakban: Susich, 1889) Susich itt arról értekezik, hogy az írásbeli indokolásnak – különösen is a fellebbviteli bíróságok esetében – nem szabad megelégednie egy általános semmitmondó fordulattal (helyes indokainál fogva helyben hagyatik), mert az nem szolgálja a „jogbiztosságot”.

⁵⁸ Se. 25. § „A tárgyalás szóbeli és nyilvános. Szóbeli előadás helyett iratok tartalmára hivatkozni nem szabad. Iratok felolvasása is csak ott engedhető meg, a hol szó szerinti tartalmuk irányadó.”

szóbeliség harmadik fajtája – a kiegészítő szóbeliség – érvényesült a felülvizsgálati eljárásban, ahol az ügyek többségének eldöntéséhez elegendő volt az írásbeli peranyag, csak kivételesen lehetett szükség szóbeli meghallgatásokra.

2.3.2. A közvetlenség elve

A szóbeliség elvéhez szorosan kapcsolódik a közvetlenség elve, amelynek teljes és nem teljes változatát különböztethetjük meg. Ha egy polgári perjog a teljes közvetlenség elvén alapszik, akkor kívánatos, hogy az egész per elejétől a végéig az eljáró bíróság előtt folyjék, a bíróság minden egyes perbeli cselekménynél jelen legyen, azokat közvetlenül, saját maga tapasztalhatta, a felek és a tanúk meghallgatásától a bizonyítékok bemutatásáig minden az ő jelenlétében történjen. Míg a nem teljes közvetlenségnél az eljáró bíróság mellett szerepet kap a kirendelt bíróság intézménye is, amely arra hivatott, hogy az érintett feleket, tanúkat, szakértőket meghallgassa, bizonyítékokat lajstromba vegye, és mindezekről jegyzőkönyvet vegyen fel. E jegyzőkönyvekre, feljegyzésekre fogja alapítani a perbíróság a döntését – vagyis az írásbeliség jelentős teret nyer az ilyen eljárásokban.⁵⁹

A sommás eljárás a teljes közvetlenség elvén alapult, hiszen az eljárás alapesetben mind elsőfokon mind a fellebbviteli szakaszban a perbíróság előtt folyt, e fórum előtt történt a bizonyítás. Szükség esetén persze akár már az első fokon is történhetett megkeresés vagy foganatosíthatott bizonyítást kiküldött bíró, de csak akkor, ha fontos ok indokolta a közvetlenség főszabálya alóli kivételt.⁶⁰ A másodfokú eljárás során pedig, ha a közvetlen bizonyítás számottevő késedelmet, nehézséget vagy aránytalanul nagy költséget okozott volna, a bizonyítás felvétele szintúgy történhetett kiküldött vagy megkeresett bíró által.⁶¹

2.3.3. A nyilvánosság elve

A nyilvánosság elve szintén a modern kor egyik alapvető követelménye: célja, hogy a tárgyalások, meghallgatások, és ezzel a törvénykezési eljárás egésze ne történhessen többé zárt ajtók mögött. A nyilvánosság elve tekinthető az igazságszolgáltatás törvényes voltának

---

⁵⁹ Mindazonáltal a bírói gyakorlat nem kényszerítette ki a közvetlenséget, ha az alapul fekvő elv nem sérült, alkalmazása azonban célszerűtlen lett volna. „Az, hogy egyidejűleg folyamatba tett több olyan perben, a melyekben a tényállás teljesen azonos és a felek képviselői is ugyanazok, a tárgyalás minden ügyben külön meg nem tartott, és ugyanazok az előadások a felek részéről nem ismételtettek, eljárási jogszabálysértésnek esetét nem állapíthatja meg, s e miatt felülvizsgálati panasz sikeresen annál kevésbé érvényesíthető akkor, ha több hason perben a tárgyalási jegyzőkönyvnek másodlatának szerkesztése a panaszló képviselőjének hozzájárulása mellett történt, s ez szabálytalanság miatt fel nem szólalt. (Curia 1896. október 29-én, G.239. sz.), Tatics, 1912, 40.

⁶⁰ Se. 99. §

⁶¹ Se. 157-158. §§

legragyogóbb biztosítékául. „Adjatok nekem bírakat, aminőket akartok, legyenek hanyagok, legyenek részrehajlók, legyenek megvesztegetve, legyenek ellenségeim, nem bánom: csak azt engedjétek, hogy semmit se tehessenek másként, csak a közönség szeme előtt” – így szólnak nagy hévvel az igazságszolgáltatás nyilvánosságáról a Kossuth Lajosnak tulajdonított szavak a Pesti Hírlap 1841. január 27-ei számában.⁶²

A nyilvánosság elvét több módon is csoportosíthatjuk: lehet általános vagy különös, illetve korlátlan vagy korlátozott. Általános nyilvánosság esetén az eljárás egésze a nyilvánosság előtt történik, míg a különös nyilvánosság csak egyes jogcselekményekre vonatkozik, ami lehet a kereset előadása, vagy az ítélet kihirdetése, de a tanácskozás és a szavazás mindig zárt ülésen történik.

A másik csoportosítási szempont szerint korlátlan nyilvánosság, ha a bíróság tárgyalótermében bárki megjelenhet és végigkövetheti az eljárást – minden megszorítás nélkül. Korlátozott nyilvánosság esetén a tárgyalás közönségére nézve szűkítő rendelkezéseket alkalmaznak: csak az ügyben érintett személyek, csak férfiak, csak nagykorúak lehetnek jelen a bíróság hivatalos helyiségében.⁶³

A sommás eljárásban az általános nyilvánosság elve érvényesült első,- és másodfokon. A különös nyilvánosság elve érvényesült a fellebbezési eljárásban, ha a perben szereplő felek a szóbeli tárgyalás helyett a nyilvános előadást választották. A korlátozott nyilvánosság elve maradéktalanul érvényesült az Se.-ben, mind első,- és másodfokon. Megjegyzendő, hogy a tárgyalások nyilvánossága csupán lehetőség a közönség részvételére, de nem kötelező elem: azaz, ha adott tárgyalásra nem érkezik külső érdeklődő, akkor az megtartható volt.

2.3.4. Rendelkezési elv

A sommás eljárás következő alapelve a rendelkezési elv, amely alapján a fél szabadon rendelkezhetett a per tárgyáról. A felek maguk döntöttek arról, hogy kívánnak-e pert indítani, azt folytatni. Kérhették az eljárás megszüntetését, folytatását, elnapolását, felfüggesztését, a pertől elállhattak és egyezséget köthettek.⁶⁴

A rendelkezési elv nemcsak jogosít, hanem kötelezettséget is rótt a félre: a peranyag szolgáltatás kötelezettségét. Németh János is utalt arra, hogy a rendelkezési elv és a

---

⁶² A cikk névalírás nélkül jelent meg, ld.: A Nyáry-féle 1842-es büntető törvényszolgáltatási eljárásról, 25. o.; Mutatvány a szerző Fenyítő eljárás és büntetési rendszer Pest megyében c. művéből, Budapest, 1906.

⁶³ Herczegh, 1894, 26.

⁶⁴ Herczegh, 1894, 27.

peranyag-szolgáltatási elv – amely a polgári eljárás egyik sajátos alapelve – szoros kapcsolatban állnak.⁶⁵ A fél köteles volt az eljárásban releváns peranyagot felkutatni és azt a bíróság elé tární, csak olyan tényállítást tehetett, amelyet bizonyítékokkal is alá tudott támasztani. Ha valamely tényállítást a másik fél nem tagadott, vagy kifejezetten elismert, akkor ezt a bíró valónak fogadta el, további kutatásokat nem eszközölhetett. Ez a szabály biztosította az eljárás gyors és költséghatékony lefolytatását. A rendelkezési elv a feleken túl a bíróságot is kötötte : határozatát csak a felek által felhozott tényekre, nyilatkozatokra és bizonyítékokra alapíthatta, és a per egésze során kizárólag a kereseti kérelem határain belül járhatott el, azon túl nem terjeszkedhetett.

Megjegyzendő, hogy a felek rendelkezési jogával szemben jelent meg a bíróság hivatalos hatásköre, amely jogosította a bírót a peranyag rendszerezésére, ha szükséges annak kiegészítésére. Ebben a körben volt jogosult intézkedni a tényállás tisztázása körében, a felek kérelme nélkül is elrendelhetett bírói szemlét, figyelembe vehetett köztudomású tényeket. A felek rendelkezési jogának ellenpólusát jelentő bírói hatáskör sommás eljárásban megjelenő új szabálya szerint a bíró jogosult volt a felek bármelyikét személyes meghallgatásra idézni, ha ezt a tényállás felderítése céljából szükségesnek tartotta.⁶⁶ A rendelkezési elvhez szorosan kapcsolódó peranyag szolgáltatás szabályozása – ahogy arra Németh János utalt – tehát a tiszta tárgyalási és nyomozati elv keveréke volt.⁶⁷

2.3.5. A bíróság pervezetési joga, mint alapvető elv

A pervezetési rendszer szintén a sommás eljárás alapvető szintjéhez tartozott. A bíróság pervezetési joga szorosan összekapcsolódott a polgári eljárás alapvető céljával, ami végső soron a valós tényeknek megfelelő ítélet hozatala, az igazság kiderítése, annak szolgáltatása volt. Egy bírósági határozat igazságossága nem alapulhatott pusztán a felek előadási képességén, peranyag-szolgáltatási hajlandóságán.⁶⁸ Ha a bíróság úgy látta, hogy a felek a tényállást hiányosan adták elő, vagy szándékosan elhallgattak információt, akkor – a

---

⁶⁵ Németh János (szerk. és szerző): Magyar polgári perjog. Ligatura, Budapest, 1994, 93. (Németh, 1994)

⁶⁶ Herczegh, 1894, 29.

⁶⁷ Németh, 1994, 93-94.

⁶⁸ A bizottság helyesli azon perjogi alapelveket, melyeken a javaslat felépül. Mert ha a reform célját az képezi, hogy a bírói ítéletben lehetőleg az anyagi igazság érvényesüljön és ha a jelenleg érvényben levő eljárásnak legnagyobb gyengéit abban látjuk, hogy a bíró, az alkalmazásba veendő perjogi formák folytán az esetek többségében csak alaki igazságot szolgáltatathat: úgy a reform helyes csak akkor lehet, ha mindazon intézkedéseket meghonosítja, amelyek a bírót abba a helyzetbe hozzák, hogy megfelelő ítéletet hozhasson és ha eltávolítjuk a jelenlegi peres eljárásnak azon rendelkezéseit, a melyek őt e tekintetben gátolják. A fenn jelzett cél elérésére két eszköz szolgál. Az egyik a vitás tényállásnak kiderítése és megállapítása; a másik a perben fenforgott bizonyítékok szabad mérlegelése. Ld.: Az igazságügyi bizottság 178. számú jelentése „a sommás eljárásról” szóló törvényjavaslatra vonatkozólag, 110. o

pervezetési joga körében – joga volt hivatalból megtenni mindent, amit a valódi tényállás és igazság kiderítése érdekében szükségesnek ítélt.⁶⁹ A bíróság pervezetése körében felhívhatta a feleket nyilatkozattételre, nyilatkozataik kiegészítésére, kérdéseket intézhetett hozzájuk, elrendelhetette személyes megjelenésüket, illetve meghallgatásukat. A bíróság nyitotta meg és rekesztette be a tárgyalást. Valamely döntő ténykörülmény tekintetében hivatalból is bizonyítást rendelhetett el. Ez a szabályozás szoros kapcsolatban volt a peranyag-szolgáltatás előző pontban említett szabályaival is. A bizonyítás hivatalból való elrendelésének joga a sommás eljárás egyik újítása volt: ez alapján a bíróság kötelezhette a felet a birtokában lévő okirat vagy szemletárgy bemutatására, hivatalból szemlét rendelhetett el és szakértőt rendelhetett ki, valamint kötelezhette a feleket és a tanúkat arra, hogy eskü alatt nyilatkozzanak.⁷⁰ A törvény megszorító rendelkezést is tartalmazott, amely szerint a bíróság hivatalból csak olyan bizonyítékra rendelhetett el bizonyítást, amelynek létezése a felek nyilatkozataiból kitűnt.

A bíróság pervezetési jogához kapcsolódik a tárgyalás szó szerinti értelemben vett vezetése. Eszerint a bíró jogosult volt a tárgyalást zavaró körülményeket elhárítani, szükség szerint a rendzavaró személyt kivezetetni, illetve módja volt pénzbírság kiszabására is. Ezek az eszközök szintén az eljárás gyorsítását szolgálták.

2.3.6. Egymásutánosság⁷¹ elve a sommás eljárásban⁷²

Az eshetőségi elv érzékeltetésére bemutatjuk a Ptr. szerinti iratváltás szabályait – amely egyébként modellszerűen jellemző az írásbeli eljárásokra (pl. ennek modernkori megjelenésére az európai kis értékű követelés érvényesítésére irányuló perre). Az írásbeli perben a „felperes tartozik keresetében a jogalapot és tényeket, melyekből követelését származtatja, időrend szerint teljesen és világosan előadni, egyszersmind minden megkivántató bizonyítékát mellékelni [Ptr. 64. §]; Alperes tartozik a védelmére szükséges kifogásokat és bizonyítékokat elleniratában előadni [Ptr. 133.]; Felperes a válaszban mindazon új körülményeket és bizonyítékokat felhozhatja, melyek az elleniratban használt kifogások és bizonyítékok megerősítésére szükségesek. [Ptr. 134. §]; a viszonyválaszra nézve ugyanazon szabályok tartandók meg, melyek az előbbi §-ban a válaszra nézve

---

⁶⁹ Herczegh, 1894, 29.; Meszlény Artúr: Perjogi határkérdések. Érdemleges tárgyalás. Pervezetés. Bizonyítás. Bizonyítás terhe. Ítélet tartalma. Anyagi jogerő. Perorvoslatok. Perújítás. Athenaeum Budapest, 1915. 92. Meszlényi különösen is arra hívta fel a figyelmet, hogy a külföldi jog „bizonyítása”, megismerése különösen olyan körülmény, amelyet a bíró hivatalból is felkutathat, erre a feleket felhívhatja.

⁷⁰ Herczegh, 1894, 30.

⁷¹ A német jogirodalomban Princip der Reihenfolge.

⁷² Herczegh 1894, 31.

vannak megállapítva [Ptr. 136. §]; Felperes végiratot adhat, De a végiratban csak olyan bizonyítékokat hozhat fel, melyek a viszonzulásban foglalt új ténykörülményekre és bizonyítékokra vonatkoznak. Az ellenvégirat csak a végiratban foglaltakra szorítkozhatik [Ptr. 137. §].

Az iratváltás e merev szabályait a korabeli jogirodalom erősen kritizálta, ezért a perbeli cselekmények sorrendje tekintetében a sommás eljárásban az ún. egymásutánosság rendszere érvényesült.⁷³ Az eshetőségi elvvel⁷⁴ szembeállított egymásutánosság rendszere alapján a felek a tényállításaikat, bizonyítékaikat szabad belátásuk szerint az tárgyalás berekesztéséig bármikor előadhatták. A feleknek lehetőségük volt arra is, hogy a másodfokú eljárásban hozzanak fel új tényeket, bizonyítékokat. Ez az alapelv illeszkedett a sommás eljárás által bevezetett új alapvető elvek – mint amilyen a szóbeliség, közvetlenség vagy a szabad bizonyítás elve – azon sorába, amelyek az írásbeliség rendszeréhez képest egy kevésbé kötött, formalizált polgári eljárást hoztak létre. Ezzel szemben az írásbeli perben az esetlegességi elv érvényesítésére volt szükség, amely nélkül az írásbeli per a végtelenségbe nyúlt volna.⁷⁵

Amellett, hogy ez az elv a felek előadási szabadságát biztosította, több veszélyt is rejtett magában. Egyrészt: ha a fél taktikai okokból késlekedett egy bizonyíték előadásával, sor kerülhetett arra, hogy mielőtt előadhatta volna, a tárgyalást berekesztették. Másrészt a bíróság is igyekezett megakadályozni a bizonyítékok, nyilatkozatok taktikai késletetését. Így ha azt észlelte, hogy a fél valamely előterjesztést korábban is érvényesíthetett volna, az ellenfél indítványára azt figyelmen kívül hagyhatta, ha annak figyelembe vétele a tárgyalás elhalasztását tette volna szükségessé és az ebből eredő költségekben a késlekedő felet marasztalhatta.

2.3.7. Szabad bizonyítás elve

A sommás eljárás a szabad bizonyítás rendszerét (méltányoló rendszer) vette át, , amellyel igazodott a polgári eljárásjog nemzetközi vonulatához.⁷⁶ A szabad bizonyítás elve

---

⁷³ Megjegyzendő, hogy az Se. hatályba lépése előtt az esetlegességi rendszer érvényesült, amely előírta, hogy bizonyos tények, bizonyítékok meghatározott időben és sorrendben történjenek, amelyeket ha a fél nem teljesít, többé nem pótolhat. Általános szabály volt, hogy a felek minden rendelkezésükre álló tényt és bizonyítékot a legelső periratban előadjanak. Ha ezt elmulasztották, akkor a később előadottakat elkésztettek, kizártnak minősítették, és mint ilyet a bíróság nem vehetett figyelembe.

⁷⁴ Az eshetőségi elvről bővebben Magyary Géza: A magyar polgári peres eljárás alaptanai. Franklin Társulat, Budapest, 1898. (Magyary, 1898) 98-103.

⁷⁵ Herczegh, 1892, 26.

⁷⁶ A bizonyítási rendszer másik alaprendszere (a korabeli elmélet szóhasználatával) a korlátoló vagy kötött bizonyítási rendszer. A korlátoló bizonyítási rendszer taxatív felsorolja a bizonyítási eszközöket, meghatározza, hogy milyen tulajdonságokkal kell bírnia egy-egy bizonyítéknak, valamint hogy a bíróság

biztosítja a fél számára a peranyag szolgáltatás szabadságát (egyben rájuk róva annak terhét is), valamint a bíróság függetlenségét abban a tekintetben, hogy a peranyagban megjelenő tényeket, bizonyítékokat, a szóbeli tárgyalás egészét szabad belátása szerint mérlegelhesse, vehesse figyelembe, és végül határozatát a saját meggyőződésére alapíthassa. Bár a törvény felsorolt bizonyítási eszközöket, ez a felsorolás nem volt kizárólagos, a bíró a felek által felhozott bármely bizonyíték elfogadása felől maga dönthetett, ő határozta meg azok bizonyító erejét, valamint az előadott tények valóságát is ő kérdőjelezte meg vagy fogadta el valósnak.⁷⁷

Azonban még egy szabad bizonyítási rendszernek is akadtak korlátai, amelyek biztosították, hogy a bizonyítás bírói mérlegelésének szabadsága ne válhasson a bírói önkény eszközévé. Korlátot jelentett a nyilvánosság, a határozatok bíróság általi indokolási kötelezettsége, a kettős fellebbevitel, és végül a sajtó által kínált nyilvánosság.⁷⁸

A sommás eljárás alapelvei – bár nem voltak ismeretlenek a polgári törvénykezési jogunk számára – jelentőségüket azzal nyerték el, hogy ezt a speciális eljárást kifejezetten ezekre építették fel. Ez összhangban állt a korbeli jogirodalmi nézetekkel és társadalmi igényekkel is. Bár kezdetben félelmek voltak gyakorlati alkalmazásukkal kapcsolatban, a bírósági gyakorlatban érvényesülő tartalmuk ésszerű, túlzásoktól mentes rendszert képezett, amely kiváló alapul szolgált az általános rendtartás megalkotásához. Ki kell emelni, hogy az elvek normaszzerű elfogadása hosszú küzdelem eredménye volt, s ezek az elvek nem csak a polgári korszak számára voltak fontosak, hanem a szocialista perjog is fenntartotta – a szóbeliség terén akár bővítette is – azokat. A bíróság Se. szerinti pervezetési joga és szükség esetén a bizonyítás terén bíróság kezébe adott hivatalos jogkörök – a rendelkezési jog tiszteletben tartása mellett – kellő garanciát nyújtottak az igazság kiderítésére. Ezek a jogkörök a mai perjogunkban azzal az indokkal kerültek eltörlésre, mintha a szocialista perjog „vadhajtásai”, a gyors eljárás akadályai lettek volna,⁷⁹ holott, ahogy vizsgálatom is

---

miként értékeli a bizonyítékok értékét, a bizonyítási eljárás eredményét. Természetesen valamely aktuális rendszer az elméleti lehetőségek e végpontjainál kevésbé is korlátozhatja a bizonyítást, annak szabadságát.

⁷⁷ Se. 64. § „A bíróság a bizonyítékok mérlegelésében törvényes bizonyítási szabályokhoz csak a jelen törvényben kijelölt esetekben van kötve; egyébként pedig valamely tényállitásnak valóságát vagy valótlanságát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján itéli meg. Az okok, amelyek a bíróság meggyőződését előidézték, ugyyszintén a melyek miatt a bíróság valamely bizonyítást elégtelennek tartott, vagy a fél ajánlotta bizonyítást mellőzte, az ítéletben tüzetesen előadandók.” V.ö. továbbá: Susich, 1889, aki viszont a felsőbb bírósági ítéletek tekintetében az indokolás tekintetében tett megjegyzéseket.

⁷⁸ Herczegh 1894, 35.

⁷⁹ V.ö.: a polgári perrendtartás módosításáról szóló 1995. évi LX. törvény indokolása, különösen is az általános indokolás egy része: „A módosítások másik csoportjára az jellemző, hogy az eddig is deklarált alapelv érvényesülését kiteljesítik, felerősítik. Így pl. a tárgyalási elv (a per eldöntéséhez szükséges

kimutatta, ezek a liberális perjogokban is megfelelő eszközei voltak az igazságszolgáltatás megvalósításának.

3. A sommás eljárás szabályainak részletes elemzése

3.1. A sommás eljárás esetei: a járásbíróság hatásköre

A törvény első és második szakasza – a köztörvényi és kereskedelmi ügyeket különválasztva⁸⁰ – taxatív felsorolta a sommás eljárás eseteit, ezeket a királyi járásbíróságok hatáskörébe utalta, kivéve, ha azok a községi bíróság hatáskörébe tartoztak. Megállapítható tehát, hogy amely ügy e két szakaszban nem szerepelt, nem tartozott a sommás eljárás körébe.

A sommás eljárás esetei két csoportba sorolhatók: az egyik, ahol a törvény értékhatárt határoz meg, a másik, ahol egy ügýtípus értékhatárra tekintet nélkül minősült sommásnak. Az első csoportba tartoztak azok a személyes keresetek, csődügyi megtámadási keresetek, számadási viszonyból eredő keresetek, valamely vagyonnak vagy e vagyon egyes alkotó részeinek, adósságoknak és bizonyítási eszközöknek a felfedezése iránti perek, a vaspályák által okozott kártérítési, valamint az állapítási perek, ahol a pertárgy értéke az 500 forintot nem haladta meg, valamint a 200 forintos értékhatárt meg nem haladó birtokperek, bizonyos telekkönyvi és örökösödési ügyek.⁸¹

Az érték összehasonlíthatósága miatt érdemes megvizsgálni az akkori kereseti adatokat. A fellelhető nyilvános adatok közül legkiválóbb jogforrás a kereset-adóról szóló 1875. évi XXIX. tc., amely az adóosztályok és az adómérték megállapításánál jó viszonyítási pontot kínál (ld. különösen 26. §). Érdekes lehet még a bírósági tisztségviselők fizetése, mint összehasonlítási alap: a kir. ítélőtáblák és kir. főügyészségek szervezéséről szóló 1890. évi XXV. törvénycikk 8. §-a szerint az elnök évi járandósága 6000 Ft, I. osztályú bírósági 3000 Ft, gyakornoké 500 Ft. Feltételezve, hogy a gyakornoki fizetés közelebb állt az akkori átlagos

---

adatok szolgáltatása a felek kötelezettsége) és a rendelkezési elv kiteljesedik. Ez azonban csak az egyéni felelősség növelésével fogalmi egységben képzelhető el. Ennek alapján nincs akadálya annak, hogy pl. a mulasztás jogkövetkezményeit is szigorúbban szankcionálja a törvény, ami ismét a gyorsabb eljárást alapozhatja meg.”. Valamint a 17. §-hoz fűzött indokolás (amely a Pp. 164. §-át úgy módosította, hogy a hivatalbóli bizonyítást csak törvény által kifejezetten engedett körre szorította vissza): „Elvi fontosságú a Pp 164. § (2) bekezdése tartalmának szűkítése. A Javaslat ugyanis a hivatalból elrendelhető bizonyítás lehetőségét általában kiiktatandónak tartja, mint olyan rendelkezést, amely a bíróság pártatlansága szempontjából aggályos, amely kedvezőtlen a perek futamidejét tekintve, s amely a felek szabad önrendelkezésével, a tőlük elvárható aktivitással ellentétes irányba mutat. A Javaslat ezért a hivatalból való bizonyítás elrendelését csak akkor teszi lehetővé a bíróság számára, ha azt maga a Pp (286. § (1) bek.) vagy más törvény kifejezetten megengedi. Ezen megfontolások eredményeként válik meghaladottá a Pp 167. § második mondata is, és a Pp 249. § (2) bekezdésének egy része.”

⁸⁰ V.ö.: az akkor dualista magánjogi rendszerrel, ld.: a Kereskedelmi törvényről szóló 1875:XXXVII. tc.

⁸¹ Az örökösödési perek értékét a hagyaték tiszta értéke szerint kell megállapítani.

kereseti viszonyokhoz, megállapítható, hogy az Se. hatálya alá tartozó ügyek értékhatára egyáltalán nem volt alacsony.

A második csoportba sorolta a törvény az értékhatárra tekintet nélkül királyi járásbíróóságok hatáskörébe tartozó azon ügyeket, ahol a felek kikötötték a járásbíróósági hatáskört. Mai szemmel nézve érdekes, hogy a hatáskör is kiköthető volt. Ennek három feltételét határozta meg a törvény: a sommás eljárás valamint a járásbíróóság hatásköre kiköthető, ha a per tárgyát határozott összegű készpénz, vagy határozott mennyiségű helyettesíthető ingó dolog képezte, ha úgy a követelés létrejötte és mennyisége, mint a sommás eljárás kikötése közokiratban, vagy hitelesített, avagy teljes bizonyító erejű magánokiratba volt foglalva, és ha az ügy összegre való tekintet nélkül a királyi törvényszék hatáskörébe utasítva nem volt.⁸² A bérleti jogviszonyból kifolyólag indított megállapítási keresetek akkor is sommás útra tartoztak, ha a per tárgya értéke az 1000 koronát meghaladta.⁸³ A törvény külön szakaszban szabályozta azokat a kereskedelmi ügyeket, amelyek a járásbíróóság hatáskörébe tartoztak.⁸⁴

Látható, hogy a törvény olyan pertípusokat vont a járásbíróóság hatáskörébe, amelyek – jellegüknél fogva vagy a megállapított értékhatár miatti alacsonyabb pertárgy értékük miatt⁸⁵ – gyorsabb és olcsóbb eljárást követeltek, megítélésük nem járt különös nehézséggel, nem igényelt elhúzódó eljárást.

Az Se. hatálya alá tartozó ügyek köre tehát széles volt, ennek oka az volt, hogy hatályba lépésével ezek az ügyek gyorsabban voltak elbírálhatóak, a felek számára kevesebb anyagi ráfordítást igényeltek egyrészt a rövidebb tartam, másrészt például a kötelező képviselő hiánya miatt. Ezzel az Se. megteremtette a perhatékonyasági elv érvényesülésének alapjait. Bátran vonhatta tehát a törvényalkotó szélesre a sommás eljárás határait, mivel a felekre nézve kedvezőbb szabályokat tartalmazott.

3.2. Képviselői szabályok a sommás eljárásban

---

⁸² A törvény úgszintén a járásbíróóság hatáskörébe utalja a visszatartási kereseteket, a határjárás, mesgye-igazítási és sommás visszahelyezési kereseteket, bizonyos tartási és élelmezési kötelezettségek teljesítése iránti pereket, ideértve a házasságon kívüli nemzésből származó igények iránti kereseteket, a fogadósok vagy szállásadó és utasok között az elszállásolási és ellátási viszonyból támadt kereseteket.

⁸³ Curia 1896. december 4-én G 220.; Tatics, 1912, 25.

⁸⁴ Ide tartoznak (többek között) a szabadalmi jognak megsértéséből eredő kártérítési keresetek; a védjegyek oltalmáról szóló törvény alapján indított kártérítési keresetek. Ezekben az ügyekben a budapesti és pestvidéki királyi törvényszékek területén levő királyi járásbíróóságok, mint kereskedelmi bíróságok járnak el. Ennek oka, hogy a fellebbvitel a budapesti kereskedelmi és váltótörvényszékhez történik. Megjegyzendő, hogy az Se. második szakaszában nem szereplő kereskedelmi és váltótörvényszékhez történik. Herczegh, 1894, 46.

⁸⁵ Bár az érték alacsony volta, ahogy arra fentebb is utaltam, relatív.

Jelen dolgozat 2.2.3. pontja érintőlegesen ugyan, de foglalkozott a képviseleti rendszerrel, az eljárás egyéb szereplőjeként jelen lévő ügyvédséggel, így itt csak az előzőekben leírtakat kívánom kiegészíteni.

A törvény egyik jelentős újítása a szabad képviseleti rendszer bevezetése volt, amely szerint a sommás eljárásban a felek kötelesek voltak személyesen vagy ügyvéd által képviselve eljárni. Ha a fél nem tudott, vagy nem kívánt személyesen a perben részt venni, ügyvéd által volt köteles képviseletéről gondoskodni. Ez a szabály érvényesült úgy az első és a másodfokú eljárásban, mint a járásbíróóság és a kir. törvényszék előtt. E főszabály alól kivételt jelentett, hogy a feleket családtagjaik bármely sommás eljárásban képviselheték, a felekkel üzleti, gazdasági kapcsolatban lévők pedig azokban a perekben, ahol nem volt kikötve a sommás eljárás, valamint a járásbíróóság hatásköre. Az itt említett személyek akkor is lehettek képviselők, ha még nem bírtak teljes cselekvőképességgel, de a 20. életévüket már betöltötték. Minden más képviselőnek teljes cselekvőképességgel kellett rendelkeznie.

A főszabály alóli kivételekre vonatkozó felsorolás taxatív volt, tehát amely eset e helyen nem volt említve, ott a fél személyesen vagy ügyvéd által képviseltetve magát volt köteles eljárni. A bírósági gyakorlat lehetővé tette az általános meghatalmazás adását és fogadását is ügyvéd részére.⁸⁶

A szabad képviseleti rendszer elsőfokon megengedte a fél személyes eljárását, nem vezetett be ügyvédkényszert, ugyanakkor a fél távolmaradása esetére bevezette a kötelező ügyvédi képviseletet. Intézkedéseivel jelentősen hozzájárult a költséghatékony, szakszerű és gyors eljárás megvalósításához, amely a sommás eljárás alapvető célja volt.

3.3. Az elsőfokú eljárás kezdeményezése

A sommás eljárás a szóbeliség rendszerén alapult, az elsőfokú sommás eljárás alapja a szóbeli tárgyalás volt. Az elsőfokú eljárás a fél keresetének jegyzőkönyvbe mondásával, vagy írásbeli előterjesztésével indult. Ha a fél élt a szóbeli kezdeményezés lehetőségével, a bíróság kitanítási kötelezettsége körében köteles volt tájékoztatni a kereset kötelező tartalmára nézve,⁸⁷ és figyelmeztetni a kereset esetleges hiányosságaira.

---

⁸⁶ Az ügyvéd, habár perben hiteles másolatban bemellékelt meghatalmazványa szerint nem bizonyos ügyre, hanem általánosságban van meghatalmazva, a meghatalmazványt kiállító felet perben képviselni jogosult. (Curia 1899. január 25-én G 509), Tatics, 1912, 18.

⁸⁷ Az okiratokat, amelyekre a kereset hivatkozik, eredetiben vagy másolatban, ha pedig az okiratnak csak egyes részei bírnak jelentőséggel, kivonatban kellett csatolni. Az írásbeli keresetet két példányban, külszettel (felzettel) kellett benyújtani azért, hogy a kereset egy példánya a bíróságnál maradhasson. Se. 15.§

Kiemelendő, hogy az Se. nem ragaszkodott ahhoz, hogy az eljárást kezdeményező beadványban a „kereset” szó vagy az eljárás neve megjelenjen, hiszen a sommás eljárás irányadónak az eljárási cselekmény tartalmát tekintette, az eljárási cselekmények megítélése szempontjából formátlan volt. A keresetnek tartalmaznia kellett bíróság, a felek megjelölését, ez utóbbinál a nevük, munkahelyük vagy foglalkozásuk, perbeli állásuk, lakcímük szerint, a felek képviselőinek nevét és lakcímét, az ügy megjelölését a tények előadásával, amelyekből a felperes a követelését származtatta, ezek bizonyítékait, valamint a kereseti kérelmet.⁸⁸

A kereset tartalmában különös jelentőséggel bírt az érvényesíteni kívánt jog, illetve követelés előadása, és a kereseti kérelem. Anélkül, hogy a fél a követelését, ennek jogi alapjait elő ne adta volna az eljárás nem volt megkezdhető, enélkül értelmezhetetlen volt. Ugyanakkor a bírósági gyakorlat szerint „A S.E. 15. §-a a jogalap tüzetes megjelölését a kereset lényeges kellékeként nem sorolta fel, és a bíróság a bizonyított tények alapján, maga állapította meg a jogalapot.”⁸⁹ Úgyszintén nélkülözhetetlen volt a kereseti kérelem, amely meghatározta az eljárás határait, amelyen belül a bíróság mozoghatott, azon túl nem terjeszkedhetett.⁹⁰ Megállapítási keresetnek csak abban a körben volt helye, ha azt a felperes jogvédelmi érdeke indokolta (Se. 16. §), erre vonatkozóan igen széles bírói gyakorlat fejlődött ki. Így pl. ezt a körülményt a bíróságoknak hivatalból kellett vizsgálnia;⁹¹ a felperesnek ki kell mutatnia, hogy a megállapítási kereset nélkül kára származna;⁹² nincs helye megállapításnak, ha teljesítés is követelhető.⁹³

3.4. Perakadályok

A kereset beérkezését követően a bíróság megvizsgálta, hogy benne foglaltatnak-e a kereset törvény által előírt kötelező elemei, és a kereset tartalmának megfelelően a szükséges intézkedéseket megtette. Az intézkedés lehetett visszautasítás, visszaadás vagy elfogadás, utóbbi esetben a bíróság idézési végzést hozott.

Ha a bíróság a vizsgálata során megállapította, hogy a keresetben szereplő ügy nem tartozik a sommás eljárás alá – hatáskörének (ha nem szerepelt az Se. 1-2. §§-ban taxatívén felsorolt sommás ügyek között) vagy illetékességének hiányát állapította meg, és a keresetet

---

⁸⁸ Herczegh, 1894, 65.

⁸⁹ Kolozsvári Tábla 1901. február 11-én G.97/1900.; Tatics, 1912, 25.

⁹⁰ Herczegh, 1894, 66.

⁹¹ Curia 1900. szeptember 27-én G. 414.; Tatics, 1912, 27.

⁹² Curia 1903. június 24-én G. 104.; Tatics, 1912, 29.

⁹³ Curia 1907. április 24. 621/906.; Tatics, 1912, 31.

idézés kibocsátása nélkül hivatalból visszautasította.⁹⁴ Ha a bíróság az előbbieken említett körbe nem tartozó egyéb hiányosságokat állapított meg – a felek vagy az ügy hiányos megjelölése, az aláírás hiánya –, amelyek miatt idézés kibocsátására nem alkalmas, hiánypótlás végett visszaadta a keresetet.⁹⁵ A hiánypótlás teljesítésére rövid határidőt tűzött. Amennyiben a fél a hiányokat pótolta, keresetét a megadott határidőn belül kijavította, a bíróság úgy tekintette, mintha eredetileg is helyesen adta volna be.

Amennyiben a bíróság a keresetet hibátlannak találta, idéző végzést hozott, amelyben felhívta a feleket, hogy adott helyen és időben jelenjenek meg ügyük elbírálása végett. A törvény meghatározta az idézési időköz (ma: tárgyalási időköz) minimumát, amely helyben lakó alperesnél a kereset kézbesítésétől számított három, nem helyben lakó alperesnél legalább nyolc nap – ez az idő szolgált az alperes számára a védekezés előkészítésére.

3.5. Megjelenés idézés nélkül

Már a sommás eljárás is ismerte az azonnali tárgyalás intézményét, amelyre akkor kerülhetett sor, ha a felek előzetes bejelentés nélkül, együtt jelentek meg a bíróságon és kérték ügyük eldöntését. Ilyen esetben nem volt szükség idézésre, hiszen a felek egyszerre jelen voltak, egyetértettek a vitás ügyük bíróság általi eldöntésének szükségességében. A törvény ennek egyetlen feltételt szabott: rendes törvénytapon kérhették a felek ügyük ilyen való elintézését. Az idézés nélküli megjelenést követő eljárás a legjobb példája a gyors és olcsó eljárásnak. „Ezt a szabályt mindmáig megőrizte polgári perrendtartásunk 127. §-a.”⁹⁶

3.6. Idézés egyezségi kísérletre, egyezségi kísérlet

Úgyszintén az ügy gyors és olcsó elintézését hivatott biztosítani az idézés kérése egyezségi kísérletre. A felek még a per megindítása előtt tehettek egy kísérletet, hogy ügyüket egymással peren kívül rendezzék. Ilyen esetben békéltető bíró járt el, aki előtt a felek kevésbé érezték magukat feszélyezve, mint az ítéelő bíró előtt.⁹⁷ Az intézmény nevéből is kitűnik, hogy ez egy önkéntességen alapuló kísérlet volt, ha a felek meg tudnak egyezni,

---

⁹⁴ In limine litis elutasítás.

⁹⁵ Se. 17.§.

⁹⁶ Kengyel, 1993, 609.

⁹⁷ Herczegh, 1894, 71. Megjegyzem, hogy az Se. ezzel több, mint egy évszázaddal előzte meg korát a ma rendkívül divatos ADR-ek (Alternative Dispute Resolution) előzményének biztosításával, nevezetesen azzal, hogy személyében is más tisztviselő kísérli meg a felek közt kompromisszum kialakítását, mint az ítéletet hozó bíró. A szabály visszavezetésének megfontolása indokolt lehet, különös tekintettel a mediáció érdemi, tényleges bevezetését egyre inkább sürgető irodalmi és nemzetközi nyomásra. Az intézményről lásd még: Sáriné dr. Simkó Ágnes (szerk.): A mediáció, HVG Orac Kiadó, Budapest, 2006, 440pp.; Gyekiczky Tamás: A mediációról - mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségéről; Gondolat, Budapest, 2010, 238pp.

békélni egymással, egyezség született, amit a bíróság jóváhagyott, és a bírói ítélet hatályával bírt. Ha nem tudtak megegyezni, akkor bármely fél kérelmére a békéltető eljárás peres eljárássá alakult, és a rendes per szabályai szerint folytatódott tovább.

Ide tartozik az egyezségi kísérlet intézménye is, amely eltért a fentebb elemzett idézés egyezségi kísérletre elnevezésű intézményétől, lényegében egy előzetes egyezségi eljárás. Ez utóbbit a perindítás előtt kérhették a felek, míg a jogvita, vagy annak egy részének egyezséggel való elintézését a bíróság a per folyamán bármikor megkísérelhette. A hangsúly a megkísérelhetőségen volt, ez a bíróság számára lehetőség volt, nem tette a törvény kötelezővé.

3.7. Vizontkereset

Herczegh Mihály megfogalmazásában: „a vizontkereset az, melyet alperes ellenkövetelése iránt rendszerint a főügy folytában ugyanazon bíróság előtt indít a fölperes ellen, hol ez őt bepörölte.”⁹⁸ Ennek értelmében a vizontkereset olyan alperesi beadvány volt, amelyet akkor terjesztett elő, ha a felperessel szemben olyan ellenkövetelése volt, amelyet ugyanannál a bíróságnál, ugyanabban a perben kívánt érvényesíteni, ahol a főper folyamatban volt. A törvény a vizontkereset négyféle alapját határozta meg : a jogügylet azonossága, a beszámítás, a felperesek közös kötelezettsége és felperes beleegyezése. Ide tartozott még a hatáskör azonossága is, feltéve, ha ezt a vizontkövetelés beszámítási fölöslege meg nem haladta. Megjegyzendő, hogy a sommás eljárásban olyan követelés iránt is lehetett vizontkeresetet előterjeszteni, amely összegénél fogva a rendes eljárás alá tartozott, feltéve, ha a kereseti követelést meghaladó összeg olyan volt, amely a községi bíróság vagy a sommás bíróság ügykörébe tartozott, illetve a vizontkereseti követelés beszámításra is alkalmasnak mutatkozott. E két feltételnek együttesen kellett teljesülnie.⁹⁹ A törvény a bíróság belátására bízta, hogy a vizontkeresetet együtt bírálja-e el a főperrel vagy elkülöníti attól.

A keresetindításra vonatkozóan összefoglalóan megállapítható, hogy a szóbeli előadás lehetővé tétele, a kereset azonnali tárgyalása hatályos jogunkban is érvényesülő rendelkezések. A korszak technikai és személyi viszonyai között ezek alkalmasak voltak az eljárás gyorsítására. Szintén e korban alakultak ki a megállapítási keresetre, valamint a jogalaphoz való kötetlenségre vonatkozó bírósági gyakorlat máig ható alapjai is. Az

---

⁹⁸ Herczegh, 1894, 73.

⁹⁹ Herczegh, 1894, 73. A szabály gyakorlatilag azonos a mai vizontkereseti hatáskör-szabályunkkal, eltér azonban a kísértékű perekre és az európai kísértékű követelésekre vonatkozó eljárástól. Ezekről később írok.

egyezségi kísérlet kapcsán fontos kiemelni a békéltető bíró részvételét az eljárásban: megítélésem szerint ez előzménye a mai alternatív vitarendezési eljárásoknak azáltal, hogy nem ítélő bírót, hanem a felek szabadságát inkább tiszteletben tartó békéltető bírót biztosít. A megállapításunkat alátámasztja a békéltetés önkéntes jellege is.

3.8. Szóbeli tárgyalás

Az Se. harmadik fejezete foglalkozott a szóbeli tárgyalással. Itt került sorra a szóbeliség és nyilvánosság elvének alapelveként való kinyilvánítása. Szabályozta a törvény az ügyek kikiáltásának rendjét,¹⁰⁰ a kereset előadását, felsorolta a pergátló kifogásokat, leírta a kifogási tárgyalás, az érdemleges tárgyalás és a kereset változtatás szabályait, végül rendezte a mulasztás és igazolás kérdését. A tárgyalás maga egységes volt, még akkor is, ha esetleg folytatólagosan, több külön részletben történt.¹⁰¹

3.8.1. Szóbeliség és nyilvánosság elve

Jelen dolgozat már több helyen is részletesen elemezte a szóbeliség és a nyilvánosság elvének érvényesülését, jelentőségét a sommás eljárásban, így itt csak röviden, a jogszabályi szövegre szorítkozva kívánom magyarázni. Amellett hogy e két elv alapjaiban határozta meg az Se. rendszerét, kifejezett rögzítésre a törvény 25.§-ban került, amely szerint a tárgyalás szóbeli és nyilvános. A felek nyilatkozataikat szóban és a bíróság előtt voltak kötelesek előadni, írásbeli iratok tartalmára nem hivatkozhattak. A szóbeliség elve a bíróságra is kötelezettséget rótt: határozatát csak az előtte szóban előadottakra alapíthatta.

A nyilvánosság elve a tárgyalás nyilvánosságát jelentette, amely azonban korlátozható volt: a bíróság elrendelhetette a nyilvánosság kizárását a közerkölcs vagy a felek jó hírének védelmében. A sommás eljárásban nem valósult meg tehát az általános és korlátlan nyilvánosság elve, ezek érvényesülésének gátat szabott egyrészt a fenti kizárási lehetőség, másrészt a tanácskozás, szavazás, határozathozatal zárt ajtó mögötti elintézése.

3.8.2. A kereset előadása

A sommás eljárás szóbeli karaktere megkívánta, hogy a felek a keresetet szóban adják elő az első tárgyalás napján. A szóban előadott kereset lett a bíróság számára irányadó, abban az esetben is, ha a felek azt előzetesen már írásban előterjesztették – ez a kereset

---

¹⁰⁰ A felek a tárgyalás napjának reggelén a bíróságon megjelennek, ahol a bíróság az adott napra és órára kitűzött ügyeket kikiáltja, majd a felek igényeire is tekintettel meghatározza a tárgyalások sorrendjét. A kikiáltás sorrendje tehát nem lesz feltétlenül azonos a tárgyalások sorrendjével.

¹⁰¹ Herczegh, 1894, 74-75.

rögzítése volt. Természetesen az írásban már előadott keresettől való eltérés esetén az alperesnek lehetőséget kellett adni a szükséges védekezésre, ilyenkor a tárgyalást a felperes költségére kellett elhalasztani (Se. 26. §).¹⁰²

3.8.3. A pergátló kifogások, az osztott tárgyalási rendszer

A sommás eljárásban az osztott tárgyalási rendszer érvényesült, amelyben a tárgyalás két részre bomlott: a peralapítási és az érdemleges tárgyalási szakaszra. A kifogási tárgyalás a tárgyalás első szakasza, amelyben az került eldöntésre, hogy van-e létjogosultsága a pernek. Meg kellett vizsgálni, hogy van-e valamilyen pergátló körülmény, amely akadályozza a per létrehozását. A pergátló kifogásokat a törvény taxatívén sorolta fel: annak teljes körű felsorolása nélkül ilyen lehetett az eljáró bíróság hatáskörének, illetékességének, a felek személyes és dologi perképességének, az alkalmas pertárgy hiánya, a perfüggőségi kifogás, a sommás eljárási rend feltételeinek hiánya.

Ha a bíróság nem állapította meg pergátló körülmény fennállását, áttérhetett az ügy érdemi tárgyalására. A pergátló kifogások tehát az ügy érdeme előtt voltak tárgyalandók és döntendők el. Ebből következően azok az érdemi tárgyalás megkezdése után többé nem voltak felhozhatók, kivéve, ha olyan perakadályról volt szó, amelyet a bíróság az eljárás során bármikor hivatalból vett figyelembe, illetve amelyekről alperes valószínűvé tette, hogy önhibáján kívül nem érvényesítette.¹⁰³ A bíróság a pergátló kifogásról végzésben döntött, amely ellen akkor volt helye felfolyamodásnak, ha a per megszüntetéséről vagy félbeszakításáról határozott, vagyis a kifogásnak helyt adott. A mai perrendünkhöz hasonlóan itt is lehetőség volt a perindítás hatályainak fenntartására, ha 30 napon belül törvényesen újra előterjesztették a keresetet (Se. 28. §).

A kifogási tárgyalást követően kezdődhetett az ügy érdemi tárgyalása. Az érdemleges tárgyalást az alperes érdemi ellenkérelmének előadása nyitotta, amelyet követően a felek egymásután hozták elő érveiket, tették meg nyilatkozataikat, ezzel összeállítván a peranyagot. A tárgyalási szakban kötelesek voltak a felek minden az ügy szempontjából releváns tényt és bizonyítékot szóban előadni. Ha a peranyag összeállt, és a bíróság úgy látta, hogy az ügy döntésre alkalmas, a tárgyalást berekesztette és visszavonult határozathozatalra. A bíróság által hozható határozatokról később értekezem.

---

¹⁰² „Az a körülmény, hogy felperes az alperessel fennálló szerződésnek felbontása iránti kereseti kérelmét, a tárgyaláson előterjesztett szóbeli kérelmében eltérő alpra fektette, a S.E. 26. §-a értelmében csupán a tárgyalásnak ez okból való elhalasztásából felmerült költség viselésére lehet befolyással.” (Curia 1897. december 22-én G.418.) Tatics, 1912, 40. Értelmezésben ez a költség-specializáció elvének érvényesülését biztosító bírósági gyakorlat.

¹⁰³ Herczegh, 1894, 81.

Az osztott tárgyalási rendszer a sommás eljárás egyik olyan intézménye, amelyik nem feltétlenül szolgálta az eljárás gyors befejezését, hiszen a pergátló kifogások külön szakaszban való eldöntése késleltette a per érdemi tárgyalásának megkezdését. Az osztott tárgyalási rendszer meggátolta az olyan ügyek tárgyalását, amelyek eleve alkalmatlanok voltak arra, igaz hogy a többi eldöntését is késleltette. Ez azonban nem volt ellentétes a sommás eljárás alapvető elveivel, mivel az osztott tárgyalási rendszer fokozhatta az eljárási hatékonyságot a tiltott (pergátló körülményekbe ütköző) perek időben való kiszűrésével. Ezen felül az osztott rendszert a törvényalkotó nem teljes elvi tisztaságában alkalmazta, hanem lehetővé tette, sőt, elő kívánta mozdítani a tárgyalás érdemben való folytatását (Se. 30. §).

3.8.4. Kereset változtatás

A felperes az idézéssel közölt keresetének tartalmához nem volt kötve, azt alperes perbeszállása (mai terminológia szerint: érdemi perbebecsátkozása) előtt megváltoztathatta. Ha alperes az első tárgyaláson nem jelent meg, a felperes a keresetét alperes terhére is megváltoztathatta.

Az alperes érdemi ellenkérelmének előadása után a felperes keresetét már nem változtathatta meg. Nem jelentett keresetváltoztatást a kereseti kérelem felemelése, hiszen a kereset változtatás meghatározott alperesi cselekmény beálltától kezdődő tiltása alapvetően a keresettel érvényesített jog megváltoztatására vonatkozott, nem pedig annak mértékére; új tények előterjesztése, vagy már előadottak kiegészítése; a keresetben eredetileg követelt dolog helyett más dolog vagy kárpótlás követelése, feltéve, ha ennek oka a kereset beadása után bekövetkezett okból történt.¹⁰⁴ Megítélésem szerint a keresetváltoztatás lehetőségének időbeli korlátozása az eljárás elhúzódásának valós gátja volt, s lehetne ma is.

3.8.5. Az esetlegességi elv mellőzése

A sommás eljárás mellőzi az esetlegességi elvet – ami az írásbeli eljárásokra jellemző, azok végtelenbe húzódását volt hivatott akadályozni –, helyette az egymásutániség rendszerét alkalmazta. Eszerint a felek az ügyre vonatkozó tényállításaikat, bizonyítékaikat a tárgyalás során bármikor előadhatták, nem volt ezeknek előre meghatározott előadási sorrendje. Ha azonban a fél az eljárás elhúzása érdekében késlekedett, akkor a bíróság az

---

¹⁰⁴ Herczegh, 1894, 84.

ellenfél kérelmére az utólagosan előadottakat figyelmen kívül hagyhatta,¹⁰⁵ vagy a tárgyalás elhalasztásából eredő költségekben akkor is marasztalhatta, ha egyébként pernyertes volt.¹⁰⁶

Herczegh a szóbeliség fontos feltételének tekintette az egymásutániség elvének bevezetését, az esetlegességi elv mellőzését. „az esetlegességi elvnek még messzebb menő azon alkalmazása, melyet az olasz perrendtartásban találunk, és a mely arra kötelezi a feleket, hogy előadásukat praclusio terhe alatt már az előkészítő iratokba belefoglalják – a szóbeliséget tenné semmivé.”¹⁰⁷

3.8.6. Makacsság és igazolás

A makacsság címe alatt az Se. a tárgyalás elmulasztásának egyes következményeivel foglalkozott.¹⁰⁸ Az elnevezés nem volt minden esetben találó, az alperes különböző okok miatt maradhatott távol akár az első, akár a folytatólagos tárgyalások valamelyikéről, nem feltétlenül a szó szoros értelmében vett makacssága lehetett az egyetlen ok.

A törvény e helyen úgy kezelte, mintha az alperes nem vette volna tudomásul az idézést, és távolmaradásával azt kívánta demonstrálni, hogy ellene per nem indult, vele szemben semmilyen ügyben nem szükséges bírói döntés: megmakacsolta magát, és távol maradt a pertől. Ezt a magatartást, a tárgyalás elmulasztását a törvény az alábbiak szerint szankcionálta. A törvény különbséget tett az első és a folytatólagos tárgyalás elmulasztása között.

Ha az alperes az első tárgyaláson nem jelent meg, mulasztott, akkor a bíróság makacssági ítéletet hozhatott.¹⁰⁹ Makacssági ítélet csak ebben az egy esetben volt hozható, kizárólag alperessel szemben. Ha a felperes mulasztotta el az első tárgyalást, vele szemben semmilyen ítélethozatal nem történt: a megjelent alperes kérelmére a bíróság az idézést hatálytalanította, és felperest marasztalta az okozott költségekben.¹¹⁰ Ha a fél a

---

¹⁰⁵ V.ö. Pp. 141. § (6) bekezdéssel.

¹⁰⁶ V.ö. Pp. 80. § (2) bekezdéssel. Se. 32-33.§§. „A felek rendszerint a fennforgó kérdést eldöntő határozatot közvetlenül megelőző tárgyalás berekesztéséig bármikor tehetik meg nyilatkozataikat és hozhatnak fel bizonyítékokat, a felebbezési bíróság azonban nem követ el jogszabálysértést, ha a félnek olyan új előadását, amelyet a két ízben tartott tárgyalás után, csak a harmadik tárgyalási határnapon és akkor is már a feleknek és a felperesnek eskü alatti kihallgatása után, tehát a bizonyítási eljárásnak teljes kimerítése után adott elő, figyelmen kívül hagyta” (Curia 1897. január 4-én 386.) Tatics, 1912, 61.

¹⁰⁷ Herczegh, 1894, 87. 3. l.j. Előadói tervezet 51. Különösen figyelemre méltó ez a megállapítás a gazdálkodó szervezetek tekintetében a Pp. 121/A. §-ába iktatott szabályok tartalmát tekintve, amiről később szölok.

¹⁰⁸ Amely jogkövetkezményekre a Se. itt nem tér ki, azokra a Ptr. szabályai megfelelően irányadók voltak.

¹⁰⁹ A makacssági ítélet későbbi [Pp.(1911)] elnevezése mulasztási ítélet, jelen korban pedig bírósági meghagyás.

¹¹⁰ Herczegh, 1894, 104. Ma ugyanezen oknál fogva a per megszüntetését kérheti az alperes.

folytatólagos tárgyalások valamelyikét mulasztotta el, akkor vele szemben már nem makacssági ítéletet, hanem érdemi ítéletet hoztak a meglévő peranyag alapján.¹¹¹

Ha a tárgyaláson egyik fél sem jelent meg, az eljárás szünetelt. A szünetelésre okot adó elmulasztott tárgyalástól számított három év elteltével a per megszűnt. Ezzel a rendelkezéssel a sommás törvény bevezette a perelévülés intézményét acélból, hogy akadályozza a folyamatban lévő perek elszaporodását, adminisztrációját.¹¹²

Az Se. a törvényben megállapított *határidőket* három módon csoportosította: a bírói [pl. 8. § 1. bek.: „kitűzendő határidő” a korábbi eljárási cselekmények jóváhagyására] és törvényes határidők [pl. fellebbezésre nyitva álló 15 nap, 131. §], aszerint hogy annak tartamát a bíróság vagy a törvény állapította meg; a meghosszabbítható [pl. az ítélet teljesítésére nyitva álló határidő, 116. §] és meghosszabbíthatatlan határidők [amit a törvény kifejezetten nem engedett meghosszabbítani, pl. fellebbezésre nyitva álló 15 nap, 131. §]; és a záros¹¹³ [pl. 17. § 1. bek.: záros határidő a hiányok pótlására] és nem záros határidők [minden határidő nem záros, ahol azt a törvény nem említi, pl. 83. § 2. bek. kitűzött határidő a költség előzetes letétbe helyezésére]. A bírói határidő tartamát a bíró hosszabbíthatta meg, vagy rövidíthette le, míg a törvényes határidő meghosszabbíthatatlan volt, hacsak törvény úgy nem rendelkezett.

A szóbeli tárgyalás szabályairól összefoglalóan megállapítható, hogy az Se. egyensúlyra törekedett az egyszerűség, a gyorsaság és az alaposág között, s ezt a korabeli nézetek szerint sikerrel tette. Az osztott tárgyalási rendszer ma nem illeszkedik az eljárásjogi trendekbe, de lényeges tartalma – a pergátló kifogások elsődleges elbírálása – követendő minta lehet. Figyelemre méltó jogszabályi rendelkezés a kereset előadásának és változtatásának korlátozása, késelem esetén kizárása, valamint ennek költségbeli elosztása, indokolt esetben a felperesre való terhelése. Ez alkalmas eszköz volt a per terjedelmének kordában tartására, ugyanakkor az alperes érdemi perbebecsátkozásáig kellő rugalmasságot is biztosított a felperes számára. Végül az egymásutánosság elvének következetes alkalmazása a szóbeliség érvényesülését megfelelően biztosította, a jogalkotó azonban kellő gondot fordított a perelhúzó magatartás akadályozására, úgy a kései előadás

---

¹¹¹ Az Se. 54.§-ban sorolja fel a makacsság kimondása megtagadásának eseteit. Ilyen például, ha a mulasztó fél a tárgyalási határról nem volt törvényesen értesítve, vagy a megjelenésben valamilyen köztudomású természeti esemény akadályozta. Ezekben az esetekben a bíróság végzéssel megtagadhatja a mulasztás következményeinek kimondását.

¹¹² A mulasztó félhet igazolással, ezzel kiküszöbölve mulasztásának következményeit. Ennek szabályait az Se. nem alkotta újra, fenntartja az 1881. évi LIX. tc. vonatkozó rendelkezéseit, így e dolgozat a terjedelmi korlátok miatt annak szabályait nem elemzi.

¹¹³ A záros határidők meghosszabbíthatatlanok, de elmulasztásuk miatt igazolásnak van helye.

szankcionálásával, mint az alperesi mulasztás (makacsság) jogkövetkezményeinek – makacssági ítélet, a felperesi állítások valóságának beismerése – levonásával.

3.9. Bizonyítás

Az Se. bizonyítási rendelkezései – amelyek később a Pp.(1911) bizonyítási rendjének alapját is képezték¹¹⁴ – a méltányoló rendszer iskolájához kapcsolódnak, elfogadva a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét, valamint a bizonyítás szabadságát.¹¹⁵ Utóbbiakat a törvény tágan értelmezte: a bíró szabad mérlegelése nemcsak a perben felmerült bizonyítékokra, hanem a bizonyítás egészére kiterjedt, beleértve a szóbeli tárgyalás szakaszát is.¹¹⁶ A bíró meggyőződését a törvény tehát egyáltalán nem szorította korlátok közé: szabad belátására bízta, hogy a felek és a tanúk előadásai, a felhozott okirati és egyéb bizonyítékok, a szóbeli tárgyalás egésze alapján lelkiismeretének megfelelő igazságos döntést hozzon. Természetesen ez a szabadság a feleket is megillette: a peranyag szolgáltatás tekintetében bármit előadhattak, amit az ügghöz tartozónak és a bíró meggyőzésére alkalmasnak tartottak.

A sommás bizonyítási rendszer a bizonyítási eljárás első lépéseként húzta meg a bizonyítás határait: melyek azok a tények amelyeket bizonyítani kellett, illetve amelyek bizonyításra nem szorultak. Nem volt szükséges bizonyítani az ellenfél azon tényállítását, amelyet a fél a bíróság előtt beismert,¹¹⁷ a köztudomású tényeket, valamint amelyekről a bíróságnak hivatalból tudomása volt. Az ilyen tényeket a bíróság nem vitatjt, azt valósnak fogadta el,¹¹⁸ a további bizonyítást a vitatott tényállításokra folytatta. A tény beismerésétől meg kellett különböztetni a kereseti jog beismerését.¹¹⁹ Ha a fél a teljes kereseti követelés jogosságát elismerte, további bizonyításra nem volt szükség, a bíróság ítéletet hozhatott. Összefoglalva: míg a tények beismerésével csupán a bizonyítandó tényállítások kerültek meghatározásra, addig a kereseti jog beismerésével az eljárás befejezettnek volt tekinthető.

---

¹¹⁴ Gaár Vilmos: Bizonyítás. In: A Polgári Perrendtartás alapelvei. Budapest, Franklin Társulat 1914, 145-146. (Gaár, 1914)

¹¹⁵ A szabad bizonyítási rendszert alapelvi szinten jelen fejezet 2.3.7. pontja alatt már tárgyaltam.

¹¹⁶ Herczegh, 1894, 113.; Zlinszky Imre: A bizonyítás elmélete a polg. peres eljárásban, tekintettel a jogfejlődésre és a különböző törvényhozásokra. Athenaeum. Budapest, 1875. Id. különösen a bizonyítékok szabad mérlegelését elemző 586. skk. oldalakat

¹¹⁷ Az Se. tette lehetővé a korlátolt beismerés megtételét, amely a megelőző Ptr. hatálya alatt nem volt ismert. A bizonyítás ezen eszközét a Pp.(1911) is átvette. Bővebben : Gaár, 1914, 150-154.

¹¹⁸ Kiemelendő, hogy a beismerés nem bizonyítási eszköz, csupán a bizonyítás határainak kijelölésére alkalmas eszköz.

¹¹⁹ A kereseti jog beismerését a mai jogunk elismerésnek nevezi.

A törvény 64.§-a az alábbiak szerint rendelkezett a bizonyítási rendszer alapvető elveiről:

„a bíróság a bizonyítékok mérlegelésében törvényes bizonyítási szabályokhoz csak a jelen törvényben kijelölt esetekben van kötve, egyébként pedig valamely tényállitásnak valóságát vagy valótlanágát a tárgyalás és a bizonyítás egész tartalmának szorgos méltatása alapján ítéli meg.”

Kimondta a szabad bizonyítás, valamint a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvét. A törvény által biztosított szabadság nem volt mentes a garanciáktól: a szabad bizonyítás elve alól engedett kivételeket,¹²⁰ amelyeket úgyszintén a sommás törvény szabályozott, a bírói mérlegelés szabadságát pedig az ítélet indokolási kötelezettsége tartotta keretek között. A törvény e helyen foglalkozott a bizonyítási kötelezettség kérdésével, amely arra a félre hárult, akinek érdekében állt, hogy a bizonyítandó tényt a bíróság valónak fogadja el. Ez a szabály fordítva is igaz volt, azokat a tényeket, amelyek az érvényesítendő jog létrejöttét kizárták, annak a félnek kellett bizonyítani, aki e jog érvényesítését ellenezte (Ptr. 152. §).¹²¹

A *bizonyítás felvétele* hivatalból történt,¹²² és már az első szóbeli tárgyaláson megkezdődhetett. Ennek alapjai szintén a szabad bizonyítási rendszerben keresendők, mivel nem választható szét a bizonyítás felvétele a felek előadásaitól, nyilatkozataitól, hiszen azok is tartalmaz(hat)nak bizonyítékot. A bizonyítás egésze főszabály szerint a tárgyaláson történt, azonban sor kerülhetett megkeresett bíró általi bizonyításra is, ilyenkor a bíró végzésben határozta meg a bizonyítandó tényeket, tette fel válaszra váró kérdéseit, és új határnapot tűzött a tárgyalás folytatására. Természetesen az esetek többségében a bizonyítás egy tárgyaláson nem fejeződött be, így a tárgyalás elhalasztásáról végzés született, amelyben annak folytatására új határnapot állapítottak meg. Ha a fél az új határnapon sem jelent meg, a tárgyalás és a bizonyítási eljárás lefolytatható volt, a fél távolléte ennek nem lehetett akadálya.¹²³

---

¹²⁰ Ilyen kivételt tesz például az okiratokra nézve: ha valamely okiratot a felek bizonyítékként kívánnak felhasználni, a törvény meghatározza az okirat alakszerűségi követelményeit. Az alakszerűen kiállított okirat felett a bíróságnak nincsen szabad mérlegelési joga. Az ilyen okirat teljes bizonyító erővel rendelkezik.

¹²¹ A bíróságnak a szabad mérlegelés körében joga van belátása szerint a kár mennyiségét meghatározni, ha a felek által előadott bizonyítékok álláspontja szerint nem elegendők, nem hitelesek.

¹²² Herczegh, 1894, 125.

¹²³ Ha a fél önhibáján kívül nem jelent meg, és a bizonyítást hiányosnak találja, kérheti annak kiegészítését, vagy új bizonyítás elrendelését. Az Se. ismeri az előzetes bizonyítás intézményét, előleges bizonyítás elnevezés alatt. Két esetben ad helyt előzetes bizonyításnak: ha a felek abban megegyeznek, illetve ha a késlekedés a bizonyíték elenyészését vagy az eljárás indokolatlan elhúzódását eredményezné.

Az okiratokról mint bizonyítási eszközökről nem kívánok hosszan értekezni, mivel ezek nem képezik dolgozatom szorosabb értelemben vett témáját. A sommás törvény a Ptr.-hez hasonlóan különbséget tett köz-és magánokiratok között. A közokirat fogalma tekintetében nem hozott újdonságot az Se. A közokirat azon túl, hogy bizonyította azt, hogy valamely kijelentés írásbeli alakban megtörtént – mint egy szemletárgy -, bizonyította azt is, hogy a közhatóság vagy közhitelességű személy az okiratban foglalt intézkedést, határozatot, nyilatkozatot vagy tanúsítást megtette, ez a nyilatkozat a valóságnak megfelelt.¹²⁴ Ezzel szemben a magánokirat csupán annyit bizonyított, hogy a magánszemély e nyilatkozatot megtette, de annak valóságát nem.¹²⁵

Mind a köz- mind a magánokiratokhoz kapcsolódtak vélelmek. A közokiratokhoz a valódiság vélelme: ha a fél valamely tényt közokirattal bizonyított, és az ellenfél ennek valódiságát kifogásolta, ez utóbbi félet terhelte a bizonyítás. . Az ellenbizonyítás sikeréig a közokirat valódinak volt tekintendő. A magánokirathoz a hamisítatlanság vélelme kapcsolódott: a magánokirat mindaddig hamisítatlannak¹²⁶ volt tekintendő, amíg ennek ellenkezőjét az okirattal bizonyító fél ellenfele be nem bizonyította. A valódiság bizonyításához a törvény lehetővé tette, de nem írta elő kötelezően az írásszakértő alkalmazását: akár a bíró is megítélhette az aláírás eredetiségét. Az Se. részletesen szabályozta a közös okiratok fogalmát és az azzal való bizonyítást is: annak érdekében, hogy a másik félnél található okiratot minél szélesebb körben lehessen használni, a közös okirat fogalmát is tágan adta meg a törvény, valamint a bíróság számára e körben is hivatalbóli bizonyítás lehetőségét adta.¹²⁷

A tanúk meghallgatására szintén a szóbeli tárgyaláson került sor. Ez elengedhetetlen volt a közvetlenség elvének érvényesüléséhez, így a bíróság, a felek, az eljárás egyéb résztvevői, illetve a hallgatóság is élő szóban hallhatta a tanúvallomásokat.¹²⁸ A tanúzás jogszabály által előírt kötelezettség, a per szempontjából releváns információkat birtokló személy a tanúságtételt nem tagadhatta meg, kivéve ha a törvényben felsorolt valamely tanúzási akadály esete forgott fenn. A sommás törvény különbséget tett a tanúzási akadályokon belül a kizárási és mentességi okok között. Ha a tanúval szemben olyan ok

---

¹²⁴ A törvény csak azon okiratokat tekinti közokiratnak, amelyet közhatóság, vagy közhitelességű személy, hivatalos hatáskörében, illetve ügykörén belül, szabályszerű alakban állított ki. Ha valamely kellék hiányzik, az okirat nem rendelkezhet a közokiratokat megillető bizonyító erővel.

¹²⁵ Herczegh, 1894., 127.

¹²⁶ Hamisított az okirat, ha a kiállítótól ered, de az általa aláírt szöveget utóbb jogellenesen megváltoztatták.

¹²⁷ Herczegh, 1894, 136-137.

¹²⁸ Kivételes esetben sor kerülhet a tanúk helyszíni – például saját lakásában – való kihallgatására, aggkor vagy betegség miatt.

állt fenn, amely a vallomástételét kizárta, akkor a tanúhoz kérdés egyáltalán nem volt intézhető, illetve a tanú még önként sem vállalhatta a vallomástételt.¹²⁹ Míg ha mentességi ok vonatkozott a tanúra, akkor a tanú kezébe adva a döntést, a vallomástételt megtagadhatta.¹³⁰ Ha semmiféle tanúzási akadály nem állt fenn, akkor megkezdődhetett a tanú kihallgatása. A tanúk egyesével voltak kihallgathatók, hozzájuk a kérdéseket a bíróság tettei fel. A tanú vallomásának megtétele előtt a tárgyaláson nem lehetett jelen, annak érdekében, hogy vallomását ne befolyásolhassa egy másik tanú korábban tett nyilatkozata. A tanúk kihallgatásának sorrendjét a bíróság határozta meg, ezt követően a tanút figyelmeztette, majd először az általános kérdésekre, majd a bizonyítandó tényekre nézve hallgatta ki, végül a tanú esküt tett.¹³¹ A sommás eljárás a tanútól összefüggő vallomást kívánt: nem kérdés felelet típusú volt a nyilatkozata, hanem a feltett kérdésre összefüggően, a legjobb tudomása szerint szabatosan, a tényekre és a lényegre szorítkozva tartozott vallomását előadni. A bíróság kérdései után engedélyezhette, hogy a felek közvetlenül is kérdezhessenek a tanúktól.

A sommás eljárásról szóló törvény a *szakértőket* a bíró segédeinek tekintette, akiket a bíróság saját kellő szakértelmének hiányában rendelt ki.¹³² A korábbi perrendtartástól eltérően a szakértőt a bíróság rendelte ki, a felek legfeljebb közös javaslatot tehetek annak személyére. Ha a felek nem tudtak megegyezni, akkor az állandóan alkalmazott szakértők közül, ilyenek hiányában szabad választása szerint a bíróság döntött a szakértő személye felől.¹³³ A bíróságnak lehetősége volt a szakértők számát háromban korlátozni, amennyiben a felek ennél többet javasoltak. A sommás eljárás jellegéből adódóan elsődlegesen az eljáró bíróság hallgatta meg a szakértőt, kivételesen kerülhetett csak sor kiküldött vagy megkeresett bíró általi meghallgatásra, amennyiben ezt fontos ok indokolta.

Az Se. egyik jelentős újítása az eskü intézményének szabályozásában állt.¹³⁴ A törvény a felek esküjét a *feleknek eskü alatti kihallgatásával* – más elnevezés szerint a felek tanúkenti kihallgatásával – helyettesítette. Ezzel az Se. megszüntette a perdöntő

---

¹²⁹ Kizárési okok: lelkész arra nézve, amit a gyónásban vagy egyházi kötelessége alatt közöltek vele; a közhivatalnok, amit hivatali minőségében adtak tudtára, illetve olyan körülményekre nézve, amit közokirattal bizonyítani lehet.

¹³⁰ Megtagadási okok: ha a tanú a felek valamelyikének fel- vagy lemenő ágbeli rokona, házastársa vagy jegyese; műszaki vagy ipari titkok birtokosa, ügyvéd, közjegyző vagy orvos, illetve ezek segédje.

¹³¹ Herczegh 1894, 148.

¹³² Ez az újítás a Ptr.-hez képest nagyon jelentős, de igen nehezen ment át a joggyakorlatba. Gaár, 1914, 195-197.

¹³³ Herczegh 1894, 155.

¹³⁴ V.ö.: Béli, 1999, 351.

eskü (és kizárólag ezen eskü) elavult intézményét, és a feltételes ítéleteket. A Ptr. 221. §-ában szabályozott perdöntő eskü egy döntési eszköz volt, amelyet ha a fél letett, akkor a bíróság többé nem törődött az igazság kiderítésével, az esküvel bizonyított tényt valónak kellett elfogadnia. Így egy lelkiismeretlen fél kezében az eskü jó eszköz volt a jog kijátszására; továbbá bizonyos személyek ki voltak zárva ennek az eszköznek az alkalmazásából [Ptr. 223. §], ezzel hátrányba kerültek. Másrészt a perdöntő eskü feltételes ítéleteket eredményezett, mivel az eskü csak az ítélet jogerőre emelkedése után volt letehető, az ítélet előzetesen nem volt végrehajtható [Ptr. 239. §].¹³⁵

A perdöntő eskü eltörlése feltétele volt a bizonyítékok szabad mérlegelésének elvére alapított, és az anyagi igazság kiderítését célzó perrend megteremtésének. Az Se. alapján a fél eskü alatti kihallgatását a bíróság kérelemre vagy hivatalból rendelhette el, ha valamely döntő ténykörülmenyre nézve más bizonyíték egyáltalán nem állt rendelkezésre, vagy szükséges a fennálló bizonyíték kiegészítése (Se. 92. §). Az előbbi törvényszövegből látható, hogy csak kivételesen engedte alkalmazni a törvény az eskü alatti kihallgatás intézményét, ezzel is teret engedve egy racionálisabb polgári peres eljárásnak. Ha a bíróság elrendelte a fél – amely rendszerint a bizonyító fél ellenfele – eskü alatti kihallgatását, a fél meghallgatása ugyanúgy zajlott, mint bármely tanú kihallgatása: a tanú előadta a vallomását, a bíróság által feltett kérdésekre legjobb tudomása szerint szabatosan fogalmazva válaszolt. Végül az eskü alatti kihallgatás eredményét a bíróság, mint bármely más bizonyítéknál, szabadon mérlegelte.¹³⁶ A sommás eljárásról szóló törvény a felek eskü alatti kihallgatásán túl ismerte az egyezségi eskü intézményét is, amely egy jogvitát lezáró olyan peregyezés volt, amelyet a felek, vagy azok egyike esküvel biztosított.

A bizonyítás szabályairól összefoglalóan megállapítható, hogy az Se. radikális változtatást hozott a korábbi írásbeliségen alapuló rendszerhez képest. Szabad mérlegelésen alapuló rendszert vezetett be, újraszabályozta a szakértők szerepét, modernizálta az esküt és eljárásbeli pozícióját, de – a hazai jogtörténeti szakirodalomban fellelhető egyes nézetekkel ellentétben – nem törölte el annak alkalmazását.

---

¹³⁵ „Azon fél, kinek az ítélet folytán esküt kell tennie, tartozik az első vagy másodbíróság ítéletének jogerejűvé válta után, vagy ha a per a harmadbírósághoz is felvitetett, a harmadbíróság ítéletének kézbesítése után 15 nap alatt az eskü letételére hatánapot kérni s azon az esküt letenni; különben úgy tekintetik, mintha nem bizonyított volna.”

¹³⁶ Megjegyzendő, hogy az eskütétel sem az ítéletet követően történik, mint a perdöntő eskü intézményénél, hanem a per folyamán, a bizonyítási végzés általi elrendelését követően. Vö: Králik Lajos: Az eskü a polgári perben. Különlenyomat a «Magyar Igazságügy» X. és XI. kötetből. Budapest, 1879. Ld. különösen a 75-99. oldalakat, ahol a korábbi főesküt elemzi a szerző.

3.10. Bírói határozatok

Az elsőfokú eljárás záró fejezete a bírói határozatok szabályait tartalmazta. A határozat fogalmán belül megkülönböztette a per érdemi lezárását jelentő ítéletet a minden egyéb kérdést eldöntő végzéstől. Az ítéleten belül is különbséget tett a végítélet, a részítélet és a közbenszóló ítélet között.¹³⁷ Ha az ügy teljes egészében alkalmas volt a végleges lezárásra, a bíróság végítéletet hozott. Ha a keresetben érvényesített több követelés közül egynek vagy többnek, vagy a kereseti követelés egy részének eldöntése lehetséges volt, részítélet született. Közbenszóló ítélet hozatalára került sor, ha a kereset alap- és mennyiség szerint elkülöníthető volt, és a jog (mint alap) fennállása kérdésében a döntéshozatal lehetségesnek mutatkozott. Ebben az esetben a közbenszóló ítélet jogerőre emelkedése után volt folytatható a tárgyalás a mennyiségi kérdés eldöntésére. A sommás eljárás egyik alapját jelentő közvetlenség elvéből következik, hogy ítéletet és a szóbeli tárgyalás alapján más határozatot csak az a bíró hozhatott, aki a szóbeli tárgyaláson jelen volt (Se. 107.§). Ha a bíró személyében változás állt be, a tárgyalást meg kellett ismételni.¹³⁸

A sommás eljárás megalkotásának nem titkolt célja az alaptalan perlekedés visszaszorítása volt. Ennek egyik eszköze a *perköltség* megállapítása, kiszabása és eredményes behajtása. Ezt a célt szolgálta a bíróság döntési joga a perköltség viselése tárgyában, amelyről kérelem nélkül is határozott. Ezen kivételtől eltekintve a bíróság a kereseti kérelmen nem terjeszkedhetett túl. A perköltség viseléséről a bíróság a végítéletben határozott.¹³⁹ A perköltség egészét a pervesztes fél viselte, kivéve amelyek a bíróság szerint szükségtelenül merültek fel. Részleges pernyertesség esetén a nyertesség-vesztesség arányában a felek a perköltséget közösen viselték. Ha a felperesi oldalon többen szerepeltek, akkor a bíróság egyetemleges felelősségüket állapította meg. Alperesi pertársaság esetén az eljárás költségét, ha nem állapítható meg egyetemleges felelősségük, fejenként egyenlő arányban viselték.

A bírósági határozatok *teljesítési határidejének* maximumát a törvény 15 napban jelölte meg, amely természetesen rövidebb is lehetett. Hosszabb csak kivételesen, ha több időt igénylő feladat elvégzéséről volt szó. A határozat közlése kihirdetéssel – a határozat rendelkező részének és rövid indokolásának felolvasásával – történt. Kivételesen lehetett

---

¹³⁷ Közbenszó ítélet a mai Pp.-ben.

¹³⁸ Ez a szabály csak az ítélet hozatalára és nem a kihirdetésére vonatkozik. A határozatot kihirdető bíró személyére nézve nincsenek megkötések.

¹³⁹ Kivételesen határozhat részítéletben, ha az egész követelésre vagy az egész viszontkereseti követelésre vonatkozik, vagy abban a közbenszóló ítéletben is, amely a követelés alapjának fennállása iránti keresetet elutasítja.

közölni a határozatot kézbesítéssel is, ha a fél a határozatot megelőző szóbeli tárgyaláson nem volt jelen. A teljesítési határidő a közlést követő napon kezdődött.

A sommás eljárás egyik újítása volt a per alapjául szolgáló tényállás jegyzőkönyvbe vételének mellőzése, annak az ítélet¹⁴⁰ indokolási részében történő összefoglalása. A tényállás ítéletbe foglalt megjelenése biztosította egyrészt az eljárás gyorsítását, hiszen nem kellett a tényállás egészét jegyzőkönyvbe venni, másrészt a szóbeli eljárás alapvető biztosítékát jelentette, mivel így a szóbeli tárgyaláson elhangzottak és nem a jegyzőkönyv tartalma lett az ítélet alapja.¹⁴¹

Az Se. az elsőfokú eljárás szabályainak zárásaként a *jogerő* kérdésével foglalkozott. A törvény alaki és anyagi jogerőt különböztetett meg. Az alaki jogerő a határozat megtámadhatatlanságát, az anyagi jogerő a határozat tartalmának irányadó voltát jelentette.¹⁴² A megtámadhatatlanság nem általános, hanem csak a fellebbvitelt zárta ki. Az alaki jogerő akkor állt be, ha fellebbezésre nem került sor, habár helye lett volna. Anyagi jogerőről csak érdemi ítélet esetében beszélhettünk: csak érdemi ítélet jogereje zárhatta ki az ítélt dolog (jog) ismételt érvényesítését. Az egyszerű kötőerő intézményét szintén ismerte a sommás eljárásról szóló törvény: az ítéletben foglalt határozat kötötte a bíróságot abban a perben, amelyben hozta. Ez azonban nem jelentette azt, hogy az ítéletben esetlegesen előforduló hibák, hiányok ne lennének orvosolhatóak. Ennek eszközei az ítélet kijavítása és kiegészítése volt. Az ítélet kijavítására név,- szám vagy bármely hasonló nyilvánvaló hiba előfordulása esetén került sor, míg az ítélet kiegészítésére akkor, ha az ítélet a kereseti kérelemnek vagy az ellenkérelemnek valamely önállóan is eldönthető részéről, a perköltségről vagy a végrehajthatóságról nem rendelkezett.

3.11. Perorvoslatok: Fellebbvitel,¹⁴³ felülvizsgálat, felfolyamodás

A sommás eljárásról szóló törvény a perorvoslatok három nemét ismerte: a fellebbezést,¹⁴⁴ a felülvizsgálatot és a felfolyamodást. A fellebbezés és a felülvizsgálat ítéletek ellen, a felfolyamodás végzések ellen irányult. Ítéletek ellen tehát a másodfokú

---

¹⁴⁰ Az ítélet alkotórészei a következők voltak: bevezetés, rendelkező rész, indokolás. Ez utóbbinak képezte részét a tényállás előadása.

¹⁴¹ Herczegh 1894, 192.

¹⁴² Herczegh 1894, 195.

¹⁴³ Az Se. eredeti szövege szerint fölebbvitel.

¹⁴⁴ Az Se. eredeti szövege szerint fölebbezés.

bírósághoz volt helye fellebbezésnek tény-és jogkérdésben, harmadfokú bírósághoz pedig felülvizsgálati kérelemnek kizárólag jogkérdésben.¹⁴⁵

3.11.1. Fellebbezés

Az Se. a fellebbezési kérelem alapján zajló másodfokú eljárást nem egy új eljárásnak tekintette, ahol az elsőfokú eljárásban eljáró bíróság által végzett munkát értékeli, hanem az elsőfokú eljárás folytatásának, megújításának és szükség szerinti ismétlésének. A másodfokú bíróság köteles volt a fellebbezés korlátai között úgy a jog-, mint a ténykérdésben újonnan vagy folytatólagosan tárgyalni (Se. 135. §). A másodfokú eljárásban a fél köteles volt személyesen megjelenni vagy ügyvéd által képviseltetnie magát. A fellebbezési eljárásban ugyanazon alapelvek érvényesültek, mint az elsőfokú eljárásban. A bíróság szabadon mozgott a másodfokú döntés meghozatalánál, és a feleknek is lehetőségük volt mindazt pótolni, amit az elsőfokú eljárásban elmulasztottak.

A törvény a járásbíróság és a királyi törvényszék ítéletei ellen engedett fellebbezést. A járásbírósági ügyekben a királyi törvényszékek, a törvényszéki ügyekben a királyi ítélőtáblák jártak el másodfokon. Az Se. a járásbíróság ítélete elleni fellebbezést értékhatárhoz kötötte: fellebbezni csak olyan ügyben lehetett, ahol a pertárgy értéke járulékok nélkül az 50 forintot meghaladta.¹⁴⁶

A fellebbezés határideje 15 nap volt, amely az ítélet kihirdetésével kezdődött. Amennyiben a fél a fellebbezési határidőt elmulasztotta, az igazolási kérelem a fellebbezési kérelemben volt beadandó. A fellebbezési kérelemnek magában kellett foglalnia az ítélet megjelölését, amely ellen a fellebbezés irányult, a fellebbezés, valamint annak kijelentését, hogy a fellebbező az ítéletet egész terjedelmében vagy annak mely részében támadja, és annak mennyiben történő megváltoztatását kéri (Se. 132. §). A fellebbezés az első fokú bíróságnál – akár szóban is – bejelenthető volt. Az elsőfokú bíróság terjesztette fel a fellebbezést a per anyagaival együtt a másodfokú bírósághoz, egyéb feladata nem volt, a fellebbezési határidő megtartását vagy a fellebbezés indokoltságát nem vizsgálhatta.

---

¹⁴⁵ Fellebbviteli bíróságok: járásbírósági ügyekben a királyi törvényszékek másod-, és a királyi ítélőtáblák harmadfokon, a törvényszéki ügyekben a királyi ítélőtáblák másod- és a királyi Kúria harmadfokon.

¹⁴⁶ A törvény ez alól a szabály alól két kivételt ismer: az egyik azokra a perekre vonatkozik, amelyek egyrészt a törvényszékek, mint birtokbíróságok, másrészt a telekkönyvi hatáskörébe voltak utalva; a másik kivételt az örökösödési perek képezték. Herczegh a fellebbezés értékhatártól függő kizárását erősen vitathatónak tartotta, igaz még egy korábbi tervezetben foglalt magasabb értékhatár tekintetében. Herczegh, 1890, 26-31.

A sommás eljárásban kétféle fellebbezési eljárást különböztetett meg: a *fellebbezési eljárást szóbeli tárgyalással* és a fellebbezési eljárást nyilvános előadás alapján. A szóbeli tárgyalásos fellebbezési eljárásban a szóbeliség és közvetlenség elve maradéktalanul érvényesült: a felek új tényállásokat, nyilatkozatokat, bizonyítékokat hozhattak fel, kérhették a bizonyítási eljárás ismétlését vagy kiegészítését.

Ehhez képest a *nyilvános előadáson zajló* fellebbezési eljárás szóbeli tárgyalás nélkül az írásbeli peranyagok alapján zajlott. A fellebbezésnek ennél a fajtájánál nem a tényállás új bizonyítékok és előadások alapján történő kiegészítése történt, hanem vagy egy olyan tényállás megállapítása, amely a járásbíróóság által felvett iratokból és az általa hozott ítéletből volt meghatározható, vagy egy jogkérdés eldöntése. A törvény a nyilvános előadásnál rendszerint kizárt a novumok előadásának lehetőségét, ezeket csak kivételesen engedte meg. Megjegyzendő, hogy a fellebbezés ily módon történő elbírálásához valamennyi perbeli szereplő beleegyezése szükséges volt. Ellenkező esetben a nyilvános előadást ellenző fél kérelmére az eljárás szóbeli tárgyaláson volt elbírálendő.

Nem volt helye fellebbezésnek a készpénz, ingó dolgok vagy munkateljesítés iránt indított perekben, valamint azokban, amelyek értékre való tekintet nélkül tartoztak a királyi járásbíróóságok hatáskörébe, valamint a járásbíróóságok azon ítéletei ellen, ahol a pertárgy értéke az 50 forintot nem haladta meg. Ezekben az esetekben csakis felülvizsgálati kérelemnek volt helye a királyi ítélőtáblához (Se. 126. §, 181. §).

A fellebbezés átszármaztató (devolutív) perorvoslat, a fellebbezés elintézése a másodfokú bíróság feladata volt. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét csak annyiban változtathatta meg, amennyiben ezt a felek kérték. Ha a fellebbviteli bíróság az ügy további tárgyalását látta szükségesnek, a hiányok megjelölésével az ügyet tárgyalás és újabb ítélethozatal végett az elsőfokú bírósághoz visszautasította, és a fellebbezési eljárást megszüntette. Az Se. a fellebbezés során hozható határozatokat röviden tárgyalta, mivel azokra a Ptr. szabályai voltak az irányadóak.¹⁴⁷

3.11.2. Felülvizsgálat (revisio)

A felülvizsgálat igénybevétele a törvény – a Kúria munkaterhére tekintettel¹⁴⁸ – igyekezett szűk keretek között tartani, és csak jogkérdésben engedélyezte harmadfokú

---

¹⁴⁷ Herczeg Mihály: dr. Plósz Sándor törvényjavaslata a fölebbvitelről a sommás eljárásban. Vélemény. Budapest, 1890. ld. még Susich, 1889 kritikáját a fellebbviteli bíróságok által hozható határozat indokolására nézve.

¹⁴⁸ ld. Herczegh, 1890, 30.

fellebbvitelként a fellebbezési bíróságok és másodfokú fellebbvitelként a királyi járásbíróságok nem fellebbezhető ítéletei ellen.

A jogkérdés eldöntése a felülvizsgálati eljárásban az 500 forintot meg nem haladó ügyekben a királyi ítélőtáblák, az azt meghaladó ügyekben pedig a királyi Kúria feladata volt.¹⁴⁹

A felülvizsgálat kizárt volt mindazokban a járásbírósági ügyekben, amelyekben a pertárgy értéke a 200 forintot nem haladta meg, továbbá, így a sommás visszahelyezési, a határjárás és megszeigazítási perekben (Se. 181, 182. §). Kapcsolódó rendelkezése a sommás eljárásról szóló törvénynek, hogy a felülvizsgálati eljárásban a feleknek meghatalmazott ügyvéd által kellett magukat képviseltetniük. Ez a rendelkezés nélkülözhetetlen a szigorú alakszerűségi követelményekhez kötött felülvizsgálati eljárásban: itt a legfelsőbb bírói fórum előtt kellő szakértelemmel rendelkező képviselők eljárása szükségszerű volt. A felülvizsgálati eljárásban a szóbeliség elve nem jelent meg olyan hangsúlyosan, mint az első-, és másodfokú eljárásoknál, hiszen itt a szóbeliség nem kötelező, csupán megengedő jellegű volt. A felülvizsgálati kérelem elintézése bírói előadás alapján történt, aki az ügy iratait a felek írásbeli kérelmeivel együtt előzetesen megvizsgálta, annak tartalmát a felülvizsgálatot elbíráló bírói tanács elé tárta. Szóbeli tárgyalásra csak akkor került sor, ha a bíróság a felek szóbeli meghallgatását szükségesnek tartotta. Ha a felülvizsgálati bíróság azt állapította meg, hogy nem áll rendelkezésre elegendő adat az ügy eldöntéséhez, az ítéletet hatályon kívül helyezte, és az ügy iratait a fellebbezési bírósághoz tette át. Ha az ügy a periratok alapján alkalmas az érdemi döntésre, a felülvizsgálati bíróság határozott: az ítéletet hatályában fenntartotta vagy megváltoztatta.

3.11.3. Felfolyamodás

A végzésekkel szemben alkalmazható felfolyamodás elkülönülő intézményét a végzések kevésbé jelentős volta magyarázza. Ebből következően a felfolyamodás határideje rövidebb, általában véve nem volt halasztó hatálya a végzés végrehajtására, és az ellenfél meghallgatása nélkül is elintézhető volt.¹⁵⁰ A felfolyamodást a felettes bíróság intézte el: a királyi járásbíróság végzése elleni felfolyamodást a királyi törvényszék, a törvényszéki végzések elleni felfolyamodásokat pedig 500 forint értékhatárig a királyi ítélőtábla, efelett pedig a Curia végezte.

---

¹⁴⁹ Felülvizsgálati ügyekben mind a királyi Curia, mind a királyi ítélőtábla öt tagú tanácsban határoz.

¹⁵⁰ Herczegh, 1894, 198.

A felfolyamodás tárgyát rendszerint egyszerű kérdések képezték, amelyek az iratok alapján elintézhetőek voltak, így az eljárás írásbeli, szóbeli tárgyalásra nem volt szükség.¹⁵¹ A felfolyamodás mai terminológiánk szerint a végzés elleni fellebbezést takarja.

A jogorvoslati szabályok egységes rendszere sok kritikai észrevétel figyelembe vételével alakult ki, a kétfokú perorvoslati rend célszerűen egyensúlyozott a jogorvoslat megengedése és a bíróságok munkaterhének kordában tartásának szempontjai között. A fellebbezési eljárás választható írásbeli változata lehetővé tette az eljárás gyorsabb lefolytatását, a felülvizsgálat értékhatárhoz való kötése egyidejűleg szűkítette a legfelsőbb bírói fórumok elé kerülő ügyek számát, ezzel munkaterhüket. A jogorvoslat korlátozását a korabeli szakirodalom kritizálta, de a korszak alkotmányos szabályai ezt lehetővé tették.

3.12. A sommás eljárás továbbélése

Bár Herczegh 1893-ban még úgy vélte: „Maga a sommás eljárás a megalkotandó és az egész perrendtartást felölelő törvényben mindig mint különleges eljárás fog szerepelni”,¹⁵² végül a Pp.(1911) 575-582. §-aiból csak a sommás visszahelyezési és sommás határperekként maradt meg az elnevezés. Ezek a mai terminológia szerint leginkább a birtokháborítás miatti gyorsított eljárásnak feleltethetők meg.¹⁵³ A sommás eljárás azonban nem eltűnt, hanem a rendes eljárássá alakult, hiszen az általános perrendtartás lényeges rendelkezéseit kisebb-nagyobb változtatásokkal átvette, s tekintettel arra, hogy a ma hatályos Pp.-nk is sokban merít a Pp.(1911)-ből, kis túlzással azt is mondhatjuk, hogy egyes részei ma is élnek jogrendünkben. Az, hogy ez a továbbélés mennyiben nyilvánul meg a kisértékű perek mai szabályaiban, az értekezés későbbi vizsgálatának tárgya.

4. Az 1893. évi XIX. törvény: a fizetési meghagyásról

A fizetési meghagyás, mint a követelések egyszerűsített érvényesítésére szolgáló peren kívüli eljárás, nem képezi dolgozatom szorosán vett tárgyát, de a kisértékű perek mai szabályai – különösen a meghagyásos és a peres eljárás összefüggése – miatt indokolt rövid kitekintést tenni erre az intézményre is. A vizsgálatra – területi korlátok miatt – csak annyiban van mód, amennyiben az a kisértékű perekkel kapcsolatos későbbi

---

¹⁵¹ Herczegh 1894, 301.

¹⁵² Herczegh, 1894, 4.

¹⁵³ V.ö. Fabinyi, 1931, II. 32-37.

vizsgálataimat elősegíti. A most következő elemzés ezért a teljesség igénye nélkül készült.¹⁵⁴

4.1. A fizetési meghagyásos eljárásról általában

Ahogy a fentebb elemzett sommás eljárásról megállapítást nyert, hogy a jogalkotó céljával összhangban egy egyszerűbb és gyorsabb eljárás volt a rendes polgári peres eljáráshoz képest, úgy a fizetési meghagyásos eljárás egy még egyszerűbb – igaz nemperes – eljárás volt, amely mellőzte a peres eljárás alakszerűségeit, és az eljárást úgy gyorsította és tette olcsóbbá, hogy ez az anyagi igazság kiderítését ne veszélyeztesse.

A fizetési meghagyást, mint a hitelező követelésének megfizetésére felszólító bírói parancsot a fizetési meghagyásokról szóló 1893. évi XIX. törvénycikk (FMHtc.) vezette be a magyar eljárási rendbe. Figyelmet érdemel, hogy a Se.-vel párhuzamosan fogadták el és hirdették ki az FMHtc.-t, valamint hogy a két eljárás bizonyos szempontból össze volt kapcsolva: fizetési meghagyással csak olyan követelés volt érvényesíthető, ami egyébként sommás eljárás alá is eshetett volna, illetőleg a községi bíróságok elé volt utalva (FMHtc. 1. §). Véleményem szerint az összekapcsolás jelentősége a hatáskör rögzítése: fizetési meghagyást kizárólag királyi járásbíróság bocsáthatott ki, még abban az esetben is, ha a követelés egyébként községi bíróság elé lett volna utalva (FMHtc. 2. §). Másik oldalról bár a királyi törvényszékek általános hatáskörű elsőfokú bíróságok voltak, fizetési meghagyás kibocsátására nem voltak jogosultak. Jól látható tehát, hogy a királyi járásbíróságok a kor materiális értékrendje szerint bagatellnek tekintett ügyekben rendelkeztek hatáskörrel, amely hatáskörökre speciális polgári eljárási szabályok vonatkoztak.

A FMHtc. alapvető célja volt, hogy amennyiben a kötelezett a követelést nem vitatja, az igényérvényesítés legyen egyszerűbb, a felek kikerülhessék a peres eljárást, a vele járó kötelező – és az eljárást elhúzó – alaki követelményeket. Az FMHtc. mindezt úgy kívánta megvalósítani, hogy valamennyi részvevő fél – különösen a hitelező, az adós és a bíróság – helyzetét megkönnyítse, és a kölcsönös érdekek kiegyenlítésének eszméjét megvalósítsa.¹⁵⁵ A törvény ezen alapvető céljainak megvalósítását szolgálja a fizetési meghagyásos eljárás nem kötelező, csupán alternatív jellege. A hitelező kezébe helyezte a döntést: kívánja-e igényét a klasszikus polgári peres úton érvényesíteni, vagy a fizetési

---

¹⁵⁴ A fizetési meghagyás részletes történetéről lásd: Herczegh, 1894, 315-355. Általános áttekintést ad még: Knorr Alajos: A sommás eljárás (1893: XVIII. t.-c.) és fizetési meghagyás (1893: XIX. t.-c.) magyarázata. 2 rész. Budapest, 1895. 320. pp.

¹⁵⁵ Herczegh, 1894, 320.

meghagyásos eljárást választja. Ez utóbbi lehetőséget a hitelezőnek praktikusabban akkor volt célszerű választania, ha bizonyos volt afelől, hogy az adós a követelését nem fogja vitatni – nem él ellentmondással –, hiszen ellenkező esetben az eljárás peres eljárássá alakul, amely így még hosszabb és költségesebb lesz, mintha a hitelező mindjárt keresetet indított volna. Ha az adós nem él ellentmondással, és ezzel elismerte a követelés jogosságát, a hitelező megkímélte magát a tárgyalási hatánap tűzésével járó idővesztéstől, a tárgyaláson való részvételtől, az adós pedig a tárgyalással járó költségektől. A bíróság közreműködése is jóval kisebb mértékű volt: a hitelező kérelmének megfelelő fizetési meghagyás kibocsátása után, ellentmondás hiányában, a fizetési meghagyás tartalma szerint elrendelhetette a követelés végrehajtását.

4.2. A fizetési meghagyás értékhatára

Az eredeti FMHtc. maximálta a fizetési meghagyás útján érvényesíthető követelést 1000 korona értékben, az eljárás pedig kizárólag pénzösszeg megfizetésére, vagy az előző összeget meg nem haladó értékű helyettesíthető dolog kiadására, értékpapír szolgáltatására irányulhatott. Kezdetben tehát nem volt olyan alacsony értékű követelés meghatározva, amely értéke alatt rendes keresettel nem, kizárólag fizetési meghagyás iránti kérelemmel lehetett volna követelést érvényesíteni. Ennek indoka az FMHtc. szerint a következő volt:

„Az intézmény egyik főcélja az, hogy megrövidítse a jogérvényesítés folyamatát. Ez a cél azonban csak azokban az esetekben valósul meg, amelyekben a követelés nem vitásnak bizonyul. Ha ez a feltétel nem áll fenn, azaz az adós a fizetési meghagyásnak ellentmond, a követelés érvényesítése kétségtől hosszabb időt vesz igénybe, mintha a hitelező mindjárt keresetet indított volna. Mivel az eljárásnak az adós magatartásától függő esélyei első sorban a hitelező érdekét érintik, a hitelezőre kell bízni annak megfontolását, vajon a fennforgó esetben számíthat-e arra, hogy az adós a követelést vita tárgyává teszi. Ugyanezért nem volna helyén a jelen törvényjavaslatban foglalt eljárást a körébe eső minden követelés érvényesítése tekintetében kötelezővé tenni, s ezzel a pert szükségszerűen előkészítő stádiumot létesíteni.”¹⁵⁶

A fizetési meghagyás útján érvényesíthető követelés az eredeti FMHtc. szerint 1000 pengő értékben volt maximálva, ezt a Pp. (1911) 588. §-ában újraszabályozott – tehát a

---

¹⁵⁶ FMHtc. általános indokolása. *Kiemelés tőlem!* P.N.; V.ö. még: Herczeg Mihály: Magyar sommás eljárás és fizetési meghagyás. 1893: XVIII. és XIX. törvénycikkek, az országgyűlési előmunkálatok felhasználásával. Franklin-Társulat. Budapest, 1894.

peres kódexbe beépített¹⁵⁷ – eljárás mellőzte, és értékhatárra való tekintet nélkül lehetővé tette valamennyi olyan ügyben a fizetési meghagyás kibocsátását, amely a királyi járásbíróóság hatáskörébe tartozott, s egyébként a törvényi feltételeknek megfelelt [Pp. (1911) 588. §]. Véleményem szerint ez az eljárás céljával összhangban álló változtatás volt, mivel egy adott követelés nem vitatott jellege semmilyen összefüggésbe nem hozható az abban érvényesíteni kívánt követelés értékével.

A törvénykezés egyszerűsítéséről szóló 1930. évi XXXIV. törvénycikk viszont 400 pengős kötelező értékhatár-minimumot vezetett be, amely alatti pénzkövetelések esetén csak fizetési meghagyással volt érvényesíthető a követelés. „A járásbíróóság tehermentesítését kívánja előmozdítani az a rendelkezés, hogy ha a követelés 400 pengőt meg nem haladó készpénz fizetésére irányul és egyébként is fizetési meghagyás útján érvényesíthető, a hitelező keresetlevél helyett fizetési meghagyás útján köteles követelését érvényesíteni. A bíróság így mentesül a tárgyalás kitűzésének, az idézés kézbesítésének és a felesleges mulasztási tárgyalásnak a terhétől, a fél pedig mentesül ez utóbbi tárgyalás felesleges költségétől.”¹⁵⁸

A szabály tartalma ellentmond a korábban idézett érvnek, mely szerint a hitelező maga tudja megítélni, hogy mennyiben várható a követelés vitatása, s várható kontradikció esetén el tudja kerülni a fölösleges eljárási lépéseket a kereset azonnali, közbülső lépések nélküli megindításával. Meglepő módon a módosításhoz fűzött miniszteri indoklás sem adott számot ennek a korábbi jogalkotási indoknak a megszűnéséről, s nem is kívánta cáfolni a korábbi – meggyőződésem szerint helytálló – érveket. Ettől a ponttól kezdve a fizetési meghagyáshoz mindmáig¹⁵⁹ kapcsolódik minimum-érték – bizonyos apró, bár jelentős kivétellel¹⁶⁰ –, amely azonban figyelmen kívül hagyja azt a lehetőséget, hogy a hitelező (későbbi felperes) biztosan ismeri az alperes vitatási szándékát, és éppen a fizetési meghagyásos eljárás – fölösleges betétként – húzza el a jogérvényesítés folyamatát.

---

¹⁵⁷ Molnár Judit: A magyar fizetési meghagyásos eljárás története az 1952. évi III. törvény hatálybalépéséig, *Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium*, Tomus 6/2., 5-26., különösen 20-23. (Molnár, 2005.)

¹⁵⁸ A Te. 49. §-ához fűzött miniszteri indoklás

¹⁵⁹ A Pp. eredetileg hatályba lépő 313. §-a szerint az összeghatár 1000 forint volt, amely az elmúlt több mint ötven évben lassan 200.000.- forintra, majd onnan 2009. január 1-jén egy csapásra 1.000.000.- forintra emelkedett. Az FMHtv. fenntartja a kötelező érvényesítési értékminimumot, ld. FMHtv. 3. § (2) bekezdés

¹⁶⁰ Az egymillió forintot meg nem haladó követelés érvényesíthető a Pp. 127. §-ában meghatározott módon is, e kivétel jelentőségéről alább írok.

4.3. A fizetési meghagyás kibocsátása és az ellentmondás

A fizetési meghagyás intézménye a hitelezővédelem egyik egyértelmű eszköze volt, amelynek alkalmazásával a hitelező a fentebb már kifejtettek szerint időt és pénzt takaríthat meg. Ennek az intézménynek számos olyan eleme volt, amely az adós védelmét szolgálta: egyrészt az FMHtc. meghatározta a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem kötelező tartalmi elemeit, másrészt szabályozta a fizetési meghagyás kézbesítésének módját, megkönnyítette továbbá az ellentmondás előterjesztését, valamint határidőt szabott az ellentmondással meg nem támadott fizetési meghagyás végrehajthatóságára.

A hitelező köteles volt a fizetési meghagyás kibocsátása iránt szóban vagy írásban a királyi járásbíróságnál *kérelmet* előterjeszteni. A kérelemben – amely nem kell, hogy alakoszerű keresetlevél legyen – meg kellett jelölnie a szokásos elemeken túl (felek megjelölése, nevük, állásuk etc.) mindazon tényeket, amelyekből a követelését származtatja: köteles volt szabatosan előadni mindazon körülményeket amelyek a követelés alapjának, lényegének és összegének a meghatározásához szükséges. Továbbá, ha a követelésről okirat van kiállítva, erre hivatkozni kellett (FMHtc. 3.§). Így az adós a fizetési meghagyás kézhezvételét követően tudomással bírt arról, hogy a hitelező milyen jog alapján, mit és milyen összegben követel tőle. Mindezekon túl a meghagyásnak tartalmaznia kellett az adós figyelmeztetését az ellentmondás lehetőségére, határidejére, és a határidő elmulasztásának következményeire.

A fizetési meghagyásnak az adós a kézbesítéstől számított 15 nap alatt *ellentmondhatott*. Ezt a törvény az első ellentmondási időnek nevezte, amely ha eredménytelenül telt el beáll a fizetési meghagyás végrehajthatósága. Azonban ez nem jelentette azt, hogy az adós a továbbiakban ellentmondást nem terjeszthetett elő: az ellentmondás a előbb hivatkozott 15 nap eltelté után is előterjeszthető volt mindaddig, amíg a fizetési meghagyás alapján végrehajtást elrendelő végzésnek az adós részére történt kézbesítéstől számított 30 nap el nem telt (FMHtc. 12. §). Ez a második ellentmondási idő, amely elmulasztása esetén igazolásnak helye nem volt. E második határidő elmulasztása esetén az eljárás véglegesen befejeződött, és a fizetési meghagyás jogerős ítéletté vált.¹⁶¹ Hasonlóan a fizetési meghagyás iránti kérelemhez az ellentmondásnak sem voltak alaki követelményei, indokolni sem volt szükséges. A

---

¹⁶¹ A jogerős fizetési meghagyás alapján történő végrehajtási eljárást a teljesítési határidő elteltétől számított egy év alatt a hitelezőnek az adós ellen kezdeményeznie kell, ellenkező esetben a meghagyás hatálya és végrehajthatósága megszűnik. (FMHtc. 11.§)

jogalkotó célja ennél a szakasznál is az adós védekezésének megkönnyítése volt, hiszen az ellentmondás nem az érdemi védekezés része, hanem csakis annak külső kifejezése:¹⁶² az adós a követelés nem vitatott voltát tagadja. Az érdemi előadások hitelezői és adósi oldalon is a perré alakulást követő tárgyalási szakaszban következtek.¹⁶³

Szintén az adós védelmét szolgáló intézmény a fizetési meghagyás *kézbesítésének* módja, amely szerint a kézbesítés kizárólag az adósnak vagy törvényes képviselőjének saját kezeihez történhetett.¹⁶⁴ Ennek indoka az volt, hogy az adós saját maga közvetlenül értesüljön a követelésről, és az ellentmondásra nyitva álló 15 napon belül döntést hozhasson: a követelést vitatni kívánja vagy elismeri.

Az adós ellentmondása esetén a fizetési meghagyás iránti eljárás bármelyik fél kérelmére peres eljárássá alakult. Az eljárás további egyszerűsítése végett a hitelező a tárgyalás kitűzése iránti kérelmét a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelemmel, az adós pedig az ellentmondással együtt terjeszthette elő. A tárgyalás kitűzése iránti kérelem előterjesztésére az ellentmondásról való értesülést követő hat hónap állt rendelkezésre, illetve ha a hitelező közben a fizetési meghagyás alapján végrehajtást kezdeményezett,¹⁶⁵ akkor a törvény ezt a határidőt két hónapra szállította le.

Az FMHtc. a képviseletre vonatkozóan alapvetően az Se. szabályaira hivatkozott, némileg leegyszerűsítve azokat. Az ügyvéd nem volt köteles igazolni meghatalmazását a fizetési meghagyás iránti kérelem előterjesztésénél és az ellentmondásnál, valamint más személy nevében élhetett ellentmondással, ha önjogú és a fizetési meghagyásnak az adós részére kézbesített példányát felmutatta.¹⁶⁶ Ezek a szabályok talán túlzott könnyítésnek tűnhetnek, de az eljárás igénybevételének könnyítése indokolja azokat.

Az FMHtc. szabályai a Pp.(1911)-be szinte változtatás nélkül kerültek át,¹⁶⁷ minthogy azok a gyakorlatban beváltak, s a Pp. is fenntartotta az intézményt.

A fizetési meghagyásról vizsgálódásaim keretein belül összefoglalóan megállapítható, hogy szoros hatásköri kapcsolatban volt a sommás eljárással, de nem képezte előfeltételét

---

¹⁶² Herczegh 1894, 337.

¹⁶³ Megjegyzendő, hogy a hitelező sem adja elő kérelmében részletesen a követelés indokait, így az ellentmondás indokolása sem várható el az adóstól.

¹⁶⁴ Az ismeretlen helyen tartózkodó fél, vagy aki részére a kézbesítést ügygondnok kezéhez kell teljesíteni, a fizetési meghagyásos eljárás alkalmazása kizárt.

¹⁶⁵ Mivel az adós csak a második ellentmondási idő alatt terjesztett elő ellentmondást.

¹⁶⁶ FMHtc. 20.§

¹⁶⁷ Meszlény Artur: Választott bíróság, Meghagyásos eljárás. In: A Polgári Perrendtartás alapelvei, Budapest, Franklin Társulat 1914, 316-319.; uő: A polgári perrendtartás szociális szempontjai. In: Jogászegyleti értekezések. Új folyam 12. szám.

annak. Korszerű, gyors, egyszerű és olcsó módját adta a nem vitatott követelések érvényesítésének, amely lényegét tekintve fennmaradt egészen napjainkig, sőt európai szinten is egyre jelentősebbé válik az intézmény.

III. A kis értékű követelések európai eljárása

A dolgozatnak nem célkitűzése az európai polgári eljárásjog¹⁶⁸ részletes elemzése, de minthogy a kisperértékű ügyeket érinti, egy részét a tárgya szerint ide illő, a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló 861/2007/EK számú rendeletnek szenteltük. Az elemzést arra figyelemmel végtük el, hogy Harsági Viktória¹⁶⁹ már meglehetősen részletességgel dolgozta fel a rendeletet, és Nyilas Anna bevezetőben említett dolgozata és érintette azt. Ezért igyekszünk az ott kevésbé hangsúlyozott részeket kiemelni, a vizsgálat így semmiképpen nem tarthat igényt a teljes körűsége. A témát abból a szempontból közelítjük meg, hogy a magyar jogrendbe való beillesztése ennek az európai eljárásnak milyen problémákkal járhat, illetve melyek azok a pontok, ahol viszont aggályoktól mentes az érvényesülés. Bevezetéképpen a kisértékű követelések európai eljáráshoz vezető jogalkotási utat vázoljuk fel röviden.

1. A kis értékű követelések európai eljáráshoz vezető út

Az Európai Unió,¹⁷⁰ miután 40 évet töltött az elsődleges célok megvalósításával, figyelmét új horizontok felé fordította, amelyek a közös piacot egy sokkal árnyaltabb, kifinomultabb közösséggé: a Szabadság és Igazság Közös Térségévé tennék. Az európai polgári eljárásjog kialakulása szempontjából egyrészt az Amszterdami Szerződés hatályba lépése, másrészt az EUSZ korábbi 65. cikke tekinthető mérföldkönek, mivel ezek olyan folyamatokat indítottak el, amelyek az addig jobbra érintetlen polgári eljárásjog területére is beengedte az uniós jogalkotót. Feljogosította az Uniót, hogy a tagállamok polgári eljárásjoga területén is intézkedéseket foganatosítson, ez az újdonság abból a felismerésből származott, hogy a késedelmes fizetés és a határon átnyúló követelések érvényesítése hátráltathatja a versenyt, ezért veszélyeztetheti az Európai Unió hatékony működését.¹⁷¹ Marcel Storme professzor már 1993-as, de 1994-ben

¹⁶⁸ A fogalom történetéről és indokoltságáról ld.: Kengyel-Harsági, 2009, 27-32., különösen 31-32. Áttekintő munka még: Wopera Zsuzsa (szerk.): Az Európai Unió polgári eljárásjoga, Complex, Budapest, 2006.; ld. továbbá pl. Storskrubb, 2008, 1-63.; M. Freudenthal, The Future of European Civil Procedure, vol 7.5 El. Journal of Comp. Law, (December 2003), <<http://www.ejcl.org/ejcl/75/art75-6.html>> 1-10.

¹⁶⁹ Ld. Kengyel-Harsági, 2009, 303-318.

¹⁷⁰ Munkánkban az Európai Unió kifejezést fogjuk használni, bár természetesen ismeretes előttünk, hogy eredeti formájában az Európai Gazdasági Közösség csak 1993-ban, a Maastricht-i Szerződéssel nyerte ez Európai Unió elnevezést. Mindazonáltal mivel témánk szempontjából leginkább az ezt követő időszak jelentős, a továbbiakban csak ez utóbbi elnevezést használjuk.

¹⁷¹ Az Amszterdam-i szerződésről és annak hatásairól lásd: *Burkhard Heß*: Die „Europäisierung“ des internationalen Zivilprozessrechts durch den Amsterdamer Vertrag – Chancen und Gefahren, Neue Juristische Wochenschrift (NJW) 2000, 23-32.

publikált jelentésében rámutatott: a belső piac működésének tényleges akadályja lehet a jogérvényesítési rendszerek jelentős különbözősége, ezért lépéseket kell tenni az európai eljárási jog harmonizálására.¹⁷² Ugyanakkor figyelembe kellett venni azt is, hogy az unión belüli különbségek hatalmasak a magánjogi jogrendszer tekintetében, nem is beszélve a bírósági szervezetek felépítésének óriási eltéréseiről, ez viszont ténylegesen nehézkessé, túlságosan is költségessé teheti az eljárási harmonizációt.¹⁷³ A Storme-bizottság tehát már 1993-ban közösségi szintű akciót javasolt ezen a területen,¹⁷⁴ de az idő akkor még nem volt érett. Csak az Amszterdam-i Szerződést és az Európai Tanács 1999-es Tampere-i ülését követően kezdtek a tagállamok a bírósági döntések szabad áramlására, és ezzel együtt az egységes európai polgári eljárásjog kialakítására koncentrálni. Az Európai Unió Tanácsának Tampere-i ülésén kezdődött az a folyamat, amely a belső piac egységesítése jegyében a joghoz jutást, a bíróságokhoz való tényleges hozzáférést egyre inkább kiemelten kezdte kezelni, olyan területként, amelynek a jogi szabályozási fragmentáltsága hátráltathatja a közös piaci célok (a négy szabadság illetőleg a szabadság, biztonság és igazságosság uniójának) elérését. Különösen az elnökségi határozat 30. pontja lényeges szempontunkból, amely szerint:

„Az Európai Tanács a Bizottság ajánlásainak alapján felhívja a Tanácsot, hogy létesítsen minimális követelményeket az Unión belüli határon átnyúló igények érvényesítése kapcsán a megfelelő szintű jogi segítségnyújtásról, továbbá alkosson közös eljárási szabályokat az egyszerűsített és gyorsított eljárások megalkotása érdekében a határon átnyúló igények érvényesítésére a fogyasztói és kereskedelmi ügyekben, tartási ügyekben és a nem vitatott követelések tárgyában. A tagállamok létesítsenek alternatív, bíróságon kívüli eljárásokat is.”¹⁷⁵

A tampere-i ülést követően témánk relevanciája szempontjából elsőként¹⁷⁶ a Brüsszel-I. rendeletet fogadták el, minthogy az a Luganó-i egyezmény enyhén

---

¹⁷² Storme-jelentés, 1994, 45. „In Europe, internal barriers have been removed from the Internal Market; all the greater, then, is the expectation of potential litigants that a judicial system will be created which is available to them on more or less equal terms, wherever they may be.”

¹⁷³ Carol Harlow: *Voices of Difference in a Plural Community*, <http://www.jeanmonnetprogram.org/papers/00/000301.html> (letöltve: 2009. június 2.)

¹⁷⁴ Storme-jelentés, 1994, lásd különösen 58. skk. ahol a bizottság a közösségi beavatkozás jogi alapját is meghatározta!

¹⁷⁵ Tampere European Council, 15 And 16 October 1999, Presidency Conclusions: „30. The European Council invites the Council, on the basis of proposals by the Commission, to establish minimum standards ensuring an adequate level of legal aid in cross-border cases throughout the Union as well as special common procedural rules for simplified and accelerated cross-border litigation on small consumer and commercial claims, as well as maintenance claims, and on uncontested claims. Alternative, extra-judicial procedures should also be created by Member States.”

¹⁷⁶ Valójában a Tanács 1346/2000/EK rendelete a fizetésképtelenségi eljárásokról lényegében egyidőben ezzel nyert szabályozást, azonban ezt a rendeletet nem elemzem tematikus okok miatt. A rendelet

módosított tükörképe volt, s emiatt a legegyszerűbben elfogadható. A Brüsszel-I. rendelet – amely a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szól – jelentősége leginkább abban rejlik, hogy ezekben az ügycsoportokban nemzetek feletti joghatósági szabályokat állapított meg, valamint hogy a határozatok kölcsönös, külön eljárás nélküli elismerése jegyében leegyszerűsíti a végrehajtást, kiiktatja az határozat elismerésének szükségességét, de még nem törli el az ún. *exequatur* eljárást.¹⁷⁷ A Brüsszel-I. rendelet hatálya értelemszerűen kiterjed azokra a polgári és kereskedelmi ügyekre is, amelyek egyben a speciális kisértékű követelések hatálya alá is fognak esni.^{178,179}

A Brüsszel-I.-en kívül igen fontos joghatósági szabályokat tartalmaz a Brüsszel-II. rendelet, amely a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban állapítja meg a joghatósági szabályokat, valamint a Brüsszel-I.-hez hasonlóan rendelkezik a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról is.¹⁸⁰ Az EUSZ korábbi 61. cikke c) bekezdésének konkrét felhatalmazása alapján született a 1348/2000/EK tanácsi rendelet, amely a tagállamok közötti, a polgári és kereskedelmi ügyekben kézbesítendő bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről szól, s amelyet 2008. november 13-ával felvált az új Kézbesítési rendelet. E rendelet szintén értelemszerűen alkalmazandó abban az esetben, ha a kisértékű követelés alapján induló eljárás a Kézbesítési rendelet hatálya alá is esik egyben. Az eljárásjogi együttműködés fontos területe a határon átvélő jogviták kapcsán lefolytatandó bizonyítás egyszerűsítése, megkönnyítése. Valójában ez a klasszikus jogsegély-egyezményeknek is egyik tipikus tartalmát képezi. E tárgyban született 2001-ben a Bizonyításfelvételi rendelet, amely a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyításfelvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai közötti együttműködéséről szól. A fentebb írtak mellett ez is releváns lehet a kisértékű követelések tárgyában induló eljárások esetében.

---

bemutatását és elemzését ld.: Kengyel-Harsági, 2009, 191-201.; Herédi Erika: A határokon átlépő fizetéseképtelenségi eljárás megindítása az Európai Unióban, PhD értekezés, Pécs, 2007; Csöke Andrea: A határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eljárások, HVG-ORAC, Budapest, 2008; Nagy Adrienn: Az európai fizetéseképtelenségi eljárás az alanyok nézőpontjából, PhD értekezés (munkahelyi vitaanyag), Miskolc, 2010.

¹⁷⁷ ld. Brüsszel-I. 33. cikk. Az elismerés alóli kivételek szigorúan körülhatároltak (34-35. cikkek), és a határozat érdemi felülvizsgálata kizárt (36. cikk)! A végrehajthatóvá nyilvánítás pedig továbbra is szükséges

¹⁷⁸ Bővebben lásd még a Brüsszel-I teljes körű kommentárját, amelynek megalkotásában Vékás Lajos professzor is részt vett. *European Commentaries on Private International Law – Brussels I Regulation* (Ulrich Magnus and Peter Mankowski eds.), München, European Law Publishers, 2007, 852pp.

¹⁷⁹ A Brüsszel-I. jelenleg felülvizsgálat alatt áll, erről lásd a Bizottság 2009-ben kibocsátott Zöld Könyvét [Green Paper COM(2009)175]

¹⁸⁰ Ennek a rendeletnek a relevanciája dolgozatom szempontjából csekély.

Jelentős állomásnak tekinthető továbbá a 2004-es Végrehajtható Okirat rendelet megalkotása, amely a fentebb már említett lépésen – t.i. a Brüsszel-I. rendelet által eltörölt elismerési klauzulán – túlmenően kiiktatja az *exequatur* eljárást is a hatálya alá tartozó ügyekben.¹⁸¹ E körben a nem vitatott követelések tárgyában született határozatok tekintetében immár szükségtelen (és tiltott) a végrehajtás helye szerinti tagállamban külön végrehajthatóság megállapítása iránti eljárást indítani, amennyiben a határozatot hozó bíróság európai végrehajtható okiratként hitelesítette az alapul fekvő okiratot.

Az eddigi szabályozási módszerhez képest minőségi újdonságot¹⁸² jelentett az európai fizetési meghagyásról szóló 2006-os rendelet (az angol nyelvű elnevezésből rövidítve: EOP), amely alternatív módon ugyan, de *sui generis* európai szinten egységesített bírósági eljárást teremtett a nem vitatott követelések érvényesítésére. A rendelet számomra korlátozottan releváns, amennyiben az abból esetleg keletkező per szabályait vizsgálom majd.

A rendeletek felvillantása sorában ekkor következett el a kis értékű követelések európai eljárását bevezető 861/2007/EK rendelet, amelyet 2007. július 11-én fogadott el az Európai Parlament és az Európai Tanács, és 2009. január 1-jén hatályba is lépett. A rendeletet a továbbiakban ESCP rendeletként rövidítem. A rendelet megalkotásának indoka az eljárások egyszerűsítésének mind sürgetőbb igénye volt, amelyet már a közösségi szintű eljárásjogi harmonizáció kezdetétől ott láthattunk a határon átnyúló követelések – különös tekintettel a bagatell ügyekre – érvényesítése tekintetében.¹⁸³

Ez a rendelet egy szintén alternatív eljárást biztosít az európai polgárok és vállalkozások számára mindazon kis értékű követelések érvényesítésére, amelyek határon átvívelő jelleggel bírnak, s nem haladnak meg egy bizonyos értékhatárt. Alkalmazása viszont a nemzeti eljárási szabályok mellett, az azok adta keretek között történik, amely zavarokat okozhat az igazságszolgáltatásban; olyan aggodalom ez, amit az Egyesült Királyság Parlamentje fogalmazott meg,¹⁸⁴ s amelyet magam sem tudok figyelmen kívül hagyni. A rendeletet – Bagatell rendelet elnevezést használva – Varga István több szempontból behatóan elemezte,¹⁸⁵ azonban cikkéhez képest némileg

---

¹⁸¹ A rendelet jelentőségéről áttekintően ld.: Kapa-Veress, 2009, 20-22.

¹⁸² Kapa-Veress, 2009, 22.

¹⁸³ Zöld Könyv: Green Paper Green Paper on a European Order For Payment Procedure and on Measures to Simplify and Speed up Small Claims Litigation, COM (2002) 746, 49-66.

¹⁸⁴ uo. 74-75. bek.

¹⁸⁵ Úton az egységes európai peres eljárás felé? – Észrevételek az első mérföldkőnek szánt „Bagatell Rendelet”-hez, Európai Jog 2008/5. szám, 9-14. (a továbbiakban: Varga, 2008)

megváltozott jogi környezet – különösen is a magyar kisperértékű ügyek pertípusának a bevezetése miatt –, ezért nem érdektelen a jogintézményt górcső alá venni. Az elnevezésnél Vargától eltérve a rendelet angol elnevezéséből rövidített betűszót használok a következőkben, s ESCP-ként hivatkozom a rendeletre.

S még mielőtt rátérnék magára a rendeletre, szót kell ejtenem a legújabb európai jogalkotási fejleményekről is, amelyek részben témámra is jelentőséggel bírnak. A 4/2009/EK rendeletet a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről. A rendkívül ambíciózus vállalkozás nem csak az eljárásjogi szempontból releváns kérdéseket, de az alkalmazandó jogot is meg kívánja határozni a tartási ügyekben. Éppen ez a jellemző, ami a rendelet teljes körű hatálybalépését is gátolja.¹⁸⁶

A polgári eljárásjogi jogalkotást európai szinten az annak alapjául szolgáló alapszerződési cikkely határozza meg. Ezt a Lisszabon-i szerződéssel megújított EUSZ jelentősen megváltoztatta, kibővítette, a pillérrendszer teljes átalakításával egyidejűleg. Az eddig ismert pillér-rendszerű jogalkotás eltörlésével az igazságügyi együttműködési ügyek jelentős része az egyhangúsági döntési rendből a minősített többségi döntéshozatali rendszerbe kerül. Ezek leginkább a témám szempontjából irreleváns büntető ügyeket érintik. A polgári ügyekben való együttműködés eddig is a rendes jogalkotási eljárás (minősített többség, együttdöntés) alá tartozott. Ami minőségi újdonságot jelent, az a jogalkotási kezdeményezés alapjának meghatározása. Eddig a Bizottságnak feltétlenül ki kellett mutatnia a szubszidiaritás elvének megfelelő indokot a belső piac működésének elősegítése kapcsán, ha európai polgári eljárásjogi tárgyú rendelet alkotását kezdeményezte. Az új EUSZ 81. cikk. (2) bekezdése szerint „...az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében intézkedéseket állapít meg – különösen, ha ez a belső piac megfelelő működéséhez szükséges –, biztosítandó ...” az ott sorolt különös célkitűzéseket. Lényegesnek azt a megfogalmazásbeli különbséget látom, hogy a belső piac működésének előmozdítását csak különös indokként emeli ki az EUSZ, a jogalkotói hatáskör tehát egyre inkább eredeti, elszakad a belső piac működése javításától. Azt, hogy ez milyen hatással lesz az európai polgári eljárásjogi jogalkotásra, még nem látjuk, de az eddiginél biztosan nagyobb teret kap az Uniós jogharmonizáció.

---

¹⁸⁶ Kengyel-Harsági, 2009, 252-253.; Wopera, 2009, 124-125.

Az ESCP megalkotásának előzményeit röviden összefoglalva, az európai jogalkotóban tudományos értékű előmunkálatok, különösen a Storme professzor által összefogott jelentés megérlelte az európai polgári eljárásjog egységesítésének gondolatát. A munkához kiváló alapot szolgáltatott a Brüsszeli-Luganói együttműködés, amelyek témái – joghatóság és határozatok kölcsönös elismerése, végrehajtása – az elsők között nyertek rendeleti recepciót. Az elmúlt évtizedben emellé egyre újabb rendeletek sorakoztak fel, amelyek elmélyítették az igazságügyi kooperációt, majd 2007-ben egy nagy ugrással sui generis európai eljárásjogi intézményt alkotott a Parlament és a Tanács. Várhatóan ez lesz a jogalkotás trendje, a Szabadság és Igazság Térségének mélyülését az az eddig még nem akceptált módszer is fokozhatja, hogy a Lisszaboni szerződés alapján csökken a Bizottságra nehezedő nyomás abban a tekintetben, hogy a közös piac érdekeinek előmozdítását a jövőben már kevésbé hangsúlyosan kell figyelembe vennie: sokkal önállóbb polgári eljárási jogalkotás várható. Most pedig az ESCP-t és annak hazai jogrendbe való illeszkedését vizsgáljuk.

2. A rendelet szabályozási technikája

A rendelet hosszú vitáktól övezve végül saját alkalmazását fakultatív jellegűvé tette. Ez komoly sebet ejtett a harmonizáción, mivel így lehetőséget adott az egyébként hatálya alá tartozó ügyekben a tagállami eljárási forma megtartására. A totális harmonizáció jegyében az lett volna megfelelő, s volt az eredeti elgondolás, hogy nem hagynak teret a tagállami szabályozásnak abban a körben, amelyre az ESCP tárgyi hatálya kiterjed. Ez jelenleg még nem időszerű, de várható, hogy ez lesz az európai szintű eljárásjogi jogalkotás iránya, s ezzel hasít ki újabb és újabb területeket a nemzeti eljárási szuverenitásból az EU.¹⁸⁷ A fakultatívításból az is következik, hogy egy speciális nemzetközi elemmel (nevezetesen eltérő lakóhely) bíró jogviszony esetén a jogosult, ha a magyar fórumon jár el, választhat az ESCP és a magyar eljárási szabályok adta keretek között. Ez pedig ahelyett, hogy egyszerűsítene az igényérvényesítési eszközrendszert, véleményem szerint éppen bonyolítja azt, mert a jogosultnak immár célszerű összehasonlítani, hogy melyik eljárási eszköz a kedvezőbb, jogbiztonság, idő és költségek szempontjából. (Tovább árnyalja a képet, hogy a magyar kisértékű perben az eljárás kötelező előfeltétele a fizetési meghagyásos

---

¹⁸⁷ Különösen alátámasztja ezt a Bizottságnak az az állandó, bár eddig elutasított nézőpontja, amely indokolatlannak tartja a határon átnyúló jelleg megkövetelését az itt végzendő európai jogalkotáshoz. ld. Zöld Könyv, 6-7.

eljárás igénybevétele.) A jobbiztonság európai dimenzióját feltétlenül erősíti, hogy a tagállamokban bizonyos szempontok szerint uniformizált eljárási modell működik, ugyanakkor ez a modell nem teljes és ez problémákhoz vezethet. Mindazokban a kérdésekben ugyanis, amelyekről az ESCP nem rendelkezik, az eljáró bíróság államának eljárásjogát kell alkalmazni (ESCP 19. cikk). Ez a *processuális lex fori* viszont európai nézőpontból darabokra fogja szabdalni az egységesnek szánt eljárást. A rendelet ugyanis távolról sem fedti le ennek a kiseljárásnak a teljes spektrumát, hanem foltszerűen néhány tárgykört szabályoz, s sokszor azokat is csak szűkszavúan, a nemzeti eljárásjogra hagyva a hézagok kipótlását. Csak példaként említem a határidőket, ahol a rendelkezés csak a határidők elmulasztásának következményei tájékoztatásáról szól, a határidők számítására a Határidő rendelet irányadó, de a tagállam joga mondja meg az elmulasztás tényleges következményeit, a kimentés lehetőségeit stb.

Kétségtelen, hogy az európai szintű egységes szabályok léte erősíti az eljárási uniformizáltságot, ami szükséges és hasznos velejárója a jogérvényesítés közgazdasági értelemben vett költségei csökkentésének. Mindaddig azonban, amíg nem nyer kizárólagos és teljes szabályozási felhatalmazást egy adott területen az EU, addig a hézagkitöltő nemzeti szabályok érvényesülése éppen költségnövelőként hat, pusztán eltérésük, meglétük okán. Ezen az sem látszik segíteni, hogy a szabályozási rendszerek versenyében afelé kellene hatniuk az erőknél, hogy maguk a nemzeti eljárásjogok is közeledjenek, kisimítva ezzel az eljárási költségek közötti kiugró különbségeket. Ez a közeledés azonban számos okból, pl. nyelvi, jogtörténeti, kulturális okokból lassú, amire kiváló példa a tartási igényekből fakadó követelések egységesítésének problémái.^{188,189}

Amikor Varga az ESCP-t elemezte, az eljárásjogi szempontból releváns csekély érték jóval alacsonyabban volt meghatározva. Mára ez hazai viszonylatban egymillió forint, ami jelentősen meghaladja az ESCP-ben előírt 2000 Eurónyi összeget. Átszámítva ezt az értéket forintra cirka 550.000–600.000.- forintnyi összeg adódik.¹⁹⁰ Szembetűnően alacsonyabb érték ez az általam vizsgált egymillió forintos értéknél, de

---

¹⁸⁸ Erről bővebben ld.: Wopera Zsuzsa: Európai Családjog, HVG-ORAC, Budapest, 2009, különösen is a VII. fejezetet.

¹⁸⁹ Részletesebben ld. továbbá: Kapa, 2008, 89-93.

¹⁹⁰ Tekintve, hogy az euró árfolyama folyamatosan változik, a megállapított érték szükségszerűen pontatlan. Az általam találmra kiválasztott három időpontban az euró hivatalos árfolyamát (www.mnb.hu) figyelembe véve a 2.000.- eurós érték átszámítása alapján a következő értékek adódtak: 2008. október 30. – 509.500.- Ft; 2009. március 6. – 632.000.- Ft.; 2010. március 1. – 538.000.- Az érték mindhárom esetben kevesebb, mint 2/3-a a magyar viszonylatban releváns egymillió összegnek.

még ez az alacsonyabb érték is erőteljes kritika tárgya volt.¹⁹¹ Összevetve ezt azzal, hogy az ESCP alternatív volta miatt a felperest választási jog illeti meg az eljárási formák között; elmondható, hogy a magyar értékhatár emelkedése folytán a legmagasabb európai kis értékű követelés is mindenképpen alatta van az egymillió hazai értékhatárnak, így a magyar eljárási szabályok választása esetén kötelező fizetési meghagyásos útra, majd kisértékű perre tartozik. Az pedig az elvárások szerint gyorsabb, mint az általános eljárás – amelynek szabályaival viszont az ESCP hézagait ki kell tölteni. Ebben a kaotikus helyzetben nehéz lenne meghatározni, hogy rendszerszinten melyik eljárás választása esetén lenne kedvezőbb helyzetben a felperes, annyi azonban bizonyos, hogy nem segíti az eljárási jogharmonizációt ez a diszharmónia.

Az ESCP rendelet fakultatív alkalmazása – amely kompromisszum eredménye – nem segíti az eljárási jogbiztonságot és az uniformizálás helyett éppen mérlegelésre, a nemzeti és az uniós eljárási eszköz közötti választásra ösztönzi a jogosultakat. Magyar viszonylatban külön problémát jelent, hogy az ESCP szerinti per joghézagait a hazai általános szabályokkal kell kitölteni, amelyek jóval megengedőbbek a hazai kisértékű per szabályainál, hátráltathatják az eljárási gyorsaságot.

3. A rendelet alkalmazási köre és hatálya

Az ESCP tárgyi hatályának kérdésköre – Vargával egyetértve – valóban kevés problémát vet fel, hiszen a Brüsszel-I. rendelet hosszú múltra visszatekintő polgári és kereskedelmi ügy-fogalmával operál, arra terjed ki. Alapvetően a 2000 Euro alatti polgári és kereskedelmi ügyből fakadó követelések tartoznak az eljárásra, ami viszont érdekes, hogy eleve kiveszi a hatálya alól az ingatlan birtokbaadására vonatkozó követeléseket (alkivétellé téve a pénzfizetésre vonatkozó követelést pl. bérleti díj), valamint a személyhez fűződő jogok megsértésével kapcsolatos eljárásokat.¹⁹² Összevetve ezt az ismert magyar polgári eljárási szabályokkal, amelyek a munkaügyi követelésektől eltekintve közvetlenül nem tesznek tárgy szerinti kivételt a kis értékű követelések eljárásának magyar szabályai tekintetében, azt mondhatjuk, hogy az európai eljárási szabály dicséretesen óvatos ott, ahol a magyar jogszabály nem tanúsít hasonló gondosságot. Az ESCP megalkotásánál a személyhez fűződő jogviszonyokat

---

¹⁹¹ Wolfgang Hau: Zur Entwicklung des Internationalen Zivilverfahrensrechts in der Europäischen Union in den Jahren 2005 und 2006, GPR 2/2007. 93, 95.

¹⁹² ESCP 2. cikk (2) bek. g)-h) pontok

eleve olyan súlyúnak és bonyolultságúnak tartotta a rendeletalkotó, amelynél nem lehet alkalmazni a leegyszerűsített eljárási szabályokat. Bár a magyar kisértékű perben végső soron szintén nem lehet személyhez fűződő joggal kapcsolatos igényt elbírálni,¹⁹³ ez azonban nem jelenti azt, hogy ne lennének olyan eleve bonyolultnak tekinthető ügyek, amelyeket célszerű lenne kizárni tárgyuk szerint a magyar kisértékű eljárások hatálya alól. Csak utalunk itt arra, hogy a bírósági gyakorlat igen bonyolult pertípusként tekint az élettársi vagy házastársi vagyonközösség felbontására, amely alapvetően helyi bírósági hatáskörbe tartozik, fizetési meghagyással való indítás esetén a kisértékű perek szabályai alkalmazandók. Célszerű lehet azt a gondosságot tanúsítani a magyar jogalkotónak is, amit az európai jogalkotó megtett és megvizsgálni: vannak-e tárgyuk szerint olyan pertípusok, amelyek nem alkalmasak a magyar kisértékű peres eljárás szerinti elbírálásra.

Varga behatóan vizsgálja a joghatóság illetve a jogvita határokon átnyúló jellegének összefüggéseit.¹⁹⁴ Nagyon jelentős – és általam nem vitatott – megállapítása szerint az ESCP rendelet 3. cikkéből, valamint a joghatósági szabályokról való hallgatásból fakadó következmény, hogy az ESCP akkor is alkalmazandó, ha nem uniós joghatósági rendelet, hanem pl. a magyar nemzetközi magánjogi szabályok alapján kerül megállapításra az adott tagállam eljárási jogosultsága – feltéve, hogy az ügy határon átnyúló jellege megállapítható. Szükséges azonban azt a lehetőséget is megvizsgálni, amely talán inkább főszabályszerű lesz az eljárásokban, nevezetesen amikor a Brüsszel-I. rendelet alapján kell megállapítani az adott tagállam joghatóságát – ahogy ezt Varga is első helyen, mintegy tipikusként említi. A Brüsszel-I. 1-7. szakaszai alapján a lakóhely alapján valamely tagállam általános – sőt kötelezően érvényesítendő¹⁹⁵ – joghatósággal bír, ettől eltérést a 2-7. szakaszok engednek. Mi a helyzet azonban olyan esetben, amikor lakóhely alapján alapvetően csak egy állam érintett a perben, ilyenkor alkalmazandó-e a Brüsszel-I. rendelet,¹⁹⁶ megvan-e az ügy szükséges nemzetközi jellege. Erre a kérdésre az *Owusu vs. Jackson* ügy¹⁹⁷ és az ahhoz az Európai Bíróság előzetes döntése adta meg a választ.

---

¹⁹³ Mert nem tartozik a helyi bíróság hatáskörébe, ezért nem alkalmazhatók a kisértékű perek szabályai, v.ö. Pp. 387. § (1) bekezdéssel.

¹⁹⁴ Varga, 2008, 10.

¹⁹⁵ Id. C-281/02. 2. pont, <http://curia.europa.eu>

¹⁹⁶ Valójában az ismertetendő esetben a Brüsszeli Egyezményt alkalmazták, azonban a Brüsszel-I. rendelkezése a korábbival azonos, ezért az egyszerűség kedvéért a Brüsszel-I.-re hivatkozom.

¹⁹⁷ C-281/02.; <http://curia.europa.eu>

Owusu brit állampolgár, lakóhelye Nagy-Britanniában volt. Jackson szintén brit polgár és ott rendelkezett lakóhellyel, azonban Jamaicában üzleti céllal adja bérbe ingatlanát, többek közt Owusunak is. Owusu a bérelt ingatlan partjáról kisétálva egy fejes-ugrás közben súlyos sérülést szenvedett, megbénult. Szerződésszegés miatti kártérítés iránt Jacksont (és jamaicai társait) Angliában perelte be, aki az angol szász *forum non conveniens* doktrína alapján azzal védekezett, hogy Jamaicában sokkal megfelelőbben elbírázható az ügy, ezért az angol bíróságnak hiányzik a joghatósága. Owusu viszont a Brüsszel-I. 2. cikkére, annak feltétlen alkalmazandóságára hivatkozott. Az angol bíróság elsőfokon megállapította joghatóságát, utalva arra, hogy a Brüsszel-I. 2. cikke nélkül erre nem látna módot. A fellebbviteli fórum az Európai Bírósághoz fordult, amely C-281/02. sz. előzetes döntésében úgy találta, hogy a *forum non conveniens* doktrína nem alkalmazható a Brüsszel-I. rendelet 2. cikke alapján, vagyis az általános joghatóság – ha fennáll – egyben kötelező is. Vizsgálódásom szempontjából azonban fontosabb az Európai Bíróságnak az a megállapítása, hogy a Brüsszel-I. rendelet egyáltalán alkalmazható az adott ügyben. Az alapvető kérdés ugyanis az volt, hogy ha mindkét polgár Angliában lakik, s az ügy nemzetközi eleme nem másik tagállamra (a brüsszeli-lugánói egyezményben részes államra) mutat, akkor a Brüsszel-I. hatálya egyáltalán kiterjed-e az ilyen ügyre? A relatív hatály elve alapján ugyanis harmadik államokra nézve nem állapíthat meg kötelezettséget a brüsszeli joghatósági rend. Az ellenérveket elutasítva az Európai Bíróság arra mutatott rá, hogy nem jelent terhet, kötelezettséget egy harmadik állam, itt Jamaica bíróságaira nézve, hogy Anglia az alperes lakóhelye és a Brüsszel-I. alapján magához vonta az eljárást.¹⁹⁸ Így végső soron az is megállapítható, hogy a Brüsszel-I. joghatósági szabályai akkor is alkalmazhatók, sőt alkalmazandók, ha a jogvita pusztán tárgya alapján határon átnyúló jellegű, s nem szükséges ahhoz az, hogy legalább két tagállam legyen abban érintve, még kevésbé, hogy a felek két különböző (tag)államban¹⁹⁹ legyenek honosak.

Hogyan függ ez össze az ESCP 3. cikkével, a jogvita határon átnyúló jellegének, mint feltételnek a megkövetelésével? Akként, hogy a fentebb már említett Owusu

---

¹⁹⁸ C-281/02. 23-36. pontok Az ítélet teljes szövege megtalálható a <http://curia.europa.eu> oldalon.

¹⁹⁹ Ahhoz, hogy a rendelet alkalmazható legyen, nem szükséges mindkét félnek az Európai Unió területén honosnak lennie. Harsági utal a jogirodalomban mutatkozó ellentétes nézetekre (Kengyel-Harsági, 2009, 305.), számomra azonban meggyőzőbb Jahn véleménye, aki szerint a rendelet szövegezéséből nem következik, hogy mindkét félnek tagállamban kellene honosnak lennie, pusztán annyi, hogy az eljáró bíróságnak kell eltérő tagállamban lennie az eljárásban részt vevő egyik féltől. Az eljárásban szereplő másik fél tagállami honossága nem feltétele az alkalmazhatóságnak.

ügyben a Brüsszel-I. rendelet alkalmazandó lenne, de az ESCP rendelet már nem. Mindkét fél a bírósággal azonos tagállamban lakik ugyanis, s bár a joghatósági szabályok alapján az ügy nemzetközi, határon átnyúló jellegű, az ESCP szűkebb „cross-border nature” definíciója szerint mégsem tekinthető annak, így a kis értékű követelésre vonatkozó speciális eljárás még csak nem is kérhető. Hallható egyébként olyan kritika, ami éppen az Owusu ügyben elfoglalt álláspontot tartja túlzónak,²⁰⁰ és vélhetően éppen ezek az angol hangok eredményezték az ESCP hatályának szűkítését.²⁰¹ Mindazonáltal a Brüsszel-I. és az ESCP szabályai, a határon átnyúló jelleg meghatározása között olyan ellentmondás feszül, amely a jövőben feloldásra szorul.

Az ESCP rendelet hatálya kapcsán kimutattuk, hogy az európai jogalkotó – helyesen – alkalmazott tárgy szerinti korlátozást, vagyis az eleve bonyolult ügyeket kivette a hatály alól. Ezt az óvatos módszert üdvözlendőnek tartanánk a hazai jogalkotásban is. Vizsgáltuk a határon átnyúló jelleg kérdését az Owusu-ügy kapcsán és arra jutottam, hogy az EUB ott elfoglalt álláspontja – különösen hogy azonos állambeli polgárok tekintetében is alkalmazhatóvá tette a Brüsszel-I. rendeletet – olyan következményeket okozhatott, mely szerint angolszász nyomásra az ügy határon átnyúló jellegéhez legalább két (tag)állam érintettségét kívánják meg. A Bizottság ezzel szemben ragaszkodik ahhoz az álláspontjához, hogy az eljárásjogi rendeletek alkalmazandók legyenek határon átnyúló jelleg nélkül is.

4. Az eljárás megindítása – a kereset(levél) elutasítása

1. Az eljárást keresetlevéllel, mégpedig a magyar peres eljárásban eddig szokatlan formanyomtatvánnyal kell megindítani. Ami eddig újdonság volt, az a jövőben egyre szélesebb körben nyer majd alkalmazást.²⁰² Jogilag problémásnak a

---

²⁰⁰ House of Lords, European Union Committee - Twenty-First Report Green Paper on the Brussels I Regulation; ld. különösen a 31-48. pontokat. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldselect/lducom/148/14805.htm#a12>

²⁰¹ Ld. a Lordok Házának véleményét, különösen annak 4.8. pontját. <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200607/cmselect/cmeuleg/41-iv/4106.htm>

²⁰² Egyes még érvényben lévő jogszabályok szerint a vállalkozások egymás közti pereiben hazai viszonylatban is formanyomtatványon kell majd a keresetlevelet előterjeszteni. Erről eredetileg 2011. január 1-jei hatályba lépéssel a vállalkozások közötti jogviták gyorsabb elbírálása érdekében a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXVIII. törvény 6. §-a rendelkezett. A hivatkozott szakasz a Pp. be új XXVI. fejezetet iktatott volna a vállalkozások egymás közötti pereit címmel, a módosított 386/K. § szerint a keresetlevelet elektronikus formanyomtatványon kell benyújtani. A 2010. június 28-án kihirdetett, az egyes elektronikus eljárások módosításáról szóló 2010. évi LIX. törvény 4. §-a azonban úgy rendelkezett, hogy a hivatkozott módosítás nem lép hatályba. Mindazonáltal a vállalkozások egymás közötti pereinek szabályait meghatározó módosító törvény jelenleg

kereset – és nem keresetlevél – amiatt való elutasítása tűnik, ha a követelés nyilvánvalóan alaptalan. Ahogy erre Varga rámutatott, az Alkotmánybíróság 59/1993. (XI. 29.) AB határozat éppen ilyen szabályt semmisített meg a magyar Pp. 130. §-ában, s aggályosnak tűnik a szabály visszavezetése a magyar jogrendbe.²⁰³ Anélkül hogy az alkotmánybírósági döntést vitatnánk, egy másik szempontra is fel szeretnénk hívni a figyelmet.

Távolról sem ismeretlen más jogrendekben a nyilvánvalóan alaptalan, rosszhiszemű, eleve sikertelen követeléseknek a sommás érdemi elutasítása, engedélyezéshez való kötése és az ilyen kérelmező súlyos szankcionálása. Az USA-ban a „frivolous claim” doktrína alapján a bíróság szinte indokolás nélkül, érdemi döntéssel utasít el kereseti vagy fellebbezési kérelmet, s sújtja súlyos bírsággal a felet, ha úgy találja, hogy hamis céllal indították az eljárást. Pl. a *Crain v. Commissioner of Internal Revenue* (737 F2d 1417) ügyben Crain azt állította, hogy az USA Kormánya nem jogosult rá adót kivetni, egyáltalán jogszabályokat alkotni reá nézve. A bíróság kifejezetten azért nem indokolta részletesen a bírságot helyben hagyó ítéletét, hogy ne kölcsönözzék az érdemiség látszatát a rosszhiszemű kérelemnek. A fellebbviteli eljárás szabályai pedig szintén lehetővé teszik a nyilvánvalóan alaptalan fellebbezés esetén – megfelelő figyelmeztetést követően – kártérítés kiszabását a rosszhiszemű fellebbezővel szemben.²⁰⁴ Más angolszász országok pedig a „vexatious litigation” intézménye alatt biztosítanak lehetőséget a bíróságnak arra, hogy rövid úton intézzék el a valójában nem igazságszolgáltatáshoz méltó ügyeket. Így pl. a nagy-britanniai polgári eljárási szabályok (Civil Procedural Rules, CPR) alkotását teszi lehetővé polgári korlátozó utasítás (civil restraint order) kiadása tekintetében, s a 3C eljárási direktíva három típusú ilyen utasítást

---

is érvényben van, csak a hatálybalépésének időpontja bizonytalan, ezért dolgozatomban szerepeltetnem kellett. A jogi helyzet ma annyiban változott, hogy a Pp. 394/B. § (1) bekezdése szerint 2011. július 1-jétől „ha a vállalkozások közötti perben kötelező a jogi képviselő, a keresetlevél és minden egyéb beadvány, okirati bizonyíték benyújtására kizárólag elektronikus úton, a jogi képviselő hivatali kapuján keresztül kerülhet sor, és a bíróság is valamennyi hivatalos iratot elektronikusan kézbesíti; az elektronikus úton benyújtott keresetlevelet a bíróság az alperes részére papír alapú okiratként kézbesíti azzal a kiegészítő tájékoztatással, hogy az eljárásban kötelező a jogi képviselő, ezért védekezését, nyilatkozatát jogi képviselővel eljárva, kizárólag elektronikus úton nyújthatja be”. Vagyis megvalósul a keresetlevél elektronikus előterjesztése, de a formanyomtatvány alkalmazását nem támogatja a hatályos Pp. 121/A. §.

²⁰³ Varga, 2008, 10, 12.

²⁰⁴ Federal Rules of Appellate Procedure Rule 38. Frivolous Appeal—Damages and Costs If a court of appeals determines that an appeal is frivolous, it may, after a separately filed motion or notice from the court and reasonable opportunity to respond, award just damages and single or double costs to the appellee.

szabályoz.²⁰⁵ A *szűk korlátozó utasítás* akkor bocsátható ki a bíróság által, ha a fél legalább két olyan kérelmet terjeszt elő, amelyből teljes mértékben hiányzik bármilyen érdemi elem; hatása, hogy a fél csak a bíróság engedélyével tehet további cselekményeket, nyújthat be kérelmeket. A *kiterjesztett korlátozó utasításra* akkor van lehetőség, ha a fél állandó jelleggel terjesztett elő kereseti és eljárési kérelmeket, amelyek teljes mértékben érdemtelenek. Ezt főszabályként magasabb bíróságok bocsáthatják ki és a bíróság eltérő döntése, engedélye híján kizárja annak lehetőségét, hogy az utasítással érintett pertárgyban kereseti kérelmet nyújtson be a fél! A bíróság automatikusan visszautasítja a korlátozó utasítás ellenére előterjesztett kereseti kérelmeket.²⁰⁶ Végül az *általános korlátozó utasítást* akkor bocsátja ki a magasabb bíróság, ha a fél továbbra is érdemtelen kérelmeket terjeszt elő és a kiterjesztett utasítás nem alkalmas a célja elérésére. Ebben az utolsó esetben szintén a bíróság engedélye kell immár bármilyen kereseti kérelem emeléséhez, amely engedély nélküli előterjesztés esetén szintén érdemi vizsgálat nélkül lesz visszautasítva. Az angol jog által befolyásolt más államok hasonló szabályokat ismernek.²⁰⁷

Azt kell látni tehát, hogy más demokratikus és alkotmányos eljárási rendekben egyáltalán nem ismeretlen a drákói szigor alkalmazása olyan esetekre, amikor a bírósági szervezetrendszer céltalanul vagy éppen rosszhiszeműen veszik igénybe. A szankciók a bíróságtól az eljárási jogosultságok, akár a keresetindítási jog korlátozásáig terjedhetnek. Ha pedig a bírósághoz fordulás európai alapjogát²⁰⁸ ugyanúgy elismerő és érvényesítő Egyesült Királyság alkalmaz ilyen eszközöket, akkor az ugyanazon európai standardok alá tartozó Magyarország is megfontolhatja ilyen lehetőségek bevezetését. Egyébként pedig az ESCP 3. cikkének, különösen is a kereset nyilvánvaló alaptalansága esetén alkalmazandó jogkövetkezményeknek először az európai sztenderdeknek kell megfelelniük, igaz, ezt követően a magyar alkotmányosság kereteibe is illeszkedniük kell.

---

²⁰⁵ Practice Direction 3C – Civil Restraint Orders; limited, extended vagy general civil restraint order; http://www.justice.gov.uk/civil/procrules_fin/contents/practice_directions/pd_part03c.htm

²⁰⁶ uo. 3C 3.3. pont

²⁰⁷ Pl. a Kanadai Federal Courts Act 40. cikke fellebbezhetetlen döntéssel elzárhatja a további eljárások indításától a sokszorosan rosszhiszemű, érdemtelen perindítót. <http://laws.justice.gc.ca/eng/F-7/page-2.html>

²⁰⁸ Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény 6. cikk 1. pont

2. A keresetlevél benyújtásának módjára az ESCP rendelet több lehetőséget ad, a tagállamok vállalása meghatározó abban a tekintetben, hogy milyen formában fogadják be az ESCP szerinti formanyomtatvány-keresetleveleket. Magyarország a személyes benyújtást, a postai úton történő előterjesztést, és a kereset szóbeli előadását vállalta,²⁰⁹ bár a rendelet is lehetővé tenné még a fax vagy e-mail útján történő benyújtást [ESCP rendelet 4. cikk (1) bek.]. A technikai fejlődést figyelembe véve akár ez is bővíthető lenne elektronikus formanyomtatványként való benyújtással. Mindazonáltal Magyarországnak a közeljövőben meg kell teremtenie az tradicionális előterjesztési módokon felül az elektronikus benyújtás lehetőségeit is.

A keresetlevél benyújtásának helye tekintetében némi látszólagos ellentmondás feszül az ESCP rendelet Preambulumának (11) pontja – „A keresetlevél kizárólag a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz nyújtható be.” – és az adott esetben alkalmazandó magyar eljárási szabályok között. Ha szigorúan értelmezzük ezt a szabályt, arra juthatnánk, hogy a nem megfelelő helyen előterjesztett keresetlevelet emiatt el kell utasítani. A magyar szabályok azonban lehetővé teszik a keresetlevél áttételét (Pp. 129. §), sőt annak megkísérlését az idézés kibocsátása nélküli elutasítás előfeltételévé is teszik.²¹⁰ Mivel az ESCP rendelet áttételről vagy a keresetlevél – nyilvánvaló alaptalanságon kívüli – elutasítási okáról nem szól, ezért a magyar Pp. szabályai véleményünk szerint mögöttesen alkalmazandók és a keresetlevél áttételét meg kell kísérelni a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bírósághoz.

3. A keresetlevél sok más érdekes aspektusán túl a következőkben annak kézbesítésére, a kézbesítés joghatásaira fókuszálunk. Az „A” formanyomtatványon előterjesztett, szükség szerint megfelelően kiegészített keresetlevelet a bíróság preparál egy „C” válasz-formanyomtatványt, amelyet 14 napon belül megküld az alperesnek. Az alperes ezen, vagy a nyomtatvány mellőzésével, de írásban válaszol, ha ezt a kötelezettségét elmulasztja, a bíróság köteles annak további bevárása nélkül ítéletet hozni!²¹¹

---

²⁰⁹ A kis értékű követelésekre vonatkozó európai eljárás bevezetéséről szóló 861/2007/EK közösségi rendelet alkalmazásához szükséges magyar tájékoztatók megtételéről szóló 2056/2008. (V. 9.) Korm. határozat mellékletének második bekezdése.

²¹⁰ Németh, 1999, 538-540.; Kengyel, 2008, 248.

²¹¹ ESCP 7. cikk 3. bek.

Elsőként azt kell megvizsgálni, hogy van-e magyar eljárási megfelelője ennek az eljárási cselekménynek, nevezetesen a keresetlevél kézbesítésének és az arra adott válasziratnak. Első pillantásra úgy tűnhet, hogy a Pp. 126. § (2) bekezdésére hasonlít ez a szabály. Ez azonban véleményem szerint nem így van, mivel a magyar eljárás szóbeli, s a bíróság itthon a keresetlevelet csak mintegy előkészítő jelleggel kézbesíti, a cselekmény lényege maga a fél megjelenésre (és későbbi nyilatkozattételre) történő felhívása. A Plósz-féle Pp. 129. §-ához²¹² fűzött magyarázat szerint:

„A Pp. visszaállítja az idézés előkészítő jellegét. Az iratot, amellyel a per megindult, keresetlevélnek nevezi ugyan, de csak azért, mert e az elnevezés nálunk el van fogadva (...). Lényegében e keresetlevél nem egyéb, mint idézőlevél. Nem áll ezzel ellentétben az, hogy a keresetlevél a ... kereset közlését is magának foglalja, mert az csak előzetes, tájékoztató közlés, ahhoz a felperes kötve nincs és a tárgyaláson más keresetet is adhat elő, bár ekkor az ebből eredő halasztás költségét ő viseli.”²¹³

Mínt hogy a Pp. lényegében azonos elméleti alapon áll ebben a kérdésben a korábbi szabályokkal, kijelenthető, hogy a keresetlevél alperes részére való kézbesítése önmagában semmiképpen nem minősül (első tárgyalásra való) idézésnek a hazai eljárásjog szempontjából, különösen persze azért, mert tárgyalás főszabályként nincs is. Más kérdés, hogy mivel a tárgyalás ezekben a perekben elmaradhat, emiatt a kereset pontosítása, megváltoztatása szintén nem történik a tárgyaláson, a keresetlevél közlését egyben a kereset közlésének is kell tekintenünk. Ez az írásbeli eljárásra jellemző szabály, amit egyébként az ESCP rendelet Preambulumának (14) pontja is alátámaszt. Viszont az ESCP rendelet nem szól a keresetváltoztatásról, annak korlátozásáról, így a magyar szabályok szerint akár az elsőfokú eljárásban, írásban is megváltoztatható a kereset. Meglátásom szerint ez az eljárás elhúzódását eredményezheti, ezért felmerülhet a keresetváltoztatás korlátozásának szükségessége.²¹⁴ A keresetlevél kézbesítésével a per elméleti

---

²¹² A polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk, elméleti alapjain a ma hatályos Pp. sem változtatott, egész a mai napig, mivel az eljárás továbbra is szóbeli.

²¹³ Térfy Gyula: A Polgári perrendtartás törvénye és joggyakorlata, Budapest, 1927, Grill Károly Könyvkiadóvállalata.

²¹⁴ Amit egyébként a jogalkotó a vállalkozások egymás közti pereiben meg is tesz. [Pp. 2009. évi LXVIII. törvény 6. §-ával beiktatandó 386/A. § skk.; de! ezek a szabályok hatályba nem lépnek, bár továbbra is érvényesek! Ld. 2010. évi LIX. törvény 4. § (1) bek.]

szempontból megindul,²¹⁵ hiszen a tárgyalásra való idézés nem előfeltétele a kontradikciónak. A közlésnek azonban szabályszerűnek kell lennie, hogy a perindítás eljárásjogi és anyagi jogi joghatásai beálljanak.^{216,217}

Hogyan lehet szabályszerűen kézbesíteni az ESCP szerinti eljárásban a keresetlevelet? Ez a probléma azért égető, mert az eljárásban a tagállamon belüli (tipikusan az alperes felé irányuló) kézbesítésen felül feltétlenül történnie kell külföldön történő kézbesítésnek is, hiszen az ESCP *differentia specifica*-ja a felek legalább egyikének az eljáró bíróságtól eltérő államban lévő lakóhelye. Ahogy arra Varga rámutatott, a kézbesítési szabály, különösen a Végrehajtható Okirat rendeletre való utalás – valójában alig értelmezhető, sőt emiatt az uniós közös kézbesítési, vagy a hágai, esetleg a nemzeti kézbesítési szabályok lesznek alkalmazandók, még ha ezt az ESCP megalkotója nem is szándékolta.²¹⁸ Harsági ezt vitatja és konkrét eljárási szabályoknak tekinti az utalt rendelkezéseket.²¹⁹ Továbbgondolva ezt, álláspontunk az, hogy az európai jogalkotó itt nem is a mi nemzeti fogalmaink szerinti kézbesítési szabályokat akart alkotni, hanem olyan garanciális rendelkezéseket, amelyek bármilyen tényleges kézbesítés esetére mintegy zsinórmértékként meghatározzák a még elfogadható, illetve az azon kívül eső kézbesítési eseteket. Az uniós belüli kézbesítést a Kézbesítési rendelet szabályozza, amelyben nem található olyan korlátozó rendelkezés, ami kis értékű eljárásokban kizárná annak érvényesülését.²²⁰ Másik oldalról, önmagában az ESCP-nek az a szabálya, amely a Végrehajtható Okirat rendeletre és nem a Kézbesítési rendeletre utal, szintén nem zárja ki annak

---

²¹⁵ A perindítást az elmélet a kereset alperessel való közléséhez köti; lásd pl. Németh, 1999, 526-529.; Kengyel, 2008, 254.; Kapa-Szabó-Udvary, 2006, 529-533.

²¹⁶ A bírósági tárgyalásra való szabályszerű idézés kézbesítésének hiányában nem állnak be a perindítás hatályai, ezért ilyen esetben nem érvényesülhet az a rendelkezés, amely szerint a tárgyalás megtartását, illetőleg a határozathozatalt a felek távolléte nem gátolja. (BH 1984/418.; Legf.Bír. Gf.II.31.012/1982.)

²¹⁷ A perfüggőség a Brüsszel-I. 27. cikke alapján gyökeresen eltér a magyar perfüggőség beálltától, de jogkövetkezményeitől is. Erről bővebben ld.: Gyekiczky Tamás: Perkoordináció – közösségi szinten. Gondolatok a határon túlnyúló perfüggőségről; Európai Jog 2008/6. szám, 11-22. Ahogy Gyekiczky megállapítja, a perfüggőség intézménye az európai és a fennmaradó nemzeti dimenziók miatt megkettőződött. Az ESCP erről a témáról hallgat, kérdés, hogy ebből a nemzeti vagy a Brüsszel-I. rendelet szerinti perfüggőségi szabályok alkalmazása következik. Bár ez bővebb kifejtést igényel, amit máshol lesz mód megtenni, véleményem szerint az európai perfüggőségi szabályok csak abban az esetben lesznek alkalmazhatók, ha a magyar bíróság – az ESCP szerinti eljárásban a Brüsszel-I. rendelet alapján állapítja meg joghatóságát. Ha azonban az ESCP szerinti nemzetközi elem, a különböző lakóhely megvan, de a joghatóságot az Nmjtvr. alapján állapítja meg a bíróság, akkor az ESCP hallgatása miatt a hazai eljárásjog, nemzeti perfüggőségi szabályok alkalmazandók.

²¹⁸ Varga, 2008, 12.

²¹⁹ Kengyel-Harsági, 2009, 306.

²²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről („iratkezelés”), és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 1393/2007/EK rendelete

alkalmazását. A Végrehajtható Okirat rendelet 13-14. cikkei nem kézbesítési technikai szabályok (amit a Kézbesítési rendelet is alapvetően az átvevő állam jogára való utalással helyettesít), hanem garanciális minimumot jelentenek, aminek meglétét a bíróságnak vizsgálnia kell akár belföldön, akár külföldön teljesül a kézbesítés. S persze ezek nem a mi szabályaink szerinti kézbesítési vélelmek, hanem – ahogy arra Varga rámutatott – a végrehajtható okiratként való hitelesítés alaki feltételei, itt *mutatis mutandis* az eljárás szabályszerűségének a feltételei. E körben gondolataimat összefoglalva: a Végrehajtható Okirat rendeletre való utalás lényege, hogy a külföldre kézbesítést teljesítő pl. magyar bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy a külföldön teljesített tényleges kézbesítés az ott felsorolt bármelyik esetben maradéktalanul beilleszthető-e. Amennyiben igen, úgy a kézbesítés szabályszerű, az eljárás folytatódhat. Amennyiben nem szabályszerű – az ESCP rendelet erre vonatkozó szabályt nem tartalmaz, hogy a kézbesítés lehetetlensége esetén milyen eljárási szabályok követendők. Mindazonáltal mivel fikción alapuló kézbesítési módok nem alkalmazhatók,²²¹ számomra kérdéses, hogy az eljárás szabályszerűen folytatható ezen eljárási keretek között. Ilyen esetekre nézve viszont szerencsésnek is mondható az alternatív szabályozási módszer, mert a jogosultnak marad olyan eszköze – a nemzeti eljárási forma –, amely útján a követelést érvényesítheti.

Ezen túlmenően azonban magam is látok problémát a Végrehajtási Okirat rendeletre való utalás értelmezésében. Amíg az ESCP ugyanis *bármilyen* bírósági irat kézbesítését említi a 13. cikk első bekezdésében, addig a Végrehajtható Okirat rendelet 13-14. cikkei a kezdőirat vagy annak megfelelő irat kézbesítési minimumszintjeit határozzák meg. A szoros nyelvtani értelmezésből az tűnik ki, hogy ha az alperes részére a *keresetlevél (kezdőirat)* az ESCP 13. cikk 1. bekezdése szerint – a kézhezvételt igazoló elismervény ellenében – nem volt kézbesíthető, akkor részére azt bármilyen olyan módon lehet kézbesíteni – összhangban elsősorban az uniós, továbbá akár a nemzetközi, akár a feladó és a címzett ország nemzeti kézbesítési jogszabályaival –, amely a Végrehajtható Okirat rendelet 13-14. cikkeiben szereplő bármelyik megoldásnak megfelel. Ha azonban az alperes *válasziratát* kell a felperesnek kézbesíteni, tehát immár nem kezdőirat kézbesítéséről van szó, az ESCP 13. cikk 1. bekezdésének kiesése esetére a Végrehajtható Okirat rendelet – tárgyi alkalmatlanság miatt – nem lenne alkalmazható. Az ilyen iratokra a tárgyi hatálytól

---

²²¹ Kengyel–Harsági, 2009, 179, 306.; Kapa–Veress, 2009, 197.

függően az európai, a nemzetközi, esetleg a nemzeti kézbesítési szabályokat kell alkalmazni, s szabályszerűségükhöz elegendő az azoknak való megfelelés.

Gondolatainkat e körben összefoglalva: az eljárás megindítása kapcsán kritika érte a nyilvánvalóan alaptalan kereset elutasításával kapcsolatos szabályt. Az alkotmányossági aggályokkal egyetértve ugyanakkor rámutattunk, hogy számos országban vannak igen hatékony módszerek – amik a bírósághoz fordulás jogát úgy tűnik, nem korlátozzák – arra vonatkozóan, hogy a rosszhiszemű perlekedést már az eljárás megindításánál megakadályozzák, ezzel az igazságszolgáltatási költségeket csökkentik.

Az ESCP rendelet alkalmazása körében megállapítottuk, hogy bár a rendelet kötelezővé teszi a keresetlevél megfelelő bíróságnál való előterjesztését, ennek hibája esetén az áttétel magyar szabályai mögöttesen alkalmazhatók.

A keresetlevél közlésének vizsgálata során arra jutottunk, hogy az eljárás írásbeli jellege jelentős eltéréseket eredményez az eljárás tekintetében, így pl. a keresetlevél közlésével a perindítás hatályai beállnak, de tárgyalás híján az nem minősülhet első tárgyalásra való idézésnek. A keresetváltoztatás kapcsán azt állapítottuk meg, hogy annak a magyar jogszabályok teret engednek – mivel az európaiak nem szólnak róla. A kézbesítés – különösen is a külföldre való kézbesítés – kapcsán Varga és Harsági nézeteit annyival egészítettük ki, hogy rámutattunk: a Végrehajtható Okirat rendelet a kezdőirat kézbesítésére vonatkozik, az iratváltás további elemeire viszont kétséges annak alkalmazhatósága. Ez egyébként alátámasztja Varga aggályait a Végrehajtható Okirat rendeletre való utalás miatt.

5. Nyelvhasználat az eljárásban

A kis értékű követelések egységes eljárásának komoly problémája – mint általában az európai szintén a közös akcióknak – a nyelvi akadály. Érdekes módon a Zöld Könyv még nem említette ezt a költségnövelő tényezőt, s maga az ESCP rendelet bizottsági javaslata sem tartalmazott külön cikket a nyelvi kérdéseknek szentelve.²²² Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye, különösen annak 6.3.3. pontja már rámutat a nyelvhasználattal kapcsolatos egyes aggályokra,

---

²²² Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing a European Small Claims Procedure; 15.3.2005; COM(2005) 87 final; 2005/0020 (COD) letöltve 2010. június 10-én: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0087:FIN:EN:PDF>

különösen is a fordítás eredetileg tervezett opcionális jellege kapcsán.²²³ Csak a Parlamenti eljárás első olvasatában²²⁴ került bele az ESCP rendeletbe az új 6. cikk, amely a nyelvhasználatot önállóan²²⁵ is szabályozta. A rendeletet ezt követően a Tanács gyakorlatilag apró változtatásokkal első olvasatban elfogadta.²²⁶

A nyelvhasználati szabályok lényegesen megemelik az eljárás költségeit, ráadásul az eljárás fair voltát, szabályszerűségét alapvetően befolyásolják.²²⁷ Harsági részletesen bemutatja a korábbi Kézbesítési rendelet²²⁸ vonatkozó 8. cikkének Európai Bíróság-i gyakorlatát és kihatását a ma hatályos kézbesítési rendeletre.²²⁹ A legfontosabb következtetés itt a Leffler-ügy²³⁰ ratio decidendi-jének élő joggá válása: a fordítási hibák orvoslására az európai eljárási szabályok adta kereteken belül lehetőséget kell biztosítani és a nemzeti jog nem gátolhatja az európai kézbesítési rend minél teljesebb érvényesülését. Ezt a tételt, különösen is a hiba orvoslását lehetővé tevő fordulatát az ESCP rendelet már jogszabályi rendelkezéssé alakította: az irat átvételének megtagadása esetére a bíróság számára kötelezővé teszi a kézbesítést kérő fél tájékoztatását arról, hogy a fordítással szabályszerűvé teheti a kézbesítést. A magyar bíróságoknak e körben várhatóan az okozza az eljárási problémákat, hogy az idegen országban élő címzett nyelvtudásának megfelelőségét megítélje.²³¹

Hogyan szolgálja a költségkímélést az ESCP rendelet nyelvhasználattal kapcsolatos rendelkezése? Úgy, hogy csak a kereset-válaszirat, viszontkereset-válaszirat tekintetében írja elő, hogy kötelezően az eljáró bíróság hivatalos nyelvén (Magyarország esetében magyarul) kell azt előadni. A további iratok tekintetében nem szükséges a bíróság hivatalos nyelvének használata, s a bíróság sem kötelezheti

---

²²³ Európai Gazdasági és Szociális Bizottság vélemény – Tárgy: Javaslat a kis értékű követelések esetén alkalmazható európai eljárás bevezetéséről szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre (COM(2005) 87 final – 2005/0020 (COD)); letöltve: 2010. június 10-én, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:088:0061:01:HU:HTML>

²²⁴ Report (7 November 2006) on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a European Small Claims Procedure (COM(2005)0087 – C6-0082/2005 – 2005/0020(COD)) letöltve: 2010. június 10.; <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0387+0+DOC+XML+V0//EN>

²²⁵ v.ö.: Kengyel-Harsági, 2009, 306.

²²⁶ 2807th meeting of the Council of the European Union (Justice and Home Affairs), held in Luxembourg on 12 and 13 June 2007; 60. napirendi pont, letöltve: 2010. június 10.; <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st10/st10699-ad01.en07.pdf>

²²⁷ Harsági, 2010, 144.

²²⁸ 1348/2000/EK rendelet 8. cikk

²²⁹ Harsági, 2010, 145-152.

²³⁰ Case C-443/03 Götz Leffler v Berlin Chemie AG, letöltve 2010. június 10. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62003J0443:EN:HTML>

²³¹ Id.: Harsági, 2010, 145-146.

a feleket a költséges fordításra, hacsak az nem szükséges az ítélet meghozatalához. Ez a bíróság oldaláról előírható fordítás, amely a bíróság mérlegelésétől függ. Véleményünk szerint a magyar bíróság pervezető végzéssel kötelezheti a felet a szükségesnek ítélt irat lefordított verziójának becsatolására, amely végzés ellen külön fellebbezésnek nincsen helye. A bíróság fordítást elrendelő döntése esetlegesen az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható, felmerül azonban a kérdés, hogy mennyiben érhető el valódi jogorvoslat. A felet – tegyük fel – jogellenesen kötelezték valamely irat fordítására, mert ellentétben a bíróság megítélésével, végül szükségtelen volt az ítélet meghozatalához. Ha az előlegező fél pervesztes, a költség végső soron is őt terheli, ha azonban pernyertes, a költséget a másik fél lesz köteles az ő részére megtéríteni. Holott a költség nem a feleknek, hanem a bíróság téves döntésének róható fel. Pervesztessége esetén az előlegező fél fellebbezhet az érdemi határozat ellen és kérheti annak megváltoztatását: a költség ellenfelére való terhelését, ami azonban szintén igazságtalan eredmény. Pernyertessége esetén ellenfele kérheti az ily módon fölöslegesen ráterhelt költség alóli mentesítését az ítélet elleni fellebbezésben, de ő rosszabb esetben egyáltalán most értesül arról, hogy ilyen költség felmerül, továbbá ez a megváltoztatás sem igazságos, hiszen – ahogy az előbb – itt is a bíróság hibájából kellett feleslegesen lefordítani az iratot. Van a magyar jogrendben olyan eszköz, ami talán alkalmas lehet az ilyen költségek helyes megtérítésére, nevezetesen a bíróságokra-államra való terhelésére? Meglátásunk szerint tételes jogi rendelkezés nincsen, mert bíróság érdekkörében felmerült, elhárítható ok következtében keletkezett költségek viseléséről szóló 12/2002. (VI. 24.) IM rendelet (Békr.), ahogy címe is mutatja, az egyébként elhárítható ok miatt felmerülő költségek állami megtérítését célozza, s erre utal az alapjául fekvő Pp. 78. § (5) bekezdéséhez fűzött miniszteri indokolás is:

„Nagyon fontos rendelkezés a Pp. 78. § (5) bekezdésében megalkotott új szabály, amely kimondja, hogy a feleket nem lehet kötelezni olyan költségek viselésére, amelyek a bíróság érdekkörében felmerült okból keletkeztek, ezeket az állam viseli. Ilyen pl. az a költség, ami azáltal keletkezett, hogy a bírónak családi okból hirtelen kell elhalasztania a tárgyalást és helyettesítése az idő rövidsége vagy az ügy betárgyalt, bonyolult volta miatt nem lehetséges.”

A miniszteri indokolás tehát inkább a tárgyalás bírósági érdekkörben felmerült elhalasztását tekinti az ilyen költségviselés alapjának, és ezzel összhangban

szabályozza a költségek megtérítését a Békr. is [ld. különösen: Békr. 2. §].²³² Végző soron azonban az anyanyelv használatának elve megoldja a helyzetet azzal az állam által vállalt kiegészítéssel, hogy az anyanyelv-használatból fakadó költségeket az állam előlegezi és viseli [Pp. 78. § (4) bek.]. Kis értelmezési problémát okozhat, hogy ilyenkor egyrészt nem tolmács, hanem fordító közreműködése indokolt, de az végül is ugyanúgy nyelvi szakértő. Gondot inkább az a látszólagos ellentmondás jelenthet, hogy az ESCP megfogalmazása arra utal, hogy a féltől kéri a bíróság az irat fordítását, míg a magyar szabályokból az a jogalkotó által elvárt modell körvonalazódik, hogy a tárgyaláson a bíróság által hivatalból kirendelt tolmács biztosítja az anyanyelv-használatot. A generózus magyar szabály érvényesülését nyilván nem korlátozhatja az uniós rendelkezés, aminek célja egyébként azonos: a nyelvi korlátok lebontása. Ezért olyan értelmezését tartok helyesnek, amely alapján – az eljárás írásbeliségére is figyelemmel – a bíróság hivatalból intézkedik az okirat magyar nyelvre való lefordítása felől, ennek költségeit az állam előlegezi és viseli is. Az ilyen joggyakorlat érvényesítené a magyar szabályt is és kifejezetten előmozdítaná az ESCP rendelet 6. cikkének egyébként elég *strict* megfogalmazású szabályozási elvét.²³³

A nyelvhasználattal kapcsolatos másik kérdéskört a címzett részére megfelelő nyelven való kézbesítés jelenti. E körben az ESCP – hasonlóan a Kézbesítési Rendelethez – nem ír elő merev nyelvi szabályt, hanem a címzett számára biztosít megtagadási lehetőséget az irat átvételének megtagadására, mégpedig akként, hogy a tényleges átvételtől számított egy héten²³⁴ belül visszaküldheti az iratot, ha az irat nyelvét nem érti meg.

Bármely fél megtagadhatja egy irat átvételét a kézbesítés alkalmával, vagy egy héten belül visszaküldheti az iratot, amennyiben azt nem az átvevő tagállam hivatalos nyelvén írták, vagy azt nem kíséri az átvevő tagállam hivatalos nyelvén készült fordítás, vagy amennyiben annak a tagállamnak több hivatalos nyelve is van, a kézbesítés helyének vagy annak a helynek a hivatalos nyelve

---

²³² Hasonlóan ld.: Kengyel, 2008, 178.; Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 319.

²³³ „Amennyiben a bírósághoz beérkező bármely további okirat nem az eljárás nyelvén készült, a bíróság kizárólag akkor kérheti ezen okirat lefordítását, ha az szükségesnek tűnik az ítélet meghozatalához.” ESCP rendelet 6. cikk (2) bek.; kiemelés tőlem! P.N.

²³⁴ A hetekben számolt eljárási határidő egyébként a magyar polgári eljárásjogban ismeretlen, ami ott okozhat problémát, hogy a határidő kezdőnapja vajon az okot adó körülmény, itt kézbesítés másnapja, vagy maga a kézbesítés napja. Ha a hetekben számolt határidőre a hónapokra irányadó határidő-számítási módot alkalmazzuk, akkor a határidő megkezdődik az okot adó körülmény napján. Ha az egy hetet 7 napnak vesszük, akkor a kézbesítést követő napon kezdődik.

*vagy hivatalos nyelveinek egyike, ahová az iratot küldeni kell, vagy azt nem a címzett által értett nyelven írták.*²³⁵

Véleményünk szerint rendkívül érdekes, hogy nem a nyelvhasználatról szóló 6. cikk vagy a kézbesítést szabályozó 13. cikk tartalmazza ezt a tételt, hanem a Preambulum. Bár a Preambulum maga is jogszabályi erővel bír és ezért a (magyar) bíróság által kötelezően alkalmazandó lesz, a magyar jogi gondolkodásmódtól meglehetősen idegen, hogy ilyen jelentőségű kérdést az általánosságoknak fenntartott jogszabályi részben szabályoz a jogalkotó. Maga a tétel egyébként a Kézbesítési rendelet 8. cikkében adott szabállyal egyezik meg, amely arra utal, hogy a jogalkotó a Kézbesítési rendelet alkalmazását nem kívánta kizárni.²³⁶ Annál is inkább, mert a Kézbesítési rendelet saját hatályát tágan valamennyi olyan polgári és kereskedelmi ügyre kiterjeszti, amelyekben az egyik tagállamból másikba kell bírósági vagy bíróságon kívüli iratot kézbesíteni [Kézbesítési rendelet 1. cikk]. Előfordulhat azonban olyan eset is, amikor pl. viszontkeresetet az EU-n kívüli államba kell kezdőiratként kézbesíteni, amely esetben a Kézbesítési rendelet nem alkalmazható. Bármennyire is egyet kell érteni Vargával, hogy a jogalkotó szándéka nem lehetett a nemzetközi vagy a nemzeti kézbesítések érvényesülésének előmozdítása, ilyen esetekben egyszerűen kikerülhetetlen, hogy a Kézbesítési rendelet alkalmazhatatlansága miatt akár a Hágai Egyezményt,²³⁷ vagy végső soron a nemzeti kézbesítési szabályokat kelljen elővenni. Mivel pedig az ESCP nem korlátozza alkalmazását olyan esetekre, amelyekben kizárólag tagállamok részesek, ezért ez valódi probléma lehet olyan perekben, amelyekben csak a Hágai Egyezményben részes, vagy akár az abban nem részes államok polgárai, vállalkozásai vesznek részt.

Felmerül még a kérdés: van-e jelentősége annak a körülménynek, hogy a Kézbesítési rendelet 8. cikke előbb említi a címzett által megértett nyelv követelményét, míg az ESCP rendelet előbb az átvevő tagállam hivatalos nyelvén megfogalmazott okiratok, s csak ezt követően a címzett által nem értett okiratok tekintetében teszi lehetővé az átvétel megtagadását. Mivel azonban a feltétel

---

²³⁵ ESCP rendelet Preambulum, (19) pont

²³⁶ Varga ezzel kapcsolatos kétségeit fejezte ki, ld.: Varga, 2008, 12.

²³⁷ A polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről szóló, Hágában, 1965. november 15. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről és a nemzetközi kézbesítést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2005. évi XXXVI. törvény. Az egyezményben részes államok felsorolását ld: (letöltve: 2010. június 12.) http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=17

egyértelműen vagylagos, s bármelyik esetben megtagadható az átvétel, úgy tűnik, nincsen jogértelmezésre is kiható jelentősége a megtagadási okok sorrendjének, csak hangsúly-eltolódást jelent. Tehát az átvevő tagállam hivatalos nyelvén továbbított keresetlevél átvételét is megtagadhatja a címzett, ha kellően igazolja az adott nyelv ismeretének hiányát.²³⁸ A pert elbíráló bíróságnak esetről esetre kell eldöntenie, hogy alapos-e a címzettnek a nyelvismeret hiányára való hivatkozása.

A nyelvhasználat biztosítása egyike a leginkább költségnövelő tényezőknek a nemzetközi eljárásokban, nem lesz ez alól kivétel az ESCP szerinti eljárás sem. A rendelet törekszik e költségek csökkentésére, amely egyébként sikerének záloga lehet. A magyar perrendbe való illeszkedés kapcsán kimutattuk, hogy a magyar bíróság pervezető végzéssel kötelezheti a felet a szükségesnek ítélt irat lefordított verziójának becsatolására, amely végzés ellen külön fellebbezésnek nincsen helye. A bíróság fordítást elrendelő döntése – amely véleményem szerint hivatalból születik – az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható. Ám mivel az anyanyelv használatával kapcsolatos költségeket az állam előlegezi és viseli, a magyar szabályok megfelelő keretet adnak az európai szabályok szellemének érvényesüléséhez. A címzett részére megfelelő nyelven való kézbesítés kapcsán arra mutattunk rá, hogy az ESCP rendelet idevágó szabályai a Kézbesítési rendeletével ekvivalensek.

6. Bizonyítékok előterjesztése és eshetőségi elv

A bizonyítékok előterjesztésének rendje, az előterjeszthetőség határideje, az elmulasztás jogkövetkezményei mind-mind neuralgikus pontjai az általános eljárási szabályok szerint folyó eljárásnak,²³⁹ de mint bemutatni igyekszem, a kisértékű pernek is. Nem lesz kivétel ez alól az ESCP sem, ráadásul itt egy további körülmény is árnyalja majd az összképet. Nevezetesen, az ESCP főszabályként írásbeli eljárás, ez pedig komoly kihatással lesz a bizonyítékok előterjesztésére. Elsőként megvizsgálom az ESCP idevágó rendelkezéseit a megalkotásuk perspektívájából.

Az ESCP a tipikus írásbeli permodellt alkalmazva iratváltásként képzelel el a peres eljárást. A felperes által kitöltött formalizált keresetlevél-nyomtatvány „tartalmazza a követelést alátámasztó bizonyítékok leírását, és ahhoz csatolni kell amennyiben szükséges az azt alátámasztó egyéb iratokat” [ESCP rendelet 4. cikk (1) bek.]. Megfelelősége esetén az alperesnek is meg kell küldeni a keresetlevelet és

²³⁸ A nemleges körülmény igazolásának nehézségeit Harsági is említi, ld.: Harsági, 2010, 145-146.

²³⁹ Kengyel, 2008, 260.; Németh, 1999, 596.; Kapa-Szabó-Udvar, 2006, 614-616.

mellékleteit (a fordításról korábban már szóltam), aki a kézhezvételtől számított 30 napon belül a számára megküldött és preparált fomanyomtatványon, vagy akár annak mellőzésével – csatolva adott esetben az azt alátámasztó iratokat – válaszolhat a keresetre [ESCP rendelet 5. cikk. (1)-(2) bek.]. A bizonyítékok előterjesztésére vonatkozóan maguk a cikkelyek további rendelkezést nem, csak a Preambulum (12) pontja tartalmaz: „A keresetlevélhez adott esetben bármilyen azt alátámasztó iratot csatolni kell. Ez azonban nem gátolja a felperest abban, hogy – amennyiben szükséges – az eljárás során további bizonyítékokat nyújtson be. Ugyanezen elv vonatkozik az alperes válaszára is.”

Néhány szó a most bemutatott végső rendelkezések előzményeiről, megalkotásuk menetéről. Érdekes módon a Bizottság kijelölt előadója, *Hans Peter Mayer* által eredetileg előterjesztett javaslatban sem a Preambulum (12) pontjának megfelelő szöveg nem volt, sem a mai 4. cikkben nem szerepelt, hogy a bizonyítékokat mellékelni kellett volna a keresetlevélhez.²⁴⁰ Az *Alexander Nuno Alvaro* által az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság részéről előterjesztett vélemény erről a kérdésről nem szólt, a bizonyítás indítványozását nem érintette.²⁴¹ A keresetlevél alátámasztásának szükségességét a Parlamenti első olvasat 45. módosítása iktatta be.²⁴² Ezt a szöveget a Tanács első olvasatban lényegében módosítás nélkül elfogadta.

Magunk részéről helyesnek tartjuk, hogy a végső szövegbe belekerült a bizonyítási indítványok akár későbbi előterjesztését lehetővé tévő Preambulum (12) pont, ami kiegészíti az ESCP modellje szerint egyfordulós írásbeli eljárást.²⁴³ Ami témánk szempontjából érdekes viszont, hogy a szöveg megszületésének bemutatása sem ad arról információt, hogy megfontolás tárgyává tették volna az eljárás írásbeliségéből fakadó, a bizonyítékok előadásával kapcsolatos problémákat.

Az előző jogtörténeti fejezetből tudjuk, hogy az írásbeli eljárások fordulóiban szigorú rendje volt a bizonyítási és más indítványok előterjeszhetőségének, abból a

---

²⁴⁰ (COM(2005)0087 – C6-0082/2005 – 2005/0020(COD)) a kis értékű követelések esetén alkalmazható európai eljárás bevezetéséről szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslatról, letöltve: 2010. június 14.; <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0387+0+DOC+XML+V0//HU>

²⁴¹ uo., lásd: Vélemény a Jogi Bizottság részére a kis értékű követelések esetén alkalmazható európai eljárás bevezetéséről szóló parlamenti és tanácsi rendeletre irányuló javaslatról [COM(2005)0087 – C6-082/2005 – 2005/0020(COD)]

²⁴² uo.

²⁴³ Figyelemre méltó, hogy a XIX. században sokat kritizált Ptr. szerinti írásbeli eljárás három írásbeli fordulóra adott lehetőséget. ld.: II. fejezet 2.3.6. pont

célből, hogy az eljárás elhúzódását elkerüljék.²⁴⁴ A szóbeli eljárás az egymásutániség elvét alkalmazva lehetővé tette a bizonyítékok eljárás folyamán bármikori előterjesztését azzal, hogy a késedelmes előterjesztést szankcionálta. Mai szabályaink ezt a vonalat követve próbálják egyre szigorúbban büntetni a perelhúzó magatartást, a jogalkotói trend az egymásutániség elvének visszaszorítása felé mutat.²⁴⁵ Mégis, ott egy szóbeli eljárásban próbálja ezt megtenni a jogalkotó, ahol a tárgyalás spontaneitása sok gondot orvosol. Jelen esetben viszont az ESCP írásbeli eljárás, ahol is a felek a tárgyalás mellőzése esetén kizárólag írásban terjeszthetik elő beadványaikat, indítványukat. Ehhez illeszkedne egy eshetőségi elvet megvalósító szabály, de az ESCP rendelet ilyen mélységig nem tartalmaz szabályozást, ezért a nemzeti – vizsgálatomnál a magyar – eljárásjoggal kell kitölteni ezt a hézagot. A magyar eljárásjogi szabályok viszont alapvetően továbbra is az egymásutániség elvét követik, amikor széles körben adnak lehetőséget a bizonyítási indítványok szabad előadására a tárgyalás folyamán. Ezt ráadásul az általam már idézett Preambulum (12) pont is támogatja, amely lehetővé teszi a felek számára a későbbi bizonyítási indítvány előterjesztését – ez az egymásutániség elvének egy jele. Magában az ESCP rendeletben feszül tehát ellentmondás abban a tekintetben, hogy a permodell az eshetőségi elv felé mutat, a Preambulum mégis tartalmaz egy biztonsági szelepet az egymásutániség elve felé. Ehhez az önellentmondáshoz társul, hogy az ESCP rendelet által nem említett kérdésekben a nemzeti jogok – vizsgálatunk esetében a magyar jog – szabályaival kell kitölteni a hézagot. A magyar jogszabályok e körben részletes előírásokat tartalmaznak mára, előírva a bíróság számára a bizonyítandó tényekről való kioktatást, ezt követően viszont lehetővé téve azt, hogy a bíróság felhívása ellenére elmulasztott bizonyítási indítványt figyelmen kívül hagyja a bíróság.²⁴⁶ Ráadásul a fellebbezési eljárásban méginkább korlátozott a bizonyítékok előterjesztése [v.ö.: Pp. 235. § (1) bek.].²⁴⁷ Ezzel viszont ellentétben állónak látszik az ESCP rendeletnek a már idézett Preambulum (12) bekezdése, ami viszont kifejezetten lehetővé kívánja tenni mind a felperes, mind az alperes számára, hogy szükség esetén az eljárás későbbi folyamán is bizonyítékokat terjesszen elő, nem korlátozva e kijelentés hatályát csak az elsőfokú eljárásra.

---

²⁴⁴ uo.

²⁴⁵ Erről a következő IV. fejezet 6. pontjában részletesen szólok.

²⁴⁶ ld. uo.

²⁴⁷ A magyar jogi szabályozás alapvetően az egymásutániség elve felől mozog az eshetőségi elv felé.

Véleményem szerint a bizonyítási kioktatást a bíróságnak a Pp. 3. §-a alapján kötelező megtennie, ennek mikéntje azonban az eljárás írásbelisége miatt meglehetősen nehézkes lesz. Viszont mivel a magyar eljárási környezet szerint ennek elmaradása akár az ügy érdemére is kiható lényeges eljárási szabálysértést jelenthet, ezért mellőzése kizárt. Helye és ideje a szóbeli tárgyalás analógiájára akkor lehet, ha a felperes keresetét előadta, s arra az alperes is közölte védekezését, mivel ekkorra alakultak ki a peres eljárás keretei. Tárgyalás mellőzése esetén a bíróságnak ezt kézbesítenie kell a feleknek, felhívással arra vonatkozóan, hogy a magyar jogszabályok szerint kellő gondossággal elő kell terjeszteniük bizonyítékaikat, indítványaikat. Ha csak a magyar jogszabályok érvényesülnének, akkor a felhívás ellenére határidőn túl előterjesztett bizonyítékokat a bíróság figyelmen kívül hagyhatná. Az ESCP Preambulum (12) bekezdése azonban véleményem szerint meggátolja a szigorú magyar rendelkezés [Pp. 141. § (6) bek.] érvényesülését. Ezt az ellentmondást bizonyítással az ESCP rendelet javára kell feloldani, különösen a Leffler-ügy tanulságának megfelelő tiszteletben tartásával. Amíg ugyanis a Leffler-ügy rendelkező rész 2. pont második bekezdése a régi Kézbesítési rendelet egy rendelkezése kapcsán mondotta azt ki, hogy a nemzeti szabályokkal ki kell tölteni a rendelet hézagait, de aképpen, hogy „annak célját tiszteletben tartva, biztosítani kell az említett rendelet teljes körű érvényesülését”.²⁴⁸ Az általunk vizsgált esetben ez azt jelenti, hogy az ESCP által megengedett, felhívás ellenére késedelmesen előterjesztett bizonyítékok, indítványok nem lesznek figyelmen kívül hagyhatók a magyar jogszabály szerint, mert az gátolja az ESCP Preambulum (12) pontjának érvényesülését. A magyar jognak meg kell hajolnia az európai jogszabályok előtt.

A bizonyítékok előterjesztésének szabályai, annak rendje, a bizonyítékok befogadhatósága vagy elutasítása kardinálisak az eljárás gyorsasága szempontjából. Itt véleményünk szerint ellentmondás mutatkozik az eljárás írásbeli jellege és az ESCP egyes rendelkezései – különösen ami megengedi a bizonyítékoknak az iratváltást követő előterjesztését – között. Ráadásul a magyar eljárási szabályok trendje éppen a késedelmes bizonyítási indítvány korlátozása felé mutat, amelyet a szupremácia elvének megfelelően érvényesülő európai rendelkezés korlátozni fog. Megállapítottuk azt is, hogy a bizonyítandó körülményekre való kioktatásnak a

---

²⁴⁸ C-443/03., rendelkező rész 2. pont második bekezdés

magyar szabályok értelmében meg kell történnie, az alperesi ellenirat előterjesztését követően, a kioktatás írásban kézbesítendő, hacsak a bíróság tárgyalást nem tart.

7. Képviselés és költségek

A költségkímélés egyik legfontosabb terepének a fölöslegesen magas képviselési költségeket találta az európai jogalkotó. Már az eredeti bizottsági előterjesztés 8. cikke is a végül hatályba lépett szövegnek megfelelően tartalmazta azt a rendelkezést, amely szerint a felek jogi képviselésének kötelezőségét nem lehet előírni az ESCP szerinti eljárásokban.²⁴⁹ Ezt sem az *Alexander Nuno Alvaro* által az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság képviselésében adott vélemény, sem az Európai Parlament módosító javaslatai nem érintették.²⁵⁰ Ez magyar szempontból kevésbé tűnik problémásnak, tekintettel arra, hogy a szükségképpen helyi bíróság előtt induló ilyen ügyekben a ma hatályos polgári eljárásjogi szabályok szerint a jogi képviselés nem kötelező. Mindazonáltal azt világosan látni kell, hogy ha a jövőben szélesedne a kötelező jogi képviselés és akár az ESCP szerinti értékhatár alatti ügyekre is irányadó lenne magyar ügyekben; az európai kísértékű perben biztosan nem lesz majd ez a jogszabály alkalmazható, mert az ESCP rendelet világosan tiltja a jogi képviselés kötelezővé tételét a hatálya alá tartozó ügyekben. Ez a tiltás az eljárás valamennyi szakaszában érvényesül, mert az ESCP rendelet nem korlátozza annak érvényesülését pusztán az elsőfokú eljárásra.²⁵¹ A jogalkotás számára végső soron ez egy tilalmi mezőt képez, de még ha elő is írnának ilyen kötelező képviselést a határon át nem nyúló ügyekben, az ESCP hatálya alatt az nem lenne alkalmazható.

A képviseléssel összefüggő egy másik kérdés szintén nem a magyar jogrendbe való beilleszkedés szempontjából jelent gondot.²⁵² Az ESCP rendelet 12. cikke ugyanis a bíróság feladatává teszi, hogy a feleket az eljárási kérdésekről szükség

²⁴⁹ COM(2005) 87 final 2005/0020 (COD) 8. cikk, letöltve 2010. június 14. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0087:FIN:EN:PDF>

²⁵⁰ Id.: A6-0387/2006, letöltve: 2010. június 14.; <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2006-0387+0+DOC+XML+V0//HU#title2>

²⁵¹ E nézetemet alátámasztja a Bizottság eredeti javaslata 15. cikkének 2. bekezdése, amely még kiemelte, hogy a fellebbezési eljárásban sem lehet kötelező a jogi képviselés. Id.: COM(2005) 87 final 2005/0020 (COD) 15. cikk, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0087:FIN:EN:PDF> A végső verzióból véleményem szerint azért maradt ki ez a szöveg, mert a 10. cikk megfogalmazása kellően általános.

²⁵² Gondot okoz viszont az angolszász jogi gondolkodásban, ld. Kengyel-Harsági, 2009, 307.; ld. még: Eva Storskrubb: What Changes Will European Procedural Harmonisation Bring? letöltve 2010. június 15-én, <http://www.iapl2009.org/documents/5EvaStorskrubb.pdf>

szerint tájékoztassa, valamint nem követelheti meg tőlük a követelésük jogcím szerinti megjelölését. Ez lényegében mindkét kérdés tekintetében teljesül a magyar jogszabályok szerint is. A kioktatási kötelezettség nálunk jogtörténeti okokból az általános kioktatási kötelezettség felől²⁵³ a csupán eljárásjogi kioktatás²⁵⁴ felé mozdult el, s itt találkozunk az európai jogalkotó mai elvárásaival. Amíg azonban az eljárási kérdésekről való kioktatást a magyar szabályok csak a jogi képviselő nélkül eljáró fél számára teszik kötelezővé, addig az ESCP 12. cikke ilyen megszorítást nem tesz. Bármennyire is az a célja az európai jogalkotónak, hogy a professzionális képviseletet mellőzzék a felek, előfordulhat, hogy igénybe veszik azt az eljárásban. Az ESCP 12. cikk (2) bekezdését viszont nem lehet megszorítóan értelmezni véleményem szerint, s ellentétben a magyar jogszabályokkal, azok érvényesülését lerontva az ESCP szerinti perben igenis kioktatást kell kapjon az a fél is az eljárási kérdésekről, aki jogi képviselő útján jár el. Az Európai Unió rendelete érvényesülését az uniós jog szupremáciája és közvetlen hatálya elvének értelmében nem korlátozhatja egy azonos tárgyban született nemzeti jogszabály, itt a kioktatást személyi szempontból korlátozó Pp. 7. § (2) bekezdése. A követelés jogcím szerinti megjelölése pedig a bírósági gyakorlat szerint ma sem kötelező a felek számára [v.ö.: Pp. 121. §].

Más kérdésben azonban hozott változtatást az eredeti bizottsági javaslatához képest a jogalkotási eljárás. A képviselettel összefüggő költségek az eredeti javaslat szerint a bíróság által méltányosnak talált összegben ítélték meg és a pernyertes fél nem követelheti a jogi képviseletével járó költségeket a pervesztes természet személytől, ha utóbbit nem képviselte jogász az eljárásban.²⁵⁵ Az *Alexander Nuno Alvaro* által az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság képviseletében adott vélemény 32. módosítása azonban felhívta a figyelmet a következőkre:

*A pernyertes fél számára nem származhat hátrány abból, hogy az ellenérdekű fél önként lemond ügyvéd vagy más jogvégzett személy közreműködéséről.*²⁵⁶

---

²⁵³ A szocialista perjog a felek egyenjogúsága körébe tartozónak tekintette a bíróság teljes körű kioktatási kötelezettségét, s anyagi és eljárási kérdésekben is előírta, nagy részletességű gyakorlat született e témában. Ld.: Névai-Szilbereky, 1976, 131-163.

²⁵⁴ Az általános kioktatási kötelezettség megszűnése okairól lásd: Németh, 1999, 53-56., Kengyel, 2008, 82-83.

²⁵⁵ Id.: COM(2005) 87 final 2005/0020 (COD) 14. cikk, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0087:FIN:EN:PDF>

²⁵⁶ uo. az Állampolgári Jogi, Bel- és Igazságügyi Bizottság képviseletében adott vélemény 32. módosítása

A parlamenti szakban elfogadták ezeket az aggályokat és a 79. módosítással törölték a természetes személyt előnyben részesítő szabályt, valamint a 78. módosítással korrigálták a maihoz közelebb álló tartalommal, bár sokkal esetlenebb megfogalmazással a költségviselési szabályt.²⁵⁷ A végső megfogalmazás, az ESCP rendelet 16. cikke egyértelművé teszi, hogy a pernyertes fél az ő oldalán felmerült és akár már előlegezett költség részére való megtérítését nem követelheti a pervesztes féltől, ha az a költség indokolatlan vagy aránytalanul magas.

Megítélésünk szerint mindkét kizáró, korlátozó feltétel nagyfokú összhangban áll a magyar eljárási jogszabályokkal és a bíróság idevágó gyakorlatával. Az indokolatlan költségeket ugyanis a Pp. 75. § (1) bekezdése alapján a bíróság könnyen azonosíthatja a célszerűtlen költségelemmel, amely viszont nem része a perköltségnek, így pernyertesség esetén sem követelhető.²⁵⁸ Az aránytalanul magas perköltség részben ellentétes lehet akár a célszerűséggel, akár a jóhiszemőség követelményével, másik oldalról viszont az Ükr. 3. § (6) bekezdése szerint:

A munkadíj megállapítása során a munkadíj összegét a bíróság indokolt esetben mérsékelheti, ha az nem áll arányban a ténylegesen elvégzett ügyvédi tevékenységgel. ... A bíróság a munkadíj eltérő összegben történő megállapítását indokolni köteles.

Vagyis a magyar jogszabályok itt véleményem szerint szépen találkoznak az európai jogalkotó által követett trenddel, és korlátozzák az eljárási költségek eltúlzott mértékben való megállapíthatóságát. Ebből következően az ESCP rendelet ezen szabályai remélhetőleg probléma nélkül illeszkednek be a magyar perjogi gyakorlatba.

Gondolatainkat összefoglalva: a képviseleti szabályok tekintetében azt a megállapítást tettük, hogy jelenleg nincsen ütközés a magyar és az európai szabályok között a kötelező képviselet kizárása kapcsán, amely kizárás azonban érvényesül az eljárás valamennyi szakaszában – itt a magyar szabályok esetleges szigorítása okozhat zavart, amit azonban nyilvánvalóan az európai szabály javára kell feloldani. Utaltunk arra, hogy az eljárási kioktatás szabályai a magyar jogrendbe mára – az általános kioktatási kötelezettség megszűnésével – kiválóan illeszkednek.

---

²⁵⁷ ESCP tervezet, 1. parlamenti olvasat 14. cikk (1) A pervesztes fél viseli az eljárás költségeit. *A bíróság azonban nem ítéli meg a pernyertes félnek azoknak a költségeknek a megtérítését, amelyek nem voltak szükségesek, illetve nem arányosak a követeléssel. (Kiemelés tőlem! P.N.)* A megfogalmazás rendkívül esetlen, mivel a képviseleti költségek eleve a pernyertes fél oldalán merültek fel, tehát csak a visszatérítésükről lehetne szó.

²⁵⁸ A célszerűtlen pervitelről lásd: Németh, 1999, 348.; Kengyel, 2008, 173-174..

Annyi különbség azonban adódik, hogy az ESCP szerinti eljárásban – mivel korlátozó rendelkezés nincs, a jogi képviselővel eljáró felet is megilleti az eljárási kioktatás. A bíróság által megítélhető költségeket szintén jól illeszkedő szabályoknak találtam, az eltúlzott költségek célszerűtlennek minősítése még európai szabály nélkül is hasonló eredményre vezetne.

8. Határidők és alkalmazásuk

A határidők jelentőségét nehezen lehetne alábecsülni egy olyan eljárásban, amely egyik fő célkitűzése az eljárási időtartam lerövidítése lenne. Különös figyelmet azért is érdemel ez az eljárási jelenség, mert egy teljesen újszerű szabályt vezet be az európai kis értékű perbe, nevezetesen a bíróság számára határidőt szab az érdemi ítélet, az eljárást lezáró határozat meghozatalára. Bár a magyar eljárásjog is alkalmazza mára az EJEE 6. cikkéből fakadó „ésszerű idő” követelményét az eljárás lefolytatására nézve,²⁵⁹ sőt a Pp. 2. §-a inkorporálta azt, a döntés meghozatalára adott tényleges és elég rövid határidő újszerű a polgári eljárásjogban. De ettől eltekintve is bonyolult és viszonylag kevésbé feldolgozott területnek találtuk az ESCP határidőkkel kapcsolatos szabályait, ezért alaposabb vizsgálat alá vetettük azt.

8.1 A határidőkre vonatkozó szabályozás szintjei

A határidők kérdését már említettük, példaként arra, hogy a hézagos európai jogalkotási módszer milyen problémákat vethet fel az eljárás folyamán. Így ott már utaltam rá, hogy egy egyszerű határidő, megtartása vagy elmulasztása és az ahhoz fűződő jogkövetkezmények milyen sokszintű jogi szabályozás alá esnek.

Elsődleges szabályozási szint az ESCP rendelet: ahol az valamilyen határidőt állapít meg, vagy határnapra hivatkozik, azt kell az eljárásban figyelembe venni. E határidők számítására vonatkozik a Határidő rendelet, amely eredetileg inkább a közösségi jogi aktusokban szereplő határidőkre, határnapokra vonatkozóan kívánt közös szabályokat alkotni, végül azonban mára, így az utalással közvetlenül alkalmazandó jogforrás lett. Kiemelendő, hogy a Határidő rendelet mindazokban a kérdésekben, amelyekben szabályzást ad a határidők tekintetében, helyébe lépett a magyar eljárási szabályoknak az ESCP szerinti eljárásokban, vagyis a Határidő

---

²⁵⁹ Az EJEE idevágó gyakorlata tekintetében ld.: Grád, 2005, 180-189.

rendelet érvényesülését gátló bármilyen magyar rendelkezés érvényesülését lerontja. Ugyanebbe a szabályozási szintbe tartoznak mindazon európai eljárásjogi relevanciájú rendeletek, amelyek az ESCP eljárásban alkalmazást nyernek – pl. a Végrehajtható Okirat rendelet, vagy a Kézbesítési rendelet, amely utóbbi pl. egy hetes határidőt ad a meg nem értett küldemény visszaküldésére [v.ö.: Kézbesítési rendelet 8. cikk, jelen fejezet 6. pont].

Egy *másik szabályozási szint* – szükség és lehetőség esetén – a nemzetközi jogi szabályok, itt kiemelendő pl. a Hágai egyezmény, amelynek bár kézbesítés a tárgya, értelemszerűen tartalmaz határidőkre vonatkozó egyes szabályokat. Így pl. a 15. cikk az alperesi kézbesítés és a tárgyalás között eltelni szükséges időtartamot határozza meg; a 16. cikk rendelkezik a perbe nem bocsátkozott alperes fellebbezési határidejének kitolási lehetőségéről, illetve az ilyen mentesítés lehetőségének kizárásáról egy éven túl benyújtott kérelem esetén. Ha az ESCP szerinti eljárásban a Hágai egyezmény e rendelkezései alkalmazást nyernek, e határidőket megfelelő alkalmazni kell.

Végül egy *harmadik szabályozási szintet* képeznek a nemzeti jog idevágó szabályai. Esetünkben a magyar határidőkre vonatkozó szabályokat akkor kell alkalmazni, ha az elsődleges források nem tartalmazzak előírást, a másodlagos szabályozási szint pedig vagy nem alkalmazandó, vagy az sem tartalmaz vonatkozó rendelkezést. A következőkben azt vizsgálom, hogy milyen rendelkezések találhatóak az elsődleges szabályozási szinten és azok hogyan illeszkednek a harmadik szint által adott eljárási keretekbe.

8.2. Az ESCP szerinti határidők osztályozása

Az ESCP rendelet több ponton hivatkozik általánosságban a határidőkre,²⁶⁰ számos helyen pedig mind a bíróságra,²⁶¹ mind a felekre nézve²⁶² konkrét határidőket állapít meg. A határidőket osztályozni tudjuk aszerint, hogy maga az ESCP állapítja meg azok tételét²⁶³ vagy a bíróságot jogosítja fel a tartam

---

²⁶⁰ ESCP rendelet Preambulum (23) és (28) pontok, 14. cikk

²⁶¹ pl. ESCP rendelet 5. cikk (2), (4)-(6) bek. (iratküldések); a bíróság ítéletet hoz az iratváltástól számított 30 napon belül, vagy határidőt tűz hiánypótlásra, bizonyítást folytat vagy az idézéstől számított 30 napon belül tárgyalást tart [ESCP rendelet 7. cikk (1) bek.]; a bíróság a tárgyalástól vagy az iratok megérkezésétől számított 30 napon belül ítéletet hoz [ESCP rendelet 7. cikk (2) bek.].

²⁶² pl. alperes 30 napon belül válaszol a keresetre [ESCP rendelet 5. cikk (3) bek.]; felperes 30 napon belül válaszolhat a viszontkeresetre [ESCP rendelet 5. cikk (6) bek.]

²⁶³ pl. ESCP rendelet 5. cikk (2) bek. stb.

meghatározására.²⁶⁴ A magyar eljárási dogmatika²⁶⁵ nyomán ezeket *rendeleti* illetve *bírói* határidőnek nevezem.

Az európai szabályozás alapvetően azonos dogmatikát követ, mint a magyar szabályozás, amikor a rendeleti határidőktől való eltérést főszabályként nem engedi meg, csak néhány kifejezett esetet sorol fel az ESCP rendelet 14. cikk. (2) bekezdése, amikor a bíróságot két feltétel mellett feljogosítja egyes határidők meghosszabbítására (lerövidítésére már nem!). A két konjunktív feltétel: csak kivételes esetben és csak azért lehet a határidőket meghosszabbítani, hogy a felek jogainak védelmét ezáltal szolgálják. A meghosszabbítható határidők: a felperes számára a bíróság által meghatározott hiánypótlási határidő [ESCP rendelet 4. cikk (4) bek.]; az alperes számára a védekezés előterjesztésére nyitva álló 30 napos határidő [ESCP rendelet 5. cikk (3) bek.]; a felperesnek a viszontkeresetre előterjeszhető védekezésre nyitva álló 30 napos határidő [ESCP rendelet 5. cikk (6) bek.],²⁶⁶ a bíróság számára adott 30 napos határidő ítélet meghozatalára vagy hiánypótlásra való felhívásra, bizonyításfelvételre illetve tárgyalás tartására [ESCP rendelet 7 cikk (1) bek.; az ott szereplő összes határidő meghosszabbítható, tekintve, hogy azok az ügy érdekét lényegesen befolyásolhatják]. Meglátásom szerint a bíróság a határidőt túzó (arról tájékoztató) végzésében adhat eleve hosszabb határidőt, ilyen esetben már a végzésben indokolnia kell a határidő-hosszabbítás rendeleti feltételeinek fennállását. Az sincs kizárva, hogy a fél kérelmére hosszabbítja meg a rendeleti határidőt, szintén végzésben. Az ilyen végzés a magyar eljárási szabályok alapján eljárás folyamán hozott, pervezető végzés, s mint ilyen, külön fellebbezéssel nem, csak az ítélet elleni fellebbezésben támadható.²⁶⁷ Hogy e tekintetben mennyire lesz érdemi a jogorvoslat és egy rendelet-ellenesen meghosszabbított határidő esetén milyen szankció várható? Ha az ügy érdekét nem érinti a döntés, akkor véleményem szerint ez nem lesz oka a határozat hatályon kívül helyezésének vagy megváltoztatásának. Megfordítva a kérdést, bármennyire is sürgető az eljárás befejezése, a bíróságnak mérlegelnie kell a felek jogainak

---

²⁶⁴ pl. ESCP rendelet 4. cikk (4) bek. stb.

²⁶⁵ v.ö. Kengyel, 2008, 199.; Németh, 1999, 447-450.

²⁶⁶ Úgy tűnhet, hogy az ESCP rendelet 5. cikk (6) bekezdésében a bíróságnak a viszontkereset továbbítására adott 14 napos határidő is meghosszabbítható lenne, de ez a rendelet céljával nem férne össze – egy pusztán iratjavításra két hétnek elegendőnek kell lennie –, ezért álláspontom szerint bár ott szerepel ez a határidő, arra a 14. cikk. (2) bekezdésében adott meghosszabbítási engedély nem vonatkozik.

²⁶⁷ Németh, 1999, 1001., Pp. 254. § (1) bek.

védelmét és inkább kockáztatni kell a határidő kis meghosszabbítását, mint az ítélet érdemének elrontását.

A bírósági határidők tartama tekintetében az ESCP rendelet nem tartalmaz általános előírást, hacsak azt nem, hogy

„Mivel e rendelet célja a kis értékű követelések elbírálásának egyszerűsítése és felgyorsítása, a bíróságoknak a lehető leggyorsabban kell eljárnia akkor is, ha e rendelet nem ír elő külön határidőt az eljárás egy konkrét szakaszára vonatkozóan.” [ESCP rendelet Preambulum (23) pont]

Ebből az is következik, hogy a bíróságnak rövid határidőt kell tűznie, ha a rendelet azt lehetővé teszi. Ezen túl azonban véleményünk szerint a magyar eljárási szabályok az ESCP rendelet fő célja érvényesülését elősegítő tartalommal maguk érvényesülnek. Így a bíróság a határidőt legfeljebb 45 napban határozhatja meg. Azokat a határidőket, amiket az ESCP alapján tűz ki a bíróság, meg nem hosszabbíthatja,²⁶⁸ de a magyar eljárási szabályokból fakadó bírósági határidőket meghosszabbíthatja. A bíróság által tűzött határidőknél a feleket tájékoztatni kell a mulasztás jogkövetkezményeiről. Ilyen pl. a kereset (sic!) elutasítása a hiánypótlási határidő elmulasztása esetén [ESCP rendelet 4. cikk (4) bek.]. E körben némi ellentét mutatkozik a magyar és az európai eljárási szabályok között. Amíg ugyanis az ESCP rendelet 4. cikk. (4) bekezdése a kereset elutasítását említi²⁶⁹ (angolul: application shall be dismissed; németül: so wird die Klagezurück- bzw. abgewiesen), addig a magyar eljárási szabályok emiatt a keresetlevél elutasítását teszik lehetővé és kötelezővé [Pp. 130. § (1) bek. j) pont]. Ha osztottuk Varga alkotmányossági aggályait a nyilvánvalóan alaptalan kereset elutasítása kapcsán,^{270,271} akkor itt magunk is ilyenek megfogalmazására kényszerülünk. A hiánypótlási határidő miatti keresetlevél elutasítás eleve nem bír anyagi jogerővel,²⁷² ráadásul a Pp. 132. §-a lehetőséget biztosít az ilyen mulasztás orvoslására. Ezzel szemben a *kereset*

²⁶⁸ Kivéve az ESCP 14. cikk (2) bekezdésében utalt bírósági határidőt.

²⁶⁹ Angolul: „Where the claim appears to be clearly unfounded or the application inadmissible or where the claimant fails to complete or rectify the claim form within the time specified, the application shall be dismissed.” Németül: „Ist die Klage offensichtlich unbegründet oder offensichtlich unzulässig oder versäumt es der Kläger, das Klageformblatt fristgerecht zu vervollständigen oder zu berichtigen, so wird die Klagezurück- bzw. abgewiesen.” (Kiemelés tőlem! P.N.) Megjegyzem, hogy az angol megfogalmazás egyértelműen a kérelem elutasítását jelenti [v.ö. CPR. Art. 24. Practice Direction 5.1. pontja különbséget tesz a „dismissal of the claim” és a „dismissal of the application” között, ahol is az első a követelés elutasítását jelenti. http://www.justice.gov.uk/civil/procrules_fin/contents/practice_directions/pd_part24.htm]; míg a német szabály a kereset visszautasítására utal [V.ö. ZPO §253, amely a Klage-t a Klageschrift elemeként tekinti, ahogy a német alapokon nyugvó magyar dogmatika].

²⁷⁰ Varga, 2008, 10, 12.; ld. még jelen dolgozat IV. fejezet. 4. pont

²⁷¹ Harsági felhívja a figyelmet arra is, hogy a különböző nyelvű szövegek csak nehezítik a kérdés egységes megítélését. Kengyel-Harsági, 2009, 309-310.

²⁷² Németh, 1999, 894.; Kengyel, 2008, 366.

elutasítása érdemi döntés, amelyhez az alaki jogerőn felül anyagi jogerő is fűződik, vagyis a bíróság a véglegesség igényével dönt a perbe vitt jog felett. Ez annál is inkább meglepő következmény egy alaki hiba esetén, mert a kontradikció még meg sem történt a perben, az alperes a perindításról még tudomást sem szerzett. A fél bírósághoz fordulási jogát sértheti az, hogy véglegesen elesik a követelése érvényesítésének lehetőségétől, pusztán egy bíróság által tűzött hiánypótlási határidő elmulasztása miatt. Nem kizárt, hogy ilyen eset felmerülésekor a magyar bíróságok szükségét fogják érezni az Európai Bíróság megkeresésének az ESCP rendelet 4. cikk (4) bekezdése megfelelő értelmezése végett.

8.3. A határidők számítása

A határidők számítása általában nem tartozik a legbonyolultabb eljárási problémák közé, bár kétségtelen, hogy a gyakorlatban igen fontos következményekkel járhat. Az ESCP szerinti eljárásban azonban a fentebb már említett több szabályozási szint miatt ez a viszonylagos egyszerűség nem áll fenn.

Az ESCP-ben meghatározott határidők számítására a Határidő rendeletet kell alkalmazni [ESCP rendelet Preambulum (24) pont]. Ismét meg kell jegyezni, hogy szokatlan ilyen jelentőségű szabály preambulumban való elhelyezése a magyar jogász szemnek, ennek ellenére annak érvényessége teljes. A másik bevezető megjegyzésem általánosabb érvényű. Kengyel rámutat, hogy az európai polgári eljárásjogi szabályok jelenleg nem alkotnak összefüggő rendszert;²⁷³ dolgozatunk jelen fejezetében, különösen az 1-2. pontoknál magunk is utaltunk rá, hogy az európai polgári eljárásjogi szabályozás foltos. Ezek a foltok azonban egyre kiterjedtebbek és előbb utóbb az egész spektrumot le fogják fedni, amire véleményem szerint kiváló példa, hogy egy olyan részletszabály tekintetében, mint az eljárási határidők számítása, már uniós jogot kell alkalmazni az európai kísértékű perben. Persze alkalmazása a nemzeti joggal kiegészülve történik, ahogy azt lentebb vizsgáljuk, de közösségi szintű szabály léte ilyen apró részterületen annak a jele, hogy a szabályozás gyors ütemben mélyül.

---

²⁷³ Kengyel-Harsági, 2009, 31-32.

A Határidő rendelet a határidő számítására a következő szabályokat tartalmazza. Határidőt meg lehet adni órákban, napokban, hetekben, hónapokban és években.²⁷⁴ Az órákban megadott határidőbe a megkezdésére okot adó óra nem számít bele, hanem a soron következő órában kezdődik a határidő [Határidő rendelet 2. cikk (1) bek. első mondat]. A napokban, hetekben, hónapokban és években megadott határidőre vonatkozó szabály ezzel *mutatis mutandis* lényegében azonos [Határidő rendelet 2. cikk (1) bek. második mondat]. A napokban megállapított határidő esetében ez lényegében azonos a Pp. 103. §-ában szabályozott rendelkezéssel, amely könnyen és megfelelően alkalmazható lenne az órákban megadott határidő tekintetében is, bár az ESCP rendelet ilyet ténylegesen nem tartalmaz. Eltérés mutatkozik azonban a határidő kezdődőpontja tekintetében a hónapokban és években megadott határidő esetében, s a magyar polgári perjogban ismeretlen hetekben megállapított határidőre is ez a szabály vonatkozik. Amíg ugyanis a magyar szabályok szerint a hónapokban és években megállapított határidő kezdőnapja „az a nap, amelyre a határidő megkezdésére okot adó cselekmény vagy egyéb körülmény (pl. kézbesítés, kihirdetés) esik” [Pp. 103. § (1) bek.], s ha lenne heti határidő, vélhetően arra is ez vonatkozna; addig a Határidő rendelet szövege arra enged következtetni, hogy az aszerint számított heti, havi, évi határidőknél sem számít bele a megkezdésre okot adó körülmény hete, hava vagy éve.

Amennyiben egy napokban, hetekben, hónapokban vagy években kifejezett időtartamot attól a pillanattól kell számítani, amikor esemény bekövetkezik vagy cselekvés végbemegy, úgy kell tekinteni, hogy az a nap, hét, hónap vagy év, amely alatt az esemény bekövetkezik vagy cselekvés végbemegy a kérdéses időtartamba nem tartozik bele. [Határidő rendelet 2. cikk (1) bek. második mondat]

Az idézett szövegből véleményünk szerint az következik, hogy a hétben és nagyobb intervallumban megadott határidőknél csak a következő időegység kezdetén kezdődik a határidő folyása. A Határidő rendelet 2. cikk. (2) bek. c) pontjával összevetve azonban sokkal életszerűbb – és általunk elfogadott – magyarázat az, hogy az a nap, amelyen a határidő megkezdésére okot adó körülmény adódott, nem számít bele a hetekben, hónapokban vagy években megadott határidőbe sem. Ez némiképp (egy nappal) eltér a magyar szabályoktól, ezért a bíróságoknak komoly figyelmet kell majd tanúsítaniuk a megfelelő értelmezésre.

---

²⁷⁴ A magyar polgári peres eljárásban ismeretlen az órákban és a hetekben megadott határidő. Nempere eljárásban mindazonáltal van órákban számított határidő, v.ö. pl. az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény X. fejezetével, különösen pl. 199. §

A kezdő időpont meghatározása után a határidő számítása már lényegében a magyar szabályok által is követett módon történik: a kezdőóra első pillanatától az utolsó óra utolsó pillanatáig; a kezdőnap első pillanatától az utolsó nap utolsó pillanatáig tart a határidő. A hetekben, hónapokban, években megadott határidők a kezdőnapnak első pillanatában kezdődnek és a kezdőnapnak megfelelő naptári nap utolsó pillanatában járnak le, kivéve ha az adott hónapban nincsen olyan nap, mert ekkor a hónap utolsó napján (vagyis korábban) lejár a határidő.²⁷⁵ Fontos, hogy az „érintett időtartamok magukban foglalják a munkaszüneti napokat, a szombatokat és a vasárnapokat, kivéve, ha ezeket kifejezetten kizárják, vagy amennyiben az időtartamot munkanapokban adják meg”. „Amennyiben egy nem órában kifejezett időtartam utolsó napja munkaszüneti nap, szombat vagy vasárnap, úgy az időszak a következő munkanap utolsó órájának elteltével fejeződik be”. [Határidő rendelet 2. cikk (3)-(4) bek.] Ez hasonló a magyar szabályozáshoz, tehát alkalmazása általában nem okozhat problémát, azzal azonban, hogy a magyar gyakorlatból ismert három-négynapos ünnepek miatt előfordulhat, hogy szombat munkanap. A magyar szabályok szerint ilyenkor folyik és le is telhet a napokban megállapított határidő, az ESCP szerinti eljárásban azonban nem. Ez lényeges különbség, ahol a magyar szabály meghajolni kényszerül az európai szabály előtt. Szintén ellentét mutatkozik a Pp. 103. § (5) bekezdése és az európai határidők fentebb ismertetett számítása között. Amíg a magyar szabály szerint számolt határidő a bírósági hivatali idő végével lejár – ha bíróság előtt teljesítendő cselekményről van szó –, addig a Határidő rendelet egyértelműen adott nap végéig teszi lehetővé a cselekmény megtételét. Itt sem lehet a szigorúbb magyar szabállyal lerontani ez európai szabályt véleményem szerint.

Sem az ESCP rendelet, sem a Határidő rendelet nem tartalmaz olyan szabályt, amely ekvivalens lenne a Pp. 105. § (4) bekezdésével, főképpen mert nincsen átfogó szabály a határidő elmulasztására. Ezért az ESCP és a Határidő rendelet értelmezésénél véleményem szerint figyelembe lehet venni a magyar szabályt, vagyis nem lehet majd elkésettnek minősíteni az ajánlottan (követhető módon) a határidő utolsó pillanataiban feladott, ténylegesen azonban csak a határidő elteltét követően megérkezett bíróságra címzett küldeményeket.

Végezetül a törvénykezési szünet kérdésköréről szólunk, ami a magyar szabályozásban a határidőkhöz kapcsolódik.²⁷⁶ Sem az ESCP sem a Határidő rendelet

---

²⁷⁵ Nyilvánvaló példa a 31-30 napos hónapok, ill. a 28 napos február esete.

²⁷⁶ A magyar szabályokról alkotott véleményemet a következő fejezet 4.4. pontja alatt fejtem ki.

nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely kivételt tenne a határidők folyása alól az európai kis értékű pereknél, míg a magyar szabályok lényegében azt írják elő, hogy a törvénykezési szünet idején a határidők nem folynak, le nem telnek. Ebből akár az is következhetne, hogy az ESCP szerinti eljárásban is alkalmazni kell a törvénykezési szünet magyar szabályait, főképp, mivel a Pp. 105/A. § (2) bekezdésében sorolt kivételek alá nem tartozik ez a per. Véleményünk szerint azonban az ESCP egyik fő elvével ilyen következtetés és értelmezés nem férne össze. Az ESCP rendelet Preambuluma nyolc helyen utal arra, hogy ennek az eljárásnak gyorsnak kell lennie. Ez az igény nyilvánvalóan ellentétben áll azzal a nemzeti szabállyal, ami az ítélezésre nyitva álló idő 1/10-ét kiveszi a határidők folyásából. Az elvi ellentét felül azt is fel lehet hozni, hogy a Határidő rendelet 2. cikke kivételt és eltérést nem engedő szabály, vagyis azzal ellentétes lenne minden olyan magyar szabály alkalmazása, amely kivesz a Határidő rendelet szerint számolt intervallumból egy meghatározott (nyári) részt. Mindezek miatt az a határozott véleményem, hogy az ESCP szerinti eljárásokat a magyar bíróságok előtt a törvénykezési szünet idején is folytatni kell elsődlegesen az ESCP, mögöttesen a nemzeti eljárási szabályok szerint.

8.4. Határidő az érdemi határozat meghozatalára

Jeleztük, hogy meglehetősen újszerű rendelkezést ad az ESCP rendelet akkor, amikor a bíróság érdemi döntési kötelezettségére konkrét, alapvetően 30 napos határidőt ír elő. Meglehet, hogy a magyar bíróságok némi ellenérzéssel fogják fogadni az időszerű ítélezésre való kényszerítés ezen eszközét. Mindazonáltal e körben három körülményre szeretném felhívni a figyelmet.

Első, hogy a határidő azért nem annyira szigorú, mint amennyire első pillantásra tűnik. Való igaz, hogy főszabályként az egyszeri iratváltástól befejeződésétől számított 30 napon belül meg kell hozni a döntést, de a bíróságnak ekkor mérlegelési joga nyílik, hogy indokolt-e további információkat bekérni a felektől, bizonyítást felvenni, vagy akár tárgyalást tartani [ESCP rendelet 7. cikk. (1) bek.]. Ezek mind-mind további időt jelentenek a bíróságnak a döntése megalapozásához.

Második körülmény, hogy a határidőhöz kötött döntés azért nem ismeretlen a magyar polgári eljárásban sem. Példaként ismét az egészségügyi törvényben szabályozott – igaz nemperes – eljárást hozom, amelyben a sürgősségi gyógykezelés tárgyában a bíróságnak 72 órán belül kell meghoznia döntését, ami igencsak lényeges jogaiban érinti a kérelmezettet [1997:CLIV. tv. 199. § (3) bek.]. Több más

nemperes eljárásban is alkalmaz a jogalkotó határidőt a döntés meghozatalára. Nem példa nélkül álló tehát, hogy a bíróság konkrét határidőhöz lenne kötve, bár igaz, hogy az ilyen kérdések általában jól körülhatárolható eljárásjogi és anyagi jogi kérdésben születnek. A per viszont – különösen viszontkereset esetén – könnyen szétfolyik, ezért a bíróságok számára sokkal nehezebb lesz e határidő betartása.

Harmadik kérdés, hogy a határidő indokolatlan elmulasztása mennyiben és milyen módon fogja befolyásolni a per ésszerű időn belül való elbírálását? Ehhez a feleknek alapvető joga fűződik [v.ö. Pp. 2. § (1)-(3) bek.], a követelmény megsértését azonban esetileg, az adott per érdemét és eljárási környezetét figyelembe véve kell értékelni. Feltétlenül a szigorú értelmezés felé hat az európai jogalkotónak az a többször és határozottan kifejezett álláspontja, hogy az eljárásnak gyorsan kell befejeződnie, e határidő meghosszabbítása kivételes és a felek jogainak védelme miatt indokolható. A szigorú az enyhítheti, hogy a bíróságok az eljárási környezet megítélésekor figyelembe veszik az európai eljárás új, gyakorlatban ismeretlen voltát, illetőleg hogy az eljárás – minden egyszerűsítési törekvés ellenére is – bonyolult eljárási kérdéseket vet fel, különösen a szabályozási szintek dimenziójában. Magunk mégis afelé hajlunk, hogy a bíróságok nehezen fogják tudni kimenteni a késedelmet e határidő elmulasztásánál, ezért „quasi” vételemként érvényesülhet a határozat meghozatalára nyitva álló határidő elmulasztásánál az ésszerű idő követelményének megsértése is.

A határidőkkel kapcsolatos gondolataink összefoglalásaképp: az ESCP szerinti határidők meghatározása, számítása, elmulasztása és annak jogkövetkezményei bonyolult, sokrétű jogértelmezést kívánnak, mivel az európai, nemzetközi és hazai jogforrásokat adott esetben egymásra való tekintettel kell alkalmazni.

Az ESCP rendelet vizsgálata alapján rendeleti és bírói határidőkre osztottuk az ott szabályozott határidőket és megállapítottuk, hogy mind a bíróságra, mind a felperesre és alperesre nézve állapít meg ilyeneket a rendelet. A rendeleti határidő általában megváltoztathatatlan, de a rendelet maga lehetőséget ad meghosszabbítására – megrövidítésére viszont nem. A határidőt pervezető végzésben hosszabbíthatja meg a bíróság, ami az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható. A határidő meghosszabbításánál a bíróságnak a felek jogainak védelme és az érdemi ítélet megalapozottsága között kell mérlegelnie, az utóbbi véleményem szerint az elsőt is szolgálja. Vizsgáltuk a hiánypótlásra adott határidő

elmulasztásának rendeleti jogkövetkezményét és magunk is aggályokat fogalmaztunk meg annak kapcsán, hogy ilyen esetben a kereset elutasítására kerül sor. Rámutattunk, hogy itt nyelvi problémák is adódnak, mert az angol verzió például csak a kérelem elutasítását szabja jogkövetkezményül, nem pedig a kereset érdemi jogkövetkezményekkel járó elutasítását.

A határidők számítása kapcsán egymásra vetítettük a Határidő rendelet és a magyar Pp. szabályait. Az alapvetően hasonló szabályok elemzésénél a magyar peres joggyakorlat számára újként mutattuk be az órákban és hetekben számolt határidőket. Eltérést látunk a határidő kezdőidőpontjánál a heti, havi és évi határidőknél, ez európai szabályok szerint számolt esetben a megkezdésre okot adó körülmény napja nem számít bele. A határidő lejártá tekintetében pedig nem alkalmazandó az a magyar megszorítás, mely szerint a bíróság előtti cselekmény határideje a hivatali idő végével lejár. Alkalmazhatónak látjuk viszont az európai eljárásokban is azt a rendelkezést, ami a határidő utolsó napján ajánlottan (követhető módon) postára adott küldeményt nem tekinti elkésettnek. A törvénykezési szünetet a magyar szabályok kötelezővé teszik, célja azonban ellentétes az ESCP rendelet alapvető céljával, s bár az ESCP rendelet nem rendelkezik ilyenről, véleményünk szerint az európai kis értékű követelések perében nem alkalmazható.

Újszerű jelenség a bírósági határozat meghozatalára nyitva álló határidő, amely azonban a magyar eljárásjogban – igaz nemperekes eljárásra nézve, de – nem példa nélkül álló. Ráadásul a határidő kitolható. Elmulasztása viszont az ésszerű időn belül való eljárás kötelezettsége megsértésére quasi vélelemként funkcionálhat.

9. Határozat és fellebbezés a határozat ellen

Amit az eljárásból ilyen terjedelemben fel lehet villantani, önmagában is sok gondolkodásra ad lehetőséget. A bevezetőben már említett tartalmi és terjedelmi okok miatt végül azonban egyetlen apró szabályt szeretnénk vizsgálni, amely magyar jogrendbe való beillesztésével feszültségeket okozhat. A kis értékű per európai szabályai szerint született ítélet elleni jogorvoslatról az ESCP maga nem tartalmaz *sui generis* perorvoslati szabályokat. Ebből eleve az következne, hogy az eljáró bíróság *processzuális lex fori*-ja határozza meg az igénybe vehető perorvoslati eszközt – ha egyáltalán van ilyen.²⁷⁷ Ezt azzal egészíti ki a rendelet, hogy előírja a

---

²⁷⁷ Tudjuk, hogy a német ZPO szerinti kisértékű eljárásban, 600 Euró alatt akár a fellebbezési jog is korlátozható. Ha ebbe a metszetbe tartozik az ESCP szerinti eljárás, akár kizárt is lehet a fellebbezés.

tagállamok tájékoztatási kötelezettségét a rendelkezésre álló jogorvoslat megjelölésére. Magyarország viszonylatában ezt a 2056/2008. (V. 9.) Korm. határozat teszi meg. Ennek harmadik bekezdése szerint a kis értékű peres eljárásban született ítélettel szemben a Pp. általános szabályai szerint van helye jogorvoslatnak. Véleményünk szerint ez két oldalról vet fel kérdéseket. *Egyrészt:* hogyan igazolható a megkülönböztetés a Magyarországon perelt alperesekkel szemben abban a tekintetben, hogy az ESCP szerint perelt alperesre a több garanciát, jóval szélesebb fellebbezési alapot engedő általános szabályok vonatkoznak, amíg a kis perértékű ügyekben a Pp. 392. §-a csak az elsőfokú eljárás szabályainak lényeges megsértésére vagy az ügy érdemi elbírálásának alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására hivatkozással teszi lehetővé a fellebbezést. Utóbbi esetben ráadásul a tények állítása is szűkebb körre van korlátozva, mint a rendes fellebbezési eljárásban [Pp. 392. § (4) bek.]. A különbségtétel lehetősége a felperes szempontjából véleményem szerint nem releváns, mert ha a felperes rendelkezési joga kiterjed az eljárási forma meghatározására, akkor ő annak ismeretében dönt az ESCP szerint eljárás vagy a magyar kisperértékű ügy között, hogy ismeri a fellebbezési szabályok közötti különbséget is. Az alperesre azonban oktrojálják a perbeli pozíciót és bár a vele szemben támasztott követelés tekintetében a feltétel azonos (nevezetesen a pertárgy értéke nem haladhatja meg a 2000 Eurót, ami szükségképpen alatta van a jelenlegi egymillió forintnak), mégis különböző eljárási helyzetbe kerülhet pusztán a felperes akaratától függően. Nézetünk szerint legalábbis kérdéses, hogy a törvény előtti egyenlőség elve teljes mértékben érvényesül, amikor azonos alapokon nyugvó, érdemben nem különböző igények érvényesítését célzó eljárásokra különböző eljárási rendet alkalmaz a jogalkotó, ráadásul az ellenfél választásától függő módon.

A másik kérdés, amit az ESCP és a Korm.határozat felvet, hogy a végzés elleni fellebbezésre milyen szabályok irányadók. Minthogy azonban a Pp. 394/A. §.-a jelenleg nem tartalmaz különös szabályokat a végzés elleni fellebbezésre, kijelenthető, hogy akár az ESCP szerint, akár a XXVI. fejezet szerint jár el a bíróság, a végzés elleni fellebbezésre az általános szabályok lesznek irányadók.

Az ESCP szerinti perben születő ítélet elleni fellebbezés az általános szabályok szerint fog folyni, ez felveti a megkülönböztetés kérdését a magyar peralanyok és az ESCP szerinti peralanyok között, mivel a kisértékű per és az általános per fellebbezési szabálya jelentősen eltérnek. A végzésnél ilyen aggályok viszont nincsenek, mert ott mindkét esetben általános szabályok érvényesülnek.

10. Quo vadis ESCP?

Következtetéseinket minden egyes pont végén összefoglaltuk, ezért itt azok megisméltése nélkül csak arra kívánok utalni, hogy a kis értékű követelések európai eljárása újszerű jelenség a polgári eljárásjogban, azonban az irány egyértelmű: egyre több ilyen és akár mélyebb európai eljárási szabállyal kell a nemzeti bíróságoknak megbarátkozni. Ahogy azt kimutatni igyekeztem, ez többrétű eljárási szabályozás ismeretét és egymásra tekintettel való alkalmazását kívánja meg, s amíg egy teljesen egységes európai polgári peres kódex meg nem születik (ha ez a belátható időben megtörténik), addig jól látható, hogy ez a sokszínűség és sokrétűség még fokozódni is fog. A harmonizált állapothoz – úgy tűnik – a legnagyobb diszharmónián keresztül vezet az út.

IV. A kisértékű perek szabályainak elemzése

Szándékaink szerint munkánk legnagyobb részét a kisértékű perek szabályainak kritikai élű elemzése teszi ki, amelyhez az alapot az előzőekben bemutatott jogtörténeti és európai kitekintés adja meg. Mindazonáltal az elemzés módszere nem csak történeti és összehasonlító, sőt ezek a módszerek inkább kiegészítő jelleggel jelennek meg a dogmatikai elemző módszer mellett. A vizsgálat során igyekszünk következtetéseket levonni a jogalkalmazás és a jogalkotás számára is. Elsőként a szabályozási módot, jellegét vizsgáljuk.

1. Próba-szabályozási jelleg

Az 1848-as szabadságharcot követően a polgári törvénykezés alapvetően az osztrák szabályok hatálya alatt folyt, mindaddig, amíg az Országbírói Értekezlet 1861-ben – nemzeti ellenérzések hatására – az 1848 előtti törvények talajára vissza nem állította a polgári eljárásjogot. A kiegyezés, az alkotmányosság helyreállítása új helyzetet teremtett, immár mód volt nemzeti eljárásjog megteremtésére, azonban az idő szűkössége miatt nem volt mód új szemléletű átfogó kódex azonnali bevezetésére. „Egészében az osztrák ideiglenes perrendtartás, amelyet a bírák és ügyvédek több évi gyakorlatból ismertek, szolgált 1868. évi törvénykezési rendtartásunk alkotásában mintául. Nem, mintha törvényhozásunk annak az elveit helyesnek tartotta volna, de azért, mert nem látta elérkezettnek az időt arra, hogy a polgári per nagyszabású reformját keresztül vigye.”²⁷⁸ „Az 1868:LIV. t.-c.-ben foglalt polgári törvénykezési rendtartás csak ideiglenesnek szánt tökéletlen alkotás volt. (...) már 1880 április 23-án utasította a képviselőház a kormányt, hogy a szóbeliségen és közvetlenségen alapuló végleges perrend javaslatát készíttesse el ....”²⁷⁹

Mindazonáltal az eljárásjogi szabályozás reformja nehezen haladt, így a fontolva haladók ellenállását leküzdendő, egyes részterületek tekintetében volt mód és lehetőség új szabályozási elvek bevezetésére. A sommás eljárás szabályozása bevallottan alkalmazta azt a jogalkotói módszert, amely szerint adott téma átfogó szabályozását megelőzően mintegy megszondázza a szabályozási alanyokat – peres eljárás tekintetében a bíróságokat, a jogi képviselői osztályt s a jogkereső közönséget – egy olyan törvény alkotásával, amely egy szigorúan meghatározott részterületet az új, bevezetni szándékolt elvek – mint a szóbeliség, közvetlenség és a szabad bizonyítás

---

²⁷⁸ Térffy, 1927, 1.

²⁷⁹ Fabinyi, 1931, 1.

elve – alapján rendez. Minthogy a polgári törvénykezési rendtartás új alapokra való helyezése évtizedes vitákban feneklett meg, érthető volt a jogalkotó részéről, hogy a vitát holtpontjáról azzal kívánta kimozdítani, hogy egy kisebb jelentőségűnek tűnő percsoporthoz lehatárolt és erre vonatkozóan mintegy kísérletképpen bevezette, alkalmazni rendelte az új szabályokat. A korabeli jogirodalom is alkalmasnak tartotta ezt a módszert arra, hogy a nehezen reformálható általános polgári eljárásjogi törvényalkotás-törvénykezés átalakítása mozgásba lendüljön. „Szilágyi Dezső, midőn az igazságügyi tárcát 1889-ben átvette, a végleges perrendi reformot nem egyszerre, hanem rázkódtatások elkerülése végett részenként óhajtotta keresztülvinni. Így alkottatott meg Plósz tervezte alapján az 1893:XVIII. t.-c. a sommás eljárásról.”²⁸⁰ Figyelemmel arra, hogy a szóbeliség, közvetlenség és szabad bizonyítás elvei alapján szervezett Se. kedvező tapasztalatokkal szolgált, elhárult az akadály az átfogó reform elől, amely azonban további évtizedeket vett igénybe.²⁸¹

A próba-szabályozási módszer tehát jól megfigyelhető az Se. megalkotásánál, különösképpen a Pp.(1911) történetének tükrében. Ráadásul az is kijelenthető, hogy a módszert sikerrel alkalmazta a jogalkotó. Ebben viszont nyilvánvalóan hatalmas szerepe volt annak, hogy az Se. képviselte a haladó szellemiséget a 19. századvégi hatályos szabályozással szemben, s ahogy a II. fejezetben már bemutattuk, olyan elvek mentén, azokhoz jól igazodó részletszabályokkal rendezte az eljárást, amely a kor eljárási elveinek messze megfelelt.

Nézetem szerint a Pp. XII. novellájával bevezetett kisértékű perek szabályai – túl a tematikus hasonlóságon, amelyet lentebb részletezek – a sommás eljárás szabályaival abban is osztoznak, hogy ahhoz hasonlóan az ebben a fejezetben alkalmazott egyes szabályok (pl.: bizonyítás korlátozása, keresetváltogatás stb.) is próba-jelleggel kerültek bevezetésre a hatályos Pp.-be, s alkalmazásuk akár tárgyi, akár személyi hatálya – meggyőződésem szerint – szélesedni fog az intézmény sikere (vagy legalább bukásának elmaradása) esetén. E véleményemet azzal kívánom alátámasztani, hogy utalok a kisértékű perek bevezetésének jogalkotói indokaira.

„(...) megállapítható, hogy a kisebb súlyú ügyeknek immár nem csak a fellebbezés és a felülvizsgálat területén kell relevanciát tulajdonítani, hanem az elsőfokú

---

²⁸⁰ Térffy, 1927, 1-2.; Stipta István: Szilágyi Dezső és az igazságügyi modernizáció. In: *Deák és utódai. Magyar igazságügyi miniszterek 1848/49-ben és a dualizmus korában.* (Szerk.: Csibi Norbert, Domaniczky Endre). Pécs, 2004. 137-152.; Antal Tamás: Szilágyi Dezső igazságügyi miniszter emlékezete. *Jogtudományi Közöny.* HU ISSN 0021-7166. LXV. évf. (2010. június) 6. szám. 319.

²⁸¹ Figyelemmel a Pp.(1911) elfogadásának évére – 1911 –, illetőleg, hogy az hatályba csak 1915-ben lépett.

eljárás során is. A felek kiszolgáltatottabb egzisztenciális és gazdasági helyzete, valamint a jogviták jellege miatt az eljárás elhúzódása ebben a körben sokkal nagyobb károkat okozhat ... A kis perértékű ügyekben nem célszerű olyan eljárási rendet működtetni, amely a társadalomra az ügy értékénél jóval jelentősebb anyagi terhet ró (egyrészt a peres illetve potenciális peres felekre, másrészt a bíróságokat fenntartó államra, vagyis közvetetten ismét az államot fenntartó társadalomra). ... Így ebben a körben az olcsó és gyors bírósági eljárás iránti igény a legerősebb.”²⁸²

Különösképpen az eljárás elhúzódásával kapcsolatos jogalkotói érv, de a fajlagos költségek említése is azt sugallja, hogy a jogalkotó prioritásként kezeli az „olcsó²⁸³ és gyors” eljárást. Ahogy Gáspárdy megfogalmazta: „Ha értéknek fogadjuk el a pertartam rövidségét, minthogy felismertük kedvező politikai hatását, mert csökkenti a pereskedés által kiváltott káros lélektani és vagyoni hátrányokat, öregbíti az állam tekintélyét, szabad bírósági kapacitást szabadít fel a többi per gyorsabb elintézése számára, s megnöveli az igazság kiderülésének esélyét a perben, akkor hatásosabb megoldások után kell néznünk...”²⁸⁴

Mármint ha a joghoz jutást abból a szempontból nézzük, hogy egyenlően biztosított-e minden jogkereső²⁸⁵ számára a gyors és olcsó eljárás lehetősége, akkor – megfordítva a jogalkotói koncepciót – jelenleg azok a jogkereső polgárok (szervezetek) akiket a kisértékű perek szabályai nem érintenek, bizony joggal érezhetik úgy, hogy eljárásuk sem nem olcsó, sem nem gyors. A kisértékű perek eljárási szabályait – a később elemzendő garanciális szűkítések ellenére is – fel lehet fogni tehát akként, hogy az a polgároknak az Alkotmány 57. §-ában foglalt bírósághoz fordulás jogát biztosítja úgy, hogy gyorsasága és olcsósága miatt kedvezőbb helyzetbe hozza e per alanyait mindazokkal szemben, akik nem élhetnek ezzel a kedvezménnyel. Ha pedig egyes perek

---

²⁸² A 2008. évi XXX. törvényhez fűzött miniszteri indokolás, Általános indokolás 2. pont

²⁸³ Persze az olcsóság, vagyis az eljárási költségek mérsékelt terjedelme, kérdéses, mivel – ahogy arra később utalunk – a kisértékű perekhez illetékkedvezmény, vagy más költségkedvezmény *ab ovo* nem kapcsolódik. Az olcsóság legfeljebb az egyes perekre vetített költségvetési támogatás szempontjából értékelhető érv, ami könnyen belátható módon valóban csökken, ha a perek tartama rövidebb lesz.

²⁸⁴ Gáspárdy László: Két perjogi reform, a pertartam rövidítés eltérő útjai, Jogtudományi Közlöny, 1983/11. 705-709. 706.

²⁸⁵ Persze az is kérdés – Gáspárdyval szólva – hogy „a polgári eljárás gyorsaságát szavatoló kötelezettségeknek, illetve e kötelezettségek teljesítésének ki vagy kik az alanyai ... Ha a gyorsaságra irányuló kötelezettséggel korrelát és társadalmilag hasznos érdek pusztá tényét tekintenénk, a polgári eljárás minden résztvevőjében a gyorsaság iránti alanyi jog hordozóját kellene látni, mert a tövid eljárástartamhoz ... az eljárás minden résztvevőjének társadalmilag hasznos érdeke fűződik.” Ld. Gáspárdy László: A polgári eljárást elhúzó magatartás jogszabálytani és jogviszonyelméleti megközelítésben, Publ. Univ. Rerum Polytech. Miskolciensis, Series Juridica et Politica, Tom.I.; Miskocl, 1985, 165-190, 180.

az eljárás egyszerűsítése miatt gyorsulnak, ebből – ha az igazságszolgáltatási rendszerre biztosított erőforrásokat érintetlenül hagyja a jogalkotó – az következik, hogy amennyiben az általános szabályok szerint folyó per nem gyorsul szintén, akkor a felgyorsult kisértékű perek tükrében a jogkereső polgárok fogják azokat kirívóan lassúnak látni. Ebből a szemszögből tehát egyenesen sürgetőnek tűnhet majd a jogalkotó számára, hogy „engedve az alkotmányos kényszernek” kiszélesítse a kisértékű perek szabályozási modelljét, ezzel téve elérhetővé a „drága és lassú” perek alanyai számára ezen előnyök élvezését. Ilyen elméleti alapon a bíróságok gyakorlati megfontolásai, különösen azok túlterheltsége már biztosan állnak majd, s az egyszerűsített szabályok köre – legyen azok elnevezése bármi is – bátran szélesíthető.

Összefoglalva: a kisértékű perek a sommás eljárásról szóló törvényhez hasonlóan kísérleti jelleggel kerültek bevezetésre, így ha annak szabályai beválnak – legalábbis a bíróságok kedvezően fogadják azokat –, a jogalkotó nyitott lesz a szabályok tárgyi és személyi hatályának szélesítésére, ezáltal a perek szélesebb körének gyorsítására.

2. A kisértékű perek fogalma

A kisértékű perek törvényalkotó által meghatározott fogalma alapos vizsgálatra szorul. Nem csak azért, mert ez meghatározóan jellemzi az eljárás tárgyi és alanyi kereteit, de azért is, mert elvileg a törvényalkotói szándékokat kell visszatükröznie már elnevezésében is. Itt kell továbbá vizsgálni azt a kérdést is, hogy rendszertani szempontból hogyan kell besorolni a kisértékű perek intézményét, s ennek a besorolásnak milyen további következményei adódhatnak. A következőkben elsőként az elnevezés etimológiáinak tűnő, de megítélésünk szerint igen jelentős kérdéseivel kívánunk foglalkozni. Ezt követően a kisértékű perek tárgyi hatályáról, ezek között a pertárgyértékről részletesebben; a kötelező fizetési meghagyás és az ésszerű idő elvének összefüggéseiről, illetőleg a kisértékű perek rendszertani szempontjairól értekezünk.

2.1. „Kisértékű perek” vagy sommás eljárások

A következőkben vizsgálatunk arra irányul, hogy a jogalkotó által választott elnevezés és az általa bevezetni szándékozott eljárási intézmény mennyiben tekinthető egymást fedőnek, illetőleg maga az elnevezés kellően tükrözi-e az eljárás sajátosságait.

A feltett kérdés több oldalról közelíthető meg. Elsőként onnan vizsgáljuk az elnevezést, amely impulzus a legfrissebb lehet a jogalkotó számára: az európai színtér felől. Ahogy arról már a III. fejezetben röviden írtunk, az Európai Unió komoly

aktivitást fejt ki az igazságszolgáltatás egyes területeinek harmonizálása terén, ennek keretében alkotta meg a már elemzett ESCP Rendeletet. A rendelet hivatalos magyar címe a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szól. Meg kell állapítani, hogy a legújabb európai eljárási jogintézményhez tehát elnevezésében némiképp hasonlít a magyar szabályozás, azzal, hogy a Bagatell Rendelet címében – helyesen – az eljárások *tárgyának* (relatív) alacsony értékére utal. Ebből a nézőpontból az eljárás elnevezése a trendeknek megfelelőnek tűnik.

Mutat-e hasonló képet az elnevezés kapcsán a nemzetközi kitekintés?²⁸⁶ Németországban nincs külön néven nevezett pertípus, de létezik egy egyszerűsített eljárás [ZPO 495a. §], amelyet 600 Euró alatt alkalmaz a bíróság. Ausztriában nincsen olyan eljárás, amely nevében hordozza az alacsony értéket, de a helyi bíróság (Bezirksgericht) előtt folyó eljárásokra – amely hatásköre értékhatártól függ – vonatkozhatnak eljárási egyszerűsítések. Olaszországban békebírói hatáskörbe tartoznak a bagatellnek tekintett jogviták, alapvetően értékhatártól függően kerülnek ebbe a kategóriába. Az eljárásra nem alkottak külön pertípust, hanem az általános eljárási rendet kell alkalmazni, némi egyszerűsítéssel. Franciaországban létezik kifejezetten pertárgyértéktől függő speciális eljárás, a Code de Procedure Civile 847-1. §-a szerint a 4000 Euró alatti igények esetén választható olyan eljárás, amiben a feleket alapvetően békíteni igyekszik a bíróság, illetve az alperes megjelenése esetén a felperes javára ítéltet.²⁸⁷ A pertípusnak azonban nincs önálló elnevezése, amely az értékre utalna. Az angol megoldás, amely három eljárási utat (track) különböztet meg, kifejezetten utal a vitatott igény alacsony voltára, illetve az eljárás gyorsaságára (small claims track, fast claims track).²⁸⁸ Nemzetközi szinten tehát nem jellemző, hogy az elnevezésben utaljon a jogalkotó az adott eljárásban elbírált érték alacsony voltára, tartalmában viszont már meglehetősen tipikus, hogy értékhatártól tegye függővé a speciális eljárási szabályok érvényesülését.

A magyar intézmény gyökereit a jogalkotó bevallotta a sommás eljárásra vezeti vissza.²⁸⁹ Azonban a sommás eljárás elnevezésében nem arra utalt, hogy az abban

---

²⁸⁶ Az itt szereplő adatokat ahol más hivatkozást nem adtam meg, ott elsősorban az Európai Bizottság Európai Igazságügyi Hálózatának a „<http://ec.europa.eu/civiljustice>” című weboldaláról gyűjtöttem. A letöltés ideje 2010. június 21.

²⁸⁷ A törvény angolul elérhető: <http://195.83.177.9/code/liste.phtml?lang=uk&c=39&r=7285#art29628>

²⁸⁸ Id. CPR Art. 26-28.

²⁸⁹ v.ö. a XII. Ppn. miniszteri indokolás, Általános indokolás 2. pont harmadik bekezdésével, annak is utolsó mondatával: „Hazánkban is mind a bíróságok, mind a jogérvényesítő felek, mind a jogtudomány részéről érezhető igény arra, hogy az '50-es években elfogadott eljárási monotóniát megtörve a régebbi

elbírált igény csekély mértékű, ezzel sugallva, hogy az egyben csekély jelentőségű is volna. A sommás eljárás elnevezés leginkább arra utalt, hogy az eljárás gyorsabb, mint a vele összehasonlítható általános szabályok szerint folyó eljárás. S persze arra is utal az elnevezés, hogy a szabályok – különösen a bizonyítás – az általánoshoz képest egyszerűsítettek, amely szintén a gyorsítást szolgálja.

A kisértékű perek XII. Ppn.-el beiktatott szabályai – a törvényalkotói cél szerint – az olcsó és gyors eljárás lefolytatását célozzák. A törvényhozó célja tehát ma is az, hogy az általában megítélés szerint lassan folyó eljárások helyébe olyan eljárási rendet léptessen, amely gyorsabb.²⁹⁰ A gyorsaságot pedig az általában meglévő garanciák szűkítésével lehet elérni.²⁹¹ Itt bevallottan egyensúlyozik a jogalkotó az alkotmányos alapjogok garantálása és az effektivitás között. Összefoglalva a jogalkotó úgy biztosítja a gyors és olcsó eljárást, hogy közben garantálja az egységes jogalkalmazás elvének érvényesülését.

Visszatérve az eredetileg feltett kérdéshez, ti. annak megállapításához, hogy a kisértékű perek elnevezése mennyiben feleltethető meg a törvényalkotó fentebb feltárt céljának. Meglátásunk szerint meglehetősen kevésbé.

Először is, a törvényalkotó a pertípus létesítésénél egyáltalán nem utal arra, hogy ezt az eljárást gyorsított eljárásnak szánja, csakúgy, mint ahogy azt sem sugallja az elnevezés, hogy az általános perek szabályaihoz képest szűkített garanciákkal ruházza fel az eljárást a jogalkotó. Mondhatnánk: nem az elnevezés a lényeges, hanem a szabályok tartalma, ha pedig azok szolgálják a törvényalkotói célt – a gyorsabb eljárási lehetőség biztosítását –, akkor indokolatlan az elnevezést mondva csinált kifogásokkal

---

perjogi hagyományoknak megfelelően a magyar polgári perjog is elismerje az egyszerűsített és gyorsított elsőfokú eljárás létjogosultságát.”

²⁹⁰ Itt jegyezzük meg, hogy Gáspárdy egy a polgári per idődimenziójával foglalkozó tanulmányában különösen érzékletesen fogalmazta meg a gyorsasággal kapcsolatos társadalmi igényeket azáltal, hogy a perállományt társadalmi megrendeléseként aposztrofálta, a bíróságokat pedig vállalkozóként, a perek elbírálására vállalkozóként. Ld.: Gáspárdy László: A polgári perek tartamát meghatározó tényezők rendszerének alapjai, Publ. Univ. Rerum Polytech. Miskolciensis, Series Juridica et Politica, Tom.II.; Miskocl, 1987, 103-130. 107-112.

²⁹¹ Hogy ezzel a jogalkotó mennyire tisztában van, hadd idézzem a VI. Ppn. általános indokolását: „A fentebb vázolt állami feladat teljesítése jegyében az eljárás gyorsítása mint vezérmotívum az alábbi részcekat egyesíti: A gyorsaság egyik vetülete az, hogy az eljárásjognak olyan eljárási rendet kell teremtenie, amely képes a perek gyors, dinamikus lefolytatására. A gyorsaság másik vetülete - a korábbiakban kifejtettek alapján - a megváltozott anyagi jogi környezettel (s az ezt meghatározó társadalmi-gazdasági környezettel) való összhang megteremtése az eljárásjog adekvát korrekciója útján. Így megszüntethetők azok az akadályok, amelyeket egy korábbi szemléletben fogant eljárásjog létesít a megváltozott anyagi jog érvényesítésével szemben. A gyorsítás vázolt vetületei által megkívánt módosítások a perjogi alapelvek magasabb síkján is értelmezést igényelnek. Egyes, a gyorsítás követelményét szolgáló jogszabálmódosítások objektív határa az alapelvek sértetlenül hagyásának kívánalma. Így pl. a felek egyenjogúságát, a szóbeliség, közvetlenség alapelveit nem sérthetik az új rendelkezések.” Kiemelés tőlem P.N.

illetni. Mégis úgy vélem, hogy egy jogintézmény szabályozásánál a jogalkotónak a jellegadó sajátosságot kell az elnevezésben is kifejezésre juttatni, ami pedig jelen esetben a gyorsítás és egyszerűsítés szándéka lett volna. Azt is meg kívánjuk jegyezni, hogy a jogkereső közönségtől is akkor várható el az intézmény megértése, ha az az elnevezéséből is kitűnik. Különös tekintettel arra, hogy az intézmény leginkább célzott közönsége az olyan szerényebb anyagi lehetőségekkel bíró felek, akik az általánoshoz viszonyítva kisebb értékű követelésüket kívánják érvényesíteni, általában jogi képviselő segítsége nélkül. Az ily módon perlekedő felekről kevéssé elképzelhető, hogy a Pp. indokolásához fordulnának eligazításért abban a kérdésben, hogy mire szolgál ez az új eljárás.

Másodszor, túl azon, hogy bizonyos fontos információt nem tartalmaz a „kisértékű perek” elnevezés, meglátásunk szerint az pontatlan, s akár hamis következtetés levonására is alapot adhat. A polgári eljárási dogmatika nem azok értéke alapján tesz különbséget egyes perek között (minthogy a pernek nincsen értéke!), hanem a *per tárgyának értékét* vizsgálja és tartja szem előtt bizonyos kérdések tekintetében. A Pp. 24-25. §-ai meglehetősen időtálló szabályokkal, gyakorlatilag a Pp.(1911) 5-7. §-aival túlnyomórészt azonosan vagy összehasonlíthatóan szabályozza azt a részkérdést, hogy a bíróság miként állapíthatja meg a per tárgyának értékét. Az ily módon megállapított érték jelentőséghez juthat a hatáskör tekintetében [Pp. 23. § (1) bekezdés *a*) pont és *l*) pont], az illeték [Itv. 39. § (1) bekezdés skk.] és a bíróság által megállapítható ügyvédi munkadíj [Ükr. 3. §] mértéke kapcsán, a kötelezően fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem benyújtása útján érvényesíthető követelések meghatározása tekintetében [korábban Pp. 313. § (2) bekezdés; FMHtv. 3. § (2) bekezdés], valamint a hatályos szabályok alapján immár a peres eljárásokra vonatkozó egyes eljárási formák közötti – kényszerű – választásra is irányadó lehet. Az azonban bizonyos, hogy nem a pernek van pénzben kifejezhető (alacsony) értéke, hanem a perrel érvényesített jognak vagy követelésnek. Utalunk arra, hogy az ESCP Rendelet hivatalos magyar fordítása helyesen a követelés kis értékére utal címében. E tekintetben tehát a „kisértékű perek” elnevezés dogmatikai szempontból pontatlannak tekinthető, a magunk részéről a „kis pertárgy értékű perek” elnevezést tartanánk megfelelőnek.

A „kisértékű” jelző ugyanakkor mégis arra enged következtetni, mintha az ilyen eljárás – helyesen: az abban érvényesített követelés – alacsonyabb értékkel bírna. Nyilván ezt csak valamivel összevetésben, összehasonlításban lehet meghatározni, nevezetesen azzal, hogy megmondjuk: mihez képest kis(pertárgy)értékű a per.

Sajnálatos módon az igazságügyi statisztikák nem tartalmazznak olyan gyűjtési szempontot, amely alapján vizsgálni lehetne, hogy az összes polgári per halmazát tekintve mennyi azon perek száma, ahol a pertárgy értéke egyáltalán meghatározható, ehhez képest mennyi a kumulált pertárgyérték, s e kettő adatból összevetéséből milyen érték adódik átlagos pertárgyértéknek. Elsősorban ugyanis ezzel tudnánk összevetni azt az egymillió forintos értéket, amelyet a jogalkotó ma a kisértékű perek tárgyi hatályához kapcsol.²⁹² Statisztikai szempontból tehát közzétett statisztikai adatokkal igazolhatatlan, hogy a kisértékű perek valóban szignifikánsan elkülöníthető csoportot képeznek a kifejezhető pertárgyértékű perek csoportján belül.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a korábbi Jat.²⁹³ 17. §-a szerint jogszabályt akkor kell alkotni, ha a társadalmi-gazdasági viszonyok változása, az állampolgári jogok és kötelességek rendezése, az érdek-összeütközések feloldása azt szükségessé teszi. Azt, hogy a jogalkotás indokolt, nézetem szerint a jogalkotónak alá kell támasztania, erre utal a Jat. 18. § (1) bekezdése is, amely szerint: „A jogszabály megalkotása előtt – a tudomány eredményeire támaszkodva – elemezni kell a szabályozni kívánt társadalmi-gazdasági viszonyokat, az állampolgári jogok és kötelességek érvényesülését, az érdek-összeütközések feloldásának a lehetőségét, meg kell vizsgálni a szabályozás várható hatását és a végrehajtás feltételeit. Erről a jogalkotót tájékoztatni kell.” Ebből az következik, hogy a kisértékű perek bevezetésének indokoltságát a jogalkotónak alá kell támasztania azzal, hogy kimutatja: mely gazdasági és társadalmi viszonyok változása, esetleg mely alapvető jogok fokozottabb érvényesülése érdekében van szükség az intézmény bevezetésére. S ami legalább ennyire fontos: elő- és háttérstudományt kell készíteni arról, hogy miért ilyen irányú szabályozás kell, miért éppen egymillió forintban vonja meg a fizetési meghagyás útján érvényesítendő, ezáltal a kisértékű perekben is érvényesülő pertárgyértéket a jogalkotó. Természetesen tisztában vagyok azzal, hogy bármilyen határérték okozhat érdeksérelmet, a jogalkotónak mégis

---

²⁹² A XII. Ppn. miniszteri indokolás, Általános indokolás 2. pont ötödik bekezdésének utolsó mondata ugyan tartalmaz utalást ilyen adatokra [„A helyi bírósági peres ügyérkezés tekintetében 2007. évben az 1 millió forintot meg nem haladó értékű ügyek száma összesen 159 791 volt, ez az összes (tehát a megyei bírósági ügyeket is beleértve) polgári peres ügyérkezés 32,1%-a volt.”], de ezek az adatok a hivatalosan közzétett bírósági statisztikákban (ld: www.birosag.hu) nem lelhetőek fel, így ezeknek az adatoknak az ellenőrizhetősége csorbát szenved.

²⁹³ Az 1987. évi XI. törvény, azért hivatkozom erre, mert az általam vizsgált XII. Ppn. még azalatt született. A jogszabályra vonatkozó előzetes vizsgálati kötelezettség a mai Jat.-ban éppenhogy részletesebben szerepel, ld.: Jat. 17. §

választania kell. Kérdés azonban, hogy jelen gazdasági és társadalmi körülmények között mennyiben képvisel kis értéket egy egymillió forintos követelés.²⁹⁴

Ebben a körben célszerű hivatalos, közzétett statisztikai adatokra támaszkodni. Vizsgálódásunkat a természetes személyekre koncentráljuk, mivel a gazdálkodó szervezetek egymás közti pereiben a jogalkotó speciális szabályok alkotására törekszik;²⁹⁵ abban a körben egyébként is alkalmazhatónak látjuk a szigorúbb elbírálást, a keményebb feltételek előírását.²⁹⁶ A természetes személyek körén belül is a foglalkoztatottak halmazát vizsgálom elsőként. A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint²⁹⁷ a 2001-es 103.553.- forintos értéktől való folyamatos emelkedés dacára sem haladta meg a foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete a 198.942.- forintot 2008-ban. Ennek az értéknek ötszöröse az egymillió forintos értékhatár, vagyis teljes öthavi bruttó átlagkereset értéke alatt kizárólag fizetési meghagyás útján és ebből fakadóan kisértékű perben érvényesíthető valamely pénzbeli követelés. Sokkal inkább irányadó azonban a havi nettó átlagkereset vizsgálata, tekintve, hogy ez képviseli a polgár által felhasználható készpénzmennyiséget. Itt a 2001-es 64.913.- forintról 2008-ra 122.047.- forintra emelkedett a havi nettó átlagkereset. Vagyis kicsit több mint nyolc havi nettó átlagkeresetet is meghalad az az érték, ami alatt kizárólag fizetési meghagyás, majd pedig az abból fakadó kisértékű per szabályai szerint érvényesíthető az adott követelés, ide nem értve a tőkekövetelés járulékait. Másodikként egy másik igen széles társadalmi réteg jövedelmi viszonyaival vetjük össze a kérdéses egymillió forintos határértéket: a nyugdíjban és nyugdíjszerű ellátásban részesülők csoportjának átlagos jövedelmével. Itt a 2001-es kezdeti 35.405.- forintról 2008-ra 74.096.- forintra emelkedett az átlagosan kifizetett ellátás.²⁹⁸ Ebben a körben méginkább kitűnik a határérték magas mivolta: tizenhárom és fél havi átlagos nyugellátási összegnek megfelelő követelés érvényesíthető kizárólag fizetési meghagyásos, majd pedig kisértékű peres eljárás útján.

---

²⁹⁴ Különös tekintettel arra, hogy a Pp. 24-25. §-ai szerint kiszámított értékbe nem kell beleszámítani a tőkekövetelés kamatait és egyéb járulékait, ebből következően a ténylegesen érvényesített, végrehajtásra kerülő követelés lényegesen meghaladhatja a határértéket.

²⁹⁵ V.ö. különösen a vállalkozások egymás közti pereinek bizonytalan jövőbeli időpontban hatályba lépő szabályaival, Pp. XXVI. fejezet 386/A.-386/V. §§

²⁹⁶ v.ö.: Pallós Nikolett: Az ésszerű idő követelménye és a Pp. XI. novellájának összefüggései. *Collega* 2009/1. 64-68. (Pallós, 2009), különösen 66-67. Különös tekintettel az ott kifejtett álláspontomra, amely szerint indokolatlan enyhébb elbánásban részesíteni a jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokat a kézbesítési vélelem megdöntése szempontjából, tekintettel arra, hogy céljuk – üzletszerű tevékenység folytatása – azonos.

²⁹⁷ Id.: Függelék, I.(A) táblázat

²⁹⁸ Id.: Függelék, I.(B) táblázat

Meg kell említeni továbbá, hogy az ESCP Rendelet által meghatározott minimum-értékhatár 2.000.- Euró. Átszámítva ezt az értéket forintra cirka 550.000–600.000.- forintnyi összeg adódik.²⁹⁹ Szembetűnően alacsonyabb érték ez az általam vizsgált egymillió forintos értéknél, de még ez az alacsonyabb érték is erőteljes kritika tárgya volt.³⁰⁰

A magyarországi értékviszonyokra visszatérve: a vizsgált 2001-2008-as időszakban mind a bruttó, mind a nettó átlagkereset közel kétszeresére emelkedett. Ugyanígy, a nyugellátások tekintetében is valamivel több mint 100%-os volt a növekedés. Ennek ellenére a magunk részéről eltűzottnak találjuk a jogalkotó által választott határérték mértékét, amely a foglalkoztatásból elérhető átlagos nettó havi jövedelem nyolcszorosánál, a nyugellátások tekintetében pedig 13,5 havi átlagnyugdíjnál húzza meg azt a határt, amely alatt kizárólag fizetési meghagyással és abból fakadóan kisértékű perrel érvényesíthető egy követelés.

Mivel az alacsony jövedelműeket értelemszerűen³⁰¹ sokkal inkább érintő pertípusban szigorúbb határidőket alkalmaz a törvényalkotó, korlátoz egyes eljárási lehetőségeket, szűkíti a felek eljárási mozgásterét – ahogy azt lentebb részletesen elemezni igyekszünk. Felmerül a kérdés: vajon nem éppen az eljárási garanciák fokozására volna szükség azokban a perekben, ahol alacsonyabb jövedelmű személyek (vagy velük szemben) érvényesítenek jogokat. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy nem csak hátrányos szociális helyzetben lévő személyek(ke)l szemben élnek ezzel az eljárási formával. Annyi azonban biztosan kijelenthető, hogy a magasabb jövedelműeknél gyakrabban fognak ez alá az eljárási rend alá kerülni, hiszen a magasabb jövedelmű személyek vagyoni jogai és kötelezettségei várhatóan gyakrabban fogják meghaladni az egymillió forintos értékhatárt.

Elfogadva tehát azt, hogy sokkal inkább fogja az alacsonyabb jövedelmű rétegeket érinteni a fizetési meghagyásos eljárás, valamint az ebből fakadó kisértékű peres eljárás; s tényként elfogadva azt is, hogy e rétegek joghoz jutása információs és anyagi erőforrásaik szűkössége miatt eleve korlátozottabb, kérdéses számunkra, hogy helyes irány-e az eljárási garanciák szűkítése ebben az eljárásban. Vajon nem nagyobb hátrány-

---

²⁹⁹ Tekintve, hogy az euró árfolyama folyamatosan változik, a megállapított érték szükségszerűen pontatlan. Az általam taláalomra kiválasztott három időpontban az euró hivatalos árfolyamát (www.mnb.hu) figyelembe véve a 2.000.- eurós érték átszámítása alapján a következő értékek adódtak: 2008. október 30. – 509.500.- Ft; 2009. március 6. – 632.000.- Ft.; 2010. január 1. – 539.000.- Ft.

³⁰⁰ Wolfgang Hau: Zur Entwicklung des Internationalen Zivilverfahrensrechts in der Europäischen Union in den Jahren 2005 und 2006, GPR 2/2007. 93, 95.

³⁰¹ Hiszen ahogy fentebb kimutattuk, a havi átlagjövedelem nyolcszorosát kell meghaladnia a pertárgy értékének ahhoz, hogy ne a kisértékű perek szabályai legyenek alkalmazandók.

e egy kispénzű jogkereső számára az, hogy az általa kevésbé értett eljárási formalizmus miatt nagy a kockázata annak, hogy jogát nem tudja megfelelően érvényesíteni, mintsem az, hogy a szélesebb eljárási garanciákkal övezett eljárásban esetleg egy kicsit lassabban, de a szigorú formalizmus hátrányai nélkül érvényesíti jogát. Mindezek ellenére azt gondolom, hogy bár valószínűsíthető, hogy a szociálisan rászorultakat nehezebb helyzetbe hozzák e garanciális szűkítések – a rövidebb határidők, az eljárási többletkötöttségek – mégis a mérleg másik oldalán található állami feladatnak kell lennie az erősebb igénynek, amely az ésszerű idő követelményének betartatását jelenti, eljárást gyorsító intézkedések rendszeresítése révén. Ugyanakkor a szerényebb anyagi lehetőségekkel bírók sem maradnak támogatás nélkül: az ő érdekeiket szolgálja a jogérvényesítés segítségének elve, amelynek keretében a bíróságokat széles körű tájékoztatási kötelezettség terheli – a kisértékű perek körében még szélesebb ez a kötelezettség –, továbbá szociális rászorultság esetén jogi képviselő is kérhető a költségkedvezmények általános szabályai szerint.

Összefoglalva az e pontban vizsgált kérdéseket és megállapításainkat: a kisértékű perek elnevezés illeszkedik az európai trendbe, azzal, hogy a megfogalmazás nem tükrözi a törvényalkotó valódi célját, dogmatikai szempontból pedig pontatlan. Az elnevezés által utalt „kis érték” meglátásom szerint valójában nem alacsony, meghaladja az ESCP Rendeletben rögzített mértéket, s kiugróan magas a magyarországi kereseti viszonyokhoz képest. Ez magában hordozza annak kockázatát, hogy a társadalom széles rétegeit terheli az általános eljárási rendből egy speciális eljárási útra a jogalkotó, amely kevesebb garanciával övezett, eljárási formalizmusa fokozottabb. A bevezetés fokozatosságának hiánya – ti. az értékhatár körültekintőbb, alacsonyabb összegben való meghatározásának hiánya – közép- és hosszútávon azt a kockázatot hordozza magában, hogy a jogkereső közönség elutasítja ezt az eljárási rendet. A prognosztizált társadalmi elutasítottság miatt nehezen lesz megítélhető a pertípus egyes szabályainak hatékonysága még akkor is, ha azok önmagukban elfogadható célt is szolgálnának, nevezetesen az időszerű ítélkezés biztosítását.

Mindazonáltal bár sajnálatos, hogy a szociálisan rászorultakat nehezebb helyzetbe hozza ez a pertípus, de az ő védelmükről az állam más eszközökkel képes gondoskodni, ugyanakkor fennáll az állam jogalkotási kötelezettsége az ésszerű idő elvének érvényesülésére vonatkozóan. Mindezek alapján nehéz elképzelni más olyan ismérvet, amely alapján egyértelműen el lehetne határolni a pertípusokat, ráadásul a jogtörténeti

tapasztalatok – különösen az Se. – is azt mutatják, hogy a pertárgyérték alapján való elhatárolás megfelelő szempont.

2.2. Rendszertani szempontok: mennyiben önálló rész a kisértékű per?

A jogalkotó döntése folytán a kisértékű per szabályai a Pp. egy új, V. részében, annak 26. fejezetében nyernek szabályozást, míg a korábbi V. rész elnevezése – a törvény hatályát és a felhatalmazásokat tartalmazó vegyes rendelkezések – VI. részre változik.³⁰² Elméletinek tűnő, de nem érdektelen felvetés, hogy vajon indokolt volt-e új részt – tehát a kódexen belüli legnagyobb egységet – képezni a kisértékű perek szabályait tartalmazó egyetlen fejezetnek?

A Pp. legnagyobb egységei, a részek, alapvetően az eljárás fontos szakaszait képezik le. Elsőként külön részt kaptak az általános rendelkezések, amelyek érvényesülése valamennyi eljárásban és eljárási szakaszban teljes, kivéve ha speciális szabály azoktól eltérően rendelkezik. A második rész az elsőfokú eljárást, a harmadik rész a perorvoslatokat tartalmazza, mindazokra az eljárásokra kiterjedő hatállyal, amelyek nem állnak valamely különleges szabály hatálya alatt. Az eddig említett valamennyi rész több fejezetre oszlik, amelyen belül címek és alcímek tagolják a szöveget.

A negyedik rész tartalmazza a különleges eljárások szabályait. Ez a rész meglehetősen heterogén, minthogy nem csak peres, de egyes nemperes eljárások³⁰³ szabályai is találhatóak ebben a részben. S bár a IV. résznek közös szabályai úgy tűnik, nincsenek, a különleges peres eljárásokra nézve valamennyi fejezet tartalmazza azt a klauzulát, amely szerint az I-XIV. fejezet általános szabályai csak az adott fejezetben foglalt eltérésekkel alkalmazhatók.³⁰⁴ A IV. rész közös nevezője tehát az általános-különös szabályok ilyen viszonya.³⁰⁵ A külön részbe tagolás indoka itt nyilvánvaló:

---

³⁰² 2011. január 1-jétől ismét változott volna a számozás és a kisértékű perek a VI. részben, a XXVII. fejezetben nyertek volna elhelyezést, figyelemmel a vállalkozások egymás közti pereinek közbeiktatására. A 2010. évi LIX. törvény 4. §-a miatt azonban ez a változás nem lép hatályba a tervezett 2011. január 1-jei időpontban. Ez a fentebbi fejtegetéseimet nem érinti.

³⁰³ A XIX. fejezetben a fizetési meghagyás szabályai 2010. május 30-áig, azt követően a bíróság ehhez kapcsolódó eljárásának szabályai; a XXIV. fejezetben az alkotmányjogi panasz folytán alkotmányellenesnek nyilvánított jogszabályhoz kapcsolódó (perújítási vagy más) jogorvoslat engedélyezésének nemperes eljárása.

³⁰⁴ Id.: Pp. 276. § (1) bekezdés; 304. § (1) bekezdés – bár a gondnoksági perek korábban a személyállapotú perek körébe tartoztak a szabályozási lépcsőben is, tartalmukban, alanyaikra és tárgyukra tekintettel ma is ide sorolja ezeket a tudomány –; 324. § (1) bekezdés; 343. § (2) bekezdés; 349. § (1) bekezdés; 365. §.

³⁰⁵ Azzal, hogy az apasági és egyéb származás-megállapítási perek, valamint a szülői felügyelettel kapcsolatos perek szabályait a házassági perekre vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával kell

mindazokat a szabályokat gyűjtötte itt csokorba a jogalkotó, amelyek az általános perjogi szabályokhoz képest – tekintettel a szóban forgó különleges per tárgyára, alanyaira – olyannyira eltérő szabályozási igényt támasztanak, amelyeket az általános eljárási fejezetekben már nem lehetett volna szabályozni. A különleges perként való szabályozást általában ugyanis az indokolja, hogy az általánoshoz képest immár olyan tömegű és jelentőségű szabály képez kivételt, amelyeknek az általános szabályoknál, az elsőfokú és perorvoslati rendelkezéseknél való elhelyezése széttördelné a kódex egységét.³⁰⁶ Minthogy azonban nem lehet minden pert teljesen azonos szabályok alapján megoldani – a perek ilyen elvágó kezelése óhatatlanul eljárási elveket, féli érdekeket sértene – szükségképpen dönt úgy a jogalkotó, hogy egy bizonyos szabályozási „kritikus tömeg” meghaladása esetén a jogalkalmazás biztonságát is jobban szolgálja, ha a *lex specialis derogat lex generalis* maximáját is alkalmazásba véve külön fejezetbe foglalja az adott tárgyra, személyekre vonatkozó eljárási szabályokat.³⁰⁷

A jelenlegi hatodik rész³⁰⁸ egyes hatályba léptető és felhatalmazó rendelkezéseket tartalmaz, különállásuk, sőt önálló részbe való tagolásuk tárgyukra való tekintettel indokolt.

Mi azonban a kisértékű perek rendszertani helyzete? Vajon rendelkeznek-e olyan sajátossággal, ami miatt egy teljes részt kell szentelni a Pp.-ben nekik, vagy valójában inkább a különleges perekhez hasonlatos szabályozási igényt mutat az intézmény? Ha pedig vizsgálatunk tárgya nem több mint egyszerű különleges per, vajon mi a szabályozási-értelmezési következménye annak, hogy a legmagasabb szerkezeti egységben lett elhelyezve?

Ha megvizsgáljuk a XXVI. fejezet címeit, nagy egyezés mutatkozik a XV-XXV. fejezetekben szabályozott különleges peres eljárások vonatkozó alcímeivel. Külön cím

---

értelmezni, így a házassági perek XV. fejezete a jogalkalmazás középső szintje ezeknél. V.ö.: Pp. 293. § (1) bekezdés és 302. § (1) bekezdés.

³⁰⁶ Van arra is példa, hogy adott per speciális tárgya ellenére sem kap különleges peri státuszt, hanem csak a pertípusra való utalással néhány kivételes (a jogpolitikai célhoz illeszkedő) szabályt helyez el az általános szabályok közt a jogalkotó. Ilyen például a váltóper, ld. Pp. 38. §, 125. § (2) és (4) bekezdés, 217. § (4) bekezdés, 234. § (1) bekezdés; fizetési meghagyás körében 317. § (3), 319. § (1) és 320. § (1) bekezdés. Ebben az esetben a speciális szabályok tömege nem érte el azt a kritikus tömeget, amely már indokolná a különleges perként való szabályozást.

³⁰⁷ Arra is figyelemmel kell lenni, hogy a jogtudomány nem csak a Pp. IV. részében elhelyezett pereket tekinti különösnek, hanem olyan pereket is, amelyeknél más törvényben ugyan, de a jogalkotó olyan jelentőségű és mennyiségű eltérést tett, mint az előbb említett IV. részi különleges pereknél. Ilyen például az iparjogvédelmi perek nagy csoportján belül pl. a szabadalmi perek alcsoportja, amelyre nézve a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény XI. fejezete (nemperes eljárás) és XII. fejezete (szabadalmi perek) tartalmaz speciális szabályozást.

³⁰⁸ 2011. január 1-jétől VII. rész

vonatkozik az általános szabályoktól való eltérésre;³⁰⁹ a tárgyalással és elmulasztásával három cím is foglalkozik, de az elsőfokú eljárás szabályaihoz tartoznak a keresetváltoztatásra, viszontkeresetre, beszámítási kifogásra vonatkozó eltérések, csakúgy mint a határozatok cím alatt összefoglalt szabályok.³¹⁰ Végül a kis perértékű ügyekben való fellebbezés szabályai:³¹¹ mind-mind olyan címek, amelyek bármelyik különleges per fejezetében alcímként szerepelhetnének.

Pusztán ebből levonhatnánk a következtetést, hogy az V. rész valójában – helyesen – nem a legnagyobb, hanem a középső szerkezeti egység kellene legyen: a kisértékű perek szabályait elegendő lenne fejezeti szinten szabályozni. De a szabályok részletes elemzése is alátámasztja ezt a következtetésünket. A Pp. 387. § (1) bekezdése ugyanis – a különleges pereknél kimutatott közös szabályhoz hasonlóan – közvetlenül az I-XIV. fejezeteket rendeli háttérként alkalmazni. Maguk a XXVI. fejezet tételes szabályai pedig speciális tárgyakra való tekintettel ugyan, de a többi különleges perre hasonló szabályokat tartalmaznak. Megállapítható tehát, hogy a kisértékű perek valójában egy új különleges perként funkcionálnak a polgári perrendtartásunkban.

Van-e a jogalkalmazásra kihatása annak, hogy a jogalkotó tévesen új részt képezett a fejezeti elhelyezés helyett a kisértékű pereknek? Minthogy sem a IV. résznek, sem a Pp. többi részének nincsenek olyan szabályai, amelyek kizárólag az adott részre – mintegy „rész-alapelvként” – vonatkoznának, így érdemben nem hat zavaróan a kisértékű perek új részben való szabályozása. Mindazonáltal az ilyen jogalkotói tévedések későbbi hasonló osztályozási hibáknak ágyazhatnak meg, ami miatt megfontolandó lenne az egyébként egyszerűen javítható hiba orvoslása a jelenlegi VI. rész újra V. részként való szabályozásával, s a 387. § (1) bekezdésének apró módosításával.³¹²

Összefoglalóan: a kisértékű perekre vonatkozó szabályokat a jogalkotó hibásan helyezte el a legmagasabb szerkezeti egységbe, a részbe. Helyesen, s a szabályok

---

³⁰⁹ Hasonlóan ld. a házassági perek, apasági és más származás-megállapítási perek, a gondnoksági perek, a közigazgatási perek szabályait. A munkaügyi perek esetében az általános szabályoktól való eltérést több alcím alatt szabályozta a jogalkotó.

³¹⁰ A tárgyalással és bizonyítással külön alcím foglalkozik a házassági perek, apasági és más származás-megállapítási perek, a gondnoksági perek fejezete; a közigazgatási pereknél több alcím vonatkozik az elsőfokú eljárás tárgyalási előkészítő és tárgyalási szakaszával, valamint a bizonyítással; a munkaügyi pereknél tárgyalásra vonatkozó alcím alatt nyer szabályozást az eltérő szabályok tömege. Hasonló a helyzet továbbá a határozatok tekintetében: majd mindegyik különleges per fejezetében található külön alcím erre vonatkozóan.

³¹¹ Az egyes különleges perek fejezeteiben jellemzően külön alcímek alatt foglalja össze a jogalkotó a speciális perorvoslati szabályokat, pl. házassági perekben a perújítási alcím; közigazgatási perekben a rendes és rendkívüli perorvoslatokra is kiterjedő alcím; munkaügyi perekben két alcím is ide tartozik.

³¹² A Pp. 387. § (1) bekezdése „e Részben” szövegrésze helyébe „e fejezetben” kerülne.

tartalma szerint indokoltan elegendő lett volna a különleges eljárások IV. részében önálló fejezetben szabályozni. Bár a szerkezeti szint helytelen megválasztása értelmezési nehézséget, anomáliát várhatóan nem okoz, annak korrigálása könnyű, helyesbítése a jogalkotótól elvárható.

2.3. A kisértékű perek alkalmazásának pozitív feltételei

Az elméleti előkérdések elemzését követően rátérünk a kisértékű perek törvényi definíciójának részletes elemzésére. E körben négy pozitív előfeltételt és három negatív feltételt, kizáró okot elemzünk.

(i) A helyi bírósági hatáskörbe való tartozás

Minden más feltételt megelőzően a törvényalkotó akként rendelkezett, hogy kizárólag olyan ügyek tartozhatnak a kisértékű perek eljárási rendje alá, amelyek elsőfokon a helyi bíróságok elé tartoznának. A helyi bíróságnak általános elsőfokú hatásköre van,^{313,314} amely szerint első folyamodásban minden ügy elbírálása oda tartozik, hacsak törvény kifejezett rendelkezése megyei bíróság hatáskörébe nem teszi. Kivételt képez továbbá a helyi bíróságok általános hatásköre alól a munkaügyi bíróság, amely azonban szervezeti szempontból a helyi bírósággal egy szinten szervezett, részben külön bíróság.³¹⁵ A megyei bíróság elsőfokú hatáskörébe a törvény 23. §-ában illetve más helyeken rendelt ügyek tartoznak. Vagyonjogi ügyek közül a megyei bíróság hatásköre tipikusan a tízmillió forintot meghaladó pertárgyértékű ügyekre terjed ki.³¹⁶ Első pillantásra úgy tűnik, hogy pusztán az értékhatár miatt kizárt lenne, hogy megyei bíróságnak kelljen eljárnia a kisértékű perek szabályai szerint. Vannak azonban olyan vagyonjogi ügyek, amelyek pertárgyértékre való tekintet nélkül megyei bírósági hatáskörbe tartoznak, így előfordulhat, hogy a perben vitatott érték nem haladná meg az egymillió forintot. Az ilyen ügyekben a fizetési meghagyásos megelőző eljárás

---

³¹³ Az általános hatásköréről ugyanígy ld.: Kengyel, 2008, 122; Németh, 1994, 123-124.; Németh, 1999, 133-134.; Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 83-84.

³¹⁴ Az 1953 előtti perjogunkban általános hatásköre a törvényszéknek volt, a járásbírósnak viszont tételesen volt meghatározva a hatásköre [Pp.(1911) 1-2. §§]. Térfy, 1927, 75-92.; Fabinyi, 1931, 13-29. Éppen fordított hatásköri megoldást alkalmaztak tehát a szocialista perjogban alkalmazott, s máig fennmaradt megoldáshoz képest, amikor a bagatellnek tekintett ügyeket tételezték és minden más ügyet törvényszéki hatáskörbe utaltak.

³¹⁵ v.ö.: Bsz. 19. §; Németh, 1994, 103.; Németh, 1999, 134.

³¹⁶ Kivéve a házassági vagyonjogi pereket a házassági perrel való tárgyi keresethalmazat esetén, v.ö. Pp. 23. § (1) bek. a) ponttal.

kötelező,³¹⁷ s a kisértékű perek szabályai szerint folytatódna az eljárás, ha törvény e közvetett módszerével nem zárna ki.

Melyek ezek a közvetetten kizárt ügyek. Azok a pénz fizetésére irányuló perek, amelyeket a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítése iránt; szellemi tulajdonnal kapcsolatosan; nemzetközi áru fuvarozással és szállítmányozással indítanak – e perekben a vitatott érték irreleváns. Meglátásnkrr szerint ide tartozhatnak az olyan cégjogi illetve egyéb jogi személyekkel kapcsolatos perek, ahol a per a tagsági jogviszonyon alapul és tárgya pl. elszámolás, pénzbeli marasztalás [Pp. 23. § (1) bek. *ed*) és *fb*) alpontok]. Ilyen – a kisértékű perek köréből hatásköri okokból kizárt – per továbbá a személyhez fűződő jog megsértéséből fakadó kártérítési igény, de ez csak akkor, ha a személyiségi jogi perrel együtt vagy egyidejűleg indítják.^{318,319} A másik oldalról viszont ez azt is jelenti, hogy a személyiségi jogi pertől függetlenül vagy azt követően önállóan követelt személyhez fűződő jog megsértése miatti kártérítés egymillió forint alatt kizárólag fizetési meghagyás útján érvényesítendő, és ellentmondás esetén kisértékű per lesz belőle, mert az önállóan érvényesített személyiségi jogi kártérítési igények továbbra is helyi bírósági hatáskörbe tartoznak, amennyiben az ötmillió pertárgyértéket nem haladják meg. Továbbhaladva: semmilyen értékpapírjogviszonyon alapuló követelés nem tartozhat helyi bírósági hatáskörbe – függetlenül az abban vitatott értéktől –, így a kisértékű per alkalmazása is kizárt. Ugyanígy azok a perek, amelyek tárgya tisztességtelen szerződési feltétel érvénytelensége, függetlenül attól, hogy a kapcsolódó marasztalát milyen összegű,³²⁰ mindig megyei bírósági hatáskörbe tartoznak, ami annulálja a kisértékű pert. A tisztességes eljáráshoz és az ésszerű időn belül való elbíráláshoz való jog megsértése miatti kártérítési igény [Pp. 2. § (1) és (3) bek.] kizárólagos megyei bírósági hatáskörbe tartozik, a pertárgyértéktől függetlenül. Végül az egészségügyi szolgáltatókkal kötött finanszírozási szerződésből eredő egyébként alacsony értékű perek is megyei bíróság elé tartoznak, ezért általános perek maradnak.

³¹⁷ Az FMHtv. 3. §-a nem tartalmaz a most elemzethez hasonló hatásköri korlátot.

³¹⁸ A szabályozás nagyban hasonlít a házassági vagyoni jogi per hatásköri szabályozásához [Pp. 23. § (1) bek. *a*)].

³¹⁹ A korábbi bírósági gyakorlatról ld.: „A Pp. 23. § (1) bekezdés *g*) pontja alkalmazásában a személyhez fűződő jogok megsértése miatt keletkezett polgári jogi igény érvényesítése iránt indított pernek csak az a per minősül, amelyben a sérelmet szenvedett fél a Ptk. 84. § (1) bekezdés *a*)-*d*) pontjaiban szabályozott valamely igényét érvényesíti.” (EBH 2003/866.; Legf.Bír. Pk.VIII.26.311/2003.; megjelent: a Legfelsőbb Bíróság határozatainak hivatalos gyűjteménye 2003/1.) Ezt a bírói gyakorlatot a 2005. évi CXXX. törvény 3. §-ának módosító rendelkezése iktatta ki.

³²⁰ Ptk. 209/B. § (3) „A tisztességtelen szerződési feltétel alkalmazója köteles a fogyasztó igényét az ítélet alapján kielégíteni.”

Egyebekben megjegyzendő még a hatásköri kérdések kapcsán, hogy a helyi bíróságnak kizárólagos, feltételes hatásköre³²¹ van a kisértékű perek tárgyalására. Kizárólagos, mert megyei vagy munkaügyi bíróság *per definitionem* nem járhat el kisértékű perekben; feltételes, mert csak fizetési meghagyásos eljárást követően indulhat az eljárás.

Összefoglalóan arra jutottunk, hogy a jogalkotó a helyi bírósági elsőfokú hatáskör feltételként való meghatározását közvetett módszerként alkalmazza abból a célból, hogy eleve bonyolultnak tekintett pertípusok ne kerüljenek a kisértékű peres eljárási rend alá. Ez a módszer többnyire alkalmas a cél elérésére, már amennyiben a Pp. 23. §-ában sorolt ügyek valóban *per se* bonyolult ügyek. Vannak azonban a jogszabályok összetett értelmezéséből fakadóan határesetek, így kimutattam, hogy a jogalaptól függően kell vagy nem kell alkalmazni a kisértékű perek szabályait akkor, ha a per egy cég és (volt) tagjai vagy a (volt) tagok között folyik, feltéve, ha a per a tagsági jogviszonyon alapul. Az ilyen esetben fizetési meghagyással indult, egymillió értékhatár alatti perekben a bíróságnak különös gondot kell fordítani arra, hogy a per a tagsági jogviszonyon alapul, vagy attól független. Utóbbi esetben ugyanis helyi bíróság járna el, s a kisértékű perek szabályai kötelezően alkalmazandók. Azt is kimutattuk továbbá, hogy az önállóan érvényesített személyiségi jogi kártérítési igények egymillió pertárgyérték alatt megfelelnek a kisértékű per alkalmazási feltételeinek, így e per szabályai alkalmazandók.

(ii) Az egymillió pertárgyérték

A kisértékű per tárgyának értéke nem lehet több mint egymillió forint. Minthogy csak pénz fizetésében való marasztalás lehet a kereseti kérelem, ennek megítélése nem okoz különös nehézséget. Némi zavarra ad azonban okot véleményem szerint maga a törvényi megfogalmazás. A 387. § (1) bek. szövege így szól:

Az I-XIV. Fejezet szabályait az e Részben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni a helyi bíróság hatáskörébe tartozó, a 24. és 25. § rendelkezései szerint számítva az egymillió forintot meg nem haladó, kizárólag pénz fizetésére irányuló követelések érvényesítésére indított perekben - a 349. § (4) bekezdésében meghatározott pereket ide nem értve -, amelyekben az eljárás fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás folytán alakult perré, vagy amelyek egyébként a 315. § (2) bekezdése

---

³²¹ A feltételes hatáskör fogalmáról ld.: Névai-Szilbereky, 1976, 231-235.; Németh, 1994, 124.

alapján fizetési meghagyásos eljárást követnek (kisértékű perek). (kiemelés tőlem! P.N.)

Vajon a pertárgy értéke vagy a követelés értéke nem haladhatja meg az egymillió forintot? Az ugyanis ismeretes – és ezzel lentebb még foglalkozom – hogy a pertárgy számított értéke függetlenedhet a ténylegesen követelt összegtől, s általában a tényleges követelés magasabb, a számított pertárgyérték alacsonyabb összegre rúg.³²² A kiemelt szövegből fakadhatna olyan értelmezés is, amely a követeléshez szorosan köti az egymillió pertárgyértéket. Helyesen azonban érvényesíteni kell a Pp. 24. § (1) bekezdésének azt a fordulatát, amely szerint a pertárgy számított értéke a tényleges követeléstől független lehet. Ebből viszont meglepő módon az is következik, hogy előfordulhat egymillió forintot ténylegesen meghaladó követelés kisértékű perben való érvényesítése, feltéve hogy a Pp. 24-25. §-a szerint számított pertárgyérték nem haladja meg az egymillió forintot. Itt a tipikus eset a járulék figyelmen kívül hagyása a pertárgyértéknél, amely adott esetben már lehet határozott összeg is. A kérdéskört lentebb még elemzem.

(iii) Kizárólag pénzfizetésre irányuló követelés

A Pp. 387. § (1) bekezdése kifejezett definíciós elemmé teszi a kereset egyetlen lehetséges fajtáját és tárgyát a kisértékű pereknél. A kisértékű per szabályai csak marasztalás, mégpedig pénzfizetésre irányuló marasztalás iránt indíthatók. A törvényalkotói szándék vélhetően az volt, hogy a legáltalánosabb követeléstípust vonja az egyszerűsített eljárás alá. Ugyanakkor egyértelműen nem derül ki a Pp. 387. §-ához fűzött miniszteri indokolásból, hogy miért szűkíti a jogalkotó a pénzfizetésre a kérhető marasztalások körét. Mindössze az a közvetett és önmagában is bizonytalan utalás található itt az indokra, hogy „[b]ár ez egyértelműen nem mondható ki, a kisebb értékű ügyek között nagyobb számban fordulnak elő egyszerűbb megítélésű, ún. »tucatperek«, példának okáért a kifizetetlen számlákkal kapcsolatos ügyek.»³²³

A kérdés ráadásul szoros összefüggésben áll a fizetési meghagyásos eljárás és a kisértékű perek szabályainak összefűzésével, ezért vizsgáljuk meg, hogy mire volt irányozható a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem eddig. A fizetési meghagyást eredetileg pénz fizetésére, helyettesíthető dolgok sőt értékpapírok kiadására

---

³²² A jogalkotót itt jogpolitikai megfontolások vezérlik, amelyek pl. az illetékalappal vagy hatáskörrel függnek össze. Rendkívül érdekes, hogy ezek a szabályok rendszereken átívelő, lényegében változatlan tartalommal maradnak meg. Bővebben ld.: Pp.(1911) 4-8 §§; Térfy, 1927, 96-104.; Fabinyi, 1931, 32-37.

³²³ v.ö.: Pp. 387.§-hoz fűzött miniszteri indoklással.

alkotta a legiszlatura [FMHtc. 1. §]. Ezt a megoldást fenntartotta a Pp.(1911) 588. §-a is, sőt a Pp. eredeti állapotában is csak az értékpapír kiadásának követelhetőségét vetette el,³²⁴ vélhetően mert a szocialista viszonyok között kevés gyakorlati jelentőséget tulajdonítottak az értékpapírok forgalmának. Az ingó kiadására irányuló meghagyási kérelem lehetősége 2010. május 31-ig fennmaradt, tehát a kisértékű perek szabályainak megalkotása idején volt még ilyen lehetőség. 2010. június 1-jétől, a nemperes eljárás közjegyzői hatáskörbe való kerülésétől azonban az előterjeszhető követelések köre kizárólag a pénz fizetésére szűkült [FMHtv. 1. § és 3. §]. Az FMHtv. indokolása már eleve csúsztatást tartalmaz, amikor kijelenti:

„A fizetési meghagyásos eljárás a pénzkövetelések egyszerűsített eljárásban történő érvényesítésére irányuló nemperes eljárás, amelyre a külön fejezetben nem szabályozott kérdésekben a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) általános szabályait kell megfelelően alkalmazni.”

Ez a kijelentés elsiklott afölött, hogy immár 115 éve a fizetési meghagyás alkalmazható volt ingó dolog kiadására is, még ha ennek gyakorlati jelentősége az utóbbi időszakban egyre szűkült is.³²⁵ Ráadásul a kényszerű fizetési meghagyás útján érvényesítendő követelések körét meghatározó FMHtv. 3. §-ához fűzött indokolás egyenesen visszautal a kisértékű perek szabályaira és arra való tekintettel határozza meg, hogy mely követelést kell elsősorban fizetési meghagyásos úton érvényesíteni.

Mindezekből az a kép áll össze, hogy a jogalkotó a kisértékű perek megalkotása idején vélhetően eleve bonyolultnak találta a dolog kiadása iránti pert, ezért kifejezett rendelkezéssel kizárta; ugyanekkor bár szabályozási eszközzel kifejezni nem tudta, de utalt arra, hogy várakozása szerint a pertípust elsősorban a gyakorlatban nem valódi jogvitaként, hanem követelés-behajtási eszközként fogják alkalmazni. Ezt követően az FMHtv. viszont már erre hivatkozással, s az évszázados hagyományra való legcsekélyebb utalás nélkül ejtette el az ingó dolog kiadása iránti kereseti kérelem lehetőségét, aminek véleményem szerint alapvetően technikai-egyszerűsítési okai voltak. Minthogy a jogalkotó készült, illetve azóta előrelépett a fizetési meghagyásos eljárás minél teljesebb automatizálása terén, ezt az egyszerűsítést megzavarhatta volna az ingóságok kiadása iránti kérelem lehetősége. Mivel kifejezett indokolás nem érhető el, ezért csak következtetés útján juthattam el erre a konklúzióra.

---

³²⁴ Pp. 313. §-ának 1953. január 1-jén hatályos állapota.

³²⁵ Igaz, hogy az 1-2. §-okhoz fűzött részletes indokolás már tartalmaz utalást az ingó dolog kiadására. ld.: FMHtv. miniszteri indokolása, 1-2. §§

Van még egy fontos aspektus, amit viszont a jogalkotó teljes mértékben mellőzött a szabályozás indokolásánál, ez pedig az uniós jogalkotási trend. Kétségtelen, hogy a nemzeti kisértékű peres eljárásunk és FMH-nk nem áll közvetlen uniós szabályozási kényszer alatt, azonban az uniós erőterben mozog, s ez az erőter manapság kizárólag a késedelmes pénzfizetésre és az azzal való küzdelemre fókuszál. E körben utalok az Európai Parlament és a Tanács 2000/35/EK irányelvére, amely a kereskedelmi ügyletekhez kapcsolódó késedelmes fizetések elleni fellépésről szól.³²⁶ Az LPD 5. cikke kifejezetten azt irányozza elő, hogy a tagállamok belső jogalkotási eszközökkel biztosítsák a nem vitatott késedelmes fizetések 90 napon belül való behajthatóságát, végrehajtási jogcím megszerzését. Az irányelv hatásait 2006-ban felülvizsgálták,³²⁷ s ennek eredményeképpen az uniós jogalkotó 2009-ben újabb tervezetet tett közzé a késedelmes fizetés következményeinek még hatékonyabb elhárítása érdekében.³²⁸ A tervezett irányelv 9. cikke még egyértelműbbé teszi a tagállamok kötelezettségét a nem vitatott követelések esetén a gyors eljárás biztosítására. Jól látható tehát az is, hogy az uniós jogalkotási trend a pénzfizetésre fókuszál, amely mellett elsikkadnak az olyan történeti szempontból érdekes, elméleti szempontból indokolt körülmények, mint az ingó dolog kiadása iránti kérelem fenntartása a fizetési meghagyásos eljárás tekintetében.

Összefoglalva: a kereseti kérelem pénzfizetésre való szűkítése összefügg részben az uniós jogalkotási trenddel, részben pedig technikai egyszerűsítési szempontokkal. Amíg a kisértékű perek a fizetési meghagyásos eljáráshoz vannak kapcsolva, a szűkítés indokolt, mivel az FMH sem alkalmas ma már dolog kiadására.

(iv) A kisértékű perek összekötése a fizetési meghagyásos eljárással

A Pp. módosított 387. § (1) bekezdése szerint több más feltétel teljesülése esetén is csak akkor minősül valamely per kisértékűnek, ha fizetési meghagyás kibocsátását

---

³²⁶ Directive 2000/35/EC of the European Parliament and of the Council of 29 June 2000 on combating late payment in commercial transactions, a továbbiakban az irányelv angol elnevezéséből rövidített LPD-ként említtem.

³²⁷ Review of the effectiveness of European Community legislation in combating late payments; http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/late_payments/doc/finalreport_en.pdf

³²⁸ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating late payment in commercial transactions; COM(2009) 126 final; <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0126:FIN:en:PDF>

követő ellentmondás folytán alakul perré vagy sikertelen, érdemben nem elbírált fizetési meghagyásos eljárást követ.³²⁹

Kétségtelen, hogy az alacsonyabb jövedelmű polgároknak is joga van az időszerű ítélkezéshez, még akkor is, ha az eljárást leginkább velük *szemben* fogják alkalmazni. A kisértékű pereket abból a szempontból is meg kell vizsgálnunk, hogy van-e olyan eljárási szabály, amely *ab ovo* potenciálisan ellentétes hatással bírhat, nevezetesen magából az eljárási szabályból következik az eljárás elhúzódásának nem kívánt lehetősége. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a kérdést, akkor megállapítható, hogy a kisértékű perek tekintetében automatikusan elhúzhatja az eljárást a fizetési meghagyás kibocsátásának illetőleg az annak való ellentmondásnak a szakasza.

Valószínűsíthető, hogy a szerényebb anyagi lehetőségekkel bíró polgárok (vagy velük szemben) nagyobb eséllyel fognak kisértékű követelést érvényesíteni, mint a tehetősebb állampolgárok. Az FMHtv. 3. §-a szerint az egymillió forintot meg nem haladó követelés – bizonyos kivételektől eltekintve – kizárólag a közjegyzői hatáskörbe tartozó fizetési meghagyásos eljárásban érvényesíthető. Ezzel összhangban az egymillió forintos értékhatárhoz és a meghagyásos eljáráshoz köti a jogalkotó a kisértékű per alkalmazhatóságát is, így az eljárás kötelező előfeltétele lesz a fizetési meghagyás kibocsátásának és az annak való ellentmondás szakasza. Az eljárás elhúzódása így eleve bele van kódolva azokba az eljárási esetekbe, amelyeknél a jogosult-felperes eleve bizonyos abban, hogy a követelést vitatni fogják (pl. mert a pert megelőző felszólításra a kötelezett vitatta a követelést vagy jogalapjában vagy összegében). Ennek ellenére a jogosult köteles³³⁰ egy puffer-eljárást igénybe venni, garantálható hogy így a jogalkotó pont a gyorsabb eljárás elvével ellentétes célt ér el. Álláspontom szerint a jogalkotó eredeti célját inkább szolgáló megoldás lenne a fizetési meghagyás kérelmezésének opcionálissá alakítása. Ha az eljárást kezdeményező fél biztos követelésének nem vitatott voltában (vagy annak valószínűsége megítélése szerint magas), természetesen

---

³²⁹ A fizetési meghagyásos eljárást az ellentmondás esetén kívül akkor is per követi, ha a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet a közjegyző hivatalból elutasítja, és ezt követően a jogosult a követelés érvényesítése végett a bíróságnál keresetet indít; vagy a fizetési meghagyásos eljárást a közjegyző végzéssel megszünteti, és ezt követően a jogosult a követelés érvényesítése végett a bíróságnál keresetet indít. [Pp. 315. § (2) bek.] Hivatalbóli elutasításra az FMHtv. 24. §-a értelmében a Pp. 130. §-ának megfelelő in limine litis elutasítási okok miatt kerül sor; megszüntetésnek pedig a Pp. 157. §-ához rendkívüli mértékben hasonló esetekben van helye.

³³⁰ Kivéve, ha a Pp. 127. §-át alkalmazza, vagyis a kereset azonnali elbírálását kérik az együttesen jelenlévő felek (a felperes csak jogi képviselő nélkül járhat el! v.ö. Pp. 94. §), esetleg a felperes keresetének jegyzőkönyvbe vételekor az alperes idézését kéri, vagy egyezségi kísérletre történő idézést kér, végül a felek egyezségi céljából együttesen megjelennek a bíróság előtt. Ezek az intézmények – bár jelentős illetékkedvezmény fűződik hozzájuk [Itv. 42. § (1) bek. c) pont: 1%, legalább 3000 legfeljebb 15000 Ft!] – nem gyakorta nyernek alkalmazást.

kérelmezni fogja a fizetési meghagyás kibocsátását, hiszen ellentmondás hiányában az jogerőre emelkedik, követelése végrehajthatóvá válik, így sikeres eljárása gyorsan, olcsóbban befejeződik. Ha azonban a követelés érvényesítését megelőző eseményekből arra következtet, hogy ellenérdekű fele a követelést nagy valószínűséggel vitatni fogja, kihagyhatja az ez esetben az eljárás biztos elhúzását jelentő, és felesleges költséggel járó fizetési meghagyásos szakaszt, és azonnal keresetlevél benyújtásával kezdeményezheti a bírósági eljárást. Meggyőződésünk szerint az eljárást kezdeményező fél számára biztosított effajta szabadság alkalmas volna a közjegyzők fizetési meghagyás kibocsátásával járó munkaterhének csökkentésére, és az eljárások valóban gyorsabb és olcsóbb befejezésére.

Felmerül még, hogy a fizetési meghagyásos eljárás költségét előlegezni kell ugyan, de végső soron a perben pervesztes félre kell majd azt terhelni, tehát jó esetben a jogosultat-felperest nem érinti a fölösleges költség. Figyelembe kell azonban venni a kötelezettségek érvényesítésének összes társadalmi költségeit is, ebből a szempontból pedig a fizetési meghagyásos eljárásra eső képviselői költségek, adminisztratív terhek az igazságszolgáltatási szervezetben, igenis megdrágítják az alacsony értékű igények érvényesítését, ezért lehetőség szerint kerülendők.

Talán furcsa kérdésnek tűnik, de azt is vizsgálni kell a kisértékű peres eljárás definíciója kapcsán, hogy milyen mértékig kívánja meg a jogalkotó a keresettel érvényesített követelés előzetes fizetési meghagyásos úton való érvényesítésének megkísérlését? Minden esetben, a kereseti követelés egészére ki kell terjedjen a kötelező előzetes eljárás? Vagy netán egyes követelés(rész)ek esetén mellőzni lehet az előzetes eljárás lefolytatását?

Ahogy fentebb már utaltunk rá, bármennyire is nem értünk egyet azzal, hogy az FMH kötelező definíciós előfeltétele legyen a kisértékű pernek, a hatályos jogszabályokból az tűnik ki, hogy a jogalkotó „komolyan gondolta” a két eljárás összekötését. Bár a miniszteri indokolás az eljárás céljához méltóan sommás, nincsen olyan indikáció, amelyből arra lehetne következtetni, hogy a szigorúan taxált kivételtől³³¹ eltekintve más esetben mellőzni lehetne a megelőző eljárás lefolytatását.

„A törvény szerint a kisértékű perek szabályai a helyi bíróság hatáskörébe tartozó, és kizárólag fizetési meghagyás útján érvényesíthető követeléseknek az ellentmondás folytán perré alakult eljárásában alkalmazandók. Ezek gyakorlatilag

---

³³¹ Az elvileg FMH útján érvényesíthető munkaügyi követelések, v.ö. Pp. 349. § (4) bek.

*mind vagyoni jogi perek, melyek az értékhatár alapján fognak kisértékű pereknek minősülni.*³³²

Az eredeti törvényszöveg ráadásul csak az érdemben lezárult és ellentmondással megtámadott meghagyásos eljárás esetén tette kötelezővé a kisértékű per szabályainak alkalmazását, amelyhez képest a jogalkotó világossá tette későbbi módosításában, hogy a nem érdemi végzéssel lezárt nemperes eljárást is kisértékű per követi.³³³ Nemhogy szűkült volna a megelőző eljárás terjedelme, hanem nőtt. További indikáció a meghagyásos eljárás súlyára, hogy amennyiben a bíróság előtt kötelezően meghagyásos útra tartozó követelést kívánnak érvényesíteni, a bíróság a törvényes útról való tájékoztatással együtt az ilyen keresetlevelet *in limine litis* visszautasítja [Pp. 314. § (2) bek.].

Mindezekből az a következtetés vonható le alappal, hogy a fentebb elemzett többi definíciós elemnél túl kisértékű perre akkor kerülhet sor, amennyiben a bírósági úton érvényesített követelést *teljes terjedelmében* fizetési meghagyásos eljárás előzte meg. Teljes terjedelmében: a fizetési meghagyásos eljáráshoz képest a per azonos személyek között, azonos tárgyra folyik és a kereset tartalma is azonos. Ezzel a megállapítással kapcsolatban két fontos dolgot kell kiemelni: a kereset alapja miért nincs említve, illetve van-e elképzelhető kivétel a teljes azonosság alól?

A követelés alapját „azok a tények alkotják, amelyekből a felperes jogát származtatja”.³³⁴ Csakhogy az FMH eljárásban a tényállítás és annak alátámasztása nem kötelező: „[a] kérelemben röviden elő lehet adni az érvényesíteni kívánt jog alapjául szolgáló tényeket, és meg lehet jelölni azok bizonyítékait” [FMHtv. 20. § (4) bek., kiemelés tőlem! P.N.]. Csak az eljárás sikertelensége, ellentmondás esetén kell kiegészíteni a kereseti tényállással a felperesi kérelmet,³³⁵ vagyis a kereset alapját megvetni. Az alapozás tekintetében tehát törvényi rendelkezés folytán eleve kizárt a teljes azonosság, mert a kezdeti szakaszban nincsen megjelölt alapja a követelésnek. Persze a követelésnek azért azonosnak kell lennie.

Milyen kivételt tartunk elképzelhetőnek a teljes azonosság alól? A kereset csökkenését igen, annak növelését viszont biztosan nem tartom eltérési lehetőségnek. Logikai szempontból is alátámasztható ez az álláspont, mivel a többen a kevesebb eleve

³³² XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás 1. pont hatodik bek.

³³³ v.ö.: FMHtv. 62. § (7) bek.

³³⁴ Németh, 1994, 293.; Kengyel – Magyaryval együtt – ugyanígy, ld.: Kengyel, 2008, 219.; Kapa-Szabó-Udvar, 2006, 487.

³³⁵ Az *in limine litis* elutasító végzés esetén az igény keresetlevéllel érvényesítendő, így arra már kötelező a Pp. 121. §-a.

benne volt. Így célszerűtlen lenne és törvény sem írja elő a követelés újfent meghagyásos úton való érvényesítését, ha pl. egyik kötelezettől immár nem követeljük azt (elállás), kevesebbet követelünk (leszállítás). A kisértékű perben érvényesített követelés kevesebb-egyenlő lehet, mint az FMH útján érvényesített követelés volt.

A másik oldalról viszont véleményünk szerint a fél-azonosságnak és a jog-azonosságnak meg kell lenni a meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között. Nem csak a felperest, de az alperest is megilleti ugyanis az eljárási jogbiztonság, az, hogy biztosan tudja, mikor és milyen feltételek mellett, milyen formájú eljárást folytat ellene a felperes. Márpedig ha a jogalkotó azt a követelményt fogalmazta meg, hogy kisértékű pert csak akkor lehet bárki ellen és bármely (a feltételeknek egyébként megfelelő) követelés tárgyában folytatni, ha azt megelőzte fizetési meghagyásos eljárás, akkor ezt eljárási formakényszerként³³⁶ kell értelmeznünk. Ennek a következtetésnek messzeható következményei lehetnek.

Véleményünket összefoglalva: a kisértékű perek bevezetésének alapvető céljai között szerepel az ésszerű idő elvének maradéktalan érvényesülése. Olyan intézkedés is alkalmas lehet ennek a célnak az elérésére, amely jobban előmozdítja a Pp. 127. §-ának érvényesülését, vagyis az egymillió forintos követelést meg nem haladó kötelező fizetési meghagyásos eljárás legális elkerülését. A jogban járatlan felek számára ezt a lehetőséget, különös tekintettel annak kedvező költségvonzatára promotálni szükséges. De az is megfontolandó, hogy a jogi képviselővel eljáró fél számára is lehetővé tegyük a kereset ilyen módon való előterjesztését. Ha ugyanis a felperes képes az alperest vele együtt megjelenésre bírni a bíróságon, akkor indokolatlan ezt az eljárási lehetőséget pusztán amiatt kizárni, mert a fele(ke)t professzionális képviselő képviseli. Az alperesek együttműködési hajlandóságának fokozására olyan költségviselési szabály szolgálhat, amely pl. későbbi pernyertességétől függetlenül az alperesre terhelne a perköltséget olyan esetben, amikor a felperes felszólítása ellenére a bíróság előtt vele együtt a kereset azonnali tárgyalása végett a megjelölt időpontban és helyen nem jelent meg.

Megvizsgáltuk továbbá, hogy hogyan és mennyiben kötelező a megelőző eljárás lefolytatása. Véleményünk szerint eljárási formakényszer alapított a jogalkotó, amelyből az következik, hogy a fizetési meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között fél- és tényazonosságnak kell lennie. A kisértékű pert az abban érvényesített követelés teljes terjedelmében meg kell előznie a fizetési meghagyásos eljárásnak, teljes

---

³³⁶ A megelőző eljárás kötelező voltára analóg példa egyébként a pert megelőző sajtó-helyreigazítási eljárás.

terjedelem alatt értve a felek és az érvényesített jog azonosságát. Kivételként alanyi és tárgyi szempontból kevesebbet érvényesíthet a felperes, mint a megelőző nemperes eljárásban. Olyan követelést azonban, amelyet alanyi vagy tárgyi teljessége tekintetében nem előzött meg kötelező eljárás, az alperes eljárási formához fűződő jogbiztonsága miatt megítélésem szerint nem lehet érvényesíteni.

2.4. A pertárgy értékének vizsgálata a kisértékű pereknél

A kisértékű perekre vonatkozó érték magas voltáról fentebb már szóltunk, most azonban annak értékelésétől függetlenül, pusztán a megállapításával kapcsolatos szabályokat elemezzük kritikai élel. A kisértékű pereknél a pertárgy érték vizsgálata a fizetési meghagyás iránti kérelem beadásakor történik, a per tárgyának ekkor fennálló értéke lesz az irányadó [Pp. 387. § (2) bek.].³³⁷ A kisértékű perek szabályai akkor alkalmazhatóak, ha a per tárgyának – az általános szabályok szerint számított – értéke a fizetési meghagyás iránti kérelem beadásakor nem haladja meg az egymillió forintot. A jogalkotó eltérése az általános szabálytól indokolt, hiszen annak eldöntéséhez, hogy a kisértékű perek szabályai alkalmazhatóak-e már ebben a szakaszban szükséges – a jogosult által megjelölt – pertárgy érték vizsgálata. Ez különösebb nehézséget nem okoz akkor, ha a fizetési meghagyás ellentmondás folytán alakul peres eljárássá, hiszen ebben az esetben a fizetési meghagyásos eljárás – feltételezzük – minden bizonnyal szabályosan zajlott le, így annak során a per tárgy értékének a megállapítása is helyesen történt – kivéve abban a lentebb részletezett – esetben, ha a per tárgyának értéke a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem benyújtása és a peres eljárás megindítása közötti időben változott.

Elképzelhető azonban probléma, amelyet a nagyfokú automatizáltság okozhat, e szabályok alkalmazásánál is. Így pl. a pertárgy értékét a Pp. 24. § (2) bekezdés *a*) pontja szerint tartási és más járadéki követelések esetén a még hátralévő összes követelést, de nem többet mint egy évnyi szolgáltatás értékét kell megállapítani a pertárgy értékeként – függetlenül a ténylegesen megállapítható összegtől. A szabály értelmében a már lejárt és a jövőben lejáró tartásdíjak esetén maximum egy évnyi tartásdíj vehető figyelembe a hatáskör, az illeték, az ügyvédi munkadíj, s nem utolsósorban az eljárási rend

---

³³⁷ A XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás szerint „Amennyiben az ügyben a kisértékű perek szabályait kell alkalmazni, erről a feleket a bíróság az idézésben részletesen tájékoztatja. Az értékhatár tekintetében a per tárgyának a keresetlevél beadásakor fennálló értéke releváns ...” Kiemelés tőlem! P.N. Az indokolás és a törvényszöveg ellentmondásos, amit nyilván a törvény javára kell feloldani, de rendkívül szerencsétlen helyzet, hogy a miniszteri indokolás és a tényleges jogszabályi rendelkezés eltérő tartalmú, mert a jogalkotói akaratra így nem lehet következtetni.

meghatározásánál. Tegyük fel 80.000.- forintnyi havi tartásdíjat követel a jogosult, aki menthető okból³³⁸ nem érvényesítette korábban 3 évre visszamenő igényét. A pertárgy értéke $80.000.- \times 12 = 960.000.-$ Ft, *ergo* kötelező lenne fizetési meghagyásos úton érvényesíteni a követelést. A ténylegesen követelt összeg azonban $80.000.- \times 12 \times 3 = 2.880.000.-$ Ft. valamint a még hátralévő összes szolgáltatás, amelyek tekintetében a bíróság a kereseti kérelemnek megfelelően határoz, a pertárgy értéke szempontjából azonban irreleváns (mivel az egyévi összeget már így is meghaladta a pertárgy értéke). Az adott példában teljesen világos számomra, hogy a bíróság észleli: a pertárgy értéke a törvény kifejezett rendelkezése folytán vált el a ténylegesen követelt összegtől. Az sem kétséges számomra, hogy a közjegyző szintén észleli ezt a körülményt, bár sem a még mindig hatályban lévő fizetési meghagyásos eljárás úrlapjairól szóló 34/2008. (XII. 31.) IRM rendelet, sem a fizetési meghagyásos eljárásban és a fizetési meghagyás végrehajtásának elrendelése iránti eljárásban alkalmazandó papír alapú és elektronikus úrlapokról 22/2010. (V. 7.) IRM rendelet nem tartalmaz olyan rovatot, amely a követelt összeget a pertárgy értékétől elválasztaná, vagyis amennyiben a jogosult az anyagi jog szabályai szerint őt megillető teljes összeget beírja, akkor meghaladja az egymillió forintos értékhatárt – bár a pertárgy értéke helyesen kevesebb annál. Persze ettől érvényesíteni tudja követelését, hiszen az összeghatárnál magasabb követelés is kérhető FMH útján, a kisértékű perek szabályainak alkalmazását azonban első pillantásra kizárja. Ugyanez fokozottan érvényesül az automatizált, elektronikus úton előterjesztett fizetési meghagyásnál, ahol a pertárgy-érték vizsgálata szükség esetén jogászai megítélést kívánna, de az értelemszerűen hiányzik.

Mi a sorsa az ilyen FMH-nak történt ellentmondásból alakuló pernek? Vajon az általános szabályok szerint folyik, vagy kisértékű pernek minősül? Megítélésünk szerint a bíróságnak hivatalból kell észlelnie, hogy a követelt összegtől függetlenül a pertárgy értéke mennyi, s abból le kell vonnia minden hivatalból észlelendő körülményt, így a hatáskört, illeték és ügyvédi munkadíj mértékét, s végül az alkalmazandó eljárási rendet. Ebben az esetben pedig a pertárgy értékére való tekintettel a követelt összegtől függetlenül a kisértékű perek szabályai alkalmazandók. Van-e jogkövetkezménye, ha a bíróság nem észleli ezt a körülményt és az általános szabályok szerint folytatja le az eljárást? Meglátásunk szerint a magyar kisértékű peres szabályok alapvetően oktrojált,

---

³³⁸ Csjt. 68. § (2) bek.

kötelező szabályok, amelyek alkalmazásától eltérni csak a törvényben meghatározott szigorú feltételek [Pp. 378. § (4) bek.] megléte esetén lehet. Bár a felek közös megegyezése ebben szerepel, ezt semmiképpen nem lehet úgy értelmezni, hogy a bíróság maga, vagy csak az egyik fél ilyen tartalmú nyilatkozata, esetleg implikált magatartása alapján fordítja át az eljárást általános szabályok alá. Az ESCP szerinti eljárás alternatív, de a kisértékű peres eljárás kötelező. Ebből viszont számomra az következik, hogy ha a bíróság törvény rendelkezése ellenére nem észlelné a pertárgyérték helyes összegénél fogva alkalmazandó eljárási rendet és az általános szabályok szerint folytatná le eljárását, azzal az eljárás lényeges szabályait sértené meg, ami akár az ügy érdemére is kihathat. Erre elég talán csak annyit felhozni, hogy a korlátozottabb bizonyítási és pl. viszontkereseti szabályok egyértelműen érinthetik az ítéletet, csakúgy mint az eltérő fellebbezési szabályok. Az eljárás lényeges szabályainak megsértése az ítélet kötelező hatályon kívül helyezését és az elsőfokú eljárás megismétlését vonja maga után, amely értelemszerűen elhúzná az eljárást.

Van azonban arra is lehetőség, hogy az eljárás ne egy kibocsátott fizetési meghagyásnak való ellentmondásra, hanem az FMH kibocsátása iránti kérelem elutasítását vagy az eljárás megszüntetését követően keresetlevéllel induljon. A közjegyző a kérelmet az FMHtv. 24. § (1) bekezdés *a)-l)* pontjai alapján hivatalból végzéssel elutasítja, a végzés elleni fellebbezést a közjegyző székhelye szerinti megyei bíróság nemperes eljárásban bírálja el.³³⁹ Elutasítani a még ki nem bocsátott meghagyás esetén a kérelmet lehet/kell, ha a közjegyző a kérelmet kibocsátotta, ezt követően már csak az eljárás megszüntetésére van mód, ameddig a meghagyás jogerőre nem emelkedett [FMHtv. 34. § (1) bek.]. A megszüntető végzés ellen a jogosult fellebbezhet, elbírálására a fentebb mondottak irányadók. Ha az elutasító/megszüntető végzés jogerőre emelkedik, a követelését továbbra is érvényesíteni kívánó jogosultnak két lehetősége nyílik: (A) követelését peres úton a végzés jogerőre emelkedésétől számított 30 napon belül, vagy (B) 30 napon túl érvényesíti. Mindkét esetben a kisértékű peres szabályait kell alkalmazni akkor, ha az alapkövetelés egyébként alkalmas lett volna a kisértékű perek szerinti eljárásra, különösen pl. egymillió forintot meg nem halad a követelés. Az (A) esetben kontinuitást képez a törvény a nemperes és a peres eljárás között, hasonlóan egyébként ahhoz az esethez, amely szerint a keresetlevelet jogerősen

---

³³⁹ FMHtv. 39. § Az elutasítás eseteit területi okokból, valamint mert dolgozatomban tárgyához szorosan nem tartoznak, nem elemzem, csak arra utalok, hogy az esetek nagyban átfedést mutatnak a Pp. 130. §-a szerinti *in limine litis* elutasítási okokkal.

elutasító végzés esetén a felperes követelését 30 napon belül szabályszerűen érvényesítheti, ekkor a joghatályok fennmaradnak [Pp. 132. §]. Ilyen esetben még elfogadható a Pp. 387. § (2) bekezdésének az a szabálya, amely az FMH iránti kérelem benyújtásához teszi a pertárgyérték vizsgálatának időpontját, minthogy maga a törvény képez kontinuitást, kapcsolja össze a két eljárást. Abban az esetben azonban, amikor a jogosult a (B) pont szerinti megoldást választja, s követelését 30 napon túl érvényesíti, mi ennek a jogkövetkezménye? Először is, megteheti-e ezt? Véleményem szerint igen, mert a 30 napos határidő csak arra szolgál, hogy a keresetindítás hatályait fenntartsa a jogosult, nem jogvesztő határidő. Megvan-e azonban a kapocs a két eljárás között, ami indokolhatja, hogy a pertárgyérték számításánál továbbra is az eredeti FMH iránti kérelem benyújtását vegyük figyelembe? Ez a folytonosság a jogosult mulasztása folytán elenyészett, így az eljárás újraindul a Pp. általános vagy kisértékű peres szabályai szerint azzal, hogy a bíróság az ilyen keresetlevelet nem utasíthatja el pusztán azért, mert a követelést egyébként kizárólag fizetési meghagyás útján lehetne érvényesíteni [Pp. 315. § (6) bek.].

A jogalkotó a fentebb említett eseteknél – a pertárgy érték megállapítása tekintetében legalábbis – összemossa a fizetési meghagyásos eljárást a későbbi – egyébként teljesen elkülönülő – peres eljárással. Ez a megoldás több kérdést is felvet. Egyrészt azt, hogy a fenti két esetben is a per tárgyának a fizetési meghagyás iránti kérelem beadásakor fennálló értéke lesz az irányadó, vagy az általános szabályok szerint a keresetlevélben megjelölt érték? Ha a Pp. 387. § (2) bekezdését szigorúan értelmezzük akkor a válasz igen, hiszen nem tartalmaz a Pp. 315.§ (2) bekezdésére vonatkozólag eltérő rendelkezéseket. Ez a megoldás azonban problémás lehet, hiszen egy elutasított fizetési meghagyás iránti kérelem, vagy egy megszüntetett fizetési meghagyásos eljárás során meghatározott pertárgy érték hogyan szolgálhat egy későbbi – a korábbi fizetési meghagyásos eljárástól elviekben független, bár előzményként nyilvánvalóan jelen lévő - peres eljárás alapjául? Másként fogalmazva egy elrontott eljárásban szereplő – jelen esetben a jogosult által megjelölt – adat hogyan lehet kiindulópontja egy polgári pernek? Véleményünk szerint ez aggályos lehet.

A megoldást esetleg egy olyan tartalmú szabály jelentheti, amely kellő egyensúlyt teremt a nemperes és peres eljárás között, mégpedig a fentebb már elemzett kontinuitás jegyében. Legyen a pertárgyérték számítására a keresetlevélben megjelölt összeg irányadó akkor, ha a jogosult a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmét elutasító vagy a fizetési meghagyásos eljárást megszüntető végzés jogerőre emelkedéstől

számított 30 napon túl, tehát az eredeti joghatályokat elvesztve nyújtotta be keresetlevelét. Az általános szabályok alkalmazása bizonytalanságot okozhat erre az eredményre vezetne, ennek a helyes álláspontnak az érvényesülését kizárólag a Pp. 387. § (2) bekezdése gátolja merev fogalmazásával. Megjegyezzük továbbá, hogy a Pp. 387. § (2) bekezdésének elhagyásával a Pp. 27. § (2) bekezdésének megfelelő értelmezése azonos eredményre vezetne, mivel a pertárgyérték vizsgálatának időpontjára a keresetlevél benyújtásának idejét rendeli figyelembe venni, az FMHtv. 22. §-a viszont az FMH kibocsátása iránti kérelem benyújtásának joghatásait azonosítja a keresetlevél benyújtásának joghatásaival, így pl. a benyújtási időpont relevanciájának érvényesülésével.

Látunk még egy aggályos pontot a pertárgyérték, ezzel együtt az eljárási forma megállapításával kapcsolatos szabályoknál. Mi a következménye annak, ha a fizetési meghagyással érvényesített követelés eredetileg meghaladta az egymillió forintos értékhatárt, azonban a jogosult részleges ellentmondása folytán perré már egymillió forint alatt fordul át az eljárás. A Pp. 387. § (2) bekezdésének merev szabálya itt is azt okozhatja, hogy a jogalkotói szándékkal szemben az ilyen eljárásban nem alkalmazandó a kisértékű per szabálya. Bár a Pp. 27. §-a alapján a pertárgyérték változása – így a kereset leszállítása – hatásának az eljárásban meg kell jelennie,³⁴⁰ az a szabály kifejezetten a hatáskör vizsgálatára vonatkozik, s csak nagyon kiterjesztő értelmezéssel lehetnek erre az esetre is vonatkoztatni. Pedig a ténylegesen vitatott érték nem haladja meg példában a jogalkotó által szabott értékhatárt, a perérték vizsgálata időpontjának merev meghatározása miatt mégsem a kisértékű perek szabályai alkalmazandók. Az anomália olyan tartalmú jogszabályi rendelkezéssel orvosolható, amely másodlagosan az ellentmondásban vitatott értéktől is függővé teszi a kisértékű peres rend alkalmazandóságát.

Összefoglalva: a pertárgyérték számításának szabályaira, különösen a releváns időpont meghatározására nézetünk szerint feleslegesen tartalmaz rendelkezést a kisértékű peres fejezet, mert az az általános szabályok és az FMHtv. szabályainak megfelelő alkalmazásával nem egyszerűen ugyanarra, hanem helyesebb eredményre vezet. Helyesebbre, mert a sikertelen fizetési meghagyást követő eljárásban rugalmasabban, a hatály fenntartására nyitva álló 30 napos határidőt követően indított perben a keresetlevél benyújtásának időpontját teszi irányadóvá, míg minden más

---

³⁴⁰ Bár éppen a kereset leszállítása a bíróság hatáskörét nem érinti [Pp. 27. § (2) bek.] Németh, 1994, 134.; Németh, 1999, 186-188.;

esetben helyesen az eredeti benyújtás ideje lenne irányadó. A nagyban automatizált fizetési meghagyásos eljárás miatt ügyelni kell továbbá a pertárgyérték helyes megállapítására az olyan határeseteknél, ahol a megállapítandó pertárgyérték és a ténylegesen követelt összeg eltér, mert ilyenkor a kísértékű peres szabályok kötelező alkalmazása szenvedhet csorbát és okozhat lényeges eljárási szabálysértést. Úgyszintén megoldásra vár az a joghézag, amely az egymillió forintot eredetileg meghaladó, de annál alacsonyabb összegre ellentmondás folytán perré alakuló ügyekben az eljárás formáját meghatározza: itt másodlagosan az ellentmondásban vitatott értéktől (és időponttal) kellene a pertárgy értékét meghatározni.

2.5. A kísértékű peres formát kizáró körülmények

A Pp. szabályai meglehetősen bonyolult rendszert alkotva határozták meg, hogy mikor kötelező és mikor mellőzendő a kísértékű per szabályainak alkalmazása. Alapvetően két csoportba soroltuk az okokat, amelyek alapján a felek elkerülhetik a kísértékű per alkalmazását. (A) Első a kísértékű per alkalmazása feltételeinek hiánya; (B) második a meglévő feltételek esetén a törvény kifejezett kizárást rendelő vagy engedő szabálya.

Az (A) csoportba tartozik a (i) a helyi bírósági hatáskörbe való tartozás; (ii) az egymillió pertárgyérték meg nem haladása; (iii) nem kizárólag pénzfizetésre irányul a követelés; (iv) s végül a fizetési meghagyásos eljárás, mint előfeltétel. Ezekről fentebb már szoltam. A tényleges kizáró körülményeket, a (B) csoportba tartozó eseteket a következő alpontokban elemezzük.

2.5.1. Hirdetményi kézbesítés

A pozitív feltételek megléte esetén sincsen helye a kísértékű per szabályai alkalmazásának, ha a keresetlevelet vagy bármely más iratot hirdetményi úton kellene kézbesíteni. A hirdetményi kézbesítésnek alapvetően hat okát, esetét adja a Pp. 101. §-a: ismeretlen helyen tartózkodó fél; jogsegélyt nem nyújtó államban lakó címzett; egyéb elháríthatatlan akadály; eleve eredménytelennek tűnő kézbesítés; külföldi³⁴¹ felperes kézbesítési megbízottjának kiesése; ismeretlen örökösök [Pp. 101. § (1) bek.].

---

³⁴¹ Helyesebben: belföldi lakó- vagy tartózkodási hellyel (székhellyel) nem rendelkező felperes, Pp. 100/A. § (1) bek. Ez lehet magyar állampolgár is, aminek pl. a kettős állampolgárság kiterjesztése különös jelentőséget ad.

Figyelemmel arra, hogy a kisértékű per és a fizetési meghagyásos eljárás szorosan kapcsolódik, az FMHtv.-t is meg kell vizsgálni.

Az FMHtv. kizárja, hogy a meghagyást a kötelezettnek hirdetményi úton kézbesítsék [FMHtv. 16. § (1) bek.], ha a jogosult mégis ezt kérné, a kérelmet végzéssel el kell utasítani [FMHtv. 24. § (1) bek. f)]. Fizetési meghagyásos eljárásnak eleve csak akkor van helye, ha a kötelezettnek van ismert belföldi idézési címe [FMHtv. 3. § (2) bek.]. Mi van azonban azokban az esetekben, amikor a kötelezettnek van ismert belföldi idézési címe, de akár elháríthatatlan akadály, akár eleve eredménytelennek tűnő kézbesítés miatt a meghagyás hirdetményi kézbesítésének lennie helye a fizetési meghagyásos eljárásban? A korábbi szabályozás erre az esetre azt a rendelkezést tartalmazta, hogy az ilyen meghagyás kibocsátása iránti kérelmet keresetlevélként kellett elbírálni.³⁴² Ezt a rendelkezést azonban a jogalkotó az FMHtv.-be így nem vitte át, így az anomália feloldására csak az FMHtv. 24. § (1) bek. f) pontja keretében van lehetőség, nevezetesen az FMH iránti kérelmet végzéssel el kell utasítani, ha a jogosult annak hirdetményi úton való kézbesítését kéri. A jogosultat ugyanis sikertelen kézbesítés esetén fel kell hívni a megfelelő adatok bejelentésére, ha ennek ellenére továbbra is sikertelen a meghagyás kézbesítése, a kérelem elutasítandó.³⁴³ Ez a megoldási modell bizonyos szempontból megfelelő, hiszen a jogosult kezébe teszi le, hogy kér-e hirdetményi kézbesítést, ugyanakkor a közjegyző számára 2011. július 1-jétől számos eszközt ad, amellyel segítheti a kötelezett felkutatását. Másik oldalról viszont abból a szempontból rugalmatlan, hogy ha a jogosult (felperes) maga már megkísérelte az alperes felkutatását, s az sikertelen volt, más eszköze mint a hirdetményi kézbesítés nem maradt, ekkor is kötelezővé teszi az értékhatár alatti ügyekben az FMH eljárást,³⁴⁴ s ráadásul a hirdetményi kézbesítés kérelmezése nem automatikusan fordítja át az eljárást peres eljárássá, hanem csak elutasító végzést és azt követő keresetindítás eredményeképpen. A jogosult tehát ilyen esetben valóban kétszer köteles megindítani az eljárást.

---

³⁴² Pp. 318. § (2) bek. 2010. május 31-éig hatályos szövege.

³⁴³ FMHtv. 24. § (1) bek. g) pont, 2011. július 1-jétől a közjegyzőnek *quasi* nyomozati jogköre lesz a kötelezett lakóhelye megállapítása tekintetében.

³⁴⁴ V.ö.: Pp. 314. § (2) bekezdésével, amely a kötelező FMH esetén az ilyen keresetlevelet idézés kibocsátása nélkül rendeli elutasítani. Márpedig ha a kötelezettnek van belföldi idézési címe, de pl. más okból a kézbesítés eleve sikertelennek tűnik; az FMH kibocsátásának ilyenkor helye lehet. Ebből az következik, hogy a nemperes eljárás alkalmazása kötelező, annak ellenére, hogy biztosan fennáll a kibocsátás későbbi akadálya, a hirdetményi kézbesítés más okból való szükségessége. Ez az eljárás is csak végzéssel való elutasítást követő keresetlevéllel alakulhat általános peres eljárássá.

Az FMHtv. azonban lehetőséget biztosít arra is, hogy a *jogosult* részére hirdetményi úton kézbesítsenek egy bizonyos iratot: a meghagyás kibocsátását azért elutasító végzést, mert a belföldön sem személyesen sem képviselője útján el nem érhető jogosult nem jelölt meg kézbesítési megbízottat. Ezt a végzést hirdetmény útján kell kézbesíteni – ebből a tényből az is fakad, hogy az ilyen jogosult az eljárást nem a kisértékű, de az általános szabályok szerint fogja folytatni, még akkor is, ha egyébként a mulasztás vétkes volt. Megítélésem szerint ugyanis a hirdetményi kézbesítés szükségességének ténye önmagában alkalmas arra, hogy a kisértékű peres szabályok alkalmazását kiváltsa.

Nem csak a fizetési meghagyásos eljárás során, de maga a kisértékű per során is szükségessé válhat a hirdetményi kézbesítés, ekkor az eljárás a hirdetményi kézbesítés szükségességétől *ex lege* fordul át rendes eljárásba. Erre a következtetésemre a Pp. szövegezése ad alapot:

„Nem lehet alkalmazni a kisértékű perek szabályait, ha az iratokat hirdetmény útján kell kézbesíteni...” [Pp. 387. § (4) bek.]

Ahol más helyeken a törvény jogkövetkezményt fűz a hirdetmény(i idézés)hez, ott másként fogalmaz. Így a szünetelésnek akkor van helye, ha a felperes a megadott lakcímről nem idézhető, illetőleg ismeretlen helyre költözött, és az alperes hirdetményi idézést nem kér; illetőleg hirdetményi idézésnek volna helye, és a fél ezt nem kéri [Pp. 137. § (1) bek. c)-d) pont]. Mindkét esetben a kérelem elmulasztása váltja ki a joghatást. Most vizsgált kisértékű peres esetünkben azonban a törvény a kérelemről hallgat, *ergo* nem az idézés hirdetményi úton való kézbesítésére irányuló kérelem (illetve annak hiánya), hanem már maga a törvényi feltételek fennállása kiváltja a negatív joghatást: a kisértékű peres szabályokról általános szabályokra való váltást.

Összefoglalva: mivel a hirdetményi kézbesítés a fizetési meghagyásos eljárásban is korlátozott, a két eljárás szoros kapcsolatára való tekintettel kizáró feltételként való beiktatása alapvetően indokoltnak tűnik. A jogalkotó a korábbi egyszerű szabályt, amely a keresetlevél hirdetményi kézbesítésének szükségessége esetén keresetlevélként rendelte elbírálni a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet, elejtette, s helyette bonyolult módon teszi érvényesíthetővé az olyan igényeket, amelyeknél hirdetményi kézbesítés nem a kötelezett belföldi idézési címének híján indokolt. Ilyen esetekre olyan tartalmú szabályozás lenne helyénvaló, mint korábban, amely keresetlevélként elbírálandónak tekinti a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet, ha annak hirdetményi kézbesítése válnék szükségessé. A szabályok elemzésénél megállapítottuk

továbbá, hogy önmagában a hirdetményi kézbesítés szükségességének felmerülése, az azt kiváltó okok megjelenése ex lege kiváltja a kisértékű peres eljárás általános eljárásává való átfordulását.

2.5.2. Ügygondnok kirendelése

Az ügygondnok kirendelésének ténye szintén kiváltja a kisértékű per szabályainak alkalmazását. Erre vagy a Pp. 74. §-a keretében, vagy speciális esetben [pl. keresetlevél alperesnek hirdetményi úton való kézbesítése esetén, Pp. 102. § (3) bek.; félbeszakadás kapcsán, Pp. 111. § (5)-(7) bek.; házassági perben a gyermek meghallgatása esetén részére, Pp. 279. § (4) bek. stb.]. Itt nem elegendő az ügygondnok kirendelése szükségességének felmerülése, hanem az is szükséges, hogy a bíróság az ügygondnokot ténylegesen kirendelje.

2.5.3. A felek közös kérelme

A törvény kifejezett rendelkezése folytán a felek közös nyilatkozata is kizárja, vagy megszünteti a kisértékű per alkalmazhatóságát. A törvény szövegezése – „ha a felek közösen előterjesztett kérelmükben a per általános szabályok szerinti elbírálását kérik” – első pillantásra arra a következtetésre vezet, hogy a felek egymás nyilatkozatára való tekintettel, egyidőben előterjesztett nyilatkozata alkalmas a negatív joghatás kiváltására. A magunk részéről azonban ezt túlságosan megszorító értelmezésnek tartanánk, véleményünk szerint nem az egyidejűség, még csak nem is a másik fél nyilatkozatának ismerete a releváns, hanem a kérelem egyirányúsága. Ha a felperes kéri az általános szabályok alkalmazását és az alperes egyetért azzal, a konszenzus megvan a felek között; *mutatis mutandis* ez alkalmazandó akkor is, ha az alperes terjeszt elő ilyen kérelmet. A szabályszerűen előterjesztett nyilatkozat a bíróságra nézve kötelező.

Ami itt eljárási kérdésként felmerül, hogy meddig terjeszthető elő ilyen kérelem? Mínt hogy mára a kisértékű peres eljárás átfogja mind az elsőfokú, mind a másodfokú eljárást, s a törvény megszorító rendelkezést a közös kérelem előterjesztésére nem tartalmaz, az előterjesztésre véleményem szerint az eljárás egész folyamán mód van, akár első- akár másodfokon. A kérelem csak a jövőre nézve alakítja az eljárás általánossá, az addig megtett cselekmények hatályban maradnak.

Vizsgálendő kérdés volt még, hogy mi a helyzet az olyan esetekben, amikor valamelyik perbeli oldalon többség van, s mindkét perbeli oldalról egy-egy fél

konszenzusra jut ebben a kérdésben, a többiek nélkül vagy azok ellenére akár. Véleményünk szerint abból kell kiindulni, hogy a kisértékű perhez képest az általános eljárás több vagy kevesebb garanciát ad a feleknek. Kijelenthető, hogy az általános szabályok szerint folyó eljáráshoz képest a kisértékű perekben számos eljárási intézményt megszorításokkal, korlátozva vehet igénybe mindkét perbeli oldalon álló fél, így az általános szabályok több eljárási jogot adnak nekik. Ha mármost a Pp. célja az alapelvek minél teljesebb biztosításával a felek jogvitájának pártatlan eldöntése (Pp. 1. §), akkor ebből az is adódik, hogy az általános szabályok szerint folyó eljárás választandó olyan esetben, amikor annak kétséget kizáróan nem rendelt elsőbbséget a jogalkotó. Mindkét oldalon felmerülő többség esetén ha valamennyi felperes és alperes kéri az általános szabályok szerinti elbírálást: nem kérdés, hogy az általános szabályoknak rendel elsőbbséget a jogalkotó. Ugyanakkor, ha csak egyesek kéri a kisértékű pertől való eltérést, vajon el lehet-e különíteni az eljárást személyekre nézve, s még inkább: több vagy kevesebb garanciát ad a kérelemhez nem csatlakozott pertársaknak az általános szabályokra való áttérés? Mivel erre a kérdésre a jogalkotó egzakt választ nem adott, az alapelvek minél teljesebb érvényesülésének fentebb kifejtett elve szerint elegendő az eltérésthez a két perbeli oldalról legalább egy-egy fél konszenzusa. A beavatkozót viszont nem tartom alkalmasnak arra, hogy ilyen nyilatkozatot tegyen a fél helyett, mivel nem minősül perbeli főszemélynek.³⁴⁵

Végül azt a kérdést elemezzük, hogy a bíróságnak ki kell-e oktatnia a feleket az eltérítés lehetőségére? A Pp. 388. § (1) bekezdése több kérdéskört sorol, amelyekre nézve a feleket ki kell oktatni.

A bíróság a feleket a tárgyalásra szóló idézésben tájékoztatja arról, hogy a pert ezen Rész rendelkezései szerint bírálja el. A tájékoztatásnak ki kell terjednie arra, hogy a feleknek megjelenési és nyilatkozattételi kötelezettségük van, ezek, valamint az egyes eljárási – különösen a bizonyítási indítványok előterjesztésére, a keresetváltoztatásra, a viszontkereset-indításra és a beszámítási kifogás előterjesztésére vonatkozó – határidők elmulasztása milyen jogkövetkezéssel jár.

Mivel azonban a felsorolásban nem szerepel az eltérítésre való kioktatás kötelezettsége, a bíróság erre nem köteles felhívni a figyelmet. A Pp. 7. §-a keretében, a jogérvényesítés segítése elvének³⁴⁶ keretében a bíróság csak a jogi képviselő nélkül eljáró felet köteles eljárási jogairól tájékoztatni. Mivel az eljárási forma kétségtelenül

³⁴⁵ Németh, 1994, 169.; Névai-Szilbereky, 1976, 356-362.

³⁴⁶ Németh, 1994, 94-96.; Németh, 1999, 53-56.; Kengyel: perbeli esélyegyenlőség elve, Kengyel, 2008, 82.; Szabó Imre mindkét értelemben használja, ld.: Kapa-Szabó-Udvar, 2006, 34-38.

eljárási jogot érint, s nem anyagi jogi kioktatás, így a bíróság ezt a laikus félnek köteles tudomására hozni, lehetőség szerint a tárgyalás megkezdésekor. Van olyan bírósági gyakorlat, amely szerint bár csak a képviselő nélkül eljáró fél kioktatására köteles a bíróság, ez nem zárja ki az ügyvéd által képviselt fél lehetséges kioktatását sem.³⁴⁷ Ebből arra a következtetésre lehet jutni, hogy a kioktatás jogi képviselő által nem reprezentált fél felé az általános szabályok alapján kötelező, s a képviselt fél számára is lehetséges. Célszerű ezt a tárgyalás megkezdésekor megtenni, hogy a felek mérlegelhessék a közös nyilatkozat megtételét. A kioktatást a dokumentálhatóság végett egyéb lényeges eljárási körülményként indokolt jegyzőkönyvbe foglalni.

A másik oldalról viszont az eljárási jogbiztonsághoz is jelentős érdek fűződik. Ennek keretében a magam részéről indokolhatónak találok olyan szabályt, amely megfelelő kioktatást követően rövid időt biztosít a közös nyilatkozat megtételére, majd ennek elmulasztásával a felek ilyen irányú joga elenyészik. A bíróság számára is célszerű ugyanis biztosítani, hogy az eljárás – legalábbis a felek akaratából – nem kerül ki a tervezett mederből.

Összefoglalva: az általános szabályok alkalmazását kiváltó – a bíróságra nézve kötelező – közös kérelemnek kifejezettnek, de nem feltétlenül egyidejűnek kell lennie. A joghatás kiváltására a felek konszenzusa alkalmas, ami külön előterjesztett nyilatkozatok esetében is létrejön, nem szükséges hozzá az egymás nyilatkozatának ismerete. Az alapelvek minél teljesebb érvényesülése elvének megfelelően pertársaság esetén elegendő az adott perbeli oldalról legalább egy-egy fél konszenzusa a kisértékű perek szabályaitól való eltéréstől, a beavatkozó azonban vélemény szerint nem terjeszthet elő ilyen kérelmet. Az eltéréstől való kioktatásra a bíróságnak a kisértékű perek szabályai szerint különös kötelezettsége nincsen, de az általános kioktatási kötelezettség alapján a jogi képviselő nélkül eljáró félnek kötelező, a jogi képviselővel eljáró fél számára lehetséges ilyen kioktatás megtétele. A kioktatást célszerű jegyzőkönyvbe venni. A jogalkotó számára megfontolandó ugyanakkor a megfelelően kioktatott felek számára rövid határidőt szabni a kérelem előterjesztésére, amely elmulasztása esetén az eljárási forma rögzülne – nyilván a hivatalból észlelendő kizáró okoktól eltekintve.

2.5.4. A keresetváltoztatás hatása az eljárási formára

---

³⁴⁷ Németh, 1999, 53-54.; (BH 1997/547.; Legf.Bír. Gfv.X.30.259/1996.)

A keresetváltoztatás eljárásra gyakorolt hatása első pillantásra egyszerűnek tűnhet, végső soron azonban meglátásunk szerint komoly elvi kérdéseket vet fel. A törvény szabályából és a hozzáfűzött miniszteri indokolásból az következtethető, hogy a keresetváltoztatás csak akkor érinti az eljárási formát, ha a szembetűnő alkalmazási feltételek immár nem állnak meg. Jellemző módon a jogalkotó az indokolásnál a keresetkiterjesztés tárgyi oldalával, annak is csak egy speciális esetével indokolja a Pp. 387. § (3) bekezdését.

„Amennyiben az ügyben a kisértékű perek szabályait kell alkalmazni, erről a feleket a bíróság az idézésben részletesen tájékoztatja. Az értékhatár tekintetében a per tárgyának a keresetlevél beadásakor fennálló értéke releváns, azonban a követelés felemelésével a per az általános szabályok szerint folytatandó – a korábbi percesekek hatályosak, azonban a gyorsított peres eljárásban korlátozott jogosultságok az általános szabályok keretei között megnyílnak. A kereseti követelés leszállítása nem releváns a kisértékű peres eljárás szempontjából.”³⁴⁸

A fentebb idézett miniszteri indokolás félrevezető lehet, ugyanis a pertárgy érték meghatározása szempontjából a keresetlevél beadásakor fennálló értéket jelöli meg, ez azonban a Pp. 387. § (2) bekezdésével – „A kisértékű perek alkalmazhatósága tekintetében a per tárgyának a fizetési meghagyás iránti kérelem beadásakor fennálló értéke irányadó.” – nyilvánvalóan ellentétben áll. Az ilyen ellentétet egyértelműen a törvény szövegéhez való ragaszkodással kell feloldani, hiszen a miniszteri indokolásnak kötelező ereje nincsen. Jelen esetben a miniszteri indokolásnak kizárólag a keresetváltoztatás tekintetében van relevanciája – véleményem szerint.

Az a jelenség, hogy a jogalkotó nem túlságosan érzékeny az elméleti finomságokra, újnak semmiképpen sem mondható, ezért vizsgáljuk meg röviden, hogy a keresetváltoztatás kapcsán mi a tudomány álláspontja. Németh világos különbséget tesz a keresetváltoztatás, mint a kereset tartalmának megváltoztatása, illetőleg a keresetkiterjesztés – azon belül is személyi és tárgyi alakzat –, mint a kereseti kérelem kiegészítése között.³⁴⁹ Kengyel hasonlóképpen a kereseti kérelem megváltoztatását tartja lényegesnek: „a kereset tárgyában, alapjában vagy címzettjében bekövetkező módosulások mindaddig nem tekinthetők keresetváltoztatásnak, amíg nem eredményezik a kereseti kérelem megváltoztatását is”.³⁵⁰ Utal továbbá a keresetváltoztatás tágabb és szűkebb értelemben vett fogalmára, valamint a

³⁴⁸ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás 2. pont. Kiemelés tőlem! P.N.

³⁴⁹ Németh, 1994, 305-309.

³⁵⁰ Kengyel, 2008, 228.

keresetkiterjesztés személyi és tárgyi alakzatára. *Varga Gyula* már korábban rámutatott arra, hogy amit a törvény egy cím alatt tárgyal, az valójában több intézményt takar.³⁵¹ De lege ferenda azt javasolta, hogy a keresetmódosítás gyűjtőfogalma alá vonja a jogalkotó az elmélet által elfogadott tartalom szerinti keresetváltoztatást valamint a keresetkiterjesztést.³⁵² Névai elfogadni látszik Varga álláspontját és maga is a keresetmódosulás különböző alakzatairól beszél.³⁵³ Annyi azonban összefoglalásképpen biztosan kijelenthető, hogy az elmélet árnyaltabb álláspontjával szemben a jogalkotó a Pp. 146. §-ában egymás mellett alkalmaz több fogalmat, s ezek mindegyikére tekintettel kell lenni akkor, amikor a törvény máshol, pl. a kisértékű perek esetében keresetváltoztatást említ.

Miként lehet hatással a kereset módosítása, akár megváltoztatása, akár kiterjesztése a kisértékű peres eljárási formára? Ha a törvényalkotó indokolásában vázolt esethez szorosán kötjük a magyarázatot, akkor úgy vélhetnénk, hogy kizárólag a perbeli követelés felemelése eredményezheti a kisértékűről az általános szabályok felé való mozgást, a fordított esetkör viszont (a kereset leszállítása) nem érinti az eljárási formát. Ez egyébként *mutatis mutandis* a hatáskör keresetváltoztatás (helyesebben: kereset kiterjesztés) miatti megváltozására emlékeztet. Vagyis a kardinális elem, hogy egymillió forint alatt, vagy afölött van-e a pertárgy értéke. Meglátásom szerint azonban ez csak egy rendkívül szűk szelete a kisértékű eljárási forma alkalmazhatósága megszűnésének.

Először a keresetkiterjesztést vizsgálom, amely egy szűk szelete – a kereseti követelés felemelése – nyilvánvalóan alkalmas az eljárási forma megváltoztatására. Mi a helyzet azonban azzal az esettel, amikor a felperes az eljárás folyamán az eredeti jogviszonyból fakadó vagy azzal összefüggő újabb jogot érvényesít, s a vita kedvéért tegyük fel, a két követelés együtt sem haladja meg az egymillió értékhatárt? A korábbi jogi helyzetből tudunk analógiát vonni hasonló esetből, ami azonban egy fontos ponton eltér a mai helyzettől. Nevezetesen: 2010. június 1-je előtt bírósági hatáskörbe tartozott a fizetési meghagyás elintézése, a minimum kötelező értékhatár 2009-ig 200.000.- Ft, azt követően egymillió forint volt. Egy folyamatban lévő perben ha a felperes 200.000.- Ft. alatti követeléssel egészítette ki keresetét, a bírósági gyakorlat nem követte meg, hogy ezt az igényt először fizetési meghagyásos úton érvényesítse, majd az annak való

---

³⁵¹ Névai-Szilbereky, 1976, 842-847.

³⁵² uo. 843.

³⁵³ Névai, 1987, 261.

esetleges ellentmondás esetén a perek tárgyalásának egyesítése útján kapcsolta volna össze ezeket az igényeket. Erre a gyakorlatra az adhatott alapot, hogy mindkét eljárás bírósági hatáskörben volt, valamint hogy a keresetváltoztatás anyagi jogi feltétele eleve megköveteli az eredeti és a kiterjesztett jogviszony azonosságát vagy legalább a kettő közötti szoros összefüggést. Azért nem volt tehát szükség az újonnan előterjesztett követelés fizetési meghagyás útján való érvényesítésére, mert a kiterjesztéssel érintett (pl. 200.000.- Ft. alatti) követelés osztotta a keresettel eredetileg érvényesített követelés jogi sorsát, ideértve az eljárási formát is. Alkalmazható-e ez az eljárási logika és gyakorlat a ma hatályos eljárásjogi környezetben, amikor a fizetési meghagyás immár nem tartozik bírósági hatáskörbe?

A kisértékű peres forma alkalmazásának négy pozitív feltétele van, amelyekről fentebb már szóltunk. Legyen bár a kiterjesztett követelés – akár az eredetivel összeszámítva is – (i) helyi bírósági hatáskörébe tartozó; (ii) akár összesen az egymillió pertárgyértéket meg nem haladó; (iii) kizárólag pénzfizetésre irányuló követelés; *per definitionem* nem teljesítheti a negyedik feltételt, nevezetesen (iv) a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatását, mint előfeltételt. Ráadásul ez kötelező előzetes eljárás, amelynek elmulasztása egyébként a Pp. 130. § (1) bek. c) pontja szerinti elutasítást eredményez, ha a fél az egyébként kötelező esetkörben nem él vele.³⁵⁴ Lehet, hogy a bírósági gyakorlat – a korábbi alapokon – nem fogja megkövetelni, hogy a per folyamán előterjesztett egymillió forintot meg nem haladó keresetkiterjesztéseket csak fizetési meghagyásos úton lehet érvényesíteni; elismerem, hogy a korábbi bírósági gyakorlat célszerű, és időszerűbb ítélezést eredményez, mint a dogmatikus megkövetelése annak, hogy minden egymillió forint alatti követelést csak fizetési meghagyás útján érvényesítsenek. Azt viszont nem tudom levezetni a Pp. 387. §-ának és a kapcsolódó jogszabályoknak az elemzéséből, hogy a fizetési meghagyásos eljárás, mint kötelező konjunktív előfeltétele a kisértékű peres formának, csak a per tárgya egy részére kell fennállnia.

Felmerül egy olyan értelmezési lehetőség, amely szerint pusztán azáltal, hogy a törvényalkotó lehetővé tette a keresetváltoztatást, ezzel a kereset bármilyen megváltoztatására nézve kiterjeszhetőnek vélte a kisértékű perek alkalmazási körét. A korábbi, bírósági hatáskörbe tartozó, alacsonyabb összeghatárnál a fizetési

---

³⁵⁴ Pp. 314. § (2) Ha a felperes a keresetével kizárólag olyan követelést érvényesít, amelyet az (1) bekezdés alapján csak fizetési meghagyásos eljárás útján lehet érvényesíteni, a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasításával [130. § (1) bek. c) pont] egyidejűleg a bíróság tájékoztatja őt a fizetési meghagyásos eljárás megindításának lehetőségéről és módjairól.

meghagyásos jogérvényesítési út mellőzése keresetkiterjesztésnél támogatni látszik egy ilyen értelmezést. Csakhogy lényeges különbség a korábbi helyzethez képest az FMH közjegyzői hatáskörbe kerülése, amelynek mellőzése véleményem szerint akár a törvényes bíróhoz való jog sérelmének kérdését is felveti. Törvényes bíróhoz, mert a közjegyzőt etekintetben bírónak kell tekinteni, amíg a „közjegyző eljárása – mint polgári nemperes eljárás – a bíróság eljárásával azonos hatályú” [FMHtv. 2. §]. A másik lényeges különbség pedig, hogy korábban nem volt olyan, hogy eljárási formakényszer, s nem volt az adott eljárási forma kifejezett feltétele a fizetési meghagyásos eljárás tényleges lefolytatása vagy megkísérlése.³⁵⁵ Végül, de nem utolsósorban, maga a 387. § (2) bekezdés is arra utal, hogy keresetváltogatás folytán nem tartozik az eljárás a XXVI. fejezet alá, így maga a jogalkotó sem negligálta az egy bekezdéssel korábbi pozitív feltételek meglétét. Van-e megoldás erre az eljárásjogi patthelyzetnek tűnő problémára?

Dogmatikailag vegytiszta megoldásnak az tűnne, hogy a folyamatban lévő kisértékű perben ha a keresetkiterjesztés nem haladja meg az egymillió forintos összeget (helyi bírósági hatáskör megléte, pénzkövetelés esetén), akkor a bíróság a kiterjeszteni kívánt követelés tárgyában a rendes törvényes útra utasítja a felperest, s kivárja annak az eljárásnak a végét. Azzal azonban magunk is tisztában vagyunk, hogy ez célszerűségi szempontból nem kielégítő. Köztes, de dogmatikailag kielégítő megoldásként ezért azt látjuk követendő jogértelmezésnek, hogy a bíróság a keresetkiterjesztés megtörténtekeor észleli, hogy a teljes kereseti követelés egy (kiterjesztett) része tekintetében immár nem állnak fenn a XXVI. fejezet alkalmazási feltételei, különösen is az, hogy a kisértékű perben érvényesített követelést korábban teljes terjedelmében fizetési meghagyásos úton kellett érvényesíteni, ezért a továbbiakban az általános szabályok szerint folytatja az eljárást. Azt a laza, dogmatikailag vitatható megoldást, mely szerint ilyen esetben el lehet tekinteni a megelőző fizetési meghagyás megkövetelésétől, nem tudom elfogadni.

A fentebb elmondottak *mutatis mutandis* megállnak a keresetváltogatás minden további esetében is, mert véleményem szerint az FMH-t, mint előfeltételt csak úgy lehet értelmezni, hogy kisértékű perre csak abban a tárgyban és tartalommal kerülhet sor, amiben a követelést megelőzően már FMH útján is érvényesítették. Az egyetlen lehetséges eltérés a nemperes úton érvényesített követeléstől, hogy az ott érvényesített követeléshez képest kevesebbet (de egyebekben minden szempontból azonosat)

---

³⁵⁵ V.ö. azzal, hogy kisértékű per követi a nemperes eljárást akkor is, ha a közjegyző a kérelmet végzéssel elutasítja vagy az eljárást megszünteti.

érvényesít a felperes. Mindebből viszont az a kellemetlen, de logikailag és dogmatikailag véleményem szerint támogatható következtetés adódik, hogy keresetváltoztatásra valójában csak úgy van lehetőség a kisértékű perben, hogy egyben az eljárási forma alkalmazhatósága megszűnik. Ezt a 22-es csapdáját a jogalkotó biztosan nem szándékolta beépíteni a rendszerbe, de attól még ott van és egyedül az okozza, hogy a kisértékű per fogalmának definíciós eleme a megelőző fizetési meghagyásos eljárás. Az persze más kérdés, hogy vajon baj-e a keresetváltoztatás kizártsága egy gyorsnak szánt perben, erről azonban nem kívánok itt véleményt mondani.

Összefoglalva: a keresetváltoztatásnak az eljárás formájára gyakorolt hatása véleményünk szerint alapvető dogmatikai hiba miatt nem illeszkedik a kisértékű perek szabályai közé, s az általános szabályok felé tolja az eljárásokat. A korábbi eljárási környezetben nem volt ehhez hasonló helyzet, ezért az onnan vett analógiák csak korlátozottan érvényesíthetők. A keresetváltoztatás a maga fogalmi teljességében (s nem csak a jogalkotó által az indokolásban felhozott szűk körben) azt eredményezi, hogy a kisértékű perek szabályai a keresetváltoztatást követően nem alkalmazhatók, mert az érvényesített igény legalább egy kis része nem felel meg a kisértékű per alkalmazására szabott törvényi feltételek mindegyikének, különösen a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatásának, mint előfeltételnek. Ez az immanens hiba nem orvosolható dogmatikailag tiszta, de életidegen megoldással mint az ilyen igények kivétel nélküli fizetési meghagyásos úton való érvényesítése – bár az ilyen igények bírósági hatáskörben tartása felveti a törvényes bírótól való elvonás aggályát. Ezért dogmatikailag még támogatható, de a gyakorlatban is célszerű értelmezésnek azt tartom, hogy a keresetváltoztatás ab ovo megszünteti a kisértékű peres eljárási forma alkalmazhatóságát, hacsak az ilyen igényt nem érvényesítették megelőzően fizetési meghagyásos úton.

3. Keresetindítás a kisértékű perben

A kisértékű perek fejezete nem tartalmaz különös rendelkezést a keresetindításra, a keresetlevél benyújtására, annak kellékeire vonatkozóan. Ez annál inkább meglepő, mert véleményünk szerint itt módja nyílna a jogalkotónak olyan jellegű egyszerűsítésre, amely a fizetési meghagyásos eljárást is figyelembe véve nem idegen, mégis gyorsíthatja az eljárást.

Mínt hogy kísértékű per csak fizetési meghagyásos eljárást követhet, célszerű megvizsgálni, milyen módon indítható az az eljárás. A fizetési meghagyás iránti kérelmet már 1958-tól úrlapon kell előterjeszteni, igaz, 1993. január 1-jéig még szóban is előterjeszthető volt. Az úrlapot igazságügyi miniszteri rendelet határozta meg, jelenleg a fizetési meghagyásos eljárás úrlapjairól szóló 34/2008. (XII. 31.) IRM rendelet is hatályos, de a fizetési meghagyásos eljárásban és a fizetési meghagyás végrehajtásának elrendelése iránti eljárásban alkalmazandó papír alapú és elektronikus úrlapokról 22/2010. (V. 7.) IRM rendelet tartalmazza a hatályos úrlapot. Az FMHtv. 19. §-a 2010. június 1-jétől továbbra is az írásban, úrlapon előterjesztett kérelmet tekinti főszabálynak, azonban ismét lehetővé teszi a szóbeli előterjesztést is. A kérelem tartalma *mutatis mutandis* a Pp. 121. §-ával összehasonlítható, azzal, hogy néhány lényeges ponton fontos eltérések mutatkoznak. A kérelemben fel kell tüntetni az eljárás alanyát és tárgya szerinti címzettjét (felek); az eljárás tárgyát (a követelés jogalapját, a jogviszonyt és az érvényesíteni kívánt jogot összességében); a kérelem tartalmát – a határozott kérelmet, ami az úrlapon eleve szerepel; a kérelem tartalma szerinti címzett, nevezetesen az eljáró közjegyző nevét és székhelyét a papír alapú kérelem esetén fel kell tüntetni, az elektronikus benyújtás esetén szükségtelen, mivel a Magyar Országos Közjegyzői Kamara (MOKK) rendszere fogja szignálni a kérelmet. A kérelemben fel lehet tüntetni a követelés alapját, a tényeket és azok bizonyítékait, erre a törvény eleve azt az iránymutatást adja, hogy röviden kell azokat előadni [FMHtv. 20. § (4) bek.]. Semmiképpen nem kötelező azonban a kérelem alapjául szolgáló tények és bizonyítékok feltüntetése, mellékelése. Ebből az is következik, hogy a közjegyzői fizetési meghagyás ún. tiszta meghagyásos eljárás, amely során az igazságszolgáltatás nem vizsgálja a jogosult által állított követelés alaposságát, hanem a kötelezett felelősségévé teszi az igény vitatását. Ezt tükrözi az FMHtv. 27. § (1) bekezdés *f*) pontja is, amely szerint a kibocsátott fizetési meghagyásnak tartalmaznia kell „azt a tájékoztatást, hogy a közjegyző a meghagyással érvényesített követelés jogalapját és az annak bizonyítására szolgáló tényeket érdemben e törvény alapján nem vizsgálta (...)”. Mi következik ebből elméleti szinten? A fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem tekintetében a jogalkotó elegendőnek tartja a követelés *individualizálását*, más követelésektől való megkülönböztethetőségének elérését, s semmiképpen nem tekinti

szükségesnek a *szubsztanciálást*, vagyis a követelés alapjául szolgáló tények (azok bizonyítékai) részletes bemutatását, megjelölését.³⁵⁶

Az általános szabályok szerint folyó polgári peres eljárásban viszont a Pp. 121. § (1) bekezdés c) pontja szerint fel kell tüntetni „az érvényesíteni kívánt jogot, az annak alapjául szolgáló tényeknek és azok bizonyítékainak előadásával”. Ezt a szabályt együtt kell értelmezni a felek általános jóhiszemű eljárási kötelezettségével (8. §), amellyel az indokolatlan késedelmeskedés nem fér össze; a 121. § (2) bekezdésével, amely a felperes kötelezettségévé teszi a bizonyítékként szolgáló okiratok rögtöni mellékelését; továbbá a 141. § (2) és (6) bekezdésével, amelyek szerint „a fél köteles a tényállításait, nyilatkozatait, bizonyítékait – a per állása szerint – a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni, illetve előterjeszteni”, s ha a fél felhívás ellenére elmulasztja tényállítását, bizonyítási cselekményét, a bíróság annak bevárása nélkül is határozhat. Ha ezeket is figyelembe vesszük, úgy találhatjuk, hogy az általános eljárási szabályok a kereseti követelés *szubsztanciálását* teszik inkább kötelezővé.

Mármost ha a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem esetén csak *individualizálta* a jogosult a követelését, ennek pontosítása szükségképpen eltérést fog eredményezni az FMH-val érvényesített követeléshez képest. Az általánosságban megjelölt igényhez képest egy a Pp. 121. §-ának megfelelően pontosított kereseti kérelem szükség szerint eltér az úrlapon előterjesztett kérelemtől. Szorosabban a vizsgálati tárgyra térve: az FMH jogosultjának – kötelezeti ellentmondás esetén – már a közjegyző felhívására elő kell adnia részletes tényállításait és azok bizonyítékait [FMHtv. 37. §, különösen (3) bekezdés], vagyis kereseti kérelmét *szubsztanciálnia* kell. Ha ennek a felhívásnak a kézbesítéstől számított 15 napon belül nem tesz eleget a fél, a

---

³⁵⁶ Az *individualizálási* kötelezettségre példaként lásd a Pp.(1911) 129. §-át, amelynek 3. pontja és következő bekezdései szerint a keresetlevélnek tartalmaznia kell „a perfelvételi határnapon előadandó kereset közlését, vagyis a jog előadását, a melyet a felperes érvényesíteni akar, és határozott kérelmet. A jog alakszerű megnevezése nem szükséges, hanem a jogállítást a keresetnek egész tartalmából kell megállapítani. A keresetlevélben továbbá a tárgyalás előkészítése végett előadandók azok a tényállítások is, a melyekből a felperes keresetét származtatja, valamint ezek bizonyítékai.” Ahogy azonban a 129. §-hoz fűzött miniszteri indokolás is kifejti: a keresetlevél inkább idéző irat, mintsem a kereset maga, a keresetet az első tárgyaláson szóval kell előadni, a korábban közölt kérelméhez a felperes nem kötött, az eltérés miatt legfeljebb a költségek eshetnek terhére. ”Ha mármost a kereset a szóbeli tárgyaláson mindenesetre előadandó, semmi elfogadható ok sincs arra, hogy ne ezt a szóbeli előadást, hanem a keresetnek előzetes bejelentését tekintsük a perben irányadónak. ” Térffy, 1927, 340.

A *szubsztanciáláshoz* a szocialista polgári eljárásunk állt közelebb, (Névai-Szilberek 297.), azzal, hogy ez nem tűnt el a rendszerváltással, s igazából máig a szubsztanciálási elv áll közelebb a hatályos jogunkhoz (ld.: Kengyel, 2010, 313. széljegy) Megjegyzendő, hogy Névai László a relevancia-elvelet jelölte meg irányadónak, amely bár a szubsztanciálási elvhez húz inkább, mégis csak annyiban teszi szükségessé a részletes tényállítások és bizonyítékok előadását, amennyiben az adott tények hatnak a per eldöntésére. (Névai, 1987, 260.)

bíróság a pert megszünteti.³⁵⁷ „A bíróság az ellentmondás folytán perré alakult eljárásban a felperes részletes tényelőadását és bizonyítékait legkésőbb a tárgyalásra szóló idézésben közli az alperessel.” [388. § (1) bekezdés] Az alperes tehát az első tárgyalásra szóló idézés idején ismeri meg a *szubsztanciált* kereseti követelést, amely szükség szerint különbözik (még akkor is ha csak részletesebb, tényekkel alátámasztott) a fizetési meghagyás idején előterjesztett kérelemtől.

Okozhat-e ez valamilyen jogalkalmazási problémát? Meglátásunk szerint a bírósági meghagyás kibocsátása esetén lehetnek hátulütői annak, hogy nem azonos a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem adat-tartalma, és a keresetlevél adat-tartalma. Erről bővebben ott írunk.

Lehet-e arra szükség, hogy a kisértékű peres eljárásokban a jogalkotó a keresetlevélre is kiterjedő különös szabályokat állapítson meg, vagy elégséges az általános szabályok alkalmazása a jogalkotói cél – a gyorsabb eljárás – eléréséhez? Úgy vélem, az újabb technikai és jogfejlődést ad erre teret, valamint amennyiben a jogalkotó fenntartja a kisértékű pereknek a fizetési meghagyásos eljárással való szoros kapcsolatát, célszerű is lehet bizonyos változtatásokat eszközölni.

A kisértékű követelések európai eljárása tekintetében az ESCP 4. cikk (1) bekezdése formanyomtatvány kitöltése útján teszi lehetővé a kereset benyújtását. Az „A” nyomtatványon elő kell adni a pénzbeli követelés összegét, más követelés megjelölését, a követeléssel kapcsolatos adatokat és bizonyítékokat (Annex I. 7. és 8. pont). Nem kell azonban utalni pl. a követelés jogalapjára, legalábbis az ESCP szerint. Viszont az ESCP 19. cikke az eljárás helye szerinti tagállam eljárásjogát rendeli alkalmazni minden olyan kérdésre, amit az ESCP nem szabályozott. Ebből következhet az, hogy egy magyarországi európai kisértékű követelés iránti eljárásban a keresetlevél magyar kellékeit is megkövetelheti a bíróság? Véleményünk szerint keresetlevéli kellékként nem, mert azt teljes mértékben teljesíti a fél a szabályszerűen kitöltött (kiegészített, ld.: Annex II) formanyomtatvánnyal. A szóbeli tárgyaláson előadott keresetnél azonban a bíróság megkövetelheti az érvényesített jog és követelés pontos megjelölését.

Ami azonban az ESCP-ből a magyar gyorsított eljárások tekintetében is felhasználhatónak tűnik: a formanyomtatványon előterjesztett keresetlevél bevezetése. Eleve erre halad az eljárásjogunk, bár meglehetősen lassan, azt meg kell adni. Hiszen már Gáspárdy László felvetette, hogy „törvény kívánja meg a keresetlevélnek űrlapon

---

³⁵⁷ Pp. 318. § (1) bek.; a félnek továbbá ki kell egészítenie az eljárási illetéket a peres eljárására.

történő előterjesztését”.³⁵⁸ Ma pedig erre mutatnak a vállalkozások egymás közti pereinek bizonytalan jövőbeli időpontban hatályba lépő – formálisan viszont hatályon kívül nem helyezett – szabályai a keresetlevél formanyomtatványon történő elektronikus előterjesztése tekintetében. Ráadásul a fizetési meghagyást már 2010. június 1-jétől mód van a MOKK elektronikus rendszerén keresztül hiteles elektronikus okiratként benyújtani.³⁵⁹ Az elektronikus kérelem gyakorlatilag egyezik a papíralapú kérelem rovataival, választási lehetőségként felkínálva a kérelem egyes elemeinek kitöltését (pl. a tipikus jogcímekeket sorolja, de ad lehetőséget az azokon kívül eső egyéb jogcím megadására is). Amit lehet a kisértékű per közvetlen előfeltételénél, a fizetési meghagyásnál (t.i.: nyomtatvány útján előterjeszteni a kérelmet), azt megítélésem szerint eljárást gyorsító és egyszerűsítő lehetőségként a kisértékű pereknél is elő lehetne írni.

Összefoglalva: a kisértékű per keresetindítására különös szabályokat nem ír elő a jogalkotó, holott egyszerűsítő és gyorsító jellegű intézkedésként a fizetési meghagyásos eljárásnál – amely kötelező előzménye a vizsgált pernek – már lehetővé tette a kérelem elektronikus benyújtását. A formanyomtatványon előterjesztett keresetlevél ráadásul az európai kisértékű követelések eljárásánál is bevett, alkalmazott jogintézmény.

4. A tárgyalás előkészítése és kitűzése

A kisértékű perek kapcsán a per ésszerű időn belül történő befejezés követelménye fokozottan érvényesül.³⁶⁰ A törvény ennek a célnak az érvényesülése érdekében egyes határidők tekintetében jelentősen eltér az általános szabályoktól. A következőkben vizsgálom a tárgyalás előkészítésének általános, illetve a kisértékű perekben használatos szabályait, elemezve az eltérés jelentőségét, a tárgyalás kitűzésének szabályaival együtt. Itt kell utalni a törvénykezési szünet kérdéskörére is. Elsőként a tárgyalás előkészítéséhez fűződő szabályokat elemezzük.

---

³⁵⁸ Gáspárdy László: Két perjogi reform, a pertartamrövidítés eltérő útjai, Jogtudomány Közlöny 1983/11. 708.

³⁵⁹ Id.: www.mokk.hu; ott is különösen az elektronikus fizetési meghagyás rovatot. V.ö. még: FMHtv. 11.

§
³⁶⁰ „A törvény egyik kiemelt célja a kisperértékű ügyek idő- és költségtakarékosabb elintézésének előmozdítása a permegelőző eljárások preferálása mellett – a korábbi sommás, illetve járásbírói eljárás mintájára – egyszerűsített gyorsított pertípus, a kisértékű perek szabályainak bevezetésével. A kisperértékű ügy fogalmának lényege, hogy az igazságszolgáltatás során eldöntendő ügy súlyához képest aránytalanul nagy az eljárás költsége, sok esetben a pertárgy értékével vetekedhet a perköltség mértéke.” A XII. Ppn.-hez 49. §-ához fűzött miniszteri indokolás, 1. pont

4.1. A tárgyalás előkészítése

A tárgyalás előkészítésének a kisértékű pereknél sajátossága, hogy a közjegyző és a bíróság párban végzi azt.³⁶¹ Az ellentmondás folytán perré alakult eljárás esetén a közjegyző hívja fel a felperest az illeték kiegészítésére és a részletes tényelőadás határidőben való megtételére [FMHtv. 37. § (2)-(3) bek.]. A felhívott kötelezettnek erre 15 napja van, amely határidő elmulasztása a per megszüntetésére vezet. A közjegyző nem várja be, hogy a felhívásra a jogosult megteszi-e a szükséges cselekményeket, hanem nyomban továbbítja az iratokat a bírósághoz [FMHtv. 38. § (1) bek.]. Hogy melyik bírósághoz? Elsősorban a jogosult jelölhette meg a megítélése szerint illetékes bíróságot [FMHtv. 20. § (5) bek.]; ez azonban nem kötelezettsége, s ha nem tette meg, a közjegyző maga köteles megkeresni a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróságot. Megjegyezzük, hogy itt a közjegyző országos illetékessége okán praktikus problémák (kézbesítés lassúsága stb.) merülhetnek fel a tényleges együttműködésben. A bíróság megkeresése is a közjegyző lehetséges feladata: a hatáskör jellemzően az értékhatártól fog függeni, azzal, hogy a Pp. 23. § (1) bekezdése számos olyan pénzkövetelés felsorolását tartalmazza, amely esetében a pertárgyértéktől függetlenül tartozik megyei bírósági hatáskörbe az adott ügy. Az illetékesség tekintetében a közjegyzőnek kifejezetten előírja a törvény, hogy a Pp. 29-30. és 40. §-ai szerinti illetékességű bírósághoz kell megküldenie a keresetlevelet [FMHtv. 38. § (3) bek.]. A közjegyző tehát csak az általános illetékesség (ill. a főkötelezett-mellékkötelezett valamint a pertársakra fennálló illetékesség) szabályait alkalmazhatja az eljáró bíróság megkeresésekor. Első pillantásra úgy tűnhet, mintha a jogalkotó a különös illetékességi okok majdnem egészét teljes mértékben kiiktatná a fizetési meghagyást követő peres eljárásból. Márpedig senki nem vonható el törvényes bírójától [Bsz. 11. § (1) bek.], mondja ki a bíróság előtti egyenlőség, azon belül is az azonos bíróság elve.³⁶² De vajon valóban sérül-e ez az elv, ha a közjegyző csak az általános illetékességet veszi figyelembe az ügy megküldésénél? Meglátásunk szerint semmiképpen sem sérül általánosságban, de egyes különös helyzetekben felmerülhet aggály.

---

³⁶¹ Megjegyzem, hogy bár vizsgálódásom elsősorban a kisértékű peres eljárásra irányul, különösen e pontnál szükségképpen vonok le az általános eljárásra irányadó következtetéseket is.

³⁶² Németh, 1994, 62-65.

A különös illetékességi okokon belül megkülönböztetjük a vagylagos, kizárólagos és az alávetéses illetékességet.³⁶³ A vagylagos illetékesség jellemzője, hogy a felperes választásán alapul. Márpedig ha a felperes már a fizetési meghagyásos eljárás kezdetén nem választ, akkor a törvény egyéb szakaszaiból eljuthatunk arra a következtetésre, hogy ez a választási joga elenyészik a kibocsátott fizetési meghagyás kézbesítésével. Az illetékesség ugyanis perpetuálódik³⁶⁴ a perindítás joghatásainak beálltával,^{365,366} ettől a pillanattól a felperes választási joga elvész.³⁶⁷ Márpedig a fizetési meghagyás kézbesítésének ugyanaz a hatálya mint a keresetlevél kézbesítésének [FMHtv. 27. § (3) bek.], ergo a perindítás megtörtént, a felperes hallgatásával maga választotta az *actor sequitur forum rei* szerinti bíróságot. Ebben az esetben a törvényes bírótól való elvonás lehetősége tehát a felperes hallgatásánál fogva kizárt. Meglátásunk szerint a felperes ettől a „választásától” már akkor sem térhet el, amikor az ellentmondást követően a közjegyző felhívására előadja tényállításait és bizonyítékait; minthogy az illetékesség már perpetuálódott.

Fenyeget-e ilyen helyzet a kizárólagos illetékesség esetén? Mivel az illetékesség kizárólagossága jellemzően különös eljárásokban, illetőleg már folyó eljárásokban merül fel, ahol fogalmilag kizárt a fizetési meghagyás, ezt követően a kisértékű per szabályainak alkalmazása, jelenleg itt nem látok olyan problémát, ami a törvényes bírótól való elvonásban jelentkezne. Végül mi a helyzet az alávetéses illetékesség esetén? Az alávetéses illetékesség vagyoni jogi perekben köthető ki, a felek eltérő rendelkezése hiányában kizárólagos [Pp. 41. §]. Eltekintve a nem kizárólagos alávetés esetétől, amikor a felek fenntartják felperesi választási lehetőségüket, a kizárólagos alávetéses illetékesség alkalmazása, pontosabban annak mellőzése aggályos lehet. Ha a fizetési meghagyás jogosultja annak ellenére nem jelöli meg az alávetésben érintett bíróságot, hogy a kötelezettel tett alávetése alapján az indokolt lenne, a közjegyző nem lesz tudatában, hogy nem lenne módja az általános illetékességet alkalmazni, hiszen arra csak akkor van mód, ha valamely bíróság illetékessége nem kizárólagos – ahogy

---

³⁶³ Németh, 1994, 135-143.; Németh, 1999, 190-191. (Németh itt nem említi az alávetéses illetékességet.); Kengyel, 2008, 128-135.; Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 104-108. (Szabó itt ide sorolja a kijelölésen alapuló illetékességet.)

³⁶⁴ Németh, 1994, 345.

³⁶⁵ uo.; Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 531-532.; Kengyel ezt a perindítási joghatást nem említi, Kengyel, 2008, 254.

³⁶⁶ A Pp.(1911) a perindításnak ezt a hatályát nem szabályozta, hanem a perfüggőséggel foglalkozott részletesen, ld.: 147. §; Térfy, 1927, 366-371.; Fabinyi, 1931, 274-282.

³⁶⁷ Kivéve a Legfelsőbb Bíróság által kimunkált tartási pert, mint kivételt, ahol a felperes mégis kérheti a lakóhelye szerinti bíróság eljárását, ha az alperes élt az általános illetékesség szerinti eltérítési lehetőségével. ld.: PK 138. áf.

alávetésnél viszont az. A fizetési meghagyás kézbesítésével a perindítás hatályai beállnak, mégis tévesen az általános illetékességű bíróságot jelöli meg a közjegyző, különösen mivel az FMHtv. csak ezt teszi számára lehetővé. Ez a hiba azonban a bírósági illetékesség hivatalbóli vizsgálata során orvosolható és orvosolandó, tekintet nélkül a perindítás hatályaira, hiszen azok nem érintik a kizárólagos bírósági illetékességet. Más kérdés, hogy ez az immanens hiba az eljárás kényszerű elhúzódására vezet. Végző soron tehát bár jogos aggályok merültek fel a törvényes bíróhoz való jog biztosítása kapcsán a fizetési meghagyásból alakult kisértékű vagy akár általános perek illetékes bírósága kapcsán, az aggályok részben elméleti eszközökkel, részben a meglévő jogszabályok alkalmazásával elháríthatók. Mindazonáltal az alávetéses illetékesség esetére megfontolandó lenne a jogosult számára előírni, hogy kizárólagosság esetén azt köteles legyen már a fizetési meghagyásos eljárásban jelezni, a későbbi eljárás elhúzásának elkerülése végett.

Arra kell még kitérni, hogy az általános illetékességi szabályok megfelelő alkalmazásával együtt jár-e az alperesnek az eltérítési lehetősége, vagy e tekintetben a kisértékű perek sajátos szabályt tartalmaznak-e. Semmilyen rendelkezés nem zárja ki, hogy a természetes személy alperes a Pp. 29. § (3) bekezdésében biztosított lehetőséget – a munkahely szerinti illetékességű bíróságra való áttételt – kérje.³⁶⁸ Az a körülmény, hogy a perindítás joghatályai már a fizetési meghagyás kézbesítésével beálltak, nem zavarja meg ezt a lehetőséget, mert arra legkésőbb az első tárgyaláson szóban van lehetőség, ergo az alperes az általános szabályok szerint élhet ezzel a lehetőséggel. A felperes ezt a számára hátrányos lehetőséget csak azzal háríthatja el, ha már a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmében jelzi az illetékes, mégpedig vagylagosan illetékes bíróságot arra a nem várt esetre, hogy a kötelezett ellentmond.

Összefoglalva: a fizetési meghagyásból perré alakult (kisértékű vagy általános) eljárásban a tárgyalást a közjegyző és a bíróság együttműködve készíti elő, a közjegyző országos illetékessége szemben áll a bíróságok korlátozott területi illetékességével. Az illetékes bíróság megkeresése a felperestől a közjegyzőhöz tevődhet, ami felveti ugyan a törvényes bíróhoz való jog esetleges megsértésének kérdését, de az végző soron mind elméleti, mind gyakorlati szempontból kizárt.

---

³⁶⁸ A Pp. 29. § (4) bekezdésének kisértékű perekben való alkalmazása *per definitionem* kizárt, mert ismeretlen helyen tartózkodó alperessel szemben a fizetési meghagyás nem lehetséges és a kisértékű per kizárt a hirdetményi kézbesítés szükségessége miatt is.

4.2. A tárgyalás kitűzése

Az általános szabályok alapján a bíróság – amennyiben egyéb intézkedés nem válik szükségessé – legkésőbb a keresetlevélnek a bírósághoz való érkezését követő harminc napon belül intézkedik a tárgyalási határnap kitűzéséről [Pp. 125. § (1) bek.]. E szabály alkalmazandó a kísértékű perekre is azzal az eltéréssel, hogy a határidő nem a keresetlevélnek, hanem a jogosult által a közjegyző felhívására³⁶⁹ a bírósághoz beadott iratoknak, nyilatkozatoknak a bírósághoz való érkezésével veszi kezdetét.^{370,371} A bíróságnak pedig a kísértékű per esetén nem harminc, hanem 15 napja van a tárgyalás kitűzése felől intézkedni. A kitűzött határnapra a bíróság a jogosultat felperesként, a kötelezettet alperesként idézi meg. A bíróság a közjegyzői FMH aktanyomatot mindkét fél számára megküldi [Pp. 319. § (1) bek.], az alperes számára megküldi továbbá a felperes részletes tényelődását és bizonyítékait is, a tárgyalásra való felkészülés érdekében [Pp. 388. § (1) bek.].

Az általános szabályok szerint folyó eljárásban a tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az első tárgyalási nap a keresetlevélnek a bírósághoz érkezését követően legkésőbb négy hónapon belül megtartható legyen [Pp. 125. § (3) bek.], míg a kísértékű pereknél ez az időpont jelentősen lerövidül: a bíróságnak az első tárgyalás határnapját az iratok bírósághoz érkezésétől számított negyvenöt napon belülre, vagy a közjegyző által hivatalból elutasított kérelem, megszüntetett eljárás esetén a keresetlevél beérkezésétől számított hatvan napon belülre kell kitűznie [Pp. 315. § (2) bek.; 388. § (2) bek.]. Fontos kiemelni, hogy ebbe a határidőbe – a rendes eljárásra irányadó szabályok szerint – nem számít bele a július 15-től augusztus 20-áig tartó törvénykezési szünet [Pp. 104/A. § (1) bek.]. Így abban az esetben, ha a keresetlevél július 15. napján vagy azt követően érkezik be a bíróságra, az első tárgyalási határnap tűzésére nyitva álló határidő augusztus 21. napján kezdődik, tehát a gyorsnak szánt eljárás első tárgyalás tűzésére vonatkozó eljárási ideje akár meg is duplázódhat. A törvénykezési szünet kapcsán megoldási javaslatot később teszünk.

---

³⁶⁹ FMHtv. 37. § (3) bek. A közjegyzőnek az ellentmondás beérkezésétől számított nyolc napja van a jogosult felhívására, amely határidő eredménytelen eltelte esetén a MOKK rendszere automatikus értesítést küld a jogosultnak. Ez az értesítés, felhívás – következően annak automatizálhatóságából is – egy személytelen, az ügy egyediségére nem jellemző, nem perszonalizált felszólítás. „A fizetési meghagyás iránti kérelmet előterjesztő jogosulttól ugyanis elvárható, hogy minden szükséges irat már az eljárás megindítása előtt álljon a rendelkezésére, és ellentmondás esetén ezeket azonnal be tudja nyújtani a bíróságnak. Ebben az esetben a bíróságnak – és az alperesnek is – lesz lehetősége az első tárgyalásra felkészülni, és éppen ezért realizálható a már első (vagy második) tárgyaláson való érdemi befejezés kívánalma.” FMHtv. 37. §-ához fűzött miniszter indoklás.

³⁷⁰ Vagy a közjegyzői aktanyomat bírósághoz való érkezésének napján, ld. Pp. 320. § (1) bek.

³⁷¹ A határidő elmulasztása esetén a bíróság a

Összefoglalva: a jogalkotó a kisértékű perek kapcsán az általánoshoz képest szorosabb határidőket vezetett be, amelyek kellően szolgálják a gyors eljárás elvének érvényesülését. Ugyanakkor az ésszerű idő elvét nyíltan sértő megoldásnak tartjuk, hogy egy elviekben gyorsabb eljárás, amelyben a feleket rendkívül szűk határidők betartására kötelezik, bizonyos esetekben meghosszabbítható akár egy teljes év egytizedével, a törvénykezési szünet mértékével.

4.3. A tárgyalási időköz anomáliája

A korábbi perjogunk természetesen tartalmazott az alperes felkészülését biztosító időközre vonatkozó rendelkezéseket. Az Se. 18. § (2) bekezdése a székhelyről idézett alperes esetén három, máshonnan idézett alperes esetén nyolc napot írt elő az alperes számára felkészülési időként, ami sürgős esetben lerövidíthető volt. A Pp.(1911) 145. § törvényszéki eljárásban a helybenlakónak nyolc, máshonnan idézettnek 15 napot írt elő, míg járásbírói eljárásban fenntartotta az Se.-ből ismert három és nyolc napos határidőt, akként, hogy az idézés kézhezvételének ennyi idővel kellett a perfelvételi tárgyalás napját megelőznie. Mindkét esetben az alperes felkészülésének biztosítása volt a törvényalkotói cél.³⁷² Megjegyzendő, hogy az 1911-ben elfogadott törvény szerint az akkori közlekedési viszonyok alapján elegendőnek ítélték a helyből idézett számára a 8 ill. 3 napos határidőt, s talán nem túlzás kijelenteni, hogy a közlekedési viszonyok egy évszázad alatt javultak. Mi mégis a tárgyalási időköz mai szabálya, s hogyan érvényesül a kisértékű perekben?

Mai terminológiánk szerint a tárgyalási időköz az első tárgyalásra szóló idézésnek és a keresetlevélnek az alperes részére történt tényleges kézbesítése és a tárgyalás napja közötti időtartam, melynek célja annak biztosítása, hogy az alperes a tárgyalásra felkészülhessen.³⁷³ A vonatkozó általános szabály alapján a tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy a keresetlevélnek az alperes részére való kézbesítése a tárgyalás napját legalább tizenöt nappal megelőzze.³⁷⁴ Megjegyezzük, hogy a tárgyalási időközre vonatkozó speciális rendelkezés nem szerepel a kisértékű perek szabályai között, ezért annak a rendes eljárásra vonatkozó előbb idézett szabályai alkalmazandóak itt is.

---

³⁷² Tótfalusi, 1927, 365-366.

³⁷³ Kapa-Szabó-Udvarny, 2006, 518-519.

³⁷⁴ Pp. 125.§ (2) bek. Munkaviszonyból származó, a gyermek tartására, illetve az apaság megállapítására irányuló, valamint a gazdasági társaság tagjának kizárása iránti perben a tárgyalás napját legalább nyolc nappal, váltóperben pedig legkésőbb három nappal megelőzze. (uo.)

Az előzőekben leírtakból következik, hogy a jogalkotó nem tartotta szükségesnek a határidők minden előfordulásánál speciális szabályok alkotását, hanem igyekezett a rendes eljárásban bevált határidőket és szabályokat megtartani, és azokat csak kiegészíteni speciális – a kísértékű per alapvető céljainak megvalósítását szolgáló – szabályokkal. Ez azonban az alább bemutatásra kerülő esetben zavart okozhat.

A fentebb ismertetett szabályok szerint a bíróságnak – az iratok bírósághoz érkezésétől számítva (T időpont) – 15 napja van az első tárgyalás kitűzésére. Ugyanettől a kezdő időponttól számít a 45 napos határidő, amely az első tárgyalás legkésőbbi időpontjára vonatkozik. Amennyiben a bíróság a számára biztosított határidőt maximálisan kihasználja, és csak az utolsó – tehát a T+tizenötödik – napon hozza meg a tárgyalás időpontjáról szóló döntését, akkor – a kitűzés határidejével egyidejűleg kezdődő 45 napos határidőt betartva – az első tárgyalást csak a fennmaradó 30 napon belüli időpontra tűzheti ki.

Miután a tárgyalás időpontja ismertté vált, a bíróság postai úton eljuttatja az idézést, illetve a keresetlevelet (iratokat) az alperes részére, aki azt – optimális esetben – 2 nap múlva (T+17) ténylegesen át is veszi. A számításunk szerint fennmaradó 28 nap elegendő arra, hogy a bíróság biztonsággal tűzzön tárgyalást figyelembe véve a tárgyalási időközt is. Ha azonban az alperes – bár a fizetési meghagyásnak ellentmondott, tehát azt az iratot átvette – a küldeményt nem veszi át, annak tényleges kézbesítése híján az általános szabályok szerinti kézbesítési vélelem alapján lehet azt kézbesítettnek tekinteni. A kézbesítési vélelem a postai szabályokat figyelembe véve a következőképpen áll be: a bírósági feladás napját (T+15) követő napon megtörténhet az első kézbesítési kísérlet (T+16); ha ez sikertelen, a szolgáltató értesítést hagy arról, hogy öt munkanap elteltével újabb kézbesítési kísérletet tesz. Ez figyelembe véve a hétvégét akár a T+23. napon is történhet. A kézbesítési vélelem a második kísérletet követő ötödik munkanapon áll be, amely időpontig a posta megőrzi a küldeményt. Ismét figyelembe véve a hétvégét, ez az időpont éppen a T+30. napra eshet, amely esetben éppen csak eltelik a törvény által megkívánt 15 napos időköz. Bármilyen csúszás a felvázolt időtartamokban azt eredményezheti, hogy a 45. napra, tehát a törvény által lehetővé tett legtávolabbi napra tűzött tárgyalás már nem lesz szabályszerű, amelynek viszont sajnálatos következménye lehet egy kényszerű halasztás. Hiszen az alperes az első tárgyaláson való megjelenésekor – a tárgyalási időköz leteltének hiányára hivatkozva – kérheti a tárgyalás elhalasztását, illetve amennyiben nem jelenik meg, úgy

az a bírósági ellenőrzés után kérelem nélkül, hivatalból is elhalasztandó [Pp. 135. § (1) bek.].

A kisértékű perre vonatkozó eltérő szabályok bevezetésének alapvető célja, mely szerint az ügy lehetőleg már az első tárgyaláson eldöntésre kerüljön, a fentebb vázolt esetben megdőlni látszik. Természetesen ez a helyzet csak akkor állhat elő (az idézés kézbesítésének idejétől is függően), ha a bíróság a tárgyalás időpontjáról szóló döntését a törvény által a megvizsgálásra és kitűzésre biztosított 15 napos határidő végén beérkezése után hozza meg. Mivel azonban a bíróság leterheltsége rendkívül nagy, a fenti eset előfordulása nagyon is életszerű. Ha pedig feltételezzük, hogy a kisértékű perekre erőforrásokat csoportosítanak az általános szabályok szerint folyó eljárások felől, akkor itt bár betartható lesz a törvényi előírás és cél, az általános eljárások azonban érthetően lassulnak.

A tárgyalási időköz szabályát egyébként a jogalkotó egy korábbi helyzethez képest változtatta, mert az eredeti szabályok szerint 30 nap állt rendelkezésre a megvizsgálásra és kitűzésre, és nem volt olyan eset, amikor a 45. napnál később lett volna tartható az első tárgyalás napja – szemben a mostani azon esetnél, amikor sikertelen fizetési meghagyást követően keresetlevéllel indul az eljárás. Mégis, a mostani szabályokból fakadó potenciális eljárási szabálysértés, valamint az eljárások gyorsításával, mint jogalkotói főcéllal összhangban állna egy általam javasolt módosítás.

A jogalkotó számára megfontolandó a tárgyalási időköz 15 napról legfeljebb 8 napra való rövidítése; méginkább támogatandónak találnám a történeti bevezetőben már említett megosztást mely szerint a bíróság székhelyéről idézendő alperessel szemben akár még ennél is rövidebb idő (3 nap) is elegendőnek tűnne. Ezt alátámasztandó: világos, hogy az ellentmondás folytán perré alakult eljárásban az alperes már értesült az ellene támasztott igényről, előkészületeit tehát megkezdhette. Még akkor is, ha a felperesi részletes tényállításokat csak az első tárgyalásra szóló idézéssel ismeri meg, nem túlzás azt állítani, hogy a fizetési meghagyás tartalmából számíthatott azokra. Így minden esetben biztosítható lehet az első tárgyalás 45 napon belülre, akár annak korábbi szakaszában való kitűzése, ami viszont hosszabb távon társadalmi nevelő hatást fejthet ki: ha a kötelezettek-alperesek okkal számíthatnak a rendkívül gyors marasztalásra, a fizetési fegyelem várhatóan erősödik.

Felmerül a kérdés, hogy szükséges-e az általam bevezetni javasolt módosításhoz a Pp. módosítása, vagy elegendő élni a Pp. 125. § (2) bekezdésében foglalt lehetőséggel, amely szerint a tárgyalási időközt az elnök sürgős esetben megrovidítheti. Megítélésünk

szerint azonban ez az eszköz egyes perekben alkalmazható, nem pedig adott pertípusra nézve, átfogó jelleggel. Mindenesetre abban az esetben, ha a javasolt módosítás nem válna valósággá, alkalmas eszköz lehet a bíróságok kezében a kitűzési szabályok törvényességének megtartására.

A gondolatot lezárva, itt említtem még e pontban még szólni kell a folytatólagos tárgyalás kitűzéséről: ha az ügy körülményei azt nem zárják ki, a folytatólagos tárgyalást úgy kell kitűzni, hogy az az elhalasztott tárgyalás napját követően legkésőbb harminc napon belül megtartható legyen. Az általános szabályhoz képesti szigorítást helyénvalónak tartom. Más kérdés, hogy a jelenlegi infrastruktúra és bírósági erőforrások alkalmasak-e a végrehajtására, de véleményem szerint alkalmassá kell tenni azokat. Tekintettel az első tárgyalási nap szabályaira és az ott elemzett bizonyítási korlátozásokra, joggal várható, hogy a bizonyítás kiegészítése miatt halasztásra legfeljebb egy alkalommal kerüljön sor.

Összefoglalva: az első tárgyalás kitűzésének gyorsaságát mára kellően biztosítja a bíróságra vonatkozó megvizsgálási-intézkedési határidő 30-ról 15 napra való csökkentése. Ennek teljes kimerítése esetén azonban még mindig gondot okozhat a vélelem útján kézbesített küldeményeknél az általános tárgyalási időköz megtartása. Ezért álláspontunk szerint célszerű volna a jogtörténeti példák alapján árnyaltan (a bíróság székhelyén illetve azon kívül lakó alperesek megosztásával) 3 ill. 8 napra csökkenteni a tárgyalási időközt. Ez nem sértené az alperes felkészüléshez fűződő eljárási jogait, mivel a követelés tényéről a fizetési meghagyásból már értesült. Ez a szabály annál is inkább bevezethető lenne, mert a modern közlekedés és kommunikáció azonnali reagálást tesz lehetővé az alperes számára.

4.4. A törvénykezési szünet

Talán kissé kilógnak a szabályokat sorban elemző egységből a lentebb kifejtett, a törvénykezési szünetről szóló gondolatok. Mindazonáltal azért tartottuk szükségesnek, hogy ezt a régi-új eljárási intézményt megemlítsük és elemezzük, mert eleve ugyanaz a novella vezette be, mint a kisértékű pereket, ezzel maga a törvényalkotó hozta őket egy fontossági szintre. Ráadásul, ahogy lentebb kimutatni igyekszünk, a jogalkotó ezzel a két lépéssel éppen egymáshoz képest ellentétes irányba lépett, ami egy novellán belül legalábbis meglepő. Mindezek talán kellően indokolják, hogy ezzel az eljárási intézménnyel is foglalkozzunk.

A törvénykezési szünet intézményét a XII. Ppn. vezette be (újra, amint azt lentebb kifejtjük) 2009. január 1-jével, alkalmazásának egyik legfőbb indoka a törvényalkotó szerint éppen a kísértékű perek létrehozása, az ott szereplő szoros határidők megtarthatóságának biztosítása volt.³⁷⁵ A bíróságok számára egyoldalúan kedvezőnek találták, hogy tárgyalás tűzésére ebben a bizonytalan, meghatározatlan nyári időszakban nem került sor, ugyanakkor az ügyfelekre, jogi képviselőkre nem vonatkozott ez a könnyítés, a tárgyaláson kívüli eljárási cselekményeket ugyanúgy végezni kell(ett).³⁷⁶ A törvénykezési szünet azonban semmiképpen nem új intézmény eljárásjogunkban, bár az elmúlt időszakban sem szervezeti, sem eljárási törvény nem szabályozta, s szabályozás hiánya miatt erőteljes kritikák is érték a bíróságokat, a jogalkotót.³⁷⁷ A törvénykezési szünet előzményeihez a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvény (Bhct.) 18. §-áig kell visszanyúlnunk, amely szerint „Minden bíró évenként 6 heti szünidőt vehet igénybe, mire nézve részletesebben az ügyrendtartás intézkedik.” A hat heti szünidőt úgy kellett kiadni a bírónak, hogy a bíróság folyamatos működése biztosítható legyen. A rendszert a törvénykezési szünidőről szóló 1883. évi XXXIII. törvénycikk változtatta meg, amelynek 1. §-a a következőket rendelte: „A királyi bíróságoknál évenként július hó 1-ső napjától augusztus hó 31-ik napjáig szünidő tartandó.” A szép régies elnevezésű törvénykezési szünidő joghatásaira a 2. § a következőket rendelte: „A szünidő által nem érintetnek: sem a törvény, sem a bírói határozat, sem pedig a felek kölcsönös megegyezése által tűzött határidők és határnapok. A hozott bírói határozatok a szünidő alatt is kiadandók és foganatosítandók.” Ez a rendszer sem váltotta be azonban teljes mértékben a hozzá fűzött reményeket, mert viszonylagos gyorsasággal 1887-ben megszületett a

---

³⁷⁵ Id.: XII. Ppn. 9. §-ához fűzött miniszteri indokolás

³⁷⁶ „Jelenleg a törvénykezési szünet intézményét törvény nem szabályozza, az a kialakult bírósági gyakorlat szerint a július második felét és augusztusnak a hónap 20-áig terjedő időszakát foglalja magában, mely időszakban a bíróságok működése a gyakorlatban – néhány persoportot kivéve – ténylegesen szünetel. (...) Figyelemmel arra, hogy a törvénykezési szünet jelenlegi gyakorlata csak a bíróságoknak kedvez, és külön szabály híján a felekre vonatkozó határidők ugyanúgy telnek, mintha nem lenne törvénykezési szünet, a jogbiztonság, a polgári eljárás kiszámítható működése érdekében szükséges a törvénykezési szünet törvényi szabályozása, a felekre is kiterjedő hatállyal. (...) A módosítás kedvező mind az ügyfelekre, az üzleti szférára és a jogi képviselőkre is, ugyanakkor mederbe kényszeríti a bíróságok nyári működését. Eddig ugyanis az a kedvezőtlen gyakorlat alakult ki, hogy mivel a bíróságokon nem számon kérhetők a határidők, a bíróságok érdemben nem működnek a törvénykezési szünet alatt, míg a felekre nézve szűk határidőket állapítanak meg erre az időszakra is, melyek elmulasztása esetén a feleknek a következményeket viselniük kell. Mivel a tipikus mind az üzleti, mind a magánszférában az, hogy erre az időszakra esnek a nyári szabadságolások, mindkét szférára többletterhet ró a jogi ügyek tekintetében az ügyelet fenntartása.” Id.: XII. Ppn. 9. §-ához fűzött miniszteri indokolás

³⁷⁷ A 932/E/1992. AB határozat (ABH 1993, 674.) ugyan nem vizsgálta érdemben azt, hogy sérti-e a perek ésszerű időn belül történő elbírálásához fűződő jogot a törvénykezési szünet „vélt vagy valós” léte, de az érv később még előkerült.

törvénykezési szünet újabb szabályozásáról szóló 1887. évi XXX. törvénycikk, amely immár csak a királyi ítéletábrákra és a Királyi Curiára nézve tartott fenn évi 8 hét szünet, 12. §-a szerint viszont „Az elsőfolyamodású kir. bíróságokra az 1869:IV. tc. 18. §-ának hatálya visszaállítatik”. Alig négy évet követően tehát az elsőfokon eljáró bíróságok ismét hatheti szabadságot (szünet) élveztek, amelynek tömbösített nyári időszakban való kiadásáról nem szólt a törvény. Mégis milyen módon volt biztosítható a bíróságok folyamatos működése? A m.kir. igazságügyminiszter 21,323. számú rendelete a törvénykezési szünet újabb szabályozásáról szóló 1887:XXX. törvénycikk végrehajtása tárgyában (a továbbiakban e pont alatt: IMr.) 18. §-a úgy rendelkezett, hogy „Az e.f. (első folyamodású, P.N.) bíróságoknál a bírák és a bírósági hivatalnokok szabadságideje akként jelölendő ki, hogy az igazságszolgáltatás rendes menete biztosítva legyen.” Ez még csak általános rendelkezés, amit az IMr. 19. §-a a következők szerint konkretizál: „A 18. § rendelkezésének figyelembe tartása mellett a kir. törvényszéki elnök a törvényszék kerületében alkalmazott bírácoknak és bírósági hivatalnokoknak szabadságidejét a törvény által megállapított időtartamban az illetők kívánatát és személyes igényeiket (családi viszonyaikat) is lehetőleg figyelembe tartva, egyhuzamban vagy legfeljebb egyszeri megszakítással rendszerint a nyári (*májusi—októberi*) hónapokban jelöli ki.”^{378,379} A hivatkozott rendelkezések tehát szintén a nyári, a már akkor is frekvenciáltabb szabadságidőben javasolta kiadni a hat heti szabadságot, azonban lényeges különbség a mai rendhez képest, hogy a nyári időszakot jóval elnyújtottabb intervallumban állapította meg. Nyilvánvalónak tűnik, hogy a hat hónapos időszakban akár négy teljes turnus között is elosztható volt a szabadságidő, tehát megfelelő munkaszervezéssel az is megoldható volt, hogy egy időben csak a bírák ¼-e legyen távol pihenés céljából a munkájától. S ami még fontosabb, a szabadság kiadásánál mindig szem előtt kellett tartani az igazságszolgáltatás rendes menetét, annak biztosítását. A jogtörténeti előzményekről figyelmünket fordítsuk most a jelenkori szabályokra.

Egy korábbi munkánkban arra hívtuk fel a figyelmet, hogy a törvénykezési szünet bevezetésének a különös eljáráshoz fűzött jogalkotói indoka nem fér össze azzal, hogy a

---

³⁷⁸ *Kiemelés tőlem!* P.N.

³⁷⁹ „A segéd és kezelő személyzet tagjai szabadságidejét a törvényszéki elnök azon időben fogja rendszerint kiadni, midőn a bírák nagyobb számban való távolléte miatt távollétük az ügymenetre káros befolyással nincsen” IMr. 19. § (3) bek. A jogalkotó tehát arra is figyelemmel volt, hogy az adminisztráció folyamatos működőképessége a bírák jelenlétéhez igazodóan működőképes legyen.

törvénykezési szünet általánosan, minden perben érvényesül.^{380,381} Ott azonban nem kritizáltuk azt a megoldást, hogy a kísértékű perek tekintetében a határidők nem folynak az év július 15-e és augusztus 20-a között.

Tényként kell elfogadnunk, hogy a bíróság számára nem volna egyszerű feladat a Pp. XXVI. fejezetében foglalt szoros határidők tartása, ha a nyári időszakban ugyanúgy folya a szabadságolások rendje, mint a törvénykezési szünet intézményesítése előtt. Az azonban egy másik kérdés, hogy összeférhetőnek tartható-e egy legkevesebb 37, legtöbb 41 napnyi³⁸² kényszerszünet az eljárás menetén, különösen akkor, ha a jogalkotó érve az eljárás bevezetésére mindenek felett az eljárás gyorsításának szükségessége volt. Ráadásul a törvénykezési szünet alkalmazása nem csak a Pp.-ben szereplő határidők tekintetében érvényesül, hanem bizonytalanná teheti egyes anyagi jogi vagy nem a Pp.-ben szereplő, de az eljáráshoz szorosan kapcsolódó határidők számítását.³⁸³

Elgondolkodtató, hogy a fentebb idézett jogtörténeti tapasztalat szerint egy olyan munkaszervezési eszközökkel megoldható kérdés, mint a kellő számú, a nyári időszakban is tárgyalásképes bíró, adminisztratív személyzet biztosítása vajon olyan eszközt igényel-e, amely az év 365 napjából 37-41 napot kivesz az elintézésre alkalmas igazságszolgáltatási napok alól. Az év egytizedét elvesztette a bíróság, s bár ennek számszerűsítése részletes közgazdasági számításokat igényelne, amelyre az igazságügyi statisztikai háttér sajnálatos módon nem áll rendelkezésre, annyi biztosan megállapítható, hogy nem gyorsítja az eljárást a nyári szünidő. Felmerül érvként, hogy saját szabadságolásuk miatt sem a felek, sem a jogi képviselők nem állnak rendelkezésre ebben az időszakban, ezért indokolatlan a bíróságot is terhelni olyan tárgyalás tűzésével, amelyen a felek úgysem jelennének meg. Ez azonban csak feltevés, amely ellen hat az például, hogy a felperesnek anyagi érdeke fűződik a per sikeréhez, ha pedig a törvény szigorúan szankcionálja a távolmaradást, a mulasztást, akkor a fél jól felfogott érdekében gondoskodik képviseléről. Az ügyvédi szakmát valóban sújtja, ha nincs az adott évben pihenésre alkalma. Azonban a szoros határidők nem jelentik azt, hogy az ügyvéd ne állíthatna maga helyett helyettes a szabadságolás idejére, amely helyettes alkalmas arra, hogy eljárási cselekményeket tegyen. Természetesen, ha a

---

³⁸⁰ Hacsak a Pp. 104/A. § (2) bekezdése vagy más törvény kifejezetten másként nem rendelkezik.

³⁸¹ Pallós, 2008, 64-68., 68.

³⁸² Ha augusztus 20-a csütörtökre esik és a pénteki nap az eddig szokások szerint más alkalommal ledolgozadó, akkor az első munkanap augusztus 24-ére esik, vagyis négy nappal meghosszabbodik a törvénykezési szünet. Éppen 2009, a hatálybalépés első éve volt példa erre az esetre.

³⁸³ Pallós, 2008, 68.

feleket és jogi képviselőiket kötné egy szigorú eljárási rend, a bíróságok sem lehetnének kivételes helyzetben. Számukra a helyettesítés, az ügyeletadás,³⁸⁴ valamint a tárgyalások időbeli fókuszálása talán megoldást jelenthetne. Bár nem tökéletes analógia, de egy orvos sem mondhatja az életmentő műtétre váró betegnek, hogy épp szabadságra megy, s egy hitelező számára legalább ennyire életmentő lehet követelésének gyors marasztalása is.

Összefoglalva: a törvénykezési szünet intézménye, bár komoly múltra tekint vissza, mai szabályozása véleményem szerint nem alkalmas minden tekintetben arra, hogy megtalálja a kényes egyensúlyt az igazságszolgáltatásban közreműködők pihenéshez való jogának biztosítása és az igazságszolgáltatás rendes menetének biztosítása, mint érdekek között. A jogtörténeti tapasztalatból kiindulva megfontolandónak találnánk a nyárközepi teljes leállás helyett egy elnyújtottabb szabadságolási időszak bevezetését, amely munkaszervezési eszközökkel tenné lehetővé a bírák kellő pihenésének biztosítását, ugyanakkor nem vonná ki egy adott igazságszolgáltatási év tizedét (!) az igazságszolgáltatás rendes menete alól.

5. Első tárgyalási nap vagy első tárgyalási határnap?

A Pp. XXVI. fejezete szokatlan módon használja az *első tárgyalási nap* [Pp. 388. § (2) bek.] kifejezést, amely eltér a Pp. egyéb rendelkezéseiben szereplő *első tárgyalás* megfogalmazásoktól. Ráadásul, a fejezeten belül a törvény mindkét fogalmat alkalmazza,³⁸⁵ különböző jogkövetkezményeket fűzve egyik, illetve másik fogalomhoz. A következőkben ismertetjük az első tárgyalás általános szabályok szerinti fogalmát, a hozzá kapcsolódó általános eljárási rendelkezéseket és azok értelmezését. Ezt követően vizsgáljuk a kisértékű perekben használatos fogalom tartalmát, értékelve az eltérés jelentőségét. Ki kell itt emelni azt is, hogy ez az elemzés szoros összefüggésben van a mulasztással és annak jogkövetkezményeivel, azonban a XXVI. fejezet nem általában a mulasztás tekintetében ír elő speciális szabályokat, hanem egyes intézményekhez kapcsolja azokat, pl. bizonyítási indítvány, tárgyalás elmulasztása. Vagyis az általános mulasztási szabályok alkalmazandók, s a kisértékű perekben az egyes intézményeknél tett eltérés vagy ráépül, vagy kiváltja az általános szabály alkalmazását.

---

³⁸⁴ Ahogy pl. büntető ügyszakban az őrizet/előzetes letartóztatás törvényes idejének lejártá nem várja meg a bírói szabadság végét, ezért ügyeleti rendszer működik.

³⁸⁵ A Pp. 388. § (2) bek. és 399. § az „első tárgyalási nap” kifejezést említi és definiálja, a 390-319/C. §-ok viszont már első tárgyalást említene.

5.1. Az első tárgyalási alkalom és elmulasztása hazai jogunk történetében

A 19. századi-20. század eleji polgári törvénykezési jogunk nem használta az „első tárgyalás” mai fogalmát, mivel a tárgyalás szerkezete osztott volt: perfelvételi és érdemi tárgyalásra különült el. Jelen vizsgálódásunk – t.i. az első tárgyalási alkalom elmulasztásához fűződő speciális jogkövetkezmények – szempontjából a perfelvételi tárgyalás elmulasztását és annak szankcióit kell röviden bemutatni,³⁸⁶ hogy a mai szabályokat és a kisértékű perek újabb szabályait jogtörténeti perspektívába helyezzük. A Ptr. 111. §-a szerint „Ha az alperes törvényszerű megidéztetése folytán a sommás eljárásban kitűzött tárgyaláson (115. §) vagy rendes eljárásban a perfelvételre kijelölt határnapon (130. §) a kiszabott órán túl még két óra alatt meg nem jelenne: a keresetben felhozott tények és állítások, – amennyiben magának a felperesnek bizonyítékai által meg nem czáfoltatnak, valóknak tartandók, s alperes a felperesi kérelemhez képest meg nem jelenése miatt elmarasztalendő.” Jól látható, hogy a mulasztásnak igen súlyos következménye a felperesi állítások valós tényként való elfogadása, s az alperes emiatti marasztalása volt.

Az Se. szintén elkülöníti a pergátló kifogásokat az ügy érdemétől,³⁸⁷ de célszerű módon lehetővé teszi az eljárás azonnali folytatását,³⁸⁸ nincs tehát kötelező percezúra. Mivel pedig nem különíti el a perfelvételi tárgyalási határnapot, szóhasználata eltér a Ptr.-étől. A Se. 50. § (1) bekezdése igazodva a szóbeliség elvén alapuló eljárás követelményeihez elsődlegesen úgy rendelkezik, hogy „[ha] az első tárgyalási határnapon a felek valamelyike meg nem jelen, a bíróság a megjelent fél kérelmére az ügy érdemében tárgyal és határoz.” Ugyanakkor az Se. is tartalmazza az előírást, amely alapján valónak kell tekinteni az alperessel közölt felperesi tényállításokat – hacsak nem önellentmondóak más nyilatkozattal, illetőleg az alperesi állítások bizonyos feltételek esetén szintén valónak tartandók [Se. 50. § (1) bek.]. Új előírás, hogy az alperes kérheti a felperesi kereset visszavételét – mai terminológia szerint a per megszüntetését [Pp. 157. § *d*) pont]. És ami igen érdekes előírás a szempontunkból: „Első tárgyalási

---

³⁸⁶ A bemutatás annyira szorítkozik, amit a II. fejezetben nem említettem, az ott érintett ismeretekre pusztán hivatkozom.

³⁸⁷ Se. 28. § (1) bek. „A pergátló kifogások a per érdemétől elkülönítve tárgyalandók és döntendők el.”

³⁸⁸ Se. 30. § (1)-(2) bek. „Pergátló kifogások hiányában, vagy elvetésük esetében, az alperes érdemleges ellenkérelmét adja elő és a felek az ügy érdemében tárgyalnak.

A 27. § 5. és 6. pontjainak eseteiben nyomban folytatandó az érdemleges tárgyalás akkor is, ha a pergátló kifogásnak hely adatik ugyan, de felperes a megállapított költség- vagy biztosítás-összeget azonnal lefizeti, illetőleg bírói kézhez leteszi.” Ez utóbbi szabály egyértelmű példája annak, hogy a sommás eljárás tárgyalási szerkezete inkább egységesnek tekinthető.

határnapnak tekintendő az a határnap is, a melyre a tárgyalás az alperes érdemleges ellenkérelmének előadása előtt volt elhalasztva.” [Se. 50. § (4) bek.]

A Pp.(1911) egyértelműen elkülöníti a perfelvételi és az érdemi tárgyalást.³⁸⁹ A percezúra szükségképpen elválasztja a tárgyalás két fő részét [Pp.(1911) 191. § (1)-(3) bek.], de járásbírósi eljárásban a bíróság nyomban folytathatja a per érdemi tárgyalását [Pp.(1911) 191. § (4) bek.], vagyis a tárgyalási rend itt közelített az egységeshez. A törvény különös szankciókat fűzött a perfelvételi tárgyalás elmulasztásához, így felperesi mulasztás esetén alperes kérelmére az idézést fel kellett oldani,³⁹⁰ alperesi mulasztás esetén a törvényi feltételek fennállta esetén mulasztási ítéletet kell hozni.³⁹¹ A törvény pedig tartalmazza az Se.-ből már ismert megoldást is, az osztott tárgyalási szerkezetnek megfelelő megfogalmazással, mely szerint „[p]erfelvételi határnapnak tekintendő az a határnap is, a melyre a tárgyalást az alperes perbebocsátkozása előtt a bíróság elhalasztotta” Sőt: „[p]erfelvételi határnapnak tekintendő az a határnap is, a mely a perfelvételen felül érdemleges tárgyalásra is kitézetett.” [Se. 441. § (1)-(2) bek.]. Ez egyértelműen lehetővé teszi azt, hogy az alperesi perbebocsátkozást megelőzően megtartott akár több tárgyalási határnapon is alkalmazza a bíróság a perfelvételi tárgyalás elmulasztásának jogkövetkezményeit, illetőleg ha a járásbírósi eljárásban a bíróság egységesen tart perfelvételi és érdemi tárgyalást, a szankciók ekkor is alkalmazhatók.^{392,393}

A szovjet minta alapján újraszabályozott, valójában azonban a korábbi szabályokat sok tekintetben fenntartó Pp. szakított a korábbi osztott tárgyalási szerkezettel, s az egységes tárgyalási szerkezethez igazítva első és folytatólagos tárgyalást különített el. Az első tárgyalás törvényi fogalmát – szemben például a perköltség fogalmával – a Pp. nem adja meg, azt a jogirodalom a következőképpen definiálta. „Első tárgyalásnak azt kell tekintenünk, amelyre *a) a keresetlevél benyújtása* után a bíróság a feleket *b) első ízben c) szabályszerűen* megidézte, és *d) amelyet meg is tartott*, illetve a megtartásának helye lett volna”.³⁹⁴ Németh János ehhez hasonló meghatározása szerint „azt kell tehát

³⁸⁹ Pp.(1911) negyedik fejezet, különösen 178. § és 191. §

³⁹⁰ Pp.(1911) 439. § (1) bek., mai terminológiával a pert meg kell szüntetni [Pp. 157. § *d*) pont]

³⁹¹ Pp.(1911) 440. § (1) bek., mai terminológiával bírósági meghagyással kell sújtani az alperest [Pp. 136. § (2) bek.]

³⁹² A perfelvételi tárgyalás elmulasztásáról bővebben: Térfy, 1927, 723-732.; Fabinyi, 1931, 739-747.

³⁹³ Utalok még arra, hogy a makacssági ítélet ellen ellentmondásnak volt helye [Pp.(1911) 460. §], azonban nem volt helye ellentmondásnak fizetési meghagyásból átalakult eljárás esetén, illetve akkor sem, ha az alperes bármely korábbi perfelvételi tárgyaláson megjelent. Id.: Térfy, 1927, 759-761.; Fabinyi, 1931, 775-776.

³⁹⁴ Névai-Szilbereky, 1976, 799. Kiemelés az eredetiben! Véleményem szerint az „illetve” fordulatot „vagylagos” logikai kapocsként használják a szerzők.

első tárgyalásnak tekinteni, amelyre a bíróság a feleket a per megindulását követően első ízben szabályszerűen megidézte, és megtartásának nem volt törvényes akadálya”.³⁹⁵ Ezt a meghatározást általában követi a jogirodalom,³⁹⁶ de a bírói gyakorlat is.³⁹⁷ Valamennyi definícióból következik, hogy nem feltétlenül azt a tényleges tárgyalási határnapot kell első tárgyalásnak tekinteni, amelyet a bíróság ténylegesen meg is tartott, hiszen a fentebb idézett valamennyi feltételnek együttesen kell teljesülnie ahhoz, hogy az első tárgyalásra vonatkozó szabályok legyenek alkalmazhatók az általános szabályok szerint folyó eljárásban.³⁹⁸ Így például ha csak az egyik felet idézi szabályszerűen a bíróság, az akár meg is tartott tárgyalási határnap nem minősül első tárgyalásnak a másik fél szabályszerű idézése hiányában. Az első tárgyalás így meghatározott fogalmához a törvény számos eljárásjogi rendelkezést kapcsol, különösen például elmulasztását speciális jogkövetkezményekkel szankcionálja.^{399,400}

Az elmulasztás szankcionálásán kívül azonban az első tárgyalás jelentős a bizonyítás későbbi kereteinek meghatározása szempontjából is, hiszen a Pp. 141. § (1) bekezdése által meghatározott idealizált eljárási menet szerint a bíróságnak – ha a tényállás már az első tárgyaláson kideríthető – nyomban érdemi döntést kell hoznia. Ha erre nem lenne mód – mint ahogy a tényleges eljárásokban a lehető legkritikább esetben történik ez így – a bíróságnak akkor is kötelessége a feleket már az első tárgyaláson felhívni nyilatkozataik megtételére és bizonyítékaik előadására, továbbá a felek maguk is kötelesek „a gondos és az eljárást elősegítő pervitelnek megfelelő időben előadni” nyilatkozataikat, bizonyítékaikat [Pp. 141. § (2) bekezdés]. Továbbá a bíróságnak kötelessége a feleket a bizonyítási kötelezettségről és teherről kioktatni, hogy a felek ennek ismeretében tegyék meg említett nyilatkozataikat [Pp. 3. § (3) bek.].

---

³⁹⁵ Németh, 1999, 574-575.

³⁹⁶ Kapa-Szabó-Udvary, 2006, 586.

³⁹⁷ pl. BH 1994/323.

³⁹⁸ A folytatólagos tárgyalás fogalmát pedig az első tárgyalás fogalmából vezeti le a jogirodalom, minden az első tárgyalást követő határnapot folytatólagos tárgyalásnak kell tekinteni és az arra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Ilyennek minősül pl. a másodfokú bíróság által megismételni rendelt eljárás első alkalommal megtartott tárgyalása is. Névai-Szilbereky, 1976, 799.

³⁹⁹ Függetlenül attól, hogy egyik vagy mindkét fél, ill. felperes vagy alperes mulasztja el szabályszerű idézés ellenére az első tárgyalást, a jogkövetkezmények a törvényi feltételek fennállásától függetlenül lehetnek: bírósági meghagyás (vagy a per megszüntetése) [Pp. 136. § (2) bek.]; tárgyalás megtartása, rendelkezésre álló bizonyítékok felvétele, érdemi döntés, halasztás [Pp. 136. § (4) bek.]; szünetelés [Pp. 137. § (1) bek. b) pont];

⁴⁰⁰ Érdemes megemlékezni arról, hogy a bírósági meghagyást (a korábban volt mulasztási ítéletet) csak a polgári perrendtartás módosításáról szóló 1972. évi 26. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: III. Ppn.) vezette be 1973-ban, húsz évvel a Pp. hatályba lépését követően, a jogalkotói cél az eljárás gyorsítása és az eljárási fegyelem megszilárdítása volt. (lásd: a Ppn. 23. §-ához fűzött miniszteri indokolást). Vö: Gáspárdy László: Modern magyar pertörténet. Novotni Kiadó Miskolc, 2003. 23-26.

Álláspontunk szerint a bíróság ezt a kioktatást már az első tárgyaláson köteles megtenni – ha a kereseti kérelem és az ellenkérelem kellő alapot biztosít erre –, továbbá a feleket a bíróságnak már az első tárgyaláson kötelessége nyilatkozattételre, bizonyítási indítványok előadására felhívni. Következik ez abból, hogy a Pp. 141. § (2) bekezdése úgy fogalmaz: „Ha a bizonyítás lefolytatása az első tárgyaláson *ennek ellenére* nem lehetséges, vagy csak részben lehetséges, a bíróság a tárgyalás elhalasztása mellett elrendelheti a per további előkészítését” [Pp. 141. § (2) bekezdés, harmadik mondat, kiemelés tőlem! P.N.]. Ebből számunkra egyértelműen következik, hogy csak akkor van helye az első tárgyalás elhalasztásának, ha a bíróság eleget tett különös [Pp. 141. § (2) bek.] és általános [Pp. 3. § (3) bek.] kioktatási kötelezettségének, mégsem volt mód a bizonyítási eljárás lezárására. A felek tekintetében pedig a 141. § (6) bekezdésével összhangban kell értelmezni, hogy mikor kell a feleknek eleget tenni a bíróság felhívásának: nyomban, a felhívást követően azonnal, késlekedésük hátrányos jogkövetkezményekkel járhat, kivéve, ha a késlekedés indokolt (ezt a bíróság szabadon mérlegeli, de véleményem szerint alapvetően önhibán kívüli okról lehet szó), vagy ha a késedelem egyéb okok miatt nem késlelteti az eljárást (mert pl. az egyéb okból elhúzódik). „Ez azt jelenti, hogy a felperesnek a bizonyítékai egy részét már a keresetlevélben elő kell adnia, majd pedig az első tárgyaláson az alperes nyilatkozatához képest hozhat fel bizonyítékokat (...). Az alperesnek az ellenkérelemben, az első tárgyaláson, illetve a felperes nyilatkozatait alapján, kell a tényállításait, illetőleg a bizonyítékait előterjesztenie.”^{401,402} Ezek szerint az általános szabályok is megfelelő keretet adnak arra, hogy a gondos pervitel szabályai szerint a bizonyítási indítványok előadásra kerüljenek.⁴⁰³

5.2. Az első tárgyalási (határ)nap és elmulasztása a kisértékű perekben

A Pp. XXVI. fejezete új fogalmat vezet be az első tárgyalás kapcsán: az első tárgyalási nap fogalmát, amelyet a törvény az első tárgyalás fogalmától eltérően, a következők szerint definiál. Első tárgyalási napnak számít az az általános szabályok

---

⁴⁰¹ Németh, 1999, 595.

⁴⁰² Egy speciális discovery-eljárás keretében előfordulhat, hogy már a perindítást megelőzően fel kell tárnia a feleknek a későbbi eljárás bizonyítási anyagát. A dolgozat írásakor hatályos Pp. 121/A. §-a rendelkezik ekként, amely szabály később a gazdasági perek fejezetében lesz elhelyezve. A disclosure eljárás sajátosságairól lásd pl.: Cross on Evidence, London, Butterworths, 1979, Fifth Ed., az USA discovery eljárását pedig a Federal Rules of Civil Procedure V. fejezete részletesen szabályozza, ld.: Yeazell: Federal Rules of Civil Procedure, Aspen Publishers Wolters Kluwer, 2007, 71-116.

⁴⁰³ V.ö. pl. Haupt Egon: A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárási törvény alapján, Magyar Jog 2003/9, 546-552.

szerint egyébként folytatólagos tárgyalási határnap is, amelyen az alperes érdemi ellenkérelmének előadása, és így tényleges perbebocsátkozása megtörténik [Pp. 389. (1) bek.]. A következőkben elsőként azt kívánjuk megvizsgálni, hogy e két fogalom a kisértékű perek kapcsán egymás mellett érvényesül úgy, hogy az első tárgyalási nap fogalma mintegy ráépül az első tárgyalás általános szabályok szerinti meghatározására, vagy ebben a speciális pertípusban kizárólag az új fogalom érvényesül?

A törvény egyik alapvető célja, hogy a kisértékű perek gyorsan, lehetőség szerint az első – és egyben egyetlen – tárgyalás alkalmával befejezhetőek legyenek. Emiatt a törvény az első tárgyalási naphoz számos előírást kapcsol: az első tárgyalási napon kell a feleknek a bizonyítékaikat előadniuk, bizonyítási indítványaikat előterjeszteniük, valamint alperesnek az ellenkérelmét előterjesztenie, ezt követően a felek ilyen irányú jogai korlátozottak; legsúlyosabb szankciónak az elkésett bizonyítási indítvány kötelező figyelmen kívül hagyása tekinthető [Pp. 389. § (3)-(7) bek.]. Ugyanakkor az első tárgyalás az esetek jelentős részében nem egyetlen tárgyalási alkalmat fog jelenteni, hiszen a Pp. 389.§ -ához fűzött miniszteri indokolás szerint az időben első tárgyalási határnap elhalasztására, és így a folytatólagos tárgyalás első tárgyalási nappá minősítésére sor kerülhet azért is, mert az alperes nem kapott kellő felkészülési időt a tárgyalásra vagy nem volt szabályszerűen megidézve. Tekintettel arra, hogy az alperes rendelkezésére álló felkészülési idő mértéke meglehetősen szubjektív megítélés alá esik, így gyakorta lehet halasztási ok.

Megítélésünk szerint ellentmondás feszül továbbá a törvény szövege és a miniszteri indokolás között. Ez általában nem okoz problémát, hiszen a miniszteri indokolásnak kötőereje nincsen, értelmezési helyzetben azonban a jogalkotó akaratára következtethet belőle az eljáró bíró, így figyelmen kívül hagyni nem lehet. Mármost amíg a törvény a Tárgyalás cím alatt következetesen első tárgyalási napot említ, addig a miniszteri indokolás mindvégig első tárgyalásról, annak szigorításáról beszél. Mivel kötőereje az indokolásnak nincsen, elsődleges értelmezés szerint nem azonosíthatjuk az első tárgyalási napot az indokolásban említett és az általános szabályokban szereplő első tárgyalás jogirodalomban és bírósági gyakorlatban kialakult, meggyökeresedett fogalmával. Mi ennek az értelmezési következménye? A különleges és általános szabályok viszonyából az következik a kisértékű perre nézve, hogy az itt nem említett eltérő szabályok hiányában az általános szabályok megfelelően irányadók. Vagyis van első tárgyalás a fogalom általános szabályok szerinti értelmében, amelynek jogkövetkezmenyei megegyeznek az általános szabályok szerinti

jogkövetkezményekkel.⁴⁰⁴ Az első tárgyalás elmulasztásához fűződő speciális jogkövetkezmények pedig ezen – a fentebb már definiált – tárgyaláson állnak be, nem pedig később, a folytatólagos tárgyalások akármilyen elnevezéssel illetett egy alkalmán. Ezt a következtetésemet az is alátámasztja, hogy a XXVI. fejezet némiképp zavarosan a 390. §-tól már „első tárgyalást” említ, egyértelművé téve, hogy nem rugaszkodik el a hatályos Pp. általános szabályaitól pl. a viszontkereset vagy a beszámítási kifogás stb. körében.

Kerülhet-e az első tárgyalási nap később megtartásra, mint az első tárgyalás? Véleményünk szerint nagyon is könnyedén előfordulhat, hogy az első tárgyalás fogalmának tökéletesen megfelelő tárgyalás kitűzésére kerül sor, s az ezt követő folytatólagos tárgyalási nap viszont a XXVI. fejezetben használt értelemben mégis „első tárgyalási napnak” minősül. Hiszen első tárgyalásnak minősül az az alkalom, amelyre a bíróság a keresetlevél benyújtását követően (itt a fizetési meghagyás perré alakulását követően) első alkalommal tűz, s a feleket szabályszerűen idézi, a tárgyalást megtartották, vagy megtartásának helye lett volna. Ezzel szemben első tárgyalási napnak minősül az az alkalom is, amelyre a bíróság a tárgyalást az alperesi ellenkérelem előadása végett elhalasztotta. Ez a tárgyalás viszont az általános szabályok szerint egyszerű folytatólagos tárgyalásnak lenne tekinthető.

Mi fűződik az „első tárgyalási nap” Pp. 388. § (2) bekezdésében, 399. §-ában meghatározott fogalmához. Kizárólag bizonyítási korlátozások, nevezetesen az a szabály, hogy bizonyítási indítványt legkésőbb ezen az első tárgyalási napon terjeszthet elő bármelyik fél. Ha ezt elmulasztja, a bíróság köteles figyelmen kívül hagyni az elkésett bizonyítási indítványt. Kivételt ez alól csak a viszontkereset, keresetváltoztatás és a beszámítási kifogás képezhet, amely esetekben a jogalkotó árnyaltan szabályozza, hogy meddig terjeszthető elő bizonyítási indítvány ilyen eljárási cselekmények esetén. Csakhogy: a viszontkereset, beszámítási kifogás előterjesztésére, valamint a kereset változtatására alapvetően csak az első tárgyaláson van lehetőség, az általános szabályok szerinti első tárgyaláson.⁴⁰⁵ Ez pedig azt jelenti, hogy a fentebbi érvelésünk szerint egy korábban megtartott „első tárgyaláson” lehet csak viszontkeresettel vagy beszámítási kifogással élni, keresetet változtatni, mintsem hogy a fő kereseti kérelemhez fűződő ellenkérelmét az alperes az első tárgyalási napon (annak pl. második alkalmán) előadta volna, s a felek vonatkozó bizonyítási indítványait meg tették volna. Nehéz belátni,

---

⁴⁰⁴ Kivéve a bírósági meghagyás kibocsátásának szabályait, amelyről a következőkben részletesen szólok.

⁴⁰⁵ V.ö.: Pp. 391/A.-391/C.§-okkal

hogyan ez a helyzet világosan átlátható eljárási módot hogyan teremthetne egy olyan eljárási rendben, amelynek bevallott célja a gyorsítás és egyszerűsítés, valamint a jogalkotó elvárása szerint inkább valószínű, hogy jogban járatlan személyek (vagy velük szemben) fogják azt igénybe venni.

A felek rendelkezési jogát korlátozza a Pp. 389. § (5) bekezdése, amely bár általában engedi, hogy az ellenfél beleegyezésével később is előterjeszthető legyen a bizonyítási indítvány, mégis kizárja ezt, ha a fél felróható módon késedelmeskedik vagy egyébként rosszhiszeműen (v.ö. Pp. 8. §) él azzal. Önmagában azt az előírást, amely a bizonyítási indítvánnyal késlekedő féltől megvonja az indítványtételi jogot, nem tartom helytelennek; különösen arra tekintettel, hogy a Pp. 3. § (4) bekezdése már fogalmazott meg gyakorlatilag azonos tartalmú előírást – általános jelleggel. Kérdéses hát, hogy indokolt-e a kísértékű perek közt megismételni ezt a szabályt? Csak az indokolhatja ezt a jogalkotói lépést, hogy a Pp. 3. § (4) bekezdésében meghatározott eltérés lehetőségével nem kíván élni, vagyis minden esetre nézve ki akarja zárni a ilyen bizonyítási indítvány elrendelését, elbírálását. Megítélésünk szerint ez azonban ellentétes a feleket megillető rendelkezési jog követelményével, amely értelmében a felek alakítják az eljárás keretének meghatározásával. A Pp. a felek közös kérelmét általában olyannak tekinti, amelytől a bíróság nem térhet el.⁴⁰⁶ A bíróságnak a korábbi jogszabályokon alapuló túlzó gyámkodását már Németh János is kritizálta.⁴⁰⁷ Ebből számomra az következik, hogy helytelenítendő az olyan jogszabályi előírás, amely a felek közös kérelmét, akaratát elégtelennek tartja arra, hogy valamely eljárási jogosultságot (itt: bizonyítási indítvány előterjesztésének jogát) megadjon egy fél számára. Mivel itt a felek akaratától függő, nem hivatalos eljárásról van szó, amelynek az elhúzódnása csak akkor jogellenes, ha kizárólag az egyik fél felróható, rosszhiszemű magatartására, vagy a bíróság érdekkörében felmerülő okra vezethető vissza, így ha mindkét fél hozzájárul az elkésett bizonyítási indítványhoz, a törvénynek lehetőséget kellene adni annak befogadására, sőt kötelezővé kellene tennie azt. Bárha már nem kell az igazság alapján döntenie a bíróságnak, a tisztességes eljárás fogalmát inkább közelíti az olyan eljárás, amelyben nem a törvény akadályozza egy a felek által elfogadott bizonyítás lefolytatását, figyelembe vételét.

---

⁴⁰⁶ Pl. szünetelés [Pp. 137. § (1) bek. a) pont]; tárgyalás kötelező elhalasztása (Pp. 151. §); per megszüntetése a felek közös kérelmére [Pp. 157. § f) pont, 162. §] stb.

⁴⁰⁷ Németh, 1994, 91-92.

Összefoglalva: az első tárgyalási nap, mint elnevezés ma szokatlan, bár a Se.-ben más jogszabályi környezetben már előfordult használata. Azonban az új fogalom bevezetése e pertípusban véleményünk szerint súlyos jogalkalmazási problémákat okozhat, figyelemmel arra, hogy az első tárgyalás kialakult fogalmának alkalmazását megzavarhatja. Az első tárgyalásra irányadó szabályok továbbra is alkalmazandók, de a törvény azokra ráépíti az új, mai terminológiánkban ismeretlen fogalmat. A fogalom beépítését ráadásul nehezíti a miniszteri indokolással, mint értelmezési támponttal való inkoherencia is.

Amennyiben a jogalkotó az általános szabályokkal elégedetlen – bár ahogy kimutattuk, a jogalkotó eredeti szándéka szerint azok nem alkalmatlanok a kellően gyors eljárás biztosítására – megfontolható a kisértékű perekre vonatkozó szabályok bevezető rendelkezéseiben alapvető célként rögzíteni a gyors, lehetőség szerint egyetlen tárgyaláson befejezendő eljárást, mint speciális célt. Önmagában azonban az alperes érdemi perbeocsátkozása eljárási jelentőségének fokozására, ennek az időpontnak a jelentősebbé tételére alkalmatlan eszköz egy új fogalom bevezetése, mert az jogértelmezési zavarokhoz vezethet. Megítélésünk szerint az igenis támogatandó jogalkotói célt kellően szolgálnák olyan tartalmú eljárási szabályok, amely *a)* kötelezővé teszik a felek jelenlétét a tárgyaláson, szűkítik a mulasztás kimentésének orvoslására nyitva álló eszközök körét; *b)* az alperesi érdemi ellenkérelem első tárgyaláson való előterjesztését – összhangban a kötelező megjelenéssel – kötelezővé teszik, a kereset megváltoztatásának esetét nyilvánvalóan kivéve; *c)* az alperesi ellenkérelem előadását követően nyomban, minden más cselekményt megelőzően előírják a bizonyítási indítványok megtételét, sőt akár az előkészítés során fellelhető bizonyítékok bemutatását is.

6. A tárgyalás elmulasztásának következményei a kisértékű perben

A kisértékű perek szabályait vizsgálva látható, hogy a tárgyalás elmulasztásához fűzött egyes jogkövetkezmények tekintetében eltérés mutatkozik az általános szabályoktól. Különbséget tehetünk az első illetve a folytatólagos tárgyalás elmulasztása és annak jogkövetkezményei között. Az első tárgyalás elmulasztására nézve egy aspektusból állapít meg speciális szabályt a Pp. 390. § (1) bekezdés, nevezetesen a bírósági meghagyás szempontjából. A XXVI. fejezet eredetileg is tartalmazott különös szabályt a folytatólagos tárgyalás elmulasztása tekintetében, amely azonban időközben megváltozott. Az eredetileg hatályos szabályt és a módosítást is

vizsgálni kell. Végül a 390. § (3) bekezdése akár az első, akár a folytatólagos tárgyalás tekintetében állapít meg közös különös szabályt a szünetelés kizártsága tekintetében, ez elemzésem harmadik része. Jelen cím utolsó alcímében átfogó összehasonlításra törekszem az addig nyert ismeretek alapján.

Az általános szabályokat röviden ismertetjük, kitérve a PK 172. számú kollégiumi állásfoglalására, illetve az azt felülvizsgáló 2/2009. Polgári jogegységi határozat rendelkezéseire. Ezzel szoros egységben bemutatjuk a kisértékű perek speciális rendelkezéseit, majd ezek összefüggéseit és eltéréseinek jelentőségét emeljük ki.

Általánosságban elmondható, hogy a tárgyalás elmulasztásának három alapesete határozható meg az alanyok szempontjából: alperesi, felperesi ill. közös mulasztás. E háromfajta mulasztás előfordulhat az első ill. a folytatólagos tárgyaláson. Az első tárgyalás fogalmát a folytatólagos tárgyaláshoz képest az előző 4.3. pontban már meghatároztam. A jelenlét elmulasztásának eseteit és általános jogkövetkezményeit a II. Ppn. miniszteri indokolása által inspirált módon a Függelékben elhelyezett II.(A) és II.(B) táblázatban foglaltuk össze, amelyet az összehasonlíthatóság végett kiegészítettem a kisértékű perek speciális szabályaival is. Kiemeléssel jeleztük azokat az eseteket és jogkövetkezményeket, amelyek eltérők ebben a különleges pertípusban. Anélkül, hogy a táblázatból elérhető információt e sorokban szükségtelenül ismételnénk, ki kívánunk emelni az általános szabályok kapcsán néhány pontot. Egyik ilyen fontos tudnivaló, hogy az általános szabályok szerint a bírósági meghagyás kibocsátásának – a Pp. 136. § (2) bekezdésében meghatározott követelményeken túl – nem feltétele, hogy a felperes jelen legyen az első tárgyaláson, hanem elegendő az is, hogy a tárgyalás megtartását távolléte esetére kérje, és egyben az alperes mulasztása esetére *külön kérelmet terjesszen elő* a bírósági meghagyás kibocsátása iránt is. Ha viszont a felperes csak a tárgyalás távollétében történő megtartását kérte az első tárgyalás előtt, bírósági meghagyás esetleges kibocsátását nem, akkor a bíróság a felek távollétében is tárgyalást tart. Ugyanez a helyzet akkor is, ha a felperes kérte a bírósági meghagyás kibocsátását és a tárgyalás megtartását, de a törvény kizáró rendelkezése miatt a meghagyás kibocsátására a bíróságnak nincsen módja: ilyenkor tárgyalást kell tartani.

6.1. Az első tárgyalás elmulasztása az alperes által

A táblázatban és fentebb röviden érzékeltetett kérdések közül dolgozatunk témája szempontjából az alperesi mulasztás esetére előírt szabályok tűnnek lényegesebbek, mivel

erre vonatkozólag tartalmaz a XXVI. fejezet eltérő rendelkezéseket a kisértékű perek vonatkozásában.⁴⁰⁸ A Pp. szabályain túl itt szükséges a PK 172. számú kollégiumi állásfoglalás szabályait ismertetni, annak ellenére is, hogy azt – az alább szintén ismertetett – 2/2009. Polgári jogegységi határozat felülvizsgálta, és 2009. május 22. napjától további alkalmazását kizárta.

Kiindulópont tehát a Pp. 136.§ (2) bekezdése, amely a bírósági meghagyás következő négy alapfeltételét határozza meg: az első tárgyalást az alperes elmulasztja, az alperes írásbeli védekezést nem terjeszt elő, a felperes a bírósági meghagyás kibocsátását kéri, és nincs helye a per megszüntetésének. Mindezen feltételek együttes teljesülése esetén bocsátható ki a bírósági meghagyás. Ahogy Gáspárdy László kiemelte, a potenciális perelhúzó magatartás – amelynek elkerülésére a kisértékű per kodifikációja jelentős hangsúlyt fektetett – „a fél kötelezettségzegésének érdemi szancionálásával dogmatikailag beszűkül”, mert a „mulasztásra rögtön ellencsapás – az érdemi döntés – következik, a késlekedés nem jár, nem járhat késleltetéssel”.⁴⁰⁹ Visszatérve a bírósági meghagyás feltételeire, kiemelést érdemlő feltétel az alperes részéről az írásbeli védekezés hiánya, amely egy keresetlevéllel indult eljárásban egyértelmű szabály: ha az alperes nem terjesztett elő ellenkérelmet, legalább valamilyen írásbeli védekezést, helye van a meghagyás kibocsátásának, természetesen a többi feltétel fennállása esetén. Ha azonban az eljárás fizetési meghagyással indult, s ellentmondás alapján alakul perré, akkor vajon az ellentmondás tekinthető-e az alperes írásbeli védekezésének, illetve az így tűzött tárgyalás elmulasztása esetén bocsátható-e ki bírósági meghagyás? Az egyértelmű nemleges választ korábban a PK 172. számú állásfoglalás *b)* pontja adta meg, indoklása szerint a fizetési meghagyás ellen benyújtott ellentmondást az alperes írásbeli védekezésének kell tekinteni, ezért az alapján kitézött tárgyalás elmulasztása esetén nem bocsátható ki bírósági meghagyás.⁴¹⁰

A kisértékű perek azonban főszabály szerint fizetési meghagyás kibocsátásával indulnak, amelynek való ellentmondás folytán alakulnak perré, vagy a Pp. 315.§ (2)

---

⁴⁰⁸ Meg kell ugyanakkor jegyezni, hogy a jogirodalomban felmerült a felperesi mulasztás érdemi peresztéssel való szancionálásának lehetősége is, lásd Gáspárdy László azon javaslatát, amely szerint a felperesnek az első tárgyalást elmulasztó magatartása érdemi bukáshoz vezetne, amennyiben személyes megjelenésre volt kötelezett. Gáspárdy László: A polgári per elhúzásának szankciói de lege ferenda, Jogtudományi Közlöny 1983/1., 22-30. 26.

⁴⁰⁹ Gáspárdy László: A polgári per elhúzásának szankciói de lege ferenda, Jogtudományi Közlöny 1983/1., 22-30. 24.

⁴¹⁰ Érdekes egyébként, hogy a bírósági gyakorlat itt a Névai-Szilbereký féle kommentárral ellentétesen foglalt állást, s tiltotta korábban a bírósági meghagyás kibocsátását a fizetési meghagyás ellen előterjesztett ellentmondásra való tekintettel. ld.: Névai-Szilbereký, 1976, 808-809.

bekezdése alapján fizetési meghagyásos eljárást követnek, így az általános szabályok és a PK 172. sz. áf. alapján szerint legtöbb esetben kizárt lett volna a bírósági meghagyás intézménye.⁴¹¹ A jogalkotó ezzel a bírósági gyakorlattal szemben szükségesnek találta a bírósági meghagyás kibocsátásának lehetőségét *expressis verbis* biztosítani a kisértékű perekben is, ezért a Pp. 390. § (1) bekezdésének beiktatásával megalkotta azt a speciális rendelkezést, amely kifejezetten kimondja, hogy a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás nem akadály a bírósági meghagyás kibocsátásának.

Ennek a szabálynak a beiktatására való tekintettel szükségessé vált a PK 172. számú kollégiumi állásfoglalás *b*) pontjának átgondolása, az állásfoglalás felülvizsgálata, ami a 2/2009. Polgári jogegységi határozattal megtörtént.⁴¹² A bírósági meghagyás intézményét jelentősen felülvizsgáló PJE határozatnak nem csak a korábbi ellentmondás joghatására vonatkozó pontja érdekes,⁴¹³ de tartalmi-terjedelmi okokból csak arra térünk ki részletesebben.

A jogegységi határozat a fizetési meghagyásos eljárásból átalakult peres eljárások mindkét csoportjára (általános-kisértékű) nézve elvégezte a korábbi gyakorlat felülvizsgálatát. A kötelező értelmezés szerint a fizetési meghagyás ellen benyújtott ellentmondás alapján kitűzött tárgyalás elmulasztása esetén – mind a kisértékű, mind a kisértékűnek nem minősülő perekben – kizárt a bírósági meghagyás kibocsátása, ha a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás érdemi ellenkérelmet (védekezést) tartalmaz.⁴¹⁴ Az új gyakorlat jogalapját a Pp. akkor hatályos 319. § (2) bekezdése adta, amely szerint a kötelezettnek az ellentmondásban a követelésre nyilatkoznia kellett. Ugyanakkor a 319. § (3) bekezdés lehetővé, sőt kötelezővé tette, hogy a követelésre nyilatkozatot nem tartalmazó – tehát akár semmitmondó – ellentmondás esetén is perként folytatódjon az eljárás. A Legfelsőbb Bíróság helyes értelmezése szerint a jogszabályok alapján az ellentmondások így két csoportba voltak sorolhatók: (i) az olyan ellentmondás, amely érdemi ellenkérelmet (védekezést) tartalmaz és (ii) az olyan ellentmondás, amely nem tartalmaz érdemi ellenkérelmet (védekezést).

---

⁴¹¹ Azt az esetet kivéve, amikor a kisértékű pert a Pp. 315. § (2) bekezdése alapján indították.

⁴¹² Itt jegyzem meg, hogy a Complex-DVD Jogtár idevágó Kommentárja egyszerűen hatálytalan, nem vesz tudomást a 2/2009. PJE határozatról.

⁴¹³ Fontos megemlíteni itt a PJE határozat a) pontját is, amely szakítva a korábbi bírósági gyakorlattal, szigorú taxációnak tekinti a Pp. 136. § (2) bekezdését és az aggályosnak tűnő követelés esetére nem hagy mérlegelést a bíróság számára, hanem kötelezővé teszi a törvényi feltételek fennállta esetén a meghagyás kibocsátását. A korábbi gyakorlat e ponton viszont összhangban volt az elmélet álláspontjával, amely a bíró mérlegelési jogának biztosítása mellett szállt síkra. ld.: Névai-Szilbereky, 1976, 808-809.

⁴¹⁴ 2/2009. Polgári jogegységi határozat, rendelkező rész 1.b. pont

Az (i) esetben – mivel az ellentmondás szükségképpen írásbeli⁴¹⁵ – bírósági meghagyás sem az általános perekben, sem a kisértékű perekben nem lesz kibocsátható. Ennek oka, hogy bár a Pp. 390. § (2) bekezdése a bírósági meghagyás kibocsáthatóságát szélesíteni kívánta, azt az általános feltételt, amely szerint az alperes írásbeli védekezése annulálja a meghagyás kibocsáthatóságát, nem iktatta ki. A Pp. 390. § (2) bekezdése mindössze akként értelmezhető, hogy a fizetési meghagyásnak való ellentmondás *per se* nem akadály a bírósági meghagyás kibocsátásának, amennyiben annak más törvényi feltételei fennállnak. Márpedig a meghagyás kibocsáthatóságának kizáró feltétele az alperes írásbeli védekezésének megléte. Az írásbeli védekezés milyensége, érdemi vagy nem érdemi jellegének szükségessége azonban nem volt egyértelmű sem az irodalomban, sem a gyakorlatban.⁴¹⁶ A Pp.(1911)-hez nem tudunk visszanyúlni, mert az más feltételekkel szabályozta a mulasztási ítéletet. Németh János egy helyütt azt mondja, hogy a meghagyás kibocsátását az alperes írásbeli *érdemi* védekezése zárja ki.⁴¹⁷ Az ő általa szerkesztett kommentár szerint kizárt a meghagyás kibocsátása, ha az alperes olyan beadványt terjeszt elő, amely tartalmazza az érdemi védekezését, *vagy arra utalást, hogy érdemben védekezni kíván.*⁴¹⁸ Névai-Szilbereky viszont ellenkezőleg úgy foglalt állást, hogy nem lehet megkövetelni az alperestől az érdemi, tényekre és jogalapra kiterjedő védekezést, hanem elegendő a lakonikus védekezés is.⁴¹⁹ A korábbi

---

⁴¹⁵ Megjegyzem, hogy a szóbeli ellentmondást a Pp. 94. § (4) bekezdése megfelelő értelmezése alapján jegyzőkönyvbe is mondhatta a jogi képviselő által nem képviselt fél (itt kötelezett) a perbíróság vagy a lakó- vagy munkahelye szerinti bíróság előtt. Végző soron azonban a szóbeli kérelem itt is írásbeli formát ölt, a Legfelsőbb Bíróság értelmezésében tehát nincs kivétivaló.

⁴¹⁶ Utalok rá, hogy a Pp.(1911) a bírósági meghagyást mulasztási vagy makacssági ítéletként, a mai intézménytől fontos pontokon eltérően szabályozta. Így csak a perfelvételi tárgyalás alperesi elmulasztása lehetett alapja az ítélet kibocsátásának, nem volt olyan kizáró ok, mely szerint az előterjesztett írásbeli védekezés annulálta volna a mulasztási ítélet kibocsáthatóságát [Pp.(1911) 440. §], viszont bizonyos körben végzéssel megtagadható volt a mulasztás jogkövetkezményeinek kimondása (amiből az is következik, hogy főszabályként a jogkövetkezmények levonása kötelező volt). Ilyen megtagadási eset volt a kereset kézbesítésének elmaradása, hivatalból figyelembe veendő pergátló körülmény, bizonyos bizonyítékok előadásának elmulasztása, a megváltozott kereset alperessel való közlésének elmaradása, s végül ha „a kereseti kérelem a közölt kereset tartalma szerint nincs megalapítva”, vagyis nyilvánvalóan alaptalan (!) a mai terminológia szerint [Pp.(1911) 443. §] Hangsúlyozom azonban, hogy az írásbeli védekezés nem zárta ki a mulasztási ítéletet, a perfelvételi tárgyaláson az alperesnek szóban kellett érdemi nyilatkozatot tennie. Az intézményről bővebben lásd: Térffy, 1927, 723-725; 729-737.; Fabinyi, 1931, 739-741, 743-751.

⁴¹⁷ Németh, 1994, 356-357.

⁴¹⁸ Németh, 1999, 576. Meglátásom szerint az ott idézett eseti bírósági döntés (BH 1995/661.; Legf.Bír. Gf.V.30.012/1995.) viszont éppen hogy olyan tartalommal bír, ami szerint szükségtelen az érdemi védekezés előadása, mert elegendő akár az érdemi védekezési szándék előadása is, vagy még akár ez is hiányozhat. Önmagában az a szándék, hogy a tárgyaláson részt kívánt volna venni, elegendő a meghagyás kizárásához. „Ha azonban az alperes a tárgyalás előtt bejelenti, hogy a tárgyaláson nem tud részt venni és a távolmaradását előre kimentí, ezt a bejelentést védekezésnek kell tekinteni, kivéve, ha annak tartalmából megállapítható, hogy a követelést elismeri.” Ez a lehető legformálisabb értelmezés, szerintem semmilyen szempontból nem kíván érdemi védekezést az alperestől.

⁴¹⁹ Névai-Szilbereky, 1976, 804-805.

bírósági gyakorlat formális volt ebből a szempontból, a BH 1995/611. eseti döntés szerint elég volt akár a védekezési szándék bejelentése is.⁴²⁰ Ezt viszont mára kötelező érvénnyel változtatta meg a Legfelsőbb Bíróság 2/2009. PJE határozata, amely érdemi ellenkérelem (védekezés) esetére írja elő a meghagyás kibocsátásának kizártságát. Érdemi védekezést tartalmaz az ellentmondás, ha abból pontosan megállapíthatók azok a tények, amelyekre hivatkozással az ellentmondással élő kötelezett vitatja a jogosult követelését.⁴²¹ Bár az LB a Pp. 136. § (2) bekezdéséből az érdemi védekezésnek csak tényekre támaszkodó fogalmát említi, ezt nyilván úgy kell érteni, hogy nem csak a ténybeli védekezés, de a kereset jogi alapjának vitatása is érdemi ellenkérelemnek minősül – ahogy ebben a kérdésben a jogirodalom teljes mértékben egységes.⁴²²

Az (ii) esetben, nevezetesen amikor a fizetési meghagyással szemben előterjesztett ellentmondás érdemi ellenkérelmet (védekezést) nem tartalmaz, vagyis semmitmondó, a 2/2009. PJE határozat alapján a bírósági meghagyás kibocsátásának nincsen akadálya, mert a védekezést nem tekinti megfelelőnek. Ilyenkor tehát nem csak a kísértékű perben, de az általános szabályok alapján folytatódó perben is mód van a bírósági meghagyás kibocsátására, ha az alperes az első tárgyalást elmulasztja, s csak a semmitmondó ellentmondást terjesztette elő.

Összefoglalva, eddig megállapítható, hogy a kötelezettnek a fizetési meghagyás ellen olyan ellentmondást kell előterjesztenie, amely érdemi védekezést tartalmaz, ha el kívánja kerülni a potenciális bírósági meghagyást. Álláspontunk szerint érdemi védekezést tartalmazó ellentmondást előterjeszteni – összevetve például egy keresetlevéllel, amely tartalmazza a Pp. 121.§(1) bek. szerinti kötelező tartalmi elemeket – meglehetősen nehéz egy olyan irat ellen, amely a törzsadatokon – jogosult és kötelezett személyes adatai, követelés jogcíme, mértéke – kívül a tényállás csupán néhány mondatos előadását, valamint a követelést bizonyító mellékletek másolatait tartalmazza.⁴²³ Ez utóbbival kapcsolatban megjegyezzük továbbá, hogy a jelenlegi szabályozás szerint a követelés bizonyítására vonatkozólag nincs kötelező előírás, a jogosult belátására bízta a törvény, hogy kívánja-e írásbeli bizonyítékokkal, okiratokkal bizonyítani a követelését, és ha igen, maga határozza meg azok fajtáját. „A kérelemben

---

⁴²⁰ Id. BH 1995/661.; Legf.Bír. Gf.V.30.012/1995.

⁴²¹ 2/2009. Polgári jogegységi határozat III.1.b. pont

⁴²² Németh, 1999, 588-590.; Kapa-Szabó-Udvary, 2006, 605-610.; Kengyel nem különböztet ténybeli és jogi védekezés között, hanem a per tárgyára való utalással jelzi, hogy az érdemi védekezés kétpillérű, Kengyel, 2008, 258.; Névai-Szilbereky, 1976, 834.

⁴²³ Megjegyzem, hogy mivel a fizetési meghagyás kibocsátását formanyomtatványon kell kérelmezni, ez a tényállás bővebb kifejtésére nem ad lehetőséget.

röviden elő lehet adni az érvényesíteni kívánt jog alapjául szolgáló tényeket, és meg lehet jelölni azok bizonyítékait. [FMHtv. 20. § (4) bek., kiemelés tőlem! P.N.] Különös nyomatékot ad ennek továbbá, hogy az FMHtv. szabályainak összevetéséből az megállapítható: az eljáró közjegyzőnek nemhogy módjában nincs a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelemben hivatkozott (esetleg okiratokkal alátámasztott) tények vizsgálata, de az egyenesen tilos számára. Pusztán alaki szempontból vizsgálja a kérelmet, hogy a hiányok pótlására vagy hivatalbóli elutasításra szükség van-e.⁴²⁴

Ha az új szabályok bevezetése – különös tekintettel az érdemi védekezés előterjesztésének szükségességére az ellentmondásban – ellenére továbbra is biztosítjuk a jogosult e túlságosan nagy szabadságát a bizonyítás (vagy inkább annak szükségtelensége!) terén, sérülhet a „fegyverek egyenlőségének” elve. Elvárható-e a kötelezettől, hogy a meglehetősen szűk terjedelmű⁴²⁵ fizetési meghagyás kézhezvételétől számított 15 napban a fizetési meghagyásban szereplő követelés hátterét felderítse, és az ellentmondásban mindazon tényeket, bizonyítékokat előadja, amelyek alapján vitatni tudja a jogosult követelését – ha a jogosulttól a törvény nem várta el a tények közlését? A korábbi szabályozás talán ezért is tekintette elegendőnek az akár egyetlen szót – „ellentmondok” – tartalmazó ellentmondás előterjesztését, és ebben az esetben ki is zárta a bírósági meghagyás kibocsátását.⁴²⁶

Vizsgáljuk azt is meg, hogy a 2/2009. PJE határozat kibocsátása óta eltelt több mint egy év alatt változott-e a jogszabályi környezet, amely érintheti a jogegységi határozat hatályosságát is. Amikor a PJE határozat megszületett, az FMH-t bíróságok bocsátották ki a Pp. XIX. fejezetében foglalt szabályok alapján. Ma már közjegyzők teszik ezt, az FMHtv. rendelkezései alapján. Ez még nem jelent szükségképpen változást, ha azonban

---

⁴²⁴ V.ö.: FMHtv. 23. § (1)-(2) bek.; 24. §; „Ha a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem hivatalból történő elutasításának vagy az ügy áttételének nincs helye, és ha nem kell a felet a hiányok pótlására felhívni, vagy a fél a hiánypótlási kötelezettségének eleget tett, a közjegyző az ellenfél meghallgatása (nyilatkoztatása) nélkül köteles a fizetési meghagyást kibocsátani.” FMHtv. 26. § (1) bek., kiemelés tőlem! P.N. Egyébként ezt ugyanilyen tartalommal szabályozta a Pp. 316. §-ának 2009. január 1-je és 2010. május 30-a között hatályban lévő 316. §-a, ami azt a korábbi szabályt váltotta fel, mely szerint az elnök az aggályos fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem esetén tárgyalást is tűzhetett, nem volt köteles kibocsátani a meghagyást. Megállapítható tehát, hogy a tiszta meghagyásos rendszer már 2009. január 1-jétől bevezetésre került, s a közjegyzői hatáskörbe való kerülés ezen nem változtatott.

⁴²⁵ Megjegyzem, hogy volt olyan bírói gyakorlat, ha a jogosult a követelés indokolására rendelkezésre álló helyet – ami nem több néhány sornál – túllépi, és részletesebben indokol, ezzel nagyobb terjedelművé téve a nyomtatványt, akkor az ilyen „szokatlan formátumú” fizetési meghagyást hiánypótlásra visszaküldi, és javításra kötelez. Hogy a közjegyzői gyakorlat e téren mi lesz, a jövő kérdése.

⁴²⁶ Az fizetési meghagyás elleni jogorvoslat igénybeviteléhez továbbra is elegendő az egyszavas ellentmondás, csak akkor szükséges tartalmaznia az érdemi védekezést is, ha kötelezett el kívánja kerülni a bírósági meghagyás kibocsátását az első tárgyalás elmulasztásának esetére.

megnézzük, hogy a PJE határozat indokolásának III.1.b) pontja mire is támasztotta érdemi védekezést megkívánó jogértelmezését, már érdekesebb a helyzet.

„A Pp. hatályos 319. §-ának (2) bekezdése szerint a kötelezettnek a követelésre az ellentmondásban nyilatkoznia kell. Ennek során előadhatja a védekezésének alapjául szolgáló tényeket, valamint ezek bizonyítékait; okirati bizonyítékait eredetiben vagy másolatban csatolhatja. A fizetési meghagyással szemben az előzőeknek megfelelő tartalommal benyújtott ellentmondás érdemi – és értelemszerűen írásba foglalt – védekezést tartalmaz, ami a Pp. 136. §-a (2) bekezdésének a kísértékű perekben is alkalmazandó szabálya szerint kizárja a bírósági meghagyás kibocsátását. Nem zárja ki azonban a bírósági meghagyás kibocsátását az olyan ellentmondás, amelyben a kötelezett érdemi védekezést nem ad elő [Pp. 319. § (3) bek.]”

Csakhogy az FMHtv. nem tartotta fenn a Pp.-nek azt a szabályát, mely szerint a kötelezettnek a követelésre ténybeli nyilatkozatot kell tennie [v.ö.: FMHtv. 28-33. §]. A Legfelsőbb Bíróság érvelését arra alapozta, hogy a kötelezettnek a követelésre érdemben nyilatkoznia kellett a korábbi szabályok szerint, *ergo* akkor járt el célszerűen, ha már ott előadta ténybeli védekezését. Ez a kötelezettség mára megszűnt. Sőt, a törvényi szabályozás ma méginkább alátámasztja a fentebb írt érveket a fegyverek egyenlőségével kapcsolatban. Ma ugyanis a tényállítás nélkül előterjesztett FMH iránti kérelem kibocsátása és az annak való (bármilyen) ellentmondás esetén a perré alakult eljárás csak akkor folytatható, ha a jogosult (felperes) illetékfizetési, *tényállás-előadási és bizonyíték-előterjesztési kötelezettségét teljesíti* a közjegyző erre irányuló felhívásának megfelelően [FMHtv. 37. § (3) bek.; Pp. 318. § (1) bek.].

Mi következik ebből? A fizetési meghagyást ténybeli szempontból nem kell a Pp. 121. §-ához hasonló módon megalapozni, így a kötelezett (leendő alperes) úgy mond annak ellent, hogy nem ismeri szükségképpen a jogosult (valamennyi) bizonyítékát, előfordulhat, hogy egyet sem. Ellentmondása véleményünk szerint szükségképpen lehet lakonikus, mert maga a követelés sem feltétlenül alaposan alátámasztott. Mikor ismeri meg a kötelezett az ellene támasztott igényt a maga teljességében? Amikor a perré alakult eljárásban a jogosult tényállás-előadási és bizonyíték-előterjesztési kötelezettségét teljesíti, s immár a Pp. 121. §-ának megfelelő kereset áll a felek és a bíróság rendelkezésére. Ugyanarra mondott ellent, mint a fizetési meghagyásnál? Ez csak most derült ki, amikor az előadott tények behatárolják a kereseti követelést. Csak akkor tudja meg az alperes, hogy mi ellen kellene védekeznie, ha a Pp. 121. §-ának

megfelelő keresetlevelet kapott. Ezt akkor kapja meg, amikor a felperes tényelőadását is megteszi. Megküldi ezt a bíróság az alperesnek? A Pp. 388. § (1) bekezdése szerint a kisértékű perben meg kell tennie, mégpedig a tárgyalási időköz megfelelő megtartásával. Ebből az következik, hogy az alperes ilyenkor tudatában van, hogy mivel szemben kellene védekeznie, ezért ha nem terjeszt elő újabb, önálló – immár perbeli – védekezést, akkor a bírósági meghagyás kibocsátható. Az általános szabályok viszont érdekes módon nem írják elő, hogy a nem kisértékű perben a felperesi tényelőadásokat közölni kéne az alperessel. Ha az első tárgyalásra szóló idézés szabályait *mutatis mutandis* alkalmazzuk, levezethető ez a kötelezettsége a bíróságoknak, de ez csak értelmezés, nem tételes előírás.

Azonosítható az FMH-nak történt akár érdemi ellentmondás a most kimutatott szerinti kiteljesült keresettel szemben előterjesztett védekezéssel? Főszabály szerint véleményünk szerint nem, mert az FMH kibocsátása iránti kérelem nélküli a keresetlevélben foglalt kellékek, különösen is a tényelőadások teljességét, *ergo* az az elleni védekezés sem lehet olyan, mintha a keresetlevélre terjesztették volna elő. Ebből viszont az is következik, hogy akármilyen (érdemi vagy semmitmondó) védekezést is terjeszt elő a kötelezett, az egy nem teljes körűen definiált (*szubsztanciált*) követelésre vonatkozik, amely csak az ellentmondás tényéből fakadó tényállás-közlési kötelezettség teljesítését követően válhat teljes körűvé, *ergo* védekezhetővé. Ha viszont ezt a kiteljesült követelést az alperessel megfelelően közlik, és ő az ellen nem terjeszt elő írásbeli védekezést, akkor a bírósági meghagyás kibocsátható lesz, mert a peren kívüli, ráadásul másra vonatkozó védekezés nem szolgálhat alapjául egy perbeli jogkövetkezmény elhárításához.⁴²⁷

Végső soron tehát álláspontunk szerint a bírósági meghagyás kibocsátható, ha az alperes az ellentmondás folytán kitűzött első tárgyalást elmulasztja, s újabb írásbeli védekezést nem terjeszt elő, valamint a per megszüntetésének nincsen helye, mert *ad 1)* a fizetési meghagyásnak történt ellentmondás nem a per folyamán tett cselekmény, így perbeli joghatása nincs; *ad 2)* az alperes a fizetési meghagyásnak való ellentmondást követően ismeri meg a keresetet a maga teljességében, amelyhez képest egy korábbi ellentmondás – mivel nem a kiteljesült keresetre vonatkozott – irreleváns. A fenti érvek tükrében szerintem az is irreleváns, hogy érdemi ellenkérelmet (védekezést) terjesztett

---

⁴²⁷ Ezt a következtetésemet a bírósági gyakorlat által korábban nem akceptált, de nagy elméleti alapossággal kifejtett Névai-Szilbereký féle kommentár is alátámasztja, amely úgy foglalt állást, hogy a peren kívüli cselekmények nem korlátozhatják a bírósági meghagyás kibocsáthatóságát. Id.: Névai-Szilbereký, 1976, 818-809.

elő a kötelezett-alperes, annak ténybeli alapjaival egyetemben a fizetési meghagyásnak történt ellentmondásban.

A PK 172. állásfoglalást a 2/2009. PJE határozat csak annyiban haladta meg, amennyiben az érdemi védekezést nem tartalmazó, semmitmondó ellentmondás esetére tette lehetővé a bírósági meghagyás kibocsátását alperesi mulasztás esetére. Az alapul fekvő jogszabályok lényeges megváltozása miatt a 2/2009. PJE határozat felülvizsgálatát tartjuk indokoltnak. A mainál szigorúbb jogértelmezésre ad alapot, hogy ma az ellentmondásnak nem kell érdemi védekezést tartalmaznia, s a kereset is csak a felperes ténybeli kiegészítését követően válik teljessé, védekezésre alkalmassá. Ebből véleményünk szerint az következik, hogy függetlenül a fizetési meghagyás elleni ellentmondásban kifejtett védekezés érdemi vagy nem érdemi jellegétől, a bírósági meghagyás kibocsátható, ha az alperes a tényállításokkal kiegészített keresetre nem terjeszt elő új, önálló írásbeli védekezést. Ezt nem csak a kisértékű perekben, de az általános szabályok szerint folytatódó perekben is indokoltnak látjuk, csakúgy ahogy a 2/2009. PJE határozat is általános érvennyel fogalmazta meg kötelező értelmezését.

A bírósági gyakorlat jelenleg kötelezően kibocsátandónak tartja a bírósági meghagyást, ha a törvényben írt feltételek technikailag megállnak. Ezzel nem csak a jelenleg hatályos Pp. szerinti korábbi gyakorlattól tért el a jogalkalmazás, hanem az azt megalapozó Pp.(1911)-ben is megvolt, a bírói mérlegelést biztosító állásponttól. Az még kimutatásra vár, hogy mindazok a bírósági meghagyások, amelyeket a bíróság a korábbi terminológia szerint „aggályos követelések” tárgyában bocsát ki, milyen hatással lesznek a jogbiztonságra, véleményem szerint azonban a bírói mérlegelés lehetőségének kiiktatása merevíti a rendszert, annak szükséges flexibilitása ellen hat.

6.2. A folytatólagos tárgyalás elmulasztása

A törvény a kisértékű perek esetében a folytatólagos tárgyalás elmulasztásához is szigorúbb következményeket kapcsol: a Pp. 390.§ (2) bekezdése alapján, ha a felek bármelyike a folytatólagos tárgyalás elmulasztja, a bíróság a tárgyalást berekeszti és a rendelkezésre álló iratok, adatok alapján határozatot hoz, s kivételesen indokolt esetben kerülhet csak sor a tárgyalás elhalasztására, új határnap tűzésére – ezt viszont azonnal meg kell tennie a bíróságnak.

Az általános szabályok ebben a tekintetben megengedőbbnek tűnnek: a bíróság a tárgyalást a Pp. 124. §-a szerint megfelelően előkészíti; a feleket megidézi az első tárgyalásra, az alperest a keresetlevél egyidejű kézbesítésével és a nyilatkozattételi

kötelezettségre való felhívással egyetemben –utóbbira határidőt is tűzhet [Pp. 126. § (3)-(4) bek.]; ha permegszüntetésre nem kerül sor, a per érdemben tárgyalja, lehetőleg már az első tárgyaláson eldönti, ebben a felek jóhiszeműen és időben előterjesztett nyilatkozataikkal és indítványaikkal közreműködni kötelesek [Pp. 141. § (1)-(2) bek.]. „Ha a bizonyítás lefolytatása az első tárgyaláson ennek ellenére nem lehetséges, vagy csak részben lehetséges, a bíróság a *tárgyalás elhalasztása mellett* elrendelheti a per további előkészítését.” Ha azonban a felek valamelyike tényállításának, nyilatkozatának előadásával, bizonyítékainak előterjesztésével – a (2) bekezdésben előírt kötelezettsége ellenére – alapos ok nélkül késlekedik, és e kötelezettségének a bíróság felhívása ellenére sem tesz eleget, a bíróság a fél előadásának, előterjesztésének bevárása nélkül határoz, kivéve, ha álláspontja szerint a fél előadásának, előterjesztésének bevárása a per befejezését nem késlelteti [Pp. 141. § (6) bek.]. A folytatólagos tárgyalás elhalasztásának alapjára, okára a Pp. 142-144. §-ai nem tartalmaznak speciális okokat, ebből következően az általános szabályok szerint az első tárgyalás elhalasztásának okai megfelelően irányadók: a folytatólagos tárgyalás akkor halasztandó el, ha az ügy döntéshozatalra még nem érett [Pp. 141. § (2) és 145. § (1) bek.]. Akár első, akár folytatólagos tárgyalást halaszt el azonban a bíróság, a felek jóhiszemű és célszerű közreműködésére figyelemmel kell lennie, vagyis ha a fél felhívás ellenére – alapos ok nélkül – késlekedik a bizonyítással, a bíróság köteles annak bevárása nélkül dönteni, kivéve, ha meg tudja indokolni, hogy miért nem késlelteti a várakozás a per befejezését. Megítélésünk szerint ilyen késlekedésnek minősül az is, ha a fél a bíróság felhívása ellenére határidőben nem járt elől a bizonyítással, majd ezt követően még a tárgyalást is elmulasztja. Az általános szabályok úgy tűnik megfelelő előkészítés esetén lehetőséget biztosítanak arra, hogy a bíróság a tárgyalás elmulasztását a bíróság felhívásának való ellenszegülésként, a fél terhére értékelje.⁴²⁸ Ennek egyébként nem csak a tárgyalás berekesztése és a bizonyítási teher sikertelenségére alapozott érdemi döntés meghozatala lesz a jogkövetkezménye, hanem korlátozza a másodfokú eljárásban az új bizonyítékként előterjeszthető bizonyítékok körét [Pp. 235. § (1) bek.], ill. a perújításban előterjeszthető tények-bizonyítékok körét [Pp. 260. § (2) bek.]. Persze nyitott marad az a kérdés, hogy mi lesz a jogi sorsa az olyan ítéletnek, amelynek tényállása hiányos – függetlenül attól, hogy felperesi vagy alperesi bizonyítás

---

⁴²⁸ Haupt Egon egyébként a bíróság pervezetési lehetőségeit összességükben megfelelőnek és alkalmasnak találta az ésszerű időn belüli elbírálás követelményét megtartó időszerű ítélezés biztosításához. Haupt Egon: A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárási törvény alapján, Magyar Jog 2003/9. 546-552., különösen 552.

sikertelensége miatt –, s amelynek ezoknál fogva a hatályon kívül helyezését kérik [Pp. 251. § (3) bek.] Másként megfogalmazva: megáll-e az ítélet nagyfokú megalapozatlansága, ha a fél a bíróság felhívása ellenére sem vezet (sikeres) bizonyítást, s a bíróság ennek bevárása nélkül határoz.

Erre vonatkozóan a bírósági gyakorlat részben szegényes, részben nem hatályos jogszabályokon alapul. A kommentárok által idézett BH 1996/451. sz. eseti döntés még 1995-ből származik, s összefoglalása szerint „[h]a az elsőfokú bíróság ítéletét a bizonyítási eljárás nagy terjedelmű kiegészítése érdekében kizárólag a felperes mulasztása miatt kellett hatályon kívül helyezni, a fellebbezési eljárás költségének viselésére pernyertességétől függetlenül a felperest indokolt kötelezni”. Amiből – és ezt a határozatok indokolása is alátámasztja – viszont az is következik, hogy a bizonyítási teherre alapozott ítélet megalapozatlannak tűnik, kiegészítését csak az elsőfokú eljárás megismétlésével lehet elérni. Egy másik bírósági döntvény 2001-ből – tehát már lényegében a ma is irányadó jogszabályok hatálya alatt –, de egy különleges, hivatalbóli bizonyítást továbbra is lehetővé tévő esetben azt fejtette ki, hogy „A gyermekelhelyezés megváltoztatása iránt indított perben a tényállás teljes körű felderítésére hivatalból is le kell folytatni a szükséges bizonyítást. Ennek elmulasztása hatályon kívül helyezést vonhat maga után.”⁴²⁹ Az általános esetre tehát ez a döntvény sem lehet irányadó. Az irodalom erről a speciális kérdéstről hallgat.⁴³⁰

A magunk részéről úgy gondoljuk, hogy az általános szabályok szerint folyó eljárásban sem eredményezhetné egy bizonyítási teher sikertelenségére – tehát a bíróság felhívása ellenére sem kezdeményezett és/vagy sikertelenül teljesített bizonyításra – alapozott ítélet nagyfokú megalapozatlansága miatti hatályon kívül helyezését a fél fellebbezése. Ellenkező esetben, vagyis a BH 1996/451. döntésben foglalt gyakorlat fenntartása esetén magát a peranyag-szolgáltatási elvet⁴³¹ tennénk hiábavalóvá, s a bizonyítási teher jogkövetkezmenyeit üresítenénk ki. Összefoglalva: az általános szabályok szerint folyó eljárásban a bíróságnak kötelezettsége a tárgyalás megfelelő előkészítése, a felek nyilatkozattételre, bizonyítás kezdeményezésére és lefolytatására való felhívása; ha ebben a felek nem működnek közre, a bíróság főszabályként köteles

---

⁴²⁹ BDT 2001/384.; Baranya Megyei Bíróság 2.Pf.20.192/1999.

⁴³⁰ Névai-Szilbereky, 1976, 1167-1168, ebben a kérdésben nem irányadó, mert teljesen más, hivatalbóli bizonyítást engedő jogi környezetet eleméz. Kengyel, 2008, 406-407, itt nem szól a kérdéstről, de a fellebbezésben előadható új tények kapcsán utal a reformatórius jelleg visszaszorulására. Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 992-993, a fentebb már említett BH-t idézi, de a bizonyítási teherre alapozott ítélet speciális kérdéstről nem tesz említést.

⁴³¹ Németh, 1994, 93-94.;

az ilyen bizonyíték bevétele nélkül határozni; ez a határozat pedig – ha azt a bizonyítási teher sikertelenségére alapozták – nem támadható azon a címen, hogy megalapozatlan, nagyfokban bizonyítatlan.

Milyen újdonságot hozott a kisértékű perek tekintetében ehhez képest az a szigorúnak tűnő rendelkezés, amely szerint a folytatólagos tárgyalást a bíróság csak kivételesen indokolt esetben halaszthatja el, ennek híján viszont köteles a rendelkezésre álló adatok alapján dönteni. Véleményünk szerint kevésbé újdonságot, mintsem inkább a meglévő keretek szigorítását hozta. Mint azt fentebb kimutattuk, a bíróságot a tárgyalás előkészítése kapcsán eddig is terhelte az a kötelezettség, hogy a feleket a bizonyítási cselekmények megtételére felhívja, s ennek elmulasztása eddig is azzal kötelezettséggel járt, hogy a bíróságnak azok bevétele nélkül kellett határoznia.⁴³² A kisértékű perben ezt a rendelkezést a folytatólagos tárgyalásra nézve azzal pontosították, hogy a bíróság köteles a rendelkezésre álló adatok alapján határozni. Tartalmában véleményünk szerint ugyanazt adja a két szabály – nevezetesen a bíróság kötelezettségét a prompt döntéshozatalra, s mindkét esetben a bizonyítási teher sikertelenségére kell alapozni a döntést. Annyiban viszont szigorúbb a kisértékű peres szabály, hogy csak kivételesen indokolt esetben teszi lehetővé mégis a folytatólagos tárgyalás elhalasztását, szemben az általános szabállyal, amely akkor is lehetővé teszi a késlekedés jogkövetkezésményei levonásának mellőzését, ha a bíróság meglátása szerint az eljárás befejezését nem hátráltatja a késedelem. Az első, a speciális perbeli esetben különleges körülményt kell a bíróságnak felhozni, amely igazolja a halasztást, ilyen lehet pl. hogy egy már megkezdett bizonyítási cselekmény áthúzódik egy másik tárgyalásra, s a cselekmény nem tűnik eleve sikertelenné. A második, általános esetben elég arra utalni, hogy eleve szükség lenne másik tárgyalás tartására. A két szabály közötti leglényegesebb különbséget azonban a következőben látom. A kisértékű peres szabály sokkal egyértelműbben mutat rá, hogy a bizonyítási teher sikertelenségével kell indokolni a függőben maradt kérdéseket, s ebből egyértelműbben következik az is, hogy az ilyen ítélet megalapozatlanság miatt általában nem bírálható felül.

A folytatólagos tárgyalást a kisértékű perben az elhalasztással egyidejűleg ki kell tűzni, nem későbbre, mint a tárgyalástól számított 30 napon belülre – az általános négy hónapozat képest ez jelentős gyorsítást jelent.

---

⁴³² V.ö.: Haupt, 2003, 551-552.

Összefoglalva: az általános szabályok adta keretekhez képest nem jelent minőségi újdonságot a folytatólagos tárgyalás kísértékű perekben főszabályként adott elhalaszthatatlansága, pontosabban elhalasztásának kivételes esetekre való szorítása. A kivételes körülmény meglétét a bíróságnak kell indokolnia. A szabály lényeges következményét abban látjuk, hogy sokkal egyértelműbbé teszi az eddigi kikövetkeztethető bírósági gyakorlatnál: a felek mulasztására és a bizonyítási teher sikertelenségére alapozott ítélet nem nagy fokban bizonyítatlan, így ezért nem hatályon kívül helyezendő.

6.3. A szünetelés korlátozása

Ha folytatólagos tárgyaláson a felek közül egyik fél sem jelenik meg, vagy a megjelent fél az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalán nem tesz, és a távollévő felperes megelőzőleg egyik esetben sem kérte, hogy a bíróság a tárgyalást távollétében is tartsa meg [Pp. 137.§ (1) b)], az általános szabályok szerint ilyenkor szünetelésnek volna helye. A kísértékű perben azonban a bíróság a pert megszünteti, ahelyett hogy az általános szabályok szerint az eljárás szünetelését rendelné el. A törvény e szigorúbb szabályainak alkalmazása indokolt, a szünetelés csak meghosszabbítaná a gyorsnak szánt eljárást, és felesleges költségeket is okozna.

6.4. A tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek általános összehasonlítása

A függelékben elhelyezett II.(A) és II.(B) táblázatban egymás mellé rendeltük összefoglaltuk a tárgyalás elmulasztásának általános és a kísértékű perekben irányadó különös jogkövetkezményeit. A táblázat áttekintése után a következőkre jutottunk: az első tárgyalás elmulasztásának kísértékű peres jogkövetkezményei meglehetősen kevésben térnek el az általános jogkövetkezményektől; három plusz két ponton.

Valódi eltérés a II.(A) táblázat 1.1. pontjában, 2.2.B pontjában és 3.3. pontjában mutatkozik, ahol is a szünetelés helyett a bíróság a pert megszünteti. Mindezekben az esetekben is mellőzni kell a megszüntetést, ha a felperes kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását (1.1. pont), vagy ha akár a jelenlévő alperes (2.2.B pont; az alperesnek ez általában nem érdeke) vagy a jelenlévő felperes aktív (3.3. pont, itt a felperesnek az aktivitás érdekében áll). A mulasztás tényéhez kapcsolódó egyetlen feltétlen jogkövetkezmény tehát az első tárgyalás mindkét fél általi elmulasztása (ha a felperes nem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását), amikor permegszüntetésre kerül sor az általános szünetelés helyett.

Ál-azonosság (pszeudo-konformitás) mutatkozik a bírósági meghagyás lehetőségénél. Itt az általános szabályok szerint kötelező a bírósági meghagyás kibocsátása a törvényi feltételek fennállása esetén, a kisértékű perekben viszont a megelőző fizetési meghagyásos eljárás és a hozzá kapcsolódó bírósági gyakorlat miatt nem lett volna erre lehetőség. Csak a törvényalkotó kifejezett rendelkezése teszi lehetővé, s a 2/2009. PJE határozat miatt az sem teljes terjedelemben, hogy az első tárgyalás alperesi elmulasztása esetén kibocsátható legyen a bírósági meghagyás. A felszínen azonos jogkövetkezmény tehát különböző jogi szabályozási alapot takar.

A folytatólagos tárgyalásnál már több, hat ponton valódi eltérés található a jogkövetkezmények közt. A szünetelés helyetti permegszüntetés [1.1.; 2.2.B; 3.3. pontok] ebben az esetben is ugyanazokkal a problémákkal terhes, mint az első tárgyalásnál, nevezetesen csak mindkét fél mulasztása esetén eredményez valódi szankciót, mert a felperes előzetes tárgyalás-kérési nyilatkozatával könnyen kizárhatja a permegszüntetést, anélkül, hogy további aktivitást mutatna. A 3.3. pont pedig, vagyis amikor az alperes mulasztása ellenére a felperes nem tesz nyilatkozatot, s a pert emiatt megszüntetni (nem pedig szüneteltetni) kell, nem túl életszerű, bár alkalmazása esetén valóban helyes szankció. Másik három ponton, a folytatólagos tárgyalás lehetséges elhalasztásánál (2.1.C; 2.2.C.; 3.2. pontok) már jelentősebbnek tűnik az eltérés, bár ahogy fentebb kimutattam, a tárgyalás-előkészítés és nyilatkoztatás általános lehetőségeit kihasználó bíróság maga is hasonló eredményre juthat.⁴³³ Mégis, a törvény kifejezett tilalma, s a halasztás kivételes esetekre való korlátozása – az érdemi döntéshozatali kötelezettség kimondásával egyetemben – olyan szabály, ami valóban csökkentheti a fölösleges tárgyalási alkalmak számát, ezzel nagyban gyorsíthatja az eljárást.

Indokolt-e további szigorítás, illetve milyen lehetőségek vannak arra? Megítélésünk szerint az indokoltságra azon statisztikai adatok birtokában lesz mód állást foglalni, amelyek az egy éven belül-túl befejeződő kisértékű perek arányáról ad majd számot. Ha és amennyiben ez gyűjtött adat lesz, akkor célszerű volna azt is mérni, hogy a kisértékű perek hány tárgyaláson zárulnak le érdemi döntéshozatallal, mert ez az adat fogja megmutatni, hogy a folytatólagos tárgyalás halasztási lehetőségének korlátozása valóban hasznosult-e. Az indokoltság kérdése még idő előtti, a lehetőségek tekintetében viszont még van jogalkotói mozgástér.

---

⁴³³ Ld. még Haupt, 2003, 546-552.

Megítélésünk szerint megfontolandó olyan szabály bevezetése, amely a felperes számára fokozottabban tenné kötelezővé a tényleges jelenlétet a tárgyaláson, különösen az első tárgyaláson. Abból fakadóan ugyanis, hogy a felperes egy csonka fizetési meghagyással indította eljárást, s csak az annak való ellentmondás után terjesztette elő tényállításait és bizonyítékait, méginkább szükséges az ő aktivitása a per érdemi elbírálásához. Itt bőséges jogtörténeti alapunk lehet erre, mert a Pp.(1911.) 439. §-a szerint a perfelvételi határnap felperesi elmulasztása az idézés végzéssel való feloldásával,⁴³⁴ mai terminológiánk szerint permegszüntetéssel járt. Ami a lényeg: a felperes nem kérhette a tárgyalás távollétében való megtartását, hanem a szóbeliség elve fokozott érvényesülése érdekében jelen kellett lennie. Ráadásul ilyen tartalmú rendelkezés a Pp.-nkben is megtalálható volt: 1953. január 1-je és 1954. június 31-e között ha a felperes az első tárgyalást elmulasztotta, a bíróság a pert az alperes kérelmére megszüntette, vagy ilyen kérelem hiányában az eljárás szünetelt. Meglátásunk szerint már az sokat erősítene az eljárási fegyelmen, ha legalább az első tárgyalás tekintetében kizárná a törvényalkotó, hogy a felperes a tárgyalás távollétében történő megtartását kérhesse. Legyen jelen és tegye meg az előírt nyilatkozatokat – s természetesen ehhez az alperes mulasztásának szigorúbb megítélése is társuljon, de erről később. Ha megvizsgáljuk a II.(A) táblázatot és kiiktatjuk belőle azokat a lehetőségeket, amelyeknél a felperes a tárgyalás távollétében történő megtartását kérheti, az ebből adódó következményeket a II.(C) táblázatban foglaljuk össze.

A javaslatban már több ponton mutatkozik eltérés az általános szabályokhoz képest. Így az 1. pont gyakorlatilag azonos eseteket eredményezne: ha a felperes nem jelenik meg a tárgyaláson (természetesen akár képviselő útján is), akkor a bíróság a pert minden esetben megszünteti. Megfontolható persze, hogy az 1.3. pont esetén (amikor is az alperes ellen meghagyás kibocsátására lenne mód, s ezt a felperes előre kérte) fenntartsa a törvény a meghagyás kibocsátásának lehetőségét, ezt azonban az alperesi mulasztáshoz kapcsolódó lentebbi javaslatom tükrében magam nem tartanám helyesnek, mivel az egységes rendszert túlságosan megbontaná. Az eltérés jelentősnek mutatkozna a 2. pontnál is, amikor csak a felperes mulasztja el a tárgyalást. Itt az alperesi aktivitástól függene a jogkövetkezmény, de csak akkor kerülne sor érdemi tárgyalásra, ha az alperes azt kifejezetten kéri (2.2.C pont).

---

⁴³⁴ Dogmatikailag a Pp.(1911) sokkal közelebb állt a teljes szóbeli eljáráshoz, mert a keresetlevelet csak idézőlevélnek tekintette, s a peralapítás csak a perfelvételi határnapon történt. Ha tehát a perfelvételi határnap a felperes hibájából nem volt sikeres, csak az idézést kellett hatálytalanítani. Térfy, 1927, 728-737.; Fabinyi, 1931, 743-744.; Kengyel, 2008, 262-263.

Van-e indokoltsága az alperesi mulasztás általánoshoz képest speciális kisértékű peres szabályai megváltoztatásának. Ha a felperes jelenlétét fontosnak tartaná a jogalkotó, ehhez szorosan kapcsolódna az alperesi jelenlét, aktivitás fokozott megkövetelése is. Korábbi perrendtartásunk egyenesen mulasztási ítéletnek [Pp.(1911) 440. §] nevezte azt a szankciót, amelyet az alperes perbebocsátkozásának elmulasztásához szabott, s joghatása az érdemi ítélettel volt azonos.⁴³⁵ A makacsság e jogkövetkezménye azonban nem a tárgyaláson való jelenlét elmulasztásához, hanem a kényszerű perbebocsátkozás elhanyagolásához fűződött (amely persze megtörténhetett a megjelenés elmulasztásával is). Hangsúlyosan jelenik meg ez abban a rendelkezésben, amely szerint:

„Ha a perfelvételi határnapon az alperes a keresetre csak részben nem nyilatkozik, vagy több követelés közül, a melyek egy keresetben érvényesítvék, nem valamennyire nyilatkozik, a mulasztás következménye a felperes kérelmére részítélettel mondható ki.”⁴³⁶

Szemben a mai jogállapottal, ahol a bírósági meghagyás „mindent vagy semmit” elven működik, a Plósz-féle Pp. árnyalt, rugalmas rendszert működtetett, s részmulasztási ítéletet is lehetett kérni. Magunk részéről megfontolandónak tartjuk olyan rendelkezés beillesztését a kisértékű perek szabályai közé,⁴³⁷ amely súlyosabban szankcionálja az alperesnek azt a mulasztását, ha (bírósági felhívás ellenére – ez a fék beépíthető) nem védekezik érdemben akár a kereset egésze vagy annak egy része ellen. Ez a szankció elképzelhető egy módosított bírósági meghagyás keretei között, de akár úgy is, hogy a bíróság a felperes tényállításait – legalább időlegesen – valónak fogadja el.⁴³⁸ Utóbbi megoldást egyébként a Pp.(1911) vetette el korábbi perjogunkhoz képest, főképp dogmatikai okokból. Még akkor is azonban, ha továbbra is a bírósági meghagyás kitágított kereteiben képzeljük el az alperesi hanyagság fokozott szankcionálását, látható, hogy az alperesnek nem lenne elegendő csak testben jelen lennie, de védekezést is kellene produkálnia [ld.: II.(C) táblázat 3.4. pont], ezzel viszont az időszerű ítélkezést feltétlenül szolgálná. S hogy a meghagyás kibocsátása-ellentmondás lelassítaná az eljárást? Tény, de az alperessel szemben támasztott szigor

---

⁴³⁵ Kengyel, 2008, 262.

⁴³⁶ V.ö.: Pp.(1911) 440. § (5) bek.; Fabinyi, 1931, 745-746.; Térfy, 1927, 729-732.

⁴³⁷ Ahogy a próba-szabályozás jellegről fentebb írtam, e javaslatom nyerhet általánosabb érvényt is, ha sikerrel szerepelne a kisértékű perek szabályai közt.

⁴³⁸ A Ptr. 111. §-a és a Se. 50. §-a ilyen értelmű szabályokat tartalmazott, v.ö. Térfy, 1927, 723. Más kérdés, hogy a Pp. (1911) talán nem véletlenül szakított ezzel a megoldással, ami nem a felperesi jogállítást, hanem a tényállítást is elfogadja, ezzel a bizonyítási terhet a mulasztó alperesre terheli.

hiányának következményeire a Pp. hatálybalépését követő 20 év már szolgáltatott példát és még a szocialista perjog is elismerte, hogy az aktivitás fokozása fontos igazságszolgáltatási érdek.⁴³⁹ Ráadásul a perbebocsátkozás jelentőségének fokozása a kisértékű perekben a jogalkotónak eleve célja volt,⁴⁴⁰ így a trendbe is illeszkedne az olyan tartalmú szabályozás, amely az eljárási fegyelem fokozását ehhez a perbeli cselekményhez kapcsolja.

A tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek általános értékelésére vonatkozó véleményünket összefoglalva: a kisértékű perek ma hatályos szabályai kevés ponton mutatnak eltérést az általános szabályokhoz képest. Kimutattuk, hogy a bírósági meghagyás kibocsáthatósága az első tárgyaláson csak látszatra azonos jelenség, a mögöttes jogszabályi alap viszont a kötelező megelőző fizetési meghagyásos eljárás és az annak való ellentmondás miatt eltér, kifejezett törvényi előírás biztosítja a bírósági meghagyás kibocsáthatóságát a kisértékű perben. A kötelezett a szubsztanciált követelésnek mond ellent a fizetési meghagyásos eljárásban, ezt követően a követelés csak individualizáltan, kiteljesedve fordulhat perré. Az követelés teljes azonosságának hiánya arra enged következtetni, hogy a bírósági meghagyás kibocsátható, ha a szubsztanciált követelést ugyan vitatta a kötelezett, de az individualizált követelésre nem védekezett írásban. Jelentősebb eltérést mutat a folytatólagos tárgyalásra vonatkozó halasztást kivételes esetre szorító szabály, ahol a kivételes körülmények indokolása a bíróság feladata, s a jogszabály az általánoshoz képest sokkal világosabbá teszi, hogy a bíróság ilyen alapon hozott határozata nem lesz megalapozatlan, bizonyításának nagy terjedelmű kiegészítése miatt hatályon kívül helyezendő. A további jogalkotási lépések kapcsán arra is rámutattunk, hogy igazságügyi statisztikai adatok gyűjtését kellene kezdeni a kisértékű perek időszerű befejezése kapcsán, így az első ill. a folytatólagos tárgyaláson eldőlt perek számáról, hány tárgyalási alkalmat tart a bíróság átlagosan e perekben, egy éven belül ill. túl milyen arányban fejeződnek be ezek a perek, stb. Ha az ily módon gyűjtött statisztikai adatok indokolják, javaslatot tettem a tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek további szigorítására. Jogtörténeti tapasztalatokból kiindulva a felperesnek azt a kimentési lehetőségét látjuk korlátozhatónak, hogy a tárgyalás távollétében való megtartását kérje, egy ilyen módosítás szinte minden ponton érintené a ma hatályos általános jogkövetkezményeket és fokozná az eljárási fegyelmet.

---

⁴³⁹ Névai, 1987, 271.

⁴⁴⁰ XII. Ppn. 49. § 2. pont „Figyelemmel arra, hogy a kisértékű perek szabályai a perbebocsátkózshoz több jogkövetkezményt is fognak fűzni, az általános szabályokhoz képest a hangsúlyt az első tárgyalásról a perbebocsátkozásra kell áthelyezni.”

Ehhez igazodóan az alperesi perbebocsátkozási hajlandóságot fokozó előírások szigorítása is indokolt lenne.

7. A bizonyítási indítvány előterjesztése

A szakasz részletes tárgyalása előtt az bevezetésképpen általános szabályokat elméleti és történeti alapokkal együtt kell ismertetni. Ezt követően térhetünk rá a kisértékű perekben bevezetett speciális szabályra és annak értékelésére.

7.1. Bizonyítási indítvány előterjesztése az általános szabályok szerint

A tárgyalás célja a kétoldalú meghallgatás lehetőségének biztosítása (Kengyel),⁴⁴¹ jelentősége abban áll, hogy ezen történik az ítélet alapjául szolgáló tényállás felderítése – néhány kisebb kivételtől eltekintve – a bizonyítás felvétele és a felek által érvényesített jogok meghatározása. A tárgyalás anyagán alapul a tény- és jogkérdésben való döntés (Varga).⁴⁴² Lényegében azonosan gondolkodott a világháború előtti irodalom is:

„A per legfontosabb szaka az érdemleges szóbeli tárgyalás, amely a felek kérelmeinek előadásával kezdődik, amire közvetlen egymásutánban a tényállás tisztázása és a bizonyítékok felvétele következik.”⁴⁴³

A Pp.(1911) – egyébként a sommás eljárás talapzatán⁴⁴⁴ – s a Ptr. korábbi írásbeliségét, az eshetőségi elvet elvetve, úgy foglalt állást, hogy a felek bizonyítási indítványait az egységes tárgyalás egész folyamán felhozatták [Pp.(1911) 221. §]. Ez a megoldás negációja volt a korábbi írásbeli permodellnek, s az abból fakadó hátrányoknak, különösen is az eljárás elhúzódásának. Plósz nem hagyta ugyanakkor figyelmen kívül a perelhúzó magatartás lehetőségét sem, s az elleni védekezési lehetőségként a Pp.(1911) 221. §-ában pénzbírság kiszabását tette lehetővé. Még érdekesebb, ezért idézendő a 222. § 1. bekezdése.

„A bíróság a félnek az előbbi §-ban említett oly utólagos előadásait és utólagosan ajánlott bizonyítékait, a melyek figyelembevételre a tárgyalás elhalasztását tenné szükségessé, hivatalból is figyelmen kívül hagyhatja, ha arról győződik meg, hogy a fél előadásait az ügy elintézésének késleltetése végett szándékosan halogatta.”

---

⁴⁴¹ Kengyel, 2008, 243.

⁴⁴² Varga Gyula in: Névai-Szilbereky, 1976, 781.; ld. hasonlóan: Németh, 1994, 352.

⁴⁴³ Térfy, 1927, 441.; Fabinyi, 1931, 428.

⁴⁴⁴ Erről lásd bővebben a II. fejezetben írtakat!

A bíróság tehát hivatalból mellőzte a bizonyítási indítvány figyelembe vételét, ha az az eljárás elhúzására irányult. Mindazonáltal „[a] fél kitanításának hiányában a bizonyíték késedelmes előadása terhére nem róható”.⁴⁴⁵

A Pp. eredeti szövege ehhez képest enyhébb formában, de szintén szankcionálni kívánta a késedelmes előadásokat, nyilatkozatokat, indítványokat. Az 1953-tól 1995-ig hatályban volt 143. § (2) bekezdése az alapos ok nélkül késlekedő félre terhelte a halasztás költségeit, „ismételt késedelem esetén pedig a fél előterjesztéseinek bevárása nélkül is határozhat”. Akár még szigorúbbnak is tűnhetne ez a szabály a Pp.(1911)-es idézett szabálynál, mert „alapos ok” nélküli késlekedéshez fűzi a lehetséges jogkövetkezményt, míg a korábbi szabály megkívánta a bíróság meggyőződését a halogatási szándékról. A Pp. 143. § (2) bekezdésének tényleges érvényesülése azonban *contra legem* volt, mivel „a valóságos tényállás felderítésének követelménye ... nem teszi lehetővé a szabály merev alkalmazását”.⁴⁴⁶

„A Pp. 143. §-ának (2) bekezdése csupán arra ad jogot, hogy ha a tárgyalásnak ismételt és a fél költségére történő elhalasztása után a fél a következő tárgyaláson is késlekedik az előterjesztéssel, a bíróság az előterjesztés további bevárása nélkül is határozhasson. Ha azonban a fél a határozathozatalt megelőző tárgyalás berekesztése előtt – bár késedelmesen – megtette az előterjesztést, azt csupán a késedelem okából nem lehet figyelmen kívül hagyni.”⁴⁴⁷

A Pp. 143. §-ához nem volt közzétett eseti gyakorlat, ami akár bemutatta volna, akár ellentétes lett volna a fentebb idézett legfelsőbb bírósági állásponttal. Mindazonáltal az, hogy a jogalkotó immár szigorúbb tartalommal, a 141. § (6) bekezdésében újraszabályozta az intézményt, arra utal, hogy a bíróságok elfogadták az LB értelmezését. Az 1995-ben hatályba lépett Pp. 141. § (6) bekezdés két szempontból szigorúbban szabályozta újra a Pp.(1911)-ből gyökerező rendelkezést. Egyrészt kiiktatta az ismételt késedelem követelményét és a bíróság akár első felhívásának elmulasztásához kötötte a szankciót. Másrészt kiiktatta a bizonytalanságot és főszabállyá tette az elkésett bizonyítási indítvány mellőzésének kötelezettségét azzal, hogy egyenes kijelentő módon fogalmazta meg az előírást. Ezt némiképp gyengíti ugyanakkor, hogy kivételesen lehetőséget biztosít az elkésett nyilatkozat bevárására, ha nem az, hanem más körülmény okozza az eljárási késedelmet. „E szabály beiktatásával a törvényhozó egy jogvesztést eredményező szankciót helyezett kilátásba arra az esetre,

⁴⁴⁵ D.903.dec.31.G.504/98.F.IV.292.; Fabinyi, 1931, 441.

⁴⁴⁶ Névai-Szilbereky, 1976, 840.

⁴⁴⁷ PK 248. sz. PEH, uo.

ha a felek bármelyike a tényállításainak, nyilatkozatinak, bizonyítékainak az előterjesztésével indokolatlanul késedelmeskedik és az a bíróság felhívására sem pótolja.”⁴⁴⁸ Fontos még kiemelni, hogy a megújított szabály hatálybalépésével egyidejűleg a hivatalbóli bizonyítás körét is korlátozta a jogalkotó, később pedig az igazság kiderítésének kötelezettsége is kikerült a törvény céljainak köréből.

Erre a ma hatályos jogszabályra már létezik *közzétett gyakorlat*, amely meghatározza a rendelkezés érvényesülési körét. Az EBH 2009/1967. szám alatt közzétett elvi jelentőségű határozata szerint, ha a bíróság az elsőfokú eljárás folyamán nem tájékoztatja kellő módon a felet a bizonyítással kapcsolatos kötelezettségeiről – s e tájékoztatásnak a tárgyalási jegyzőkönyvből is ki kell tűnnie – akkor a fél a Pp. 235. § (1) bekezdésében foglalt korlátozás ellenére is hivatkozhat olyan bizonyítékra, tényre, amit az elsőfokú bíróság nem bírált el, annak ellenére, hogy az egyébként korábban már ismert volt számára.⁴⁴⁹ Egy másik eseti döntésben a Legfelsőbb Bíróság szigorúan bírálta el az alperesnek azt a magatartását, amely szerint az elsőfokú eljárásban védekezést nem terjesztett elő, a keresetre nem nyilatkozott. Az LB megállapította: az alperes megsértette a gondos perviteli kötelezettségét, ezért a fellebbezésben már nem lehet új tényekre hivatkozni.⁴⁵⁰ A Bírósági Döntések Tárában közzétett egy másik eseti döntés hasonló eredményre jut olyan esetben, amikor az alperes fizetési meghagyásból perré alakult eljárásban nem védekezett az elsőfokú eljárásban, s csak a fellebbezésben élt tanúbizonyítási indítvánnyal – amit a bíróság törvényesen elutasított.⁴⁵¹ A BH 2002/79. eseti döntésben a Legfelsőbb Bíróság a visszavont bizonyítási indítvány kapcsán állapította azt meg, hogy erre hivatkozással nem lehet az ítélet megalapozatlanságát támadni. Az adott perben a II.r. felperes kifejezetten visszavonta egyik bizonyítási indítványát, és jelezte, hogy további bizonyítási indítvány nincsen. A számára kedvezőtlen ítélet elleni fellebbezésben már azt sérelmezte, hogy a bíróság jogellenesen mellőzte ezeknek – illetve más, a másodfokú eljárásban késedelmesen előterjesztett – bizonyítékoknak az elbírálását. Az LB megállapítása szerint a visszavont bizonyítási indítvány mellőzése nem jogszabálysértő, sőt bár az ítélet indokolásában a mellőzés indokai nem szerepelnek – eljárási jogszabálysértés történt, de az az ítélet

---

⁴⁴⁸ Kengyel, 2008, 260.

⁴⁴⁹ EBH 2009/1967.; Legf.Bír. Pfv.VIII.20.678/2009.; megjelent: a Legfelsőbb Bíróság Határozatainak Hivatalos Gyűjteménye 2009/1. számában.; BH 2010/125.

⁴⁵⁰ BH 2003/204.; Legf.Bír. Gf.I.32.312/2001.

⁴⁵¹ BDT 1999/69.; Fővárosi Bíróság 2.Gf.75.805/1997/4.

érdemére nem hatott ki.⁴⁵² Egy váltóper kapcsán azt emelte ki a Legfelsőbb Bíróság, hogy „[e] jogvesztést eredményező szankciónak feltétlen létjogosultsága van a rövid határidejű és gyors eljárást igénylő váltóperekben”.⁴⁵³ Bár a váltóper nem különleges per, az a következtetés azért ebből az eseti döntésből is levonható, hogy törvény kizáró rendelkezése nélkül a Pp. 141. § (6) bekezdése ott is érvényesül. Nem érvényesül viszont véleményünk szerint a szigorú szankció abban az esetben, ha adott perben vagy tényre nézve hivatalbóli bizonyításnak van helye, s erre a következtetésre alapot ad, hogy eljárásjogi modellek történetén is átnyúlva még a Ptr. hatálya alatt ezt a gyakorlatot fogadták el a bíróságok.⁴⁵⁴

7.2. Bizonyítási indítvány előterjesztése a kísértékű perben

A törvény erről nem rendelkezik külön cím alatt, hanem a tárgyalás szabályai között, a 389. §-ban szabályozza azt.

A bizonyítási indítványok legkésőbb az első tárgyaláson tehetőek meg – főszabály szerint. A felperes az általános szabályok alapján már a keresetlevelében köteles a rendelkezésre álló bizonyítékokat megjelölni, indítványait szükség szerint megtenni. Az alperes is tartozik ellenkérelmében megfelelő védekezéssel élni. Ezt a szabályt úgy szigorítja a kísértékű peres rendelkezés, hogy szűkkörű kivételtől eltekintve eleve elkésetté minősíti az itt meghatározott időn túl előterjesztett bizonyítási indítványokat. A később elemzendő kivételek a következők: a) keresetváltoztatás; b) viszontkereset; c) beszámítási kifogás; d) ellenfél beleegyezése; e) önhiba hiánya.

A törvényalkotó meglátásunk szerint egy meglehetősen rugalmatlan módot választott a bizonyítási indítványok időbeli korlátozására, amely ráadásul – meglepő módon – még a klasszikus írásbeli pernél is szélsőségesebb eredményre vezethet. A miniszteri indokolás egyértelműen a bizonyítási indítványok előterjesztésének szabályait kárhóztatja:

„A bizonyítás a per legfontosabb, egyben leghosszadalmasabb szakasza. Ahhoz, hogy a perek elintézési sebességét a törvény hatékonyan tudja gyorsítani, elengedhetetlen a bizonyítás szabályainak, elsősorban a bizonyítékok előadásával,

---

⁴⁵² BH 2002/79.; Legf.Bír. Mfv.I.10.623/1999.

⁴⁵³ BH 2000/169.; Legf.Bír. Gf.I.30.221/1999.

⁴⁵⁴ Fabinyi, 1931, 441.; „Az olyan utólagosan ajánlott bizonyításra, melynek alkalmazása hivatalból is helyt foghat, minő a félnek eskü alatti kihallgatása, e § [t.i. Pp.(1911) 222. § P.N.] nem nyerhet alkalmazást.” (B.1901.dec.19.II.G.101.T.VI.251.)

*a bizonyítás indítványozásával és elrendelésével kapcsolatos rendelkezéseknek a felülvizsgálata.*⁴⁵⁵

Erre akként reagál a törvény, hogy az érdemi ellenkérelem előadásának tárgyalási alkalmával berekeszti a bizonyítási indítványok előadási szakaszát. Elvi síkra lefordítva ezt, a felek bizonyítási kötelezettségüknek, ezen belül az állítási, bizonyíték megjelölési és indítványozási kötelezettségüknek lényegében egyszerre, egymást szorosan követően tehetnek eleget. Mivel a törvény itt „felet” említ, ez vonatkozik valamennyi felperesre és alperesre is, de nem jelent kivételt ez alól a beavatkozó sem, hiszen ő csak olyan cselekményeket tehet, amelyet az általa támogatott fél is megtehet.⁴⁵⁶ Arról nem szól a törvény, hogy a bizonyítási indítványt a bizonyítási teherről való kioktatás előtt vagy után kellene előterjeszteni, de a – kötelező erővel nem bíró – miniszteri indokolás ezt evidenciaként kezeli.

*„Az első tárgyalásnak a törvény által kívánt célja úgy érhető el, hogy már ebben a szakaszban a törvény egyértelműen kötelezővé teszi a bizonyítékok előadását és a bizonyítási indítványok előterjesztését – természetesen a 3. § (3) bekezdése alapján történő tájékoztatást követően.*⁴⁵⁷

Egyetértek azzal, hogy a bizonyítási indítványok időbeli korlátozása esetén minimum-követelmény, hogy a bizonyítási teherre való általános szabályok szerint kioktatás megtörténjen. Ennek alapja pedig nem a miniszteri indokolás, hanem az a fentebb idézett egységes bírósági gyakorlat, amely megengedi az olyan bizonyítékok felhozatalát, amelyekre nézve kellő kioktatást a fél nem kapott. Mivel azonban a bíróságok gyakorlatában is okozhat problémát a kioktatási kötelezettség idejének meghatározása, nem lenne célszerűtlen olyan tételes előírás, amely világossá tenné a sorrendet: a felperes előadja keresetét (vagy fenntartja azt keresetlevele szerint – bár minthogy FMH-ből alakult az eljárás, nem volna túlzó elvárás, ha a felperesnek kellene azt előadni, s nem a bíróságra bízna a gyakorlat, hogy kitalálja a keresetet); az alperes alaki, majd érdemi védekezést terjeszt elő, meghatározva ezzel az eljárás kereteit. Ezt követően a bíróság nyomban kioktatja a feleket a jogvita kapcsán bizonyítandó tényekről és a bizonyítási teherről. Ezután a bíróság felhívja a feleket a gondos pervitel kötelezettségén belül bizonyítási indítványaik nyomban való előadására. A felek ennek

---

⁴⁵⁵ XXII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás, 3. pont 4. bekezdés

⁴⁵⁶ Pp. 57. § (1) bek. E §-nak csak olyan értelmezése támogatható, amely alapján a fél által jogszerűen megtehető cselekmények tétele áll a beavatkozónak is jogában, ergo ha a fél számára tilos valamilyen cselekmény, azt a beavatkozó sem teheti meg. Márpedig a késedelmes bizonyítás tilos, mert a bíróság azt követes figyelmen kívül hagyni [Pp. 389. § (7) bek.] Ez viszont véleményem szerint a beavatkozó jogállást meglehetősen kiüresíti, hiszen elvágja az igazán lényeges bizonyítási indítványozási jogtól.

⁴⁵⁷ XXII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás, 3. pont 7. bekezdés

jelenlétük esetén eleget tudnak és kötelesek tenni, mulasztásuk esetén úgy *kell* értékelni ezt a tényt, hogy bizonyítási indítványuk nincsen.⁴⁵⁸

Egyet lehet-e érteni ezzel a szabályozással? Előrebocsátjuk, hogy nem vitatható a jogalkotói célkitűzés – az eljárás időszerűsége fokozásának – helyessége. Arra azonban fel kell hívni a figyelmet, hogy még a Ptr. idején is megengedőbben tűnt a bizonyítási indítványok előadásának rendje, mert ott legalább három fordulóban terjeszthettek elő iratokat, s abban bizonyítási indítványt a felek.⁴⁵⁹ Itt – főszabályként egyszer van módja erre a feleknek. Tény, hogy a valóság kiderítése már nem eljárási cél, de az is bizonyos, hogy ez a korlátozás nem szolgálná azt. A szabály teljes tartalmát a kivételeken keresztül lehet megismerni, mégpedig akként, hogy mennyire megengedő a jogszabály a mégis később előterjesztett indítványokkal szemben.

Az is megállapítható, hogy amíg az általános szabályok mértékletes módon nem rendelik büntetni az olyan késedelmes bizonyítási indítványozást, amely nem áll oksági összefüggésben az eljárás elhúzódásával – másként megfogalmazva: az eljárás egyébként is elhúzódna, így a bizonyítási indítvány megengedése nem jár érdeksérelemmel, ezért megengedhető –, addig a kisértékű per már ilyen kivételt nem tartalmaz. Ebből az az elvi lehetőség következik, hogy akkor is korlátozott a kisértékű perben az igazság kiderítéséhez egyedül fenntartott felek általi bizonyítási indítvány előterjesztése, ha egyébként nem az okozná az eljárás elhúzódását.

E pont végén hangsúlyozzuk, hogy mennyire zavarónak találtuk az első tárgyalási nap gyökértelen fogalmát. Meglátásunk szerint, ha a jogalkotó – ahogy az indokolás erre utal – az alperesi perbebocsátkozáshoz akarta közelíteni a bizonyítási indítvány előterjeszthetőségét, akkor új fogalmak bevezetése és ezzel a belső koherencia gyöngítése helyett célszerűbb lett volna néven nevezni a dolgot. Célszerűbbnek találnánk egy olyan előírást, amely kimondja, hogy az alperes ellenkérelmének előadását követően a bíróság a feleket a bizonyítási teher kérdésében kioktatni köteles, amelyet követően a felek nyomban kötelesek megtenni bizonyítási indítványaikat. Alperesi mulasztás esetén – más jogkövetkezmény alkalmazásának mellőzésekor – úgy kell tekinteni, hogy az alperes nem védekezik. A következőkben vizsgáljuk a kivételes, tehát a bizonyítási indítvány későbbi előterjesztésére lehetőséget adó szabályokat.

---

⁴⁵⁸ V.ö. azzal az idézett bírósági gyakorlattal, amely az alperes mulasztása és hallgatása esetén az általános szabályok szerint is kizárja a későbbi bizonyítási indítványt. BH 2003/204.; Legf.Bír. Gf.I.32.312/2001.; BDT 1999/69.; Fővárosi Bíróság 2.Gf.75.805/1997/4.

⁴⁵⁹ Ld. a II. fejezetben 2.3.6. pont alatt írtakat.

7.3. Kivételek a kisértékű perben irányadó bizonyítás-indítványozási rendelkezés alól

Ahogy fentebb már utaltunk rá, a Pp. 389. §-a által adott kivételek – az általános szabály nézőpontjából: alkivételek– a következők: *a)* keresetváltogatás; *b)* viszontkereset; *c)* beszámítási kifogás; *d)* ellenfél beleegyezése; *e)* önhiba hiánya.

***a)-b)* A keresetváltogatás és a viszontkereset**

Azt a bonyolult konstrukciót, amit a Pp. 389. § (3) bekezdése a keresetváltogatásra ad, véleményünk szerint egyszerűen a főkereset analógiájára kellene megítélni. A megváltogatott kereset a viszontkeresethez hasonlóan e részében újnak minősül, az alperes számára védekezési lehetőséget kell adni az érdemi ellenkérelemre való felkészülésre, ha azt kéri. Az alperesnek az általános szabályok szerint kötelező 15 napos időközt meg kell adni, hogy a védekezésre felkészüljön, ebből a célból halasztani kell, s ha ez eltelt vagy az alperes nem él ezzel a lehetőséggel, akkor megteszi érdemi ellenkérelmét. Ezt követően *mutatis mutandis* a bíróság bizonyítási teher tárgyában tart kioktatást, majd felhívja a feleket, hogy a kiegészített kereseti részben (viszontkereset tárgyában) bizonyítási indítványukat nyomban tegyék meg. Magunk részéről a 389. § (3) bekezdése helyett elegendőnek találnánk tehát az arra való utalást, hogy a keresetváltogatással érintett részben vagy a viszontkereset tárgyában a bíróság a Pp. 389. § (2) bekezdés⁴⁶⁰ megfelelő alkalmazásával jár el.⁴⁶¹

***c)* A beszámítási kifogás**

A beszámítási kifogás lényegénél fogva különbözik a keresetváltogatástól és a viszontkeresettől. A beszámítási kifogás nem kereset, hanem az alperes egyoldalú jognyilatkozata, amelynek célja az, hogy saját követelése erejéig a felperes követelését megszüntesse.⁴⁶² A beszámítás jogszünetítő kifogás, polgári jog és eljárásjogi természetű egyszerre.⁴⁶³ A beszámítási kifogás nem váltja ki a perindításhoz fűződő joghatásokat,

---

⁴⁶⁰ Általam javasolt tartalom szerint, tehát nem első tárgyalási napra vonatkozó szabályokat tartalmazna ez a bekezdés, hanem azt rögzítené, hogy az alperesi ellenkérelem előadását követően a bíróság kioktatást tesz, majd a felek bírósági felhívásra nyomban, haladéktalanul bizonyítási indítványokat tesznek.

⁴⁶¹ Úgy a keresetváltogatás, mint a viszontkereset kapcsán azonban utalnom kell arra, hogy a II. fejezet 7. pontban lényeges megállapításokat teszek, amelyek korlátozzák a kisértékű perek alkalmazhatóságát véleményem szerint. Fenti tételmet arra az esetre fejtettem ki, ha a keresetváltogatás és viszontkereset szabályainál az általam feltárt eljárási akadályok elhárulnak: ekkor érdemben lenne alkalmazható az általam javasolt megoldás.

⁴⁶² Névai-Szilbereky, 1976, 851.

⁴⁶³ Németh, 1994, 318.

önálló léte nincs, hanem a kereset sorsát osztja.^{464,465} Ebből az elméleti alapvetésből az is következik, hogy a beszámítási kifogás kapcsán az ellenérdekű félnek – vagyis a felperesnek – nem kell azokat a garanciális lehetőségeket biztosítani a védekezésre, amelyek egyébként a kereset tekintetében biztosítandók lennének. Amiből pedig az adódik, hogy ha az alperes jogszerű beszámítási kifogást terjeszt elő, akkor okszerű a törvénynek az az előírása, amely kötelezi az alperest a kapcsolódó bizonyítási indítvány előterjesztésére, és szintén helyes az ellenbizonyítás azonnaliságát előíró rendelkezés. E körben tehát semmi kifogásolnivalót nem találtunk.

d) Az ellenfél beleegyezése

A felek rendelkezési jogából fakad, hogy a bíróság egyes perbeli cselekményeket is a peres felek (egyik fél) rendelkezése alapján köteles elvégezni.⁴⁶⁶ A felek közös kérelme bizonyos esetekben kötelező a bíróságra nézve [pl. a törvénykezési szünet kizárása, Pp. 104/A. § (2) bek. d) pont; a tárgyalás elhalasztása 8 nap előtt előterjesztett kérelemre, Pp. 151. § (1) bek.; ugró fellebbezésnél a hatáskör megváltozása, Pp. 235. § (3) bek.; kisértékű peres forma alkalmazása, Pp. 387. § (4) bek. stb.], más esetekben viszont nem bír kötelező hatállyal a bíróságra [pl. a tárgyalás elhalasztása 8 napon belül előterjesztett kérelemre, Pp. 151. § (1) bek.].

Jelen esetben meglátásunk szerint a felek konszenzusa nem kötelező a bíróságra, amennyiben a bíróság úgy látja, hogy a bizonyító fél a gondos perviteli kötelezettségét megszegve terjeszti elő bizonyítási indítványát. Ha viszont ilyen körülményt a bíróság indokolási kötelezettsége⁴⁶⁷ figyelembe vételével nem tud felmutatni, a felek egyirányú kérelme kötelező a bíróságra nézve. A bíróság e jogköre féloldalas tehát. Úgy véljük továbbá, hogy a bíróságnak hivatalból kell észlelnie, hogy a fél a gondos pervitel követelményét megsértve terjeszti elő akár a másik féllel is egyetértésben a bizonyítási indítványát, s a hivatalbóli észlelés alapján köteles a jogkövetkezményt levonni.

A bizonyítást mégis engedélyező cselekmény tekintetében meg kívánjuk jegyezni, hogy nem kell egyidejű, netán egy beadványba foglalt nyilatkozat hozzá, elegendő, ha a bizonyító fél kérelmének megismerését követően a fél ahhoz hozzájárul. A hozzájárulásnak általában kifejezettnek kell lennie, de a Pp. 136/B. § (3) bekezdése

---

⁴⁶⁴ Kengyel, 2008, 232.

⁴⁶⁵ A beszámítás kettős jogi jellegéről lásd még: Schadl György–Újlaki Tamás: A kettős jogi jelleg megnyilvánulása a polgári jogban: a beszámítás, Jogtudományi Közlöny 2010/5. 261-262.

⁴⁶⁶ Kengyel, 2008, 75.

⁴⁶⁷ A bíróság indokolni köteles a bizonyítás mellőzését, Pp. 221. § (1) bek. utolsó fordulat.

alapján az ellenérdekű fél mulasztása folytán is elfogadható a bizonyítás. Utóbbi esetben azonban gondosan vizsgálni kell, hogy ez a fél korábban ellenezte-e a szóban forgó indítványt, vagy általában a bizonyítás kiterjesztését.

Véleményünk szerint meg lehetne fontolni azonban, hogy a közös kérelem érvényesülését korlátozó szabályt, t.i. a bíróság mégis fennálló elutasítási jogkörét a gondos pervitelt sértő előterjesztés esetén, kiiktassa a jogalkotó. Ezt az álláspontot a felek rendelkezési joga minél fokozottabb tiszteletben tartása szükségességével indokoljuk: ha az ellenérdekű fél nem lát kivetnivalót a bizonyításban, ezzel az eljárás szükségképpen elhúzódásában, akkor nincs olyan védendő érdek (az ellenérdekű fél fair eljáráshoz való joga), amit a bíróságnak óvnia kellene. Azt az aggályt pedig, hogy később a felek az eljárás emiatti elhúzódására sikerrel hivatkozhatnának, maga a Pp. 2. § (2) bekezdés második mondata kűszöböli ki, amely szerint „[n]em hivatkozhat a per ésszerű időn belül történő befejezésének követelményére az a fél, aki magatartásával, illetve mulasztásával a per elhúzódásához maga is hozzájárult”. Vagyis a bíróságok oldaláról nézve nem járna kockázattal ilyenkor a bizonyítás engedélyezése, mert az ellenérdekű fél saját érdekeit mérlegelve tudja meghozni engedélyező vagy elutasító döntését.

e) Az önhiba hiánya

Az önhiba hiányából fakadó kivétel engedélyezésénél a jogalkotó egyértelműen a későbbi – nyilván a *novum*⁴⁶⁸ miatti – perújítások elkerülését tartotta szem előtt.⁴⁶⁹ A cél teljes mértékben támogatandó, ezért a szabály bevezetésével egyetértünk, mindössze két aggályt kívánunk felvetni.

Egyrészt a *novum* alapú perújításnál a törvényalkotó az addig fel nem hozott ténynél, bizonyítéknál a megengedhetőséghez nem tartja elegendőnek az önhiba hiányát, hanem elvárja, hogy az újonnan felhozott körülmény a perújító fél számára kedvezőbb határozatot eredményezhessen. Az „új” körülményeknek „a kedvezőbb határozat kiváltására csupán lehetőséget kell biztosítaniuk”.⁴⁷⁰ A kísértékű perben ezt a követelményt már nem érvényesíti a jogalkotó megfelelően, hiszen nem tartalmaz olyan megszorítást, hogy önhiba híján is csak számára kedvező tény felhozatalát tenné lehetővé a félnek. Nyilván itt még nincsen egy határozat, amihez képest meg lehet

---

⁴⁶⁸ Ld.: Kengyel, 2008, 413-415.

⁴⁶⁹ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás, 3. pont 8. bekezdés

⁴⁷⁰ Kengyel, 2008, 415.

ítélni, hogy egy adott tény kedvezőbb eredményt hozna a fél számára. Megtörtént azonban a bíróság tájékoztatása a bizonyításra szoruló tényekről és a bizonyítási teherről, ahhoz például indokolható módon lehetne kötni a felhozható új bizonyítékok körét. Önhibáján kívül is csak olyan tényre vonatkozó – eddig számára ismeretlen – bizonyítékot hozhasson fel a fél, amely a kereset és az ellenkérelem alapján tett bírósági kioktatás szerint releváns.⁴⁷¹

A másik felvetés az önhiba hiányának igazolásával kapcsolatos. Az „igazolást” alapvetően két értelemben – bár nem teljesen következetesen – használja a Pp. Egyrészt úgy, hogy valamilyen azonnal vagy rövid úton megítélhető, nem a per főkérdéséhez kapcsolódó körülményt rendel verifikálni a törvény, pl. a törvényes képviselő felhatalmazásának igazolását [Pp. 50. § (1) bek.]; perköltség összegét [Pp. 79. § (1) bek.]. Az „igazol” kifejezéssel illetett esetekben a bíróság az észlelt körülmény felől megbizonyosodik. Az igazolás szó másik értelme a mulasztás jogkövetkezményeinek elhárításához kapcsolódik és a törvény 106-110. §-a szerint szigorúan meghatározott tartalommal bír.

A Pp. 389. § (6) bekezdésében említett fogalom megítélésem szerint inkább az első jelentéshez kapcsolható, vagyis valamilyen eljárási kérdéshez kapcsolódó adat verifikálását célozza, és nem a mulasztás általános szabályok szerinti igazolását jelenti. Csakhogy valamilyen körülmény bírósággal való elfogadtatását az irodalom szerint bizonyítás vagy valószínűsítés útján lehet elérni. A valószínűsítés eljárásjogilag releváns tények hihetővé tételére irányul, s törvény kifejezett engedélye alapján eljárási szempontból releváns adatokra irányulhat.⁴⁷² Az önhiba hiányát ehhez a helyzethez analóg módon az igazolás esetében is valószínűsíteni kell [Pp. 107. § (2) bek.]. Sokkal inkább helyénvaló és a Pp. fogalmi készletébe illeszkedő lenne meglátásom szerint, ha a jogalkotó itt az önhiba hiányának valószínűsítését szabná a bizonyítási indítvány előterjesztése feltételéül.

Összefoglalva gondolatainkat a bizonyítási indítvány előterjesztésének szabályai kapcsán: megállapítottuk, hogy a korabeli és a mai jogirodalom is egységesen az eljárás legfontosabb szakának tekinti a bizonyítást. A Pp.(1911) bár az egész tárgyalás folyamán felhozhatónak tartotta a bizonyítási indítványokat, a bíró kezébe tette annak lehetőségét, hogy perelhúzás miatt az indítványok figyelembe vételét megtagadja. A Pp.

---

⁴⁷¹ Nyilvánvaló, hogy az irreleváns bizonyítási indítványt a bíróság egyébként az általános szabályok szerint sem köteles figyelembe venni.

⁴⁷² Kengyel, 2008, 289-290.

látszat szerint hasonló rendelkezést fenntartott, de az igazság kiderítésének kötelezettsége miatt a bírósági gyakorlat nem korlátozta a késedelmes bizonyítási indítványokat. 1995-től, majd 2000-től – az alapelvi fejezet és a fellebbezésben állítható tények körének újraszabályozásától – a bírósági gyakorlat úgy változott, hogy immár egyre szigorúbban korlátozza a késedelmesen felhozott bizonyítási indítványokat. Közzétett bírói gyakorlat ugyan nincs a kérdésben, de a régi eljárásjogunk alapjain megállapítottuk, hogy ha hivatalbóli bizonyítást enged a törvény, akkor nem lehet helye a bizonyítást korlátozó szabálynak.

A kísértékű perek bizonyítási indítványozási szabályait áttekintve arra a következtetésre jutottunk, hogy a jogalkotó az írásbeli permodellre emlékeztető eshetőségi elvet kezdi visszacsempészni az eljárásjogba, s bizonyos szempontból még a Ptr.-nél is szigorúbb eredményre vezethet az elemzett szabály, mivel törvényesen csak egy alkalommal teszi elehetővé bizonyítás indítványozását. Megállapítottam, hogy a szabályok az általa támogatott fél eljárési jogainak korlátozásán keresztül a beavatkozót is korlátozzák e nagyon fontos eljárési jogában. Zavarónak találtuk az első tárgyalási nap kimunkálatlan, a meglévő fogalmi készlettel konkuráló fogalmát, helyette világos eljárési menetrend lefektetését tartanánk szerencsésnek. A különleges szabályok az olyan bizonyítási indítvány előterjesztését is kizárják, ami nem áll oksági összefüggésben az eljárás elhúzódásával, véleményünk szerint ez túlzó eljárési szigorra vezethet. A bizonyítási indítvány korlátozása alóli kivételek vizsgálata kapcsán újfent a világosabb eljárési menetrend megállapítását tartjuk szükségesnek, a bonyolult, első tárgyalási nap mesterkéltnél fogalmával operáló szabály helyett. A felek konszenzusán alapuló kivételnél megállapítottuk, hogy a felek egyirányú cselekménye a bíróságot csak részben köti, hivatalból köteles kizárni a bár konszenzusos, de a gondos pervitel követelményét sértő indítványt. Itt annak a véleményünknek adtunk hangot, hogy a felek közös kérelme esetén a bíróságot kötnie kellene e kérelemnek, mivel a felek konszenzusa az eljárás elhúzódását *ab ovo* kizárja e körben. Az önhiba hiányánál a *novum* alapú perújításhoz jobban igazodó szabályozást tartunk szükségesnek, ha már a jogalkotó is ennek a perorvoslatnak az elkerülését tartotta szem előtt a kivétel képzésénél.

8. A keresetváltoztatás

A 391/A. §-ban szabályozott keresetváltoztatási szabályokat a törvényalkotó – más rendelkezésektől eltérően – komoly, valódi indokolással látta el. A miniszteri indokolás

kiindulópontja is teljes mértékben helyeselhető, amikor a korábbi peres eljárási szabályokhoz nyúl vissza a legiszlatura.

„A Pp. a keresetváltatás lehetőségét – ellentétben a sommás eljárásról szóló 1893. évi XVIII. törvénycikkkel és a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikkkel (a továbbiakban: Rpp.) – gyakorlatilag végletesen kitágította: szemben azzal a megoldással, amikor a perbeocsátkozás után már csak az alperes beleegyezésével volt lehetőség a keresetváltatásra, jelenleg az első fokú ítélet hozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig a felperes önhatalmúlag bármikor megváltoztathatja keresetét, feltéve, hogy a megváltoztatott keresettel érvényesített jog ugyanabból a jogviszonyból ered, mint az eredeti kereset, vagy azzal összefügg.”⁴⁷³

Ez egyből utal arra is, hogy a jogalkotó mit tart a mai általános szabályok esetében a keresetváltatás egyik legkomolyabb problémájának: a parttalanságot, amely felperesi oldalról teszi lehetővé a per elhúzását. Az indoklás nagyon helyesen utal arra, hogy ez nem tipikus, de a lehetőség fennáll. Ilyen pl. amikor a felperes visszaélészerűen indít keresetet, végzáló célzattal,⁴⁷⁴ s célja nem a számára kedvező ítélet, hanem pl. a perrel elérhető átmeneti állapot fenntartása, pl. egy perfeljegyzési jog hosszú időn át való fennállása az alperesi ingatlanulajdonosnak súlyos károkat okozhat. Az ilyen célú perindítás kiszűrése a rosszhiszemű eljárás megakadályozása körében nyilvánvalóan a bíróság feladata, azonban ez nem könnyű feladat. Így adódik a gyakorlatban tipikus felperesi perelhúzó taktikai eszköz, a keresetváltatás limitálásának igénye. Mielőtt azonban a keresetváltatás hátrányait részletesen bemutatnánk és az emiatti korlátozást elemeznénk, vizsgáljuk meg, hogy miért engedi-engedte a keresetváltatást a törvényalkotó.

A keresetváltatás megengedésének célszerűségi, perökonómiai indokai vannak. A Ptr. eredetileg nagyon szigorúan korlátozta a keresetváltatást.

„A beadott kereset kijavítása csak addig engedtetik meg, míg az ellenbeszéd elő nem terjesztetett. Ennek megtörténte után felperese se a kereseti kérelem jogalapját meg nem változtathatja, se a keresetlevélben foglalt követelését felebb nem emelheti.” (Ptr. 68. §)

A keresetváltatás szigorú tiltását az Se. enyhítette,⁴⁷⁵ s Pp.(1911) gyakorlatilag ezeket a szabályokat vette át az általános eljárásra nézve is.⁴⁷⁶ Ehhez képest a Pp.

⁴⁷³ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indoklás, 6. pont első bekezdés

⁴⁷⁴ A *vexative litigation* jogintézményéről és szankcionálásáról érintőlegesen már szóltam a III. fejezetben, ld. ott.

⁴⁷⁵ V.ö. a II. fejezet 1.3.8.4. pontjában írottakkal.

alapvető változást hozott ebben a kontextusban, és mesterkéltiséggel vádolva a korábbi szabályokat a teljes megengedés pártjára állt.

„Nyilvánvaló, hogy gyakorlati szempontból – a felesleges perek szaporításának elkerülése végett – lehetővé kell tenni, hogy a felperes a per alakulásához képest újabb igényeit is ugyanannak a pernek a keretében érvényesíthesse. Ez a gyakorlati megfontolás indokolja a javaslat 146. §-ának azt a rendelkezését, amely a Pp. mesterkélte intézkedéseinek mellőzésével a keresetváltogatást nyíltan megengedi.”⁴⁷⁷

A szocialista eljárási irodalom nem említette a keresetváltogatásnak a potenciális perelhúzást lehetővé tévő hatását.⁴⁷⁸ A mai perjogi irodalomban Kengyel tette szóvá a keresetváltogatásban rejlő perelhúzási lehetőségeket.⁴⁷⁹ Az irodalom tehát nem tagadja a keresetváltogatásban rejlő célszerűségi megfontolást, azonban felismerte annak visszaélészerű alkalmazásával együtt járó hátrányokat is. Talán erre reagált a jogalkotó, amikor a kísértékű perben, mintegy próbaként a régi mintákhoz visszatérve újra a korlátozása mellett döntött. Az alapokat az indokolás szerint jól választotta meg:

A keresetváltogatást mindenképpen indokolt időben korlátozni. Felvethető annak az első tárgyaláshoz kötése, dogmatikailag azonban konzekvensebb az. Se. és az Rpp. megoldása, melyben az alperes perbebocsátkozása volt az a pont, ahonnan már a felperes csak az alperessel egyetértésben változtathatta meg a jogvita tárgyát.⁴⁸⁰

Utalással a Pp.(1911) szigorú, eltérést nem engedő szabályára, a most vizsgált megoldás flexibilisebb módon az alperesi perbebocsátkozást követően csak egy alkalommal tenné lehetővé a keresetváltogatást alperesi engedély nélkül, ezen felül viszont alperesi konszenzus szükséges. Ezen felül azonban létezik egy időbeli korlát is, amely szerint főszabály szerint csak az első tárgyaláson⁴⁸¹ változtatható meg a kereset, kivéve, ha a felperes felkészülési időt kért erre az esetre.⁴⁸² A jogalkotó árnyalt megközelítést alkalmazva tekintettel kíván lenni a célszerűségi szempontra annyiban, hogy a felesleges perújítási eljárásokat elkerülendő azért is lehetővé teszi a keresetváltogatást, mert a felperes eddig nem ismert tények következtében kényszerül megváltoztatni kereseti kérelmét.

---

⁴⁷⁶ Pp. (1911) 188. §, bővebben lásd: Térfy, 1927, 418-425.; Fabinyi, 1931, 402-413.

⁴⁷⁷ A Pp. 146. §-ához fűzött miniszteri indokolás

⁴⁷⁸ Névai-Szilberek, 1976, 841-847.; Névai, 1987, 261-262. Sőt, ők nem kifogásolták a keresetváltogatásra való kioktatási kötelezettséget sem, amelyet 1995-ben a jogalkotó hatályon kívül helyezett.

⁴⁷⁹ Kengyel, 2008, 228-229.

⁴⁸⁰ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás, 6. pont második bekezdés

⁴⁸¹ Az első tárgyalás-első tárgyalási nap anomáliájának elemzéséről lásd a jelen IV. fejezet 4.3. pontját.

⁴⁸² Megjegyzem, hogy ilyenkor a megváltoztatott kereset alperessel való közlésénél a jogalkotó az általános szabályok szerinti tárgyalási időközt nyolc napra rövidíti. V.ö. Pp. 391/A. § (2) bek.

„Nyilvánvaló, hogy a per folyamán felmerülhetnek olyan tények, melyekről a kereset előterjesztése időpontjában, illetve a keresetváltoztatásra nyitva álló határidő leteltéig a felperes nem szerzett tudomást. Nem ritka ugyanis, hogy a bizonyítás eredményeként vagy a perfelfüggesztés okául szolgáló eljárásban a felperes számára eddig ismeretlen körülmények merülnek fel, újabb tények kerülnek a birtokába, melyek jelentősen át tudják rajzolni a tényállást. A várható nagyszámú perújítások elkerülése érdekében az alperes hozzájárulásától függetlenül az elsőfokú ítélet meghozatalát megelőző tárgyalás berekesztéséig akkor is meg kell engedni a felperes részére a keresetváltoztatást, ha oly tényre vagy bizonyítékra, illetőleg olyan jogerős bírói vagy más hatósági határozatra hivatkozik, melyek önhibáján kívül a keresetváltoztatásra nyitva álló határidő lejártja után jutottak a tudomására, illetve melyek jogerőre emelkedéséről önhibáján kívül e határidő lejártja után szerzett tudomást. Természetesen a keresetváltoztatásnak ezen új körülménnyel szoros összefüggésben kell állnia.”⁴⁸³

Nehéz eldönteni, hogy a jogalkotó itt sikerrel került-e el egy dogmatikai következetlenséget. A Pp.(1911) ugyanis ehhez az esethez kissé hasonló módon nem tartotta keresetváltoztatásnak, de épp ezért megengedhetőnek minősítette azt, hogy „ha a felperes a keresettel érvényesített jog megváltoztatása nélkül (sic!) annak megállapítására újabb tényeket hoz fel vagy a felhozottakat kiigazítja”.⁴⁸⁴ Csakhogy a korabeli irodalom már akkor is kiemelte, hogy ez nem valódi keresetváltoztatási eset, s beillesztésére csak a félreértések elkerülése végett volt szükség.⁴⁸⁵ Vizsgált hatályos szabályunkban viszont a törvényalkotó helyesen a kereset megváltoztatását említi, s az új tények felhozatala csak a keresetváltoztatás indokoltságát támasztják alá. Végül utalunk arra, hogy vannak olyan esetek [Pp. 319/A. § (4) bek.], amelyek ugyan a kereset valamely elemének módosulását eredményezik, törvényi értelemben mégsem minősülnek keresetváltoztatásnak, s így korlátozás alá vetettnek. Itt kell sajnálattal arra is felhívni a figyelmet, hogy a szakaszhoz fűzött egyébként kiváló színvonalú miniszteri indokolás e ponton kissé megbicsaklik, mivel a felemelés és leszállítás esetét keresetváltoztatásnak nem minősülőként aposztrofálja.⁴⁸⁶ Ezzel szemben a jogirodalom egységes abban, hogy a keresetváltoztatás átfogó fogalmába a kereset tartalmának

---

⁴⁸³ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás, 6. pont hetedik bekezdés

⁴⁸⁴ Pp.(1911) 188. § harmadik bekezdés 1. pont

⁴⁸⁵ Fabinyi, 1931, 404.

⁴⁸⁶ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás, 6. pont hetedik bekezdés

megváltoztatásán felül a keresetkiterjesztés is beletartozik.⁴⁸⁷ Talán célszerű lenne ezeket a törvényi szabályokat az elméleti eredmények fényében felülvizsgálni.

Áttekintve a szabályokat: a felperes az alperesi perbebocsátkozás előtt korlátlanul, indokolás nélkül megváltoztathatja keresetét. Az alperesi perbebocsátkozást követően a felperes egyszer, csak az első tárgyaláson változtathatja meg keresetét indokolási kötelezettség nélkül; a szándék bejelentése mellett a tényleges keresetváltoztatásra kivételesen indokolt esetben póthatáridőt kérhet. Mindezen lehetőségek elmulasztása esetén különös indokolással – releváns, de eddig nem ismer(het)t(ő) tényekre való utalással – az elsőfokú eljárásban megváltoztatható a kereset. Pseudo-keresetváltoztatás, ezért nem korlátozott a törvényben felsorolt négy csoport, de ezek is megtilthatók a bíróság mérlegelése alapján, ha a per elhúzására irányulnak.

Hogyan érvényesülnek ezek a szabályok a mai eljárási környezetben? A kisértékű perek FMH-val való összekötése [IV.4.2.3.(iv)], valamint a keresetváltoztatás eljárási formára gyakorolt hatásánál elvégzett elemzésem és következtetésem [IV.4.2.4.5. pont] fenntartása esetén azt a következtetést kell levonni, hogy nem érvényesülhetnek a törvényalkotó eredeti elképzelésének megfelelően. Az ott elfoglalt álláspontot fenntartva és továbbgondolva bizony az eljárási formakényszer és az alperesi eljárási jogbiztonság nehezen tenné lehetővé, hogy a kisértékű peres eljárási szabályokat anélkül a formális feltétel érvényesülése nélkül alkalmazzuk, mely szerint a követelés érvényesítését fizetési meghagyásos eljárásnak kell megelőznie. Ha alanyi és tárgyi azonosságnak kell a két eljárás között fennállnia, ahogy korábban állítottuk, akkor az azonosság megszűnése kizárja a kisértékű per alkalmazási lehetőségét. Korábbi jogértelmezési javaslatomat itt is megismétlem: a keresetváltoztatás esetében a kisértékű eljárás szabályai alkalmazhatósága egyből megszűnik. Sokkal célszerűbb volna azonban, ahogy fentebb már szintén javasoltuk, a fizetési meghagyásos eljárás definíciós előfeltételét kiiktatni a kisértékű per szabályai közül.

Összefoglalva: a keresetváltoztatás szabályai alapvető rendszerbeli hiba miatt véleményünk szerint nem alkalmasak a törvényalkotó egyébként nagyon helyes céljának az elérésére. Korábbi következtetéseink alapján arra kellett jutnunk, hogy a keresetváltoztatás ténye megszünteti a fél- és jogazonosságot a fizetési meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között, ami viszont definíciós eleme a kisértékű eljárási forma alkalmazásának. Az eljárási formakényszer és az alperes eljárási jogbiztonsága viszont

---

⁴⁸⁷ Névai-Szilbereky, 1976, 842-843.; Névai, 1987, 262.; Németh, 1994, 307-309.; Németh, 1999, 599-600.; Kengyel, 2008, 228-230.; Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 621-626.

nem teszi lehetővé, hogy az azonosság megszűnését követően az eljárás a kisértékű perek szabályai szerint folytatódjék, így arra az általános szabályok lesznek irányadók. Ilyen tömeges eltérítési lehetőséget a jogalkotó nyilvánvalóan nem szándékozott hagyni, már csak azért sem, mert a keresetváltogatás szabályait egyébként alaposan, árnyaltan dolgozta ki. Ezért ezt a jogi helyzetet egy újabb amellett szóló érvként kell felfogni, hogy a fizetési meghagyásos eljárással való összekötést megszüntetni lenne célszerű.

9. Viszontkereset

A viszontkeresetet a kisértékű perekben, csakúgy mint a keresetváltogatást, az eljárás elhúzódsának egyik lehetséges okaként jelölte meg a jogalkotó és ezért az általánoshoz képest korlátozó szabályokat alkotott rá.

„Hasonlóan a keresetváltogatáshoz, a viszontkereset és a beszámítási kifogás késedelmes előterjesztése is alkalmas eszköze a perek elhúzásának, ez esetben az alperes kezében. A perhatékonyág növelése érdekében itt is indokolt időbeli és a kisértékű perek jellegére tekintettel egyéb korlátozásokat elrendelni.”⁴⁸⁸

Az irodalom a viszontkereset kapcsán eddig inkább az alperesi védekező-támadó eszköz jellegét hangsúlyozta,⁴⁸⁹ valamint azt emelte ki, hogy engedése a bíróság oldaláról is előnyös, mert nem kényszeríti külön perútra az alperest, hanem egy perben elbírállhatóvá teszi az összefüggő jogvitát.⁴⁹⁰ Az Se. a Ptr.-hez képest nem tartalmazott jelentős eltérést e körben, a Pp.(1911) 189. §-a viszont meglehetősen széles körben tette lehetővé a viszontkereset emelését azonos vagy az eredetivel összefüggő pertárgy esetében. Lényegében a maival azonos szabályok vonatkoztak a beszámítási kifogásként érvényesíthető követelésre: alperes beszámításként a kereseti követeléssel össze nem függő ellenkövetelést is érvényesíthetett.⁴⁹¹ Úgy tűnik tehát, hogy sem a korábbi, sem a mai jogirodalom nem értékelte a viszontkereset perelhúzási potenciálját magasabbra, mint azt az előnyt, hogy összességében kevesebb per nehezedik majd a bíróságokra, hiszen a fő- és viszontkeresetet egy tárgyaláson bírálja el a bíróság. A jogalkotó mégis ezt tartotta olyan jelentős kérdésnek, hogy a keresetváltogatáshoz hasonlóan kidolgozott időbeli korlátokkal bástyázta körül, amiket a következőkben elemzek.

---

⁴⁸⁸ XII. Ppn. 49. §-ához fűzött indokolás 7. pont 1. bekezdés.

⁴⁸⁹ Kengyel, 2008, 231.

⁴⁹⁰ Németh, 1994, 315.

⁴⁹¹ Fabinyi, 1931, 415.

A jogalkotó a 391/B. §-ában két alapvető csoportját képezi a viszontkeresetnek: a *felperes hozzájárulásával* ill. a *felperes hozzájárulása nélkül* emelhető viszontkereset. Felperesi hozzájárulással az egész elsőfokú eljárásban emelhető viszontkereset, amire az egyéb időbeli korlátok nem, de a tárgyi korlátok érvényesülnek! Így az én értelmezésem szerint pusztán a felperesi hozzájárulás – legyen az bármennyire is valószínűtlen – nem zárja ki, hogy a bíróság a viszontkeresetet visszautasítsa annak rosszhiszeműsége okán [Pp. 319/B. § (4) bek.] vagy azért, mert a kísértékű per határait szétfeszítené [Pp. 319/B. (5) bek.] Hadd utaljak itt egy apró, de nem jelentéktelen különbségre. Első pillantásra az itt elemzett különös szabály azonosnak tűnik a Pp. 147. § (1) bekezdés utolsó mondatával. Csakhogy a jogalkotó ott lehetőséget („elutasíthatja”) biztosít a per befejezését hátráltató viszontkereset elutasítására, itt viszont kötelezővé teszi azt („elutasítja”). A magam részéről az új, a kísértékű perben használatos szabályt tartom helyesnek, mert ezzel világossá teszi a jogalkotó, hogy a keresetindítással való visszaélést sem támogatja azzal, hogy már betárgyalt per befejezését késlelteti miatta.

A második csoport a felperes hozzájárulása nélkül indítható viszontkereset, amelyen belül újabb két alcsoport képezhető: a *törvény által megengedett* és a *bíróság által engedélyezhető* viszontkereset.

Törvény által megengedett viszontkeresetnek két esete van: főszabályként csak az első tárgyaláson lehet emelni. Legelőször arra utalok, hogy a Pp. itt egy közel száz éves eljárásjogi szabállyal szakít, mert a Pp.(1911) is az elsőfokú eljárás egész folyamán lehetővé tette a viszontkereset indítását.⁴⁹² A módosítás indoka a perelhúzás lehetőségének korlátozása, amit a törvényalkotó felhoz, de igazságügyi statisztikai adatokkal már nem támaszt alá. A törvényben megengedett viszontkereset második esete a megengedett keresetváltatáshoz kapcsolódik: legitim keresetváltatás esetén a viszontkereset-emelési jog is újra megnyílik. Az alapesetben újfent az első tárgyalás fogalmát használja a jogalkotó, amivel inkább tudok egyetérteni a korábban kifejtett véleményem fenntartásával, mintsem ha „első tárgyalási napot” említene a jogalkotó. Viszont ez nem tükrözi a valódi jogalkotói szándékot, nevezetesen, hogy az alperes érdemi perbebocsátkozása legyen az az eljárási csomópont, amely körül a peralakító cselekmények zajlanak. Így előfordulhat, hogy a bíróság által tartott első tárgyaláson az alperes nem bocsátkozik érdemben perbe, viszontkereseti joga mégis elenyészik. Ezért ugyanúgy, ahogy fentebb a keresetváltatásnál jeleztem, itt is célszerűbbnek

---

⁴⁹² Ld.: Pp.(1911) 189. §, magyarázata: Térffy, 1927, 426-428.; Fabinyi, 1931, 413-418.

mutatkoznak olyan szabály alkotása, ami valóban a perbebocsátkozáshoz koncentrálja a lényegesnek ítélt cselekményeket. Ilyen előírás lehetne például, hogy az alperes érdemi perbebocsátkozását követően nyomban (késedelem nélkül, minden más eljárási cselekményt megelőzően) emelhet vizontkeresetet, aminek elmulasztása esetén e joga elenyészik. Az első tárgyalás fogalma körüli jogalkotói bizonytalanság méginkább kiütözik a keresetváltoztatás esetén megnyíló vizontkereseti jog vizsgálatánál. Itt is ahelyett, hogy a megváltoztatott keresethez képesti perbebocsátkozást kifejezetten említene a jogalkotó, valamelyik folytatólagos tárgyalásra rendeli az első tárgyalás szabályait alkalmazni – de vajon minden más szempontból? Elmulasztása bírósági meghagyással, permegszüntetéssel jár? Véleményem szerint a bizonytalan fogalom használatánál sokkal tisztább helyzetet eredményezne a perbebocsátkozás törvényszövegben való kiemelése és a vizontkereset ahhoz való kapcsolása.

A bíróság által engedélyezhető vizontkereset többszörös feltételekkel korlátozott lehetőség. A bíróság eleve csak kivételes esetben engedélyezheti, s azt is csak akkor, ha az alperes az első tárgyaláson jelen volt és ott felkészülési időt kért arra. Ekkor az első és a folytatólagos tárgyalás közti idő első harmadában teheti azt meg. Evvel kapcsolatban két kérdéskört kívánok kiemelni. Kinek kell a kivételes eset fennállását alátámasztani? Véleményünk szerint abból, hogy a vizontkereset első tárgyalást követő előterjesztése tilos, s a bíróság kivételesen engedélyt adhat a félnek, az is következik, hogy az engedélyezés feltételét annak kell bemutatni, akinek a cselekmény érdekében áll. Ez pedig a felkészülési időt kért alperes. Ebből következően viszont ahhoz, hogy a bíróság az első tárgyalásnál – helyesebben véleményem szerint az alperesi perbebocsátkozást követő haladéktalannál – későbbi vizontkeresetet engedélyezze, két feltétel szükséges: (i) az alperes az első tárgyaláson jelen legyen és vizontkereset emeléséhez felkészülési időt kérjen, valamint (ii) az alperes kérelmében egyúttal igazolja, hogy kivételes körülmények (pl. bizonyítékok rendelkezésre állásának hiánya, stb.) miatt a vizontkeresetet azonnal emelni nem tudja. A másik kérdés: még ezen feltételek megléte esetén is a bíróságnak mérlegelési joga van, hogy engedélyezi-e a vizontkereset emelését, amit a törvény fogalmazása (kivételesen engedélyezheti) méginkább alátámaszt. A mérlegelés szempontja a jogalkotói célból fakad: hátráltatja-e az eljárás befejezését a vizontkereset elbírálása?

Felperesi hozzájárulással vagy anélkül, törvény által vagy bíróság által engedélyezett legyen is a vizontkereset, két kizáró feltétel minden esetben annulálja a vizontkereset emelésének jogát. Egyik a perelhúzó célzatú vizontkereset-emelés,

amelyről fentebb már szóltunk. A másik: ha a viszontkereset túlnyúlna a kisértékű performa határán. Ez utóbbi talán a leglényegesebb pont, ami miatt a viszontkereset szabályozása elkerüli azt a súlyos és rendszerszintű hibát, amiben a keresetváltogatás a fentebb kifejtett véleményünk szerint szenved.

„A bíróság érdemi tárgyalás nélkül végzéssel elutasítja a viszontkeresetet, amelyben nem kizárólag pénzkövetelést érvényesítenek, vagy amelyben olyan pénzkövetelést érvényesítenek, melynek az értéke a 24. és 25. § rendelkezései szerint számítva az egymillió forintot meghaladja.” [Pp. 391/B. § (5) bek.]

A keresetváltogatásnál arra a most is fenntartott álláspontra helyezkedtünk, hogy az *ab ovo* kizárja a kisértékű eljárási forma fennállását, mert eleve nem teljesítheti a kisértékű performára irányadó négy feltételt maradéktalanul. Amit ott a jogalkotó nem tud elkerülni, azt közvetett módon elkerüli itt, ha kicsit kiterjesztően értelmezzük az idézett szakaszt. A törvényalkotó nyilvánvaló célja, hogy a kisértékű peres forma megtartható legyen akkor is, ha a viszontkereset tárgyi szempontból eltér a keresettől – ez persze szükségszerű. Ha a keresetváltogatásnál kifejtett gondolat analógiájára értelmeznénk a viszontkereset emelhetőségét, azt állapíthatnánk meg, hogy a Pp. 387. § (1) bekezdése szerint csak olyan követelés tárgyában emelhető (vizont) kereset, ahol a négy definíciós feltételnek a követelés megfelel. Márpedig a viszontkereset is biztosan negligálni fogja a fizetési meghagyásos úton való előzetes jogérvényesítést. Ebből az következne, hogy a viszontkereset emelése is azonnal az általános szabályok érvényesülését eredményezné – ha szigorúan értelmezzük a jogszabályokat, ahogy azt véleményem szerint az eljárási formakényszer és jogbiztonság megköveteli.

Lényeges különbséget jelent viszont itt, hogy a jogalkotó kiemeli: csak az olyan viszontkeresetet kell elutasítani, ami két feltétel alapján nyúlna túl a kisértékű perek alkalmazási körén: pénzkövetelésen kívül mást (más marasztalást, megállapítást, jogalakítást) tartalmaz, vagy pertárgyának értéke⁴⁹³ az egymillió forintot meghaladja.⁴⁹⁴ Ebből viszont az is következik, hogy a jogalkotó a másik két feltételt elhanyagolva nem tartja kizáró oknak, ha a viszontkereset nem helyi bírósági hatáskörbe tartozik, s ha nem előzte meg fizetési meghagyásos eljárást.

---

⁴⁹³ Mikori időponttól? Véleményem szerint a viszontkereset emelésének időpontjával, az általános szabályok megfelelő alkalmazásával.

⁴⁹⁴ Itt megjegyzem, hogy az általános szabály – egészen a Pp.(1911) 189. § 4. bekezdésétől gyökerezően, ld.: Térfy, 1927, 426-428.; Fabinyi, 1931, 413-418. – olyan viszontkereset helyi bíróság előtti emelését is lehetővé tenné, amely a viszontkereset összegére tekintettel nem haladná meg a helyi bírósági hatáskört, bár egyébként már megyei bírósági hatáskörbe tartozna [Pp. 147. § (2) bek.]. Ezt a szabályt a jogalkotó itt teljes mértékben elejti és a viszontkeresetet a beszámítási kifogás szintjére korlátozza.

A miniszteri indokolásból semmilyen támpont nem kapható arra nézve, hogy a két hiányzó feltétel miért maradt ki. Véleményünk szerint viszont csak a fizetési meghagyás megkövetelésének hiánya az, amit egyáltalán tolerálna a jogalkotó, a követelés helyi bírósági hatáskörbe tartozása több okból is mellőzhetetlen. Ahogy azt fentebb már megállapítottuk, a kisértékű per kapcsán a jogalkotó kifejezett akarata, hogy csak helyi bíróságok előtt folyhassék ilyen eljárás. Ha pedig olyan követelést kívánnak a perben érvényesíteni, amelyre nézve a megyei bíróságnak van elsőfokú hatásköre (pl. egymillió forint alatti követelésre irányuló értékpapír-jogviszonyból fakadó per), a megváltozott körülményre tekintettel hivatalból figyelembe kell venni a hatáskör hiányát [Pp. 27. § (1)-(2) bek.]. A jogalkotó nyilvánvalóan nem akarhatta, hogy megyei hatáskörbe tartozó perek helyi bíróság előtt folyjanak, ezért kizártnak kell tekintenünk az olyan követelés tárgyában emelt viszontkeresetet is, amely nem helyi bírósági hatáskörbe tartozik. Levezethető ugyan, de szerencsésebb lenne törvény megfontolt, tételes szabályozása e körben.

A fizetési meghagyást, mint kizáró feltételt viszont már vélhetően célzattal hagyta itt el a jogalkotó. Így az kijelenthető, hogy ha nem kell érdemi vizsgálat nélkül azért elutasítani a fentebbi szabályok szerint egyébként megengedett viszontkeresetet, mert nem előzte meg fizetési meghagyásos eljárás, akkor annak érdemi tárgyalása is megengedhető – a kisértékű peres forma megtartása mellett. Ezt a következtetést az a rendelkezés – pontosabban hallgatás – is alátámasztja, hogy a Pp. 387. § (3) bekezdése csak keresetváltogatás – de nem viszontkereset – folytán megváltozott körülmények miatt rendeli az általános szabályok alkalmazását.

Ugyanakkor ez a következtetés véleményünk szerint nem gyengíti a korábban a keresetváltogatással kapcsolatban tett megállapításunkat sem, mivel a viszontkeresetnél kifejezett jogszabályi rendelkezésen alapul az a következtetés, hogy a fizetési meghagyásos eljárás, mint előfeltétel elhanyagolható, ilyen előírás azonban a keresetváltogatás címe alatt egyáltalán nem található.

A viszontkeresettel kapcsolatos gondolatainkat összefoglalva megállapítható, hogy a jogalkotó olyan évrre alapozta a viszontkeresetet korlátozó szabályokat, amelyek az irodalomból egyáltalán nem tűnnek ki, ismert statisztikai adatok indokoltságát nem támasztják alá. A korlátozó szabályok alkalmasak arra, hogy a jogirodalom által hangsúlyozott perökonómiai funkciót korlátozzák. A szabályok maguk némi fogalmi zavartól szenvednek a korábban már kifogásolt első tárgyalás fogalmával kapcsolatos jogalkotói bizonytalanság miatt, így célszerűbb volna a viszontkereset időbeli korlátját

ténylegesen az alperesi perbebocsátkozáshoz kötni. A viszontkereset lehetőségét tipizáltuk felperes által engedélyezett vagy nem engedélyezett főcsoportokra, utóbbin belül törvény által megengedett vagy bíróság által engedélyezhető alcsoportokra. A bíróság által engedélyezhető viszontkereset részletesebb vizsgálata során megállapítottuk, hogy az alperesnek kell igazolnia a kivételes indokok fennállását a felkészülési idő megadására irányuló kérelmével egyidejűleg, s még ekkor is van mérlegelési joga a bíróságnak. Végül megállapítottuk, hogy bár a viszontkereset osztaná a keresetváltogatás jogi sorsát és eleve kizárná a kisértékű peres forma alkalmazhatóságát, de itt a jogalkotó kifejezett rendelkezése folytán nem követelendő meg a fizetési meghagyásos előzetes jogérvényesítés megléte ahhoz, hogy a kisértékű per szabályai továbbra is alkalmazhatók legyenek.

10. Beszámítási kifogás

A beszámítási kifogásról jelen IV. fejezet 6.3.c) pontjánál már írtunk, s ott már megállapítottuk, hogy milyen lényeges elvi különbséget jelent a viszontkeresethez képest a beszámítás kifogási jellege, járulékos jogi sorsa.⁴⁹⁵ Márpedig ha a beszámítási kifogás nem kereset, akkor azzal kapcsolatban azok az aggályok sem állnak fenn, amiket a keresetváltogatás kapcsán megfogalmaztam, s a viszontkereset kapcsán csak tételes rendelkezések hátrítanak el. Beszámítási kifogásnál eleve biztosított, hogy a kisértékű peres forma más feltételei meglegyenek, mert a követelésnek egyneműnek kell lennie a főköveteléssel, itt: pénzköveteléssel; nem haladhatja meg a főkövetelést, itt egymillió forintot.⁴⁹⁶ S mivel kifogásként⁴⁹⁷ érvényesíthető követelés, ezért véleményem szerint maga a törvény iktatja ki a kötelező fizetési meghagyásos eljárást, mint igényérvényesítési előfeltételt. Ezen alapvetést követően a részletes szabályokat vizsgálom.

Itt is rá kell mutatni az indokolás hangsúlyára, nevezetesen a perelhúzás lehetőségére.

„A keresetváltogatáshoz és a viszontkereset előterjesztéséhez hasonlóan kisértékű perben indokolt korlátozni a beszámítási kifogás előterjeszhetőségét is. A beszámítási kifogás, a másik két jogintézményhez hasonlóan, szintén alkalmas a per

---

⁴⁹⁵ Névai-Szilbereky, 1976, 851.; Németh, 1994, 318.; Kengyel, 2008, 232.; Schadl–Újlaki, 2010, 261–262.

⁴⁹⁶ Ugyanakkor a helyi bírósági hatáskörbe való tartozás nem feltétlenül magától értetődő még ezekben az esetekben sem, pl. értékpapír jogviszonyból fakadó egymillió forintot meg nem haladó pénzkövetelés.

⁴⁹⁷ A Pp.(1911) 189. §-a terminológiájával: alperesi védelemként.

elhúzására, még fellebbviteli szakban is. A beszámítási kifogás ugyanúgy vitát indukálhat a felek között és bizonyítást tehet szükségessé.”⁴⁹⁸

Csakúgy, mint a viszontkeresetnél, a jogirodalom a beszámítási kifogásnál sem hangsúlyozta eddig az abban rejlő perelhúzási potenciált, sőt inkább az igényérvényesítés egésze szempontjából annak célszerűségét hangoztatta. A jogalkotó tehát a viszontkereset korlátozásához hasonlóan itt sem hozott fel statisztikai adatokat a módosítás indokolására. Ami kissé meglepő megfogalmazás volt számomra, hogy a beszámítási kifogás vitát indukálna a felek között: véleményem szerint ők már vitában állnak, ehhez képest a kifogás minőségi újdonságot nem jelent.

Beszámítási kifogást az általános szabályok szerint az elsőfokú eljárás egész folyamán elő lehet terjeszteni, a másodfokú eljárásban viszont csak akkor, ha a követelést az ellenfél elismeri vagy a tárgyalás berekesztését követően járt le [Pp. 247. § (3) bek.].

Magukról a kisértékű peres szabályokról: *főszabályként* beszámítási kifogással élni csak az első tárgyaláson lehet. Sokadszor utalok a törvényalkotó fogalmi bizonytalanságára az első tárgyalás/első tárgyalási nap kettőse kapcsán, itt – helyesen – a törvényben meghonosodott fogalmat használja a jogalkotó. A kifogást tehát az első tárgyaláson megjelent alperes, legfeljebb a tárgyalás elhalasztásáig terjesztheti elő, annak előadásával egyidejűleg a bizonyítási indítványokat is meg kell tenni. Az első tárgyaláson előterjesztett beszámítási kifogásra vonatkozó bizonyítást később már nem lehet jogszerűen indítványozni [v.ö.: Pp. 389. § (4) bek.].

Az előbbi főszabály alól öt kivételt képez a jogalkotó, amelyek közül négy [a)-d)] a bíróságra nézve kötelező, az ötödik [e)] pedig mérlegeléstől függ.

ad a) Ha a felperes (vagy viszontkereset folytán az alperes) a követelést a kifogás előterjesztésével egyidejűleg elismeri, a beszámítási kifogást az elsőfokú eljárás egész folyamán és a Pp. 392. § (6) bekezdésével összhangban a másodfokú eljárásban is elő lehet terjeszteni. Megállapítható, hogy ilyenkor a beszámítási kifogás valóban nem hátráltatja az eljárás lefolytatását, mivel az elismerés alapján a bíróság érdemi ítéletet tud hozni – amennyiben a főkövetelésbe ténylegesen beszámítható az elismert beszámítandó követelés. Amit ide még megjegyezni kívánunk, az a részleges elismeréshez kapcsolódik. Bár a törvény kifejezetten nem szabályozza, de véleményünk szerint ha csak részlegesen teljesül a Pp. 391/C. § (1) bekezdés a) pontjában

---

⁴⁹⁸ XII. Ppni. 49. §-ához fűzött indokolás, 8. pont 1. bekezdés

szabályozott feltétel, akkor a beszámítási kifogást az elismert részében elbírálja a bíróság, az el nem ismert részében viszont elkésettnek minősül.

ad b) A közokirattal vagy teljes bizonyító erejű magánokirattal bizonyított követelés új az általános másodfokú szabályokból ismert korlátozásokhoz képest. Hasonló rendelkezést egyébként az ítélet előzetes végrehajthatóságánál szabályoz a jogalkotó [Pp. 231. § (1) bek. e) pont]. Amíg azonban az előzetes végrehajthatóságnak nem csak a jogalap tekintetében, de az összes lényeges körülmény tekintetében előfeltétele a minősített okirattal való bizonyítottság, addig itt a jogalkotó mindössze azt írja elő a beszámítási kifogás későbbi előterjeszhetőségének feltételéül, hogy a követelés fennállása legyen ilyen okirattal bizonyítható. A törvényalkotó célja, hogy a beszámítási kifogás folytán szükségessé váló bizonyítás ne húzza el az eljárást. Ennek a célnak alapvetően megfelel az a szabály, ami a követelés jogalapja tekintetében minősített okiratra szűkíti a bizonyítékok lehetséges körét. Véleményem szerint ez nem sérti a szabad bizonyítás elvét, azon belül is a bizonyítékok felhasználásának szabadságát,⁴⁹⁹ csak időlegesen korlátozza azt. Ha ugyanis a kifogást érvényesítő fél más törvényes úton érvényesíti igényét, a Pp. által megengedett bármely más bizonyítékot is igénybe vehet az eljárás folyamán.

A minősített okirati bizonyítási eszközöknek viszont a másik oldalról elegendő csak a követelés fennállására vonatkozni, más kérdések tekintetében a törvény már nem követeli meg, hogy ilyen bizonyíték álljon rendelkezésre. Így pl. ha a teljesítési módra, időre vonatkozóan tanúvallomás áll rendelkezésre, pusztán ez a körülmény véleményünk szerint nem zárja ki, hogy a beszámítási kifogás az első tárgyalást követően is előterjeszhető legyen.

ad c) Előterjeszhető a beszámítási kifogás az első tárgyalást követően akkor is, ha a követelés csak ezután járt le. Ez *mutatis mutandis* megegyezik a Pp. 247. § (3) bekezdésének hasonló szabályával, ami egy bevett, hosszabb ideje alkalmazott szabály, közzétett bírósági gyakorlat azzal kapcsolatos problémákról nem merült fel. Tartalmával magam részéről már csak azért is egyetértek, mert meglehetősen furcsa helyzetet eredményezne, ha az első tárgyalást követően lejárt követelés beszámítási kifogással az általános szabályok értelmében az elsőfokú eljárásban már nem, de másodfokon érvényesíthető lenne. Ezt elkerülendő a kivétel véleményem szerint helyes. Azt viszont meg kell jegyezni, hogy a jogalkotói cél, az ahhoz fűzött indokolás és

---

⁴⁹⁹ Németh, 1994, 84-85.; Kengyel, 2008, 84-85, 333-336.

maga a szabály nem teljesen koherens, mert a később lejáró követelés beszámításának engedélyezése az eljárás gyorsítását nem szolgálja.

ad *d*) A később felismert követelés kivételként való szabályozásával szintén egyetértek, mert a felesleges igényérvényesítést segít kiküszöbölni. A tudomásszerzés időpontját a kifogást előterjesztőnek kell megadnia és azt valószínűsíteni is kell. Azt viszont már nem tartalmazza a törvény, hogy mi a helyzet az olyan követeléstről (vagy esedékességről), amiről a félnek kellő gondosság mellett már tudnia kellett volna. Bár az ilyen követelések kifogás útján való érvényesítésének engedése véleményem szerint nem fér össze a jogalkotói céllal, minthogy a jogszabály csak az objektív körülményekre fókuszál, a szubjektív elemet figyelmen kívül kell hagyni. Ha tehát az igény létéről vagy esedékességének időpontjáról a kifogást tévőnek kellő gondosság tanúsítása mellett tudnia kellett volna, mégis később (az első tárgyalást követően) szerzett tudomást arról, s ezt valószínűsíti (híhetővé teszi⁵⁰⁰), akkor a törvény értelmében a bíróság azt megengedni köteles.

ad *e*) Utolsó, immár a bíróság mérlegelésétől függő esete az első tárgyalás után előterjesztett beszámítási kifogásnak a Pp. 391/C. § (2) bekezdésében szabályozott felkészülési idő alatt előterjesztett kifogás. Ez az eset nagyban hasonlít a viszontkeresetnél már részletesen elemzett bíróság által engedélyezett esetre. Az ott elmondottakat megfelelően fenntartva, véleményem szerint a bíróság eleve csak kivételes esetben engedélyezheti, s azt is csak akkor, ha az alperes az első tárgyaláson jelen volt és ott felkészülési időt kért arra. Ugyanúgy a kifogást tévőnek kell alátámasztania a kivételes körülmények fennállását, s a bíróságnak még ekkor is mérlegelési joga van, hogy engedélyezi-e a később előterjesztett beszámítási kifogást. A mérlegelés szempontja a jogalkotói célból fakad: hátráltatja-e az eljárás befejezését a beszámítási kifogás elbírálása?

Amit viszont nem szabályozott itt a törvény, hogy az elkésetten előterjesztett beszámítási kifogásnak mi lesz a jogi sorsa. Itt véleményem szerint indokolt volna a viszontkeresethez hasonló olyan előírás, amely kifejezetten előírja, hogy az elkésetten előterjesztett beszámítási kifogást a bíróság figyelmen kívül hagyja. Ez a kifogást érvényesítő fél jogérvényesítési lehetőségeit nem csökkenti, mert az igényt más törvényes úton érvényesítheti. A másodfokú eljárásban előterjeszthető beszámítási kifogás kérdésével a perorvoslatok, a fellebbezés kapcsán foglalkozom.

---

⁵⁰⁰ Kengyel, 2008, 289-290.

A beszámítási kifogással kapcsolatos gondolatainkat összegezve: a jogalkotó a viszontkeresethez hasonlóan olyan indokok alapján korlátozza előterjeszthetőségét, amelyek a jogirodalomban eddig problémaként nem jelentkeztek, s statisztikai adatok itt sem támasztják alá a beszámítási kifogás *per se* perelhúzó jellegét. Maga a főszabály világos és jól értelmezhető, az alóla tett öt kivétel közül kettő az általános eljárási szabályok szerint a másodfokú eljárásban korlátozható beszámítási kifogással azonosak (elismert és később lejárt követelés). Az elismert követelés későbbi beszámíthatóságánál rámutattam a részleges elismerés kérdéskörére, amikor a beszámítási kifogás engedélyezésének feltételei csak az elismert részben állnak fenn. A minősített okirattal bizonyítható követelések kapcsán azt mutattuk ki, hogy a beszámítási kifogás megengedésének nem feltétele, hogy valamennyi körülményt ilyen okirattal bizonyítson a kifogást tévő, hanem elegendő csak a követelés fennállását ezzel alátámasztani, más kérdésekben más bizonyítási eszközök is felajánlhatók. Ez azért nem sérti a szabad bizonyítás elvét, mert más törvényes úton az ilyen igény bármilyen bizonyítási eszközzel igazolható. A később felismert követelésnél [391/C. § (1) bek. d) pont] kimutattuk, hogy a beszámítási kifogás megengedésének nem lehet gátja, ha a kifogást tévőnek kellő körültekintés mellett tudnia kellett volna a követelésről vagy annak esedékességéről. A bírósági mérlegeléstől függő esetben pedig a viszontkeresethez hasonlóan azt állapítottuk meg, hogy a kivételes körülményt az előterjesztőnek kell igazolnia, de a bíróság még ekkor is mérlegelheti a kifogás megengedését. Végül rámutattunk, hogy a törvény nem szabályozza az elkésett beszámítási kifogások jogi sorsát, célszerű volna olyan előírást adni, mely szerint ezeket a bíróság köteles figyelmen kívül hagyni.

11. Perorvoslatok

A perorvoslati szabályok megalkotása nagyban befolyásolja az adott eljárási rend helyességét, társadalmi elfogadottságát. A perorvoslati rend⁵⁰¹ fontosságát már a sommás eljárás kapcsán Plósz is felismerte, amikor külön energiát szentelt a sommás eljárásban alkalmazandó „főlebbviteli” törvénytervezete közzétételére,⁵⁰² amit Herczegh

---

⁵⁰¹ A perorvoslati rendszer mai fogalmáról ld. Kengyel, 2008, 382. Kengyel utal arra, hogy egyes nézetek szerint a főlebbviteli rendszer a leginkább meghatározó a perorvoslati rendszerre nézve. Ld. még: Kapa-Szabó-Udvarý, 2006, 922-923.

⁵⁰² Plósz Sándor: Törvénytervezet, Főlebbvitel a sommás eljárásban, Budapest, 1890.; Dr. Richter Béla: A perorvoslatok alaptanai. Budapest, 1943. 131-142.

másokkal együtt bár kritizált, de nagy jelentőségűnek tartott.⁵⁰³ Más kérdés, hogy akkor a Ptr. perorvoslati rendjéhez képest hatalmas ugrást jelentett a szóbeliségen, nyilvánosságon és közvetlenség elveit megvalósító, egyebekben pedig világosan, következetesen szervezett perorvoslati rend kialakítása.

A mai jogi környezet, anélkül hogy azt szolgáló módon részleteiben is az elérhető legjobbnak tartanánk, alapvetően megvalósította a 19. századvégi jogászi közvélemény kívánalmait a jól tagolt fellebbezési-perújítási-felülvizsgálati szabályok kialakításával, s ehhez illeszkedik a mélységében tagolt bírósági szervezet is. Ebbe a rendszerbe a VIII. Ppn. iktatta be a „Fellebbezés kis perértékű ügyekben” szabályait, amely addig nem ismert módon alapvetően a pertárgy értékétől függően korlátozta a fellebbezés általános szabályait egy bagatellnek tartott összeghatár – akkoriban egyébként a kötelező fizetési meghagyás minimum-értékhatára – alatt. A korlátozás érvényesült a fellebbezés több eleme, valamint az eljárás lényeges pontjai kapcsán is. Ezek a szabályok azonban legfeljebb csírái voltak egy egységes sommás eljárási szabálynak, mert az elsőfokú eljárásra nem terjedtek ki.

Ilyen előzményeket követően alakította ki a jogalkotó a fentebb részletesen elemzett kisértékű perek eljárásának elsőfokú szabályait, megteremtve ezzel a valóban elkülönült sommás eljárást. Az eljáráshoz rendelt perorvoslati szabályok közül érdemi különös rendelkezések csak a fellebbezés kapcsán vannak, ezeket pedig a bíróságok által közel tíz évet gyakorolt „Fellebbezés kis perértékű ügyekben” szabályaihoz igazította a jogalkotó, minimális eltérést engedve azoktól a szabályoktól. A következőkben ezeket a szabályokat úgy elemezzük, hogy igyekszünk felhasználni hozzá a korábban felgyülemlett bírósági tapasztalatot, közzétett bírósági gyakorlatot is, ahol a jogszabályi rendelkezés azonossága vagy lényegi hasonlósága ezt lehetővé teszi. Ugyanakkor annak a jelentőségét is igyekszünk kiemelni, hogy ezek a szabályok immár nem a fellebbezési szabályok külön címeként szerepelnek, hanem egy önálló pertípuson belül adnak speciális fellebbezési szabályokat.

Sem a perújításról, sem a felülvizsgálatról a kisértékű perekben hosszabb elemzést nem kívánunk adni, erre vonatkozó közvetlen különös szabályok ugyanis a Pp.-ben nem találhatók. Kivételt a kötelező felülvizsgálati minimum-értékhatár képez, amely egyébként a kisértékű perek összeghatára meghatározásnál hivatkozási alap is volt: vagyoni jogi perben egymillió forint értékhatár alatt a felülvizsgálat kizárt, kivéve a

---

⁵⁰³ Herczegh, 1890. 1-65.

tartási, a munkaügyi, a közigazgatási jogkörben okozott kár megtérítésére és az értékpapír-jogviszonyból fakadó pereket. Témám szempontjából eleve csak a tartási perek lehetnének relevánsak, tekintve, hogy az utóbbi három követelés *per definitionem* nem tartozik a kisértékű perek hatálya alá. Mindezek miatt a következőkben csak a kisértékű perek fellebbezési szabályait elemzem részletesen.

11.1. A fellebbezés tárgya, tartalma, alapja

A fellebbezés tárgya az elsőfokú bíróság határozata,⁵⁰⁴ jelen esetünkben az elsőfokon eljáró helyi bíróság kisértékű perben hozott határozata. Itt kell megemlíteni az elsőfokú eljárásra vonatkozó utolsó címet, amelyről külön az előző pontban már nem tettünk említést: a bíróság határozatára vonatkozó speciális követelményt. A kisperértékű ügyben eljáró bíróságnak ki kell oktatnia a feleket arra nézve, hogy az ítélet elleni fellebbezés szabályaira jelen cím rendelkezései lesznek irányadók. A korábbi rendelkezéshez [Pp. 220. § (3) bek. 2008. december 31-én hatályos állapota] képest annyiban tér ez a Pp. 391/D. § szövegezése, hogy immár nem kell kioktatni a feleket a tárgyalás tartása kérelmezésének lehetőségéről. Ez egyébként a 391/D. pont értelmezéséből úgy is következik, hogy a kioktatásnak csak a fellebbezés kötelező tartalmi elemeire kell kiterjednie, a tárgyalás tartására irányuló kérelem viszont opcionális – tehát az arra való kioktatás szükségtelen. Következik-e ebből a nyilvános tárgyaláshoz való jog feltétlen sérelme a felek szempontjából? Véleményünk szerint nem, mert elsőfokon már tartott a bíróság nyilvános tárgyalást, így e joguk már kellő módon érvényesült. A kisperértékű ügyben alkalmazott perorvoslati záradék kapcsán korábban közzétett bírósági gyakorlat nem volt, azonban utalok arra, hogy a mára hatályon kívül helyezett szabályok alapján nehéz volt perorvoslati záradékot konstruálni, mert bizonyos esetekben nem volt biztos, hogy milyen szabályok szerint fog folyni a fellebbezés.⁵⁰⁵ A téves perorvoslati záradékból fakadó eljárási jogkövetkezményeket a bírósági gyakorlat szerint nem lehet a félre vagy képviselőjére hárítani.⁵⁰⁶

---

⁵⁰⁴ Kengyel, 2008, 392., Névai-Szilbereky, 1976, 1130.

⁵⁰⁵ A Pp. 256/B. § (1) bekezdés második mondata e szabályokat rendelte akkor is alkalmazni, ha a fellebbezett érték a teljes kereseti követelés 10%-át nem haladta meg. Ezt azonban a bíróság előre nem tudhatta, így aggályos volt bármely ügyben a perorvoslati záradék.

⁵⁰⁶ A bíróságnak a jogorvoslati határidő tekintetében adott téves, a törvénnyel ellentétes tájékoztatása jogkövetkezményét nem lehet arra a jogi képviselőre hárítani, aki a perbeli cselekményt e tájékoztatásnak megfelelő határidőben teljesítette. (BH 2007/51., Legf.Bír. Pf.II.24.734/2006.; ld. még: BH 1977/27., Szegedi Megyei Bíróság Pf. 20 145/1976.; BH 1985/66., P. törv. II. 20 271/1984.)

A kísértékű perekben irányadó fellebbviteli szabályok nem alkalmazhatók az elsőfokú bíróság végzései ellen, továbbá az olyan érdemi határozat ellen sem, amelynek tárgya tartási (egyéb járadékjellegű) jogviszony. Ezekre az esetekre nézve a fellebbezés általános szabályai (Pp. XII. fejezet) irányadók. A kisperértékű ügyek szabályaihoz képest abban módosult ez a rendelkezés, hogy immár nem definiálja a törvény: mely ügyeket kell idetartozónak tekinteni. Ez magától értetődő: a kísértékű perben született érdemi határozatokra lesz irányadó ez a speciális fellebbviteli eljárás. Teljes mértékben egyet kell érteni a jogalkotóval, hogy nem definiálja újra a kisperértékű ügy fogalmát most a fellebbezés szempontjából, a felesleges ismétlés ugyanis akár értelemzavart is okozhatna.

Mire lehet alapozni a fellebbezést a kísértékű perben? Csak az elsőfokú eljárás lényeges szabályainak megsértésére vagy az ügy érdemi elbírálásának alapjául szolgáló jogszabály téves alkalmazására. Ez nyilvánvaló szűkítés a Pp. általános szabályaihoz képest, amelyek szerint a fellebbezés alapja bármilyen objektív vagy szubjektív jogsérelem lehet.⁵⁰⁷ Az érdemi határozatra is kiható lényeges eljárási szabálysértés fogalma tekintetében a Pp. 252. § (2) bekezdéséhez kialakult gyakorlat hívható segítségül, az érdemi elbírálás alapjául szolgáló anyagi jogszabály téves értelmezése kapcsán pedig azt kell állítania a félnek, hogy az elsőfokú bíróság az anyagi jogi normát annak való tartalmával ellentétesen értelmezte.⁵⁰⁸

Mennyiben kötelező formálisan állítani a lényeges eljárási jogszabálysértést és anyagi jogszabály téves értelmezését? Bár a törvény elsőre egyértelműen megköveteli ennek fellebbezési alapként való megjelölését, a 393. § (1) bekezdés második mondata egyben annulálja is a szigort, amikor az ilyen hivatkozás hiánya miatt kizárja a fellebbezés hivatalbóli elutasítását. A bírósági gyakorlat ezzel összhangban az ilyen hivatkozás hiánya esetén hivatalból a fellebbezést nem utasítja el, hanem az ítélet érdemi felülbírálata körében vonja le annak következményeit, hogy a fellebbező fél nem állított lényeges eljárási szabálysértést vagy anyagi jogi tévedést.⁵⁰⁹

„Kétségtelen, hogy a jogi képviselővel eljáró felperestől elvárható lett volna az, hogy konkrét jogszabályhelyre történő hivatkozással jelölje meg, milyen eljárási vagy anyagi jogi jogszabálysértésre alapítja fellebbezését, ennek hiánya azonban a fentebb már jelzettek szerint a fellebbezés megengedhetőségét nem érinti. Annak

⁵⁰⁷ Fogalmukról lásd: Kengyel, 2008, 377-378

⁵⁰⁸ Kapa-Szabó-Udvary, 2006, 1013-1014.

⁵⁰⁹ A másodfokú bíróság tanácsának elnöke nem utasíthatja el a fellebbezést hivatalból az ún. kis perértékű ügyben akkor, ha a fellebbező megjelöli, hogy az elsőfokú ítélet mely jogát vagy érdekét sérti. (BH 2000/357., Legf.Bír. Pfv.II.24.268/1998.)

eldöntése, hogy a felperesi fellebbezés tartalma alapján eljárási jogszabálysértés fennáll-e, s ehhez képest a fellebbezés megalapozott-e, a fellebbezés érdemi elbírálásának körébe tartozó kérdés.”⁵¹⁰

Az eseti döntés megfogalmazásából az is kitűnik számunkra, hogy a bíróságok a jogi képviselővel eljáró félnél – ha törvény előírná – megfelelően tudnának érvényesíteni egy szigorúbb alakiságokat megkövetelő rendelkezést is, amely alapján akár hivatalból is elutasítható lenne a fellebbezés, ha a jogi képviselővel eljáró fél a fellebbezés alapját a törvény által megkívánt módon nem jelöli meg.

A fellebbezés tartalma a határozott fellebbezési kérelem.⁵¹¹ Fellebbezési kérelemnek számít a határozat megváltoztatására irányuló indokolt kérelem, de ilyen a határozat törvényben meghatározott okokból való hatályon kívül helyezésére irányuló kérelem is.⁵¹² A fellebbezési kérelem tartalma igazodik ahhoz, amit a másodfokú bíróság az elsőfokú bírósági határozat felülbírálata során törvény értelmében jogosult megtenni. Az általános szabályokhoz képest eltérés itt annyiban mutatkozik, hogy a másodfokú bíróság kisértékű perben a nem lényeges (tehát egyszerű) eljárási szabálysértést végső soron figyelmen kívül hagyja. Mindazok az eljárási szabálysértések, amelyek az elsőfokú ítélet érdemére nem voltak kihatással, végső soron orvosolatlanul maradnak. Bár a bírósági gyakorlatban ezzel kapcsolatos probléma nem merült fel és az elmélet sem hangsúlyozott aggályokat, a magam részéről egy elméleti megfontolásra kívánom felhívni a figyelmet. Az ítélettel szemben támasztott egyik alapvető tartalmi követelmény a törvényesség. Ahogy Kengyel írja: „A törvényesség az anyagi és eljárási jogszabályok feltétlen megtartását jelenti.”⁵¹³ Úgy tűnik azonban, hogy ez a törvényességi követelmény immár nem abszolút, mert a kisértékű perekben a nem lényeges eljárási szabálysértéseknek végső soron nincsen jogkövetkezménye.

A fellebbezési kérelem kapcsán még azt kell kiemelni, hogy a másodfokú bíróságtól akkor kérhető az elsőfokú határozat megváltoztatása, ha a rendelkezésre álló tények megállapíthatók. Minden más esetben hatályon kívül helyezés és új eljárásra utasítás kérhető. Ez szorosan függ össze azzal, hogy milyen körben van lehetőség *novum* felhozatalára a másodfokú eljárásban, különösen is a kisértékű perben. A korábbi eljárási szabályaink meglehetősen széles körben tették lehetővé a másodfokú eljárásban való bizonyítást. A Pp.(1911) fellebbviteli rendszere alapvetően *reformatórius* volt, bár

⁵¹⁰ BDT 2002/616., Csongrád Megyei Bíróság 2.Pf.20.298/2002.

⁵¹¹ Kengyel, 2008, 392-393.

⁵¹² Névai-Szilbereky, 1976, 1139-1140.

⁵¹³ Kengyel, 2008, 355. Kiemelés tőlem! P.N.

ott megvolt a rendes harmadfokú felülvizsgálat, amely *revíziós* jegyeket viselt magán.⁵¹⁴ A szocialista eljárásjog a bírósági fórumrendszer szűkítése miatt egyfokúvá tette a fellebbviteli rendszert, de a vegyes perorvoslati rendszer mögött széleskörű ténybeli felülvizsgálati lehetőség maradt.⁵¹⁵ A rendszerváltást követően a perorvoslati rendszer állandó mozgásban volt hol alkotmányossági, hol hatékonysági okokból.⁵¹⁶ Témánk szempontjából jelentős változást a VIII. Ppn. hozott, amikor a Pp. 235. §-ának módosításával jelentősen korlátozta az új tény és bizonyíték felhozatalának lehetőségét a másodfokú eljárásban, ezzel a revíziós rend felé kezdte közelíteni a fellebbezést. Ebbe a trendbe illeszkedik a kisértékű perek – kisperértékű ügyekből származtatott – szabályozása, amikor a másodfokú eljárásban eleve kizárja az új tények és bizonyítékok állításának lehetőségét. A szabály csak annyiban tesz kivételt – hasonlóan, de szűkebben az általános szabályoknál adott több kivételhez képest –, hogy csak az eljárási szabálysértés és téves jogalkalmazás megalapozásához kapcsolódóan teszi lehetővé *novum* felhozatalát. Kengyel megállapítása szerint a módosítások tendenciája az elsőfokú eljárás súlyának a növekedésével egyidejűleg a fellebbviteli bíróság reformatórius jogkörének a szűkülése irányába mutat.⁵¹⁷ A tétellel egyetértünk, de a kivétel kapcsán egy jogszabályi pontosítást a magunk részéről indokoltnak tartunk.

Ha a kisértékű perben csak a lényeges eljárási szabálysértés eredményezheti az elsőfokú határozat hatályon kívül helyezését, esetleg megváltoztatását, akkor felmerül a lehetőség, hogy az új tények felhozatala kapcsán is ilyen súlyú szabálysértést kellene megkövetelni. Vagyis új tény/bizonyíték felhozatalára eljárási szabálysértés okán csak akkor kerülne sor, ha a bizonyítás lefolytatására az elsőfokú bíróság lényeges eljárási szabálysértése miatt nem kerülhetett sor. Ezen felül a gyakorlat számára világosabbá kellene tenni azt, hogy az elkésett bizonyítási indítvány előterjesztése kizárt, az elkésettség okán elutasított bizonyítás főszabály szerint nem alapozza meg a fellebbezést. Ezzel egyébként egy már szinte teljes revíziós perorvoslat felé mozdult el a jogalkotó.

11.2. Keresetváltoztatás és beszámítási kifogás a fellebbviteli eljárásban

A másodfokú eljárásban megengedett keresetváltoztatás szorosan összefügg azzal, amit a keresetváltoztatás kapcsán korábban már írtunk. Az ott mondottakat azzal tartjuk

---

⁵¹⁴ V.ö.: Fabinyi, 1931, 799-804, 861-866.

⁵¹⁵ Névai-Szilbereky, 1976, 1125-1126.; Kengyel, 2008, 384-387.

⁵¹⁶ Kengyel, 2008, 384-387.

⁵¹⁷ Kengyel, 2008, 393.

fenn, hogy a Pp. 247. §-ára való utalás itt több szempontból illogikus, összevetve azt a kisértékű per fogalmával. Minthogy kisértékű perben kizárólag pénzkövetelést lehet érvényesíteni, nehéz elképzelni, hogy hogyan lehetne az eredetileg követelt dolog helyett más dologra áttérni [Pp. 247. § (1) bek. a) pont]. A járulékokra való kiterjesztést azért tudjuk elfogadni, mert a pertárgyérték megállapításánál a járulékok figyelmen kívül maradnak, a főkövetelés megengedhetősége, az eljárási forma szempontjából nem számítanak. A kereset leszállítása szintén nem gond, felemelése viszont ahogy már említettem eleve kizárja a kisértékű peres eljárási formát. Minthogy kizáró rendelkezés nincsen, a másodfokú eljárás folyamán is átalakulhat az eljárás az általános szabályok szerint, úgyhogy ennek a problémának a megoldását ebben látjuk. A Pp. 247. § (1) bekezdés c) pontja alkalmazását pedig szintén definíciós szinten tartjuk kizártnak, mert kisértékű perben kizárólag marasztalási kereset terjeszthető elő, amely megváltoztatása szintén kizárja az eljárási forma alkalmazását.

Elő lehet-e terjeszteni beszámítási kifogást a kisértékű per másodfokú eljárásában? Mivel a fellebbezésről szóló cím erről nem rendelkezik, vissza kell nyúlnunk más szabályokhoz. Meglátásunk szerint itt nem a XXVI. fejezetben adott 391/C. §-át kell e körben alkalmazni, mert az a kisértékű per *elsőfokú eljárása* tekintetében szabályoz. Az alkalmazandó szabályt a Pp. 247. § (3) bekezdése adja, az általános szabály, ami felvet egy kérdést. Az ellenfél által elismert követelés mellett ugyanis azt írja elő feltételként, hogy a követelés az elsőfokú tárgyalás berekesztését követően – nem pedig a kisértékű per első tárgyalását követően – járjon le. A két szabály egymásra vetítéséből az következik, hogy a kisértékű perben az első tárgyalást követően de az ítélet meghozatalát megelőzően lejárt követelés csak az elsőfokú eljárásban érvényesíthető kifogás útján, a másodfokú eljárásban az általános szabályokkal összhangban már nem. Jelentős előírás még, hogy a megengedett beszámítási kifogás felszabadítja a bizonyítási korlátozást is ebben a tárgyban.

11.3. A másodfokú bíróság eljárása és határozata

A fellebbviteli bíróság eljárása tekintetében a XXVI. fejezet kevés eltérő szabályt ad. Az egyik ilyen eltérést az igazolásra nyitva álló végső objektív határidő három hónapról 60 napra való rövidítése. Ebben a tekintetben esetleges további szigorításra még van tér, példaként a házassági perek szabálya mutatható fel, amely 15 napban maximálja az igazolás határidejét [Pp. 288. § (2) bek.].

A fellebbezés megvizsgálásának általános rendelkezéseihez képest többlet-szabálya, hogy abból a szempontból is vizsgálni kell a fellebbezést: vajon kellően megalapozta-e azt a fellebbező fél, különös figyelemmel a 10.1. pontnál elmondottakra is. Az ott már leírt véleményemet nem megismételve itt arra hívom fel a figyelmet, hogy e körben csak a másodfokú tanács elnökének van a fellebbezés elutasítására jogköre, amit helyes szabálynak tartok. Indoka, hogy ezek a kérdések lényegi vizsgálatot követelnek, adott esetben hiányuk nem elutasítást, hanem az érdemi felülbírálat során való helyben hagyást fog eredményezni, így ezt az elsőfokú bíróság által kezelhető hiánynak nem lehetne tekinteni.

Az eljárást gyorsítja még a tárgyaláson kívüli elbírálás főszabálya. Bármelyik fél kérheti a tárgyaláson való elbírálást, amire a törvény rövid, bár igazolható határidőket ad. A határidők elmulasztásának kimentését véleményem szerint törvény korlátozhatná az eljárás gyorsítása végett. Fontos körülmény még, hogy a feleket nem kell kioktatni a tárgyalás tartásának lehetőségére a perorvoslati záradékban, ahogy azt a 10.1. pontban már említettem.

A másodfokú bíróság által hozható határozatok körét a határozott fellebbezési kérelem elemzése kapcsán már részleteztük, azt megismételni itt szükségtelen. Annyit jegyzek meg, hogy a korábbi (Pp. 256/E. §) szabályozáshoz közzétett bírósági gyakorlat nem született, így a jogszabály alkalmazásával elvi, gyakorlati probléma – úgy tűnik – nem merült fel.

Gondolatainkat a kisértékű perek fellebbviteli szabályaival kapcsolatban összegezve: a kisértékű perrel kapcsolatos perorvoslatok közül legjelentősebb a fellebbezés, mert érdemi eltérés e körben tapasztalható. Maguk a szabályok sem az elmélet sem a bíróságok számára nem újak, mert tartalmukban lényegében azonosak a kis perértékű ügyekben 2000-2009 között alkalmazott fellebbezési szabályokkal. A szabályok vizsgálata során megállapítottuk: jobbá tette a szabályozást a korábbi bizonytalan tartalmú definícióval szemben, hogy a kisértékű perek fogalmát az elsőfokú eljáráshoz kapcsolódóan – s nem az egyes esetekben bizonytalan vitatott pertárgyértékhez igazodva – szabályozta a jogalkotó. A fellebbezés alapjának megjelölése kapcsán a bírósági gyakorlatból fakadóan rámutattunk annak lehetőségére, hogy a jogi képviselővel eljáró fél esetében a kellékek teljesítését fokozottan meg lehetne követelni. A fellebbezési kérelem és az arra hozható másodfokú határozat tartalma körében rámutattam, hogy az ítéletekkel szemben támasztott, az elmélet szerint

abszolút törvényességi követelmény e körben csorbát szenved, mivel a nem lényeges eljárási szabálysértések orvosolatlanul maradnak. A másodfokú eljárásbeli keresetváltogatás kapcsán vizsgáltuk a lehetséges eseteket és kimutattuk, hogy azok legtöbbje irreleváns, lényegében nem nyerhet alkalmazást. Korábbi álláspontunkon alapulva azt is megfogalmazzuk, hogy a kereset felemelése véleményünk szerint általános perré alakítja az eljárást. A másodfokú eljárásban előterjeszhető beszámítási kifogás kapcsán rámutattunk hogy nem a kisértékű perek korlátozó szabályai, hanem közvetlenül a fellebbezésre irányadó általános szabályok alkalmazandók. A másodfokú bíróság eljárása kapcsán a néhány eltérő szabályt elemezve arra jutottunk, hogy az igazolási határidő méginkább csökkenthető volna, akár ma is meglévő perbeli példák alapján; illetve hogy a tárgyalás tartására nyitva álló határidőnél akár kizárható is lenne annak lehetősége.

V. Összegzés

1. Általános bevezetés

Az eljárás – eszköz, általánosságban az anyagi jogi igények érvényesítésére szolgál. Csakhogy amint emberi őseink sem emelkedtek volna ki eszközök és azok megfelelő használata nélkül az állatvilágból, úgy a társadalmak sem emelkedhetnek ki az önkény és önbíráskodás csapdájából a jog által elismert igények és azok megfelelő érvényesíthetősége – az eljárási keretek – nélkül.

Az eljárásjog tehát alapvetően keretet szolgáltat az anyagi jog által biztosított igények érvényesítésére. Bizonyos egyszerű megítélésű esetekben egy olyan egyszerű eszköz is megteszi, mint mondjuk a tálió elvén nyugvó kényszereljárás. Azonban, ahogy a társadalmak egyre bonyolultabbá váltak, úgy vált egyre szofisztikáltabbá az eljárás is, igazodva az őt szülő társadalmi közeghez. Az ősi eljárásjogok csupán annyiban vethetők össze a mai bonyolult eljárásokkal, hogy az igényérvényesítés biztosítása máig elsődleges cél. A modern eljárásjogokra azonban számos más követelmény rakódott rá, ami közvetve elősegíti a fentebbi funkció megvalósítását, mégis: rendkívül bonyolulttá teszi a korszerű eljárásjogokat. Az eljárási alapelvek évszázados fejlődése olyan apró részletszabályokban öltött testet, amelyek már számos más célt is szolgálnak. Elég itt a költségkedvezmények szabályaira gondolni, amelyek szociális érdekeket szolgálnak.

A bonyolultság sokszor oly fokú lehet, hogy az eredeti célt is szem elől tévesztjük: az eljárás sok körülménynek (pl. leágazó eljárások, hosszú tartam) köszönhetően úgy elrugaszkodik a társadalmi igényektől, hogy a jogalkotói törekvések ellenére is egyre kevésbé szolgálja az igények érvényesítését. Ilyen esetekben lép előtérbe az a jogalkotói szándék, amely (újra) az eljárás egyszerűsítése, gyorsítása felé kíván elmozdulni. Sokszor tehát a bonyolult eljárásjogokat leegyszerűsítendő, gyorsítandó, a jogalkotó elvesz valamit azokból, kivesz vagy enyhít valamely garanciát, hogy a pillanatnyilag elsődlegesnek tűnő érdeket – a gyorsítást – szolgálja.

Meglátásunk szerint az egyszerűsítési törekvések közepette is mindig különös figyelmet kell tanúsítani arra, hogy a meglévő eljárási intézményeket a jogalkotó ne úgy csonkítsa meg, hogy bárha gyorsabbá és egyszerűbbé válnak, fontos jellegzetességüket, garanciákat veszítenek el. A hosszú időn át beépült garanciák elvesztése ugyanis véleményem szerint ugyanolyan bizalomvesztést okozhat a társadalom jogkereső rétegében, mint az eljárások elhúzódnása.

2. A dolgozatban levont következtetésem

Amikor a dolgozat elején felvetett kérdéseket megfogalmaztuk és szisztematikusan elkezdtuk feldolgozni a sommás, a kis értékű követelés érvényesítésére irányuló, és a kisértékű per szabályait, akkor mindvégig igyekeztünk a gondolatokat akként rendszerezni, arra a vezérfonalra felfűzni, hogy a ma alkalmazandó hazai és európai szabályok mennyire szervesen illeszkednek be az magyar perrend általános szabályai adta keretekbe. Ezeket a szabályokat alkalmazzák a magyar bíróságok ugyanis és úgy az európai, mint a magyar kisértékű pernél ezekhez fognak visszanyúlni. E körben a következtetéseink a következők voltak.

A sommás eljárás

A sommás eljárás megalkotása előtt, eljárásjogunk történetében ismeretes volt mind a szóbeli eljárás, mind a gyorsított eljárási forma, amely azonban a 19. század végére nem elégítette ki a korabeli társadalom igényeit. A szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvét alkalmazó perrend megalkotása volt a célja mind a jogtudománynak, mind a jogalkotónak. Ennek első lépése, a sommás eljárás hányattatott megszületése mérföldkő volt a modern kori polgári törvénykezési reform folyamatában. Gyakorlati alkalmazásával elhárult az akadály a szóbeliség, közvetlenség és nyilvánosság elvén nyugvó általános törvénykezési rendtartás későbbi bevezetése elől.

A bírósági szervezeti reform előfeltétele volt a sommás eljárás bevezetésének, s csak a megreformált bírói szervezet volt alkalmas a modern követelményeknek megfelelő eljárás kereteinek biztosítására. Az egyesbírói eljárás szélesítése, személyi és tárgyi feltételeinek megteremtése, a jogorvoslati fórum kialakítása voltak a legfontosabb szervezeti lépések. A felek tekintetében a korábban megteremtett jogegyenlőség fenntartása mellett a képviseleti rendszer megváltoztatása: a képviseleti szabadság ügyvédi képviseletre való leszűkítése volt jelentős változás, amely az eljárás szakszerűségét szolgálta.

A sommás eljárás alapelvei – bár nem voltak ismeretlenek a polgári törvénykezési jogunk számára – jelentőségüket azzal nyerték el, hogy ezt a speciális eljárást kifejezetten ezekre építették fel. Ez összhangban állt a korbéli jogirodalmi nézetekkel és társadalmi igényekkel is. Bár kezdetben félelmek voltak gyakorlati alkalmazásukkal kapcsolatban, a bírósági gyakorlatban érvényesülő tartalmuk ésszerű, túlzásoktól mentes rendszert képezett, amely kiváló alapul szolgált az általános rendtartás megalkotásához. Ki kell emelni, hogy az elvek normaszzerű elfogadása hosszú küzdelem eredménye volt, s ezek az elvek nem csak a polgári korszak számára voltak fontosak, hanem a szocialista perjog is fenntartotta – a

szóbeliség terén akár bővítette is – azokat. A bíróság Se. szerinti pervezetési joga és szükség esetén a bizonyítás terén bíróság kezébe adott hivatalos jogkörök – a rendelkezési jog tiszteletben tartása mellett – kellő garanciát nyújtottak az igazság kiderítésére. Ezek a jogkörök a mai perjogunkban azzal az indokkal kerültek eltörlésre, mintha a szocialista perjog „vadhajtásai”, a gyors eljárás akadályai lettek volna, holott, ahogy vizsgálatom is kimutatta, ezek a liberális perjogokban is megfelelő eszközei voltak az igazságszolgáltatás megvalósításának.

Az Se. hatálya alá tartozó ügyek köre igen széles volt, indoka hogy ezek az ügyek gyorsabban voltak elbírálhatóak, a felek számára kevesebb anyagi ráfordítást igényeltek egyrészt a rövidebb tartam, másrészt például a kötelező képviselő hiánya miatt. Ezzel az Se. megteremtette a perhatékonysági elv érvényesülésének alapjait. Bátran vonhatta tehát a törvényalkotó szélesre a sommás eljárás határait, mivel a felekre nézve kedvezőbb szabályokat tartalmazott. A szabad képviselői rendszer elsőfokon megengedte a fél személyes eljárását, nem vezetett be ügyvédkényszert, ugyanakkor a fél távolmaradása esetére bevezette a kötelező ügyvédi képviselőt. Intézkedéseivel jelentősen hozzájárult a költséghatékony, szakszerű és gyors eljárás megvalósításához, amely a sommás eljárás alapvető célja volt.

A keresetindításra vonatkozóan megállapítható, hogy a szóbeli előadás lehetővé tétele, a kereset azonnali tárgyalása napjainkban is érvényesülő rendelkezések – túlélték tehát a szocialista jogalkotási periódust. A korszak technikai és személyi viszonyai között ezek alkalmasak voltak az eljárás gyorsítására. Szintén e korban alakultak ki a megállapítási keresetre, valamint a jogalaphoz való kötetlenségre vonatkozó bírósági gyakorlat máig ható alapjai is. Az egyezségi kísérlet kapcsán fontos kiemelni a békéltető bíró részvételét az eljárásban: megítélésem szerint ez előzménye a mai alternatív vitarendezési eljárásoknak azáltal, hogy nem ítéltő bírót, hanem a felek szabadságát inkább tiszteletben tartó békéltető bírót biztosít. A megállapításunkat alátámasztja a békéltetés önkéntes mivolta is.

A szóbeli tárgyalás szabályairól összefoglalóan megállapítható, hogy az Se. egyensúlyra törekedett az egyszerűség, a gyorsaság és az alaposág között, s ezt a korabeli nézetek szerint sikerrel tette. Az osztott tárgyalási rendszer ma nem illeszkedik az eljárásjogi trendekbe, de lényeges tartalma – a pergátló kifogások elsődleges elbírálása – követendő minta lehet. Figyelemre méltó jogszabályi rendelkezés a kereset előadásának és változtatásának korlátozása, késedelem esetén kizárása, valamint ennek költségei elosztása, indokolt esetben a felperesre való terhelése. Ez alkalmas eszköz volt a per terjedelmének kordában tartására, ugyanakkor az alperes érdemi perbebocsátkozásáig kellő rugalmasságot

is adott a felperes számára. Végül az egymásutániség elvének következetes alkalmazása a szóbeliség érvényesülését megfelelően biztosította, a jogalkotó azonban kellő gondot fordított a perelhúzó magatartás akadályozására, úgy a kései előadás szankcionálásával, mint az alperesi mulasztás (makacsság) jogkövetkezményeinek – makacssági ítélet, a felperesi állítások valóságának beismerése – levonásával.

A bizonyítás szabályairól összefoglalóan megállapítható, hogy az Se. radikális változtatást hozott a korábbi írásbeliségen alapuló rendszerhez képest. Szabad mérlegelésen alapuló rendszert vezetett be, újraszabályozta a szakértők szerepét, modernizálta az esküt és eljárásbeli pozícióját, de nem törölte el annak alkalmazását.

A jogorvoslati szabályok egységes rendszere sok kritikai észrevétel figyelembe vételével alakult ki, a kétfokú perorvoslati rend szépen egyensúlyozott a jogorvoslat megengedése és a bíróságok munkaterhének kordában tartása szempontjai között. A fellebbezési eljárás választható írásbeli változata lehetővé tette az eljárás gyorsabb lefolytatását, a felülvizsgálat értékhatárhoz való kötése szűkítette a legfelsőbb bírói fórumok elé kerülő ügyek számát, ezzel munkaterhüket. A jogorvoslat korlátozását az irodalom kritizálta, de a korszak alkotmányos szabályai ezt lehetővé tették.

A fizetési meghagyásról vizsgálódásaink keretein belül összefoglalóan megállapítható, hogy szoros hatásköri kapcsolatban volt a sommás eljárással, de nem képezte előfeltételét annak. Korszerű, gyors, egyszerű és olcsó módját adta a nem vitatott követelések érvényesítésének, amely lényegét tekintve fennmaradt egészen napjainkig, sőt európai szinten is egyre jelentősebbé válik az intézmény.

A kis értékű követelések európai eljárása

Az európai jogalkotóban tudományos értékű előmunkálatok, különösen a Storme professzor által összefogott jelentés megérlelte az európai polgári eljárásjog egységesítésének gondolatát. A munkához kiváló alapot szolgáltatott a Brüsszeli-Luganói együttműködés, amelyek témái – joghatóság és határozatok kölcsönös elismerése, végrehajtása – az elsők között nyertek rendeleti recepciót. Az elmúlt évtizedben emellé egyre újabb rendeletek sorakoztak fel, amelyek elmélyítették az igazságügyi kooperációt, majd 2007-ben egy nagy ugrással *sui generis* európai eljárásjogi intézményt alkotott a Parlament és a Tanács. Várhatóan ez lesz a jogalkotás trendje, a Szabadság és Igazság Térségének mélyülését az az eddig még nem akceptált módszer is fokozhatja, hogy a Lisszaboni szerződés alapján csökken a Bizottságra

nehezedő nyomás abban a tekintetben, hogy a közös piac érdekeinek előmozdítását a jövőben már kevésbé hangsúlyosan kell figyelembe vennie: sokkal önállóbb polgári eljárási jogalkotás várható.

Az ESCP rendelet fakultatív alkalmazása – amely kompromisszum eredménye – nem segíti az eljárási jobbiztonságot és az uniformizálás helyett éppen mérlegelésre, a nemzeti és az uniós eljárási eszköz közötti választásra ösztönzi a jogosultakat. Magyar viszonylatban külön problémát jelent, hogy az ESCP szerinti per joghézagait a hazai általános szabályokkal kell kitölteni, amelyek jóval megengedőbbek a hazai kisértékű per szabályainál, hátráltathatják az eljárási gyorsaságot.

Az ESCP rendelet hatálya kapcsán kimutattuk, hogy az európai jogalkotó – helyesen – alkalmazott tárgy szerinti korlátozást, vagyis az eleve bonyolult ügyeket kivette a hatály alól. Ezt az óvatos módszert üdvözlendőnek tartanánk a hazai jogalkotásban is. Vizsgáltuk a határon átnyúló jelleg kérdését az Owusu-ügy kapcsán és arra jutottam, hogy az EUB ott elfoglalt álláspontja – különösen hogy azonos állambeli polgárok tekintetében is alkalmazhatóvá tette a Brüsszel-I. rendeletet – olyan következményeket okozhatott, mely szerint angolszász nyomásra az ügy határon átnyúló jellegéhez legalább két (tag)állam érintettségét kívánják meg. A Bizottság ezzel szemben ragaszkodik ahhoz az eddig nem akceptált álláspontjához, hogy az eljárásjogi rendeletek alkalmazandók legyenek határon átnyúló jelleg nélkül is.

Az ESCP szerinti eljárás megindítása kapcsán kritika érte a nyilvánvalóan alaptalan kereset elutasításával kapcsolatos szabályt. Az alkotmányossági aggályokkal egyetértve rámutattunk, hogy számos országban vannak igen hatékony módszerek – amik a bírósághoz fordulás jogát úgy tűnik, nem korlátozzák – arra vonatkozóan, hogy a rosszhiszemű perlekedést már az eljárás megindításánál megakadályozzák, ezzel az igazságszolgáltatási költségeket csökkentik.

A keresetlevél benyújtása kapcsán üdvözlöttük a formanyomtatvány alkalmazását, amely teret nyer a hazai jogalkalmazásban is az érvényes, de nem hatályos vállalkozások egymás közti pereiben. Az ESCP rendelet alkalmazása körében megállapítottuk, hogy bár a rendelet kötelezővé teszi a keresetlevél megfelelő bíróságnál való előterjesztését, ennek hibája esetén az áttétel magyar szabályai mögöttesen alkalmazhatók.

A keresetlevél közlésének vizsgálata során arra jutottunk, hogy az eljárás írásbeli jellege jelentős eltéréseket eredményez az eljárás tekintetében, így pl. a keresetlevél közlésével a perindítás hatályai beállnak, de tárgyalás híján az nem minősülhet első

tárgyalásra való idézésnek. A keresetváltogatás kapcsán azt állapítottuk meg, hogy annak a magyar jogszabályok teret engednek – mivel az európaiak nem szólnak róla. A kézbesítés – különösen is a külföldre való kézbesítés – kapcsán Varga és Harsági nézeteit annyival egészítettem ki, hogy rámutattam: a Végrehajtható Okirat rendelet a kezdőirat kézbesítésére vonatkozik, az iratváltás további elemeire viszont kétséges annak alkalmazhatósága. Ez egyébként alátámasztja Varga aggályait a Végrehajtható Okirat rendeletre való utalás miatt.

A nyelvhasználat biztosítása a nemzetközi eljárásokban egyike a leginkább költségnövelő tényezőknél. A rendelet törekszik e költségek csökkentésére, ez sikerének záloga lehet. A magyar perrendbe való illeszkedés kapcsán kimutattuk, hogy a magyar bíróság pervezető végzéssel kötelezheti a felet a szükségesnek ítélt irat lefordított verziójának becsatolására, amely végzés ellen külön fellebbezésnek nincsen helye. A bíróság fordítást elrendelő döntése – amely hivatalból születik – az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható. Ám mivel az anyanyelv használatával kapcsolatos költségeket az állam előlegezi és viseli, a magyar szabályok megfelelő keretet adnak az európai szabályok szellemének érvényesüléséhez. A címzett részére megfelelő nyelven való kézbesítés kapcsán arra mutattunk rá, hogy az ESCP rendelet idevágó szabályai a Kézbesítési rendeletével ekvivalensek.

A bizonyítékok előterjesztésének szabályai, annak rendje, a bizonyítékok befogadhatósága vagy elutasítása kardinálisak az eljárás gyorsasága szempontjából. Itt ellentmondás mutatkozik az eljárás írásbeli jellege és az ESCP egyes rendelkezései – különösen ami megengedi a bizonyítékoknak az iratváltást követő előterjesztését – között. Ráadásul a magyar eljárási szabályok trendje éppen a késedelmes bizonyítási indítvány korlátozása felé mutat, amelyet a szupremácia elvének megfelelően érvényesülő európai rendelkezés korlátozni fog. Megállapítottuk azt is, hogy a bizonyítandó körülményekre való kioktatásnak a magyar szabályok értelmében meg kell történnie, az alperesi ellenirat előterjesztését követően, a kioktatás írásban kézbesítendő, hacsak a bíróság tárgyalást nem tart.

A képviseleti szabályok tekintetében azt a megállapítást tettük, hogy jelenleg nincsen ütközés a magyar és az európai szabályok között a kötelező képviselet kizárása kapcsán, amely kizárás azonban érvényesül az eljárás valamennyi szakaszában – itt a magyar szabályok esetleges szigorítása okozhat később zavart, amit azonban nyilvánvalóan az európai szabály javára kell feloldani. Az eljárási kioktatás szabályai a magyar jogrendbe mára – az általános kioktatási kötelezettség

megszűnésével – kiválóan illeszkednek. Annyi különbség azonban adódik, hogy az ESCP szerinti eljárásban – mivel korlátozó rendelkezés nincs, a jogi képviselővel eljáró felet is megilleti az eljárási kioktatás. A bíróság által megítélhető költségeket szintén jól illeszkedő szabályoknak találtuk, az eltúlzott költségek célszerűtlennek minősítése még európai szabály nélkül is hasonló eredményre vezetne.

Az ESCP szerinti határidők meghatározása, számítása, elmulasztása és annak jogkövetkezményei bonyolult, sokrétű jogértelmezést kívánnak, mivel az európai, nemzetközi és hazai jogforrásokat adott esetben egymásra való tekintettel kell alkalmazni. Az ESCP rendelet vizsgálata alapján rendeleti és bírói határidőkre osztottuk az ott szabályozott határidőket és megállapítottuk, hogy mind a bíróságra, mind a felperesre és alperesre nézve állapít meg ilyeneket a rendelet. A rendeleti határidő általában megváltoztathatatlan, de a rendelet maga lehetőséget ad meghosszabbítására – megrövidítésére viszont nem. A határidőt pervezető végzésben hosszabbíthatja meg a bíróság, ami az ítélet elleni fellebbezésben kifogásolható. A határidő meghosszabbításánál a bíróságnak a felek jogainak védelme és az érdemi ítélet megalapozottsága között kell mérlegelnie, az utóbbi véleményünk szerint az elsőt is szolgálja. Vizsgáltuk a hiánypótlásra adott határidő elmulasztásának rendeleti jogkövetkezményét és aggályokat fogalmaztunk meg annak kapcsán, hogy ilyen esetben a kereset elutasítására kerül sor. Ráműtöttünk, hogy itt nyelvi problémák is adódnak, mert az angol verzió például csak a kérelem elutasítását szabja jogkövetkezményül, nem pedig a kereset érdemi jogkövetkezményekkel járó elutasítását.

A határidők számítása kapcsán egymásra vetítettük a Határidő rendelet és a magyar Pp. szabályait. Az alapvetően hasonló szabályok elemzésénél a magyar peres joggyakorlat számára újként mutattam be az órákban és hetekben számolt határidőket. Eltérést látok a határidő kezdőidőpontjánál a heti, havi és évi határidőknél, ez európai szabályok szerint számolt esetben a megkezdésre okot adó körülmény napja nem számít bele. A határidő lejártá tekintetében pedig nem alkalmazandó az a magyar megszorítás, mely szerint a bíróság előtti cselekmény határideje a hivatali idő végével lejár. Alkalmazhatónak látjuk viszont az európai eljárásokban is azt a rendelkezést, ami a határidő utolsó napján ajánlottan (követhető módon) postára adott küldeményt nem tekinti elkésztettnek. A törvénykezési szünetet a magyar szabályok kötelezővé teszik, célja azonban ellentétes az ESCP rendelet alapvető céljával, s bár az ESCP rendelet nem rendelkezik ilyenről, az eljárási

gyorsaságot korlátozó jellege miatt az európai kis értékű követelések perében nem alkalmazható.

Újszerű jelenség a bírósági határozat meghozatalára nyitva álló határidő, amely azonban a magyar eljárásjogban – igaz nemperes eljárásra nézve, de – nem példa nélkül álló, ráadásul a határidő kitolható. Elmulasztása viszont az ésszerű időn belül való eljárás kötelezettsége megsértésére quasi vélelemként funkcionálhat.

Az ESCP szerinti perben születő ítélet elleni fellebbezés az általános szabályok szerint fog folyni, ez felveti a megkülönböztetés kérdését a magyar peralanyok és az ESCP szerinti peralanyok között, mivel a kisértékű per és az általános per fellebbezési szabálya jelentősen eltérnek. A végzésnél ilyen aggályok viszont nincsenek, mert ott mindkét esetben általános szabályok érvényesülnek.

A kisértékű per

A kisértékű perek a sommás eljárásról szóló törvényhez hasonlóan véleményünk szerint kísérleti jelleggel kerültek bevezetésre, így ha annak szabályai beválnak – legalábbis a bíróságok kedvezően fogadják azokat –, a jogalkotó nyitott lesz a szabályok tárgyi és személyi hatályának szélesítésére, ezáltal a perek szélesebb körének gyorsítására.

A kisértékű perek elnevezés alapvetően illeszkedik az európai trendbe, azzal, hogy a megfogalmazás nem tükrözi a törvényalkotó valódi célját, dogmatikai szempontból pedig pontatlan. Az elnevezés által utalt „kis érték” meglátásom szerint valójában nem alacsony, meghaladja az ESCP Rendeletben rögzített mértéket, s kiugróan magas a magyarországi kereseti viszonyokhoz képest. A bevezetés fokozatosságának hiánya – ti. az értékhatár körültekintőbb, alacsonyabb összegben való meghatározásának hiánya – közép- és hosszútávon azt a kockázatot hordozza magában, hogy a jogkereső közönség elutasítja ezt az eljárási rendet. A prognosztizált társadalmi elutasítottság miatt nehezen lesz megítélhető a pertípus egyes szabályainak hatékonysága még akkor is, ha azok önmagukban elfogadható célt is szolgálnának, nevezetesen az időszerű ítélkezés biztosítását. Bár sajnálatos, hogy a szociálisan rászorultakat az eljárási formalizmus miatt nehezebb helyzetbe hozhatja ez a pertípus, de az ő védelmükről az állam más eszközökkel képes gondoskodni, ugyanakkor fennáll az állam jogalkotási kötelezettsége az ésszerű idő elvének érvényesülésére vonatkozóan. Mindezek alapján nehéz elképzelni más olyan ismertet, amely alapján egyértelműen el lehetne határolni a

pertípusokat, ráadásul a jogtörténeti tapasztalatok – különösen az Se. – is azt mutatják, hogy a pertárgyérték alapján való elhatárolás megfelelő szempont.

Rendszertanilag: a kisértékű perekre vonatkozó szabályokat a jogalkotó hibásan helyezte el a legmagasabb szerkezeti egységbe, a részbe. Helyesen, s a szabályok tartalma szerint indokoltan elegendő lett volna a különleges eljárások IV. részében önálló fejezetben szabályozni. Bár a szerkezeti szint helytelen megválasztása értelmezési nehézséget, anomáliát várhatóan nem okoz, annak korrigálása könnyű, helyesbítése a jogalkotótól elvárható.

A jogalkotó a helyi bírósági elsőfokú hatáskör feltételként való meghatározását közvetett módszerként alkalmazza abból a célból, hogy eleve bonyolultnak tekintett pertípusok ne kerüljenek a kisértékű peres eljárási rend alá. Ez a módszer többnyire alkalmas a cél elérésére, már amennyiben a Pp. 23. §-ában sorolt ügyek valóban *per se* bonyolult ügyek. Vannak azonban a jogszabályok összetett értelmezéséből fakadóan határesetek, így kimutattam, hogy a jogalaptól függően kell vagy nem kell alkalmazni a kisértékű perek szabályait akkor, ha a per egy cég és (volt) tagjai vagy a (volt) tagok között folyik, feltéve, ha a per a tagsági jogviszonyon alapul. Az ilyen esetben fizetési meghagyással indult, egymillió értékhatár alatti pereken a bíróságnak különös gondot kell fordítani arra, hogy a per a tagsági jogviszonyon alapul, vagy attól független. Utóbbi esetben ugyanis helyi bíróság járna el, s a kisértékű perek szabályai kötelezően alkalmazandók. Azt is kimutattuk továbbá, hogy az önállóan érvényesített személyiségi jogi kártérítési igények egymillió pertárgyérték alatt megfelelnek a kisértékű per alkalmazási feltételeinek, így e per szabályai alkalmazandók.

A kereseti kérelem pénzfizetésre való szűkítése összefügg részben az uniós jogalkotási trenddel, részben pedig technikai egyszerűsítési szempontokkal. Amíg a kisértékű perek a fizetési meghagyásos eljáráshoz vannak kapcsolva, a szűkítés indokolt, mivel az FMH sem alkalmas ma már dolog kiadására. Ebből viszont jogalkotói feladatként következik a fizetési meghagyásos eljárás űrlapjainak karbantartása és a még meglévő dolgok kiadásának lehetőségére való utalás kiiktatása.

A fizetési meghagyás kötelező előfeltételként való szabályozása körében úgy véljük: megfontolandó lenne a kisértékű pereknél jelenleg kötelező előfeltételként előírt fizetési meghagyás opcionálissá tétele. Ezzel a megoldással kiküszöbölhető lenne a kezdeményező fél számára nyilvánvalóan vitatásra kerülő követelések esetén az eljárás elhúzódása, így a kisértékű perek bevezetésének alapvető céljai között szereplő ésszerű idő elve maradéktalanul érvényesülne. Olyan intézkedés is alkalmas lehet ennek a

célnak az elérésére, amely jobban előmozdítja a Pp. 127. §-ának érvényesülését, vagyis az egymillió forintos követelést meg nem haladó kötelező fizetési meghagyásos eljárás legális elkerülését. A jogban járatlan felek számára ezt a lehetőséget, különös tekintettel annak kedvező költségvonzatára promotálni szükséges. De az is megfontolandó, hogy a jogi képviselővel eljáró fél számára is lehetővé tegyük a kereset ilyen módon való előterjesztését. Ha ugyanis a felperes képes az alperest vele együtt megjelenésre bírni a bíróságon, akkor indokolatlan ezt az eljárási lehetőséget pusztán amiatt kizárni, mert a fele(ke)t professzionális képviselő képviseli. Az alperesek együttműködési hajlandóságának fokozására olyan költségviselési szabály szolgálhat, amely pl. későbbi pernyertességétől függetlenül az alperesre terhelné a perköltséget olyan esetben, amikor a felperes felszólítása ellenére a bíróság előtt vele együtt a kereset azonnali tárgyalása végett a megjelölt időpontban és helyen nem jelent meg.

Megvizsgáltuk továbbá, hogy hogyan és mennyiben kötelező a megelőző eljárás lefolytatása. Véleményünk szerint eljárási formakényszert alapított a jogalkotó, amelyből az következik, hogy a fizetési meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között fél- és tényazonosságnak kell lennie. A kisértékű pert az abban érvényesített követelés teljes terjedelmében meg kell előznie a fizetési meghagyásos eljárásnak, teljes terjedelemben értve a felek és az érvényesített jog azonosságát. Kivételként alanyi és tárgyi szempontból kevesebbet érvényesíthet a felperes, mint a megelőző nemperes eljárásban. Olyan követelést azonban, amelyet alanyi vagy tárgyi teljessége tekintetében nem előzött meg kötelező eljárás, az alperes eljárási formához fűződő jogbiztonsága miatt megítélésem szerint nem lehet érvényesíteni.

A pertárgyérték számításának szabályaira, különösen a releváns időpont meghatározására nézetem szerint feleslegesen tartalmaz rendelkezést a kisértékű peres fejezet, mert az az általános szabályok és az FMHtv. szabályainak megfelelő alkalmazásával nem egyszerűen ugyanarra, hanem helyesebb eredményre vezet. Helyesebbre, mert a sikertelen fizetési meghagyást követő eljárásban rugalmasabban, a hatály fenntartására nyitva álló 30 napos határidőt követően indított perben a keresetlevél benyújtásának időpontját teszi irányadóvá, míg minden más esetben helyesen az eredeti benyújtás ideje lenne irányadó. A nagyban automatizált fizetési meghagyásos eljárás miatt ügyelni kell továbbá a pertárgyérték helyes megállapítására az olyan határeseteknél, ahol a megállapítandó pertárgyérték és a ténylegesen követelt összeg eltér, mert ilyenkor a kisértékű peres szabályok kötelező alkalmazása szenvedhet csorbát és okozhat lényeges eljárási szabálysértést. Úgyszintén megoldásra vár az a

joghézag, amely az egymillió forintot eredetileg meghaladó, de annál alacsonyabb összegre ellentmondás folytán perré alakuló ügyekben az eljárás formáját meghatározza: itt másodlagosan az ellentmondásban vitatott értéktől (és időponttal) kellene a pertárgy értékét meghatározni.

A kisértékű peres formát kizáró körülményekkel kapcsolatban: mivel a hirdetményi kézbesítés a fizetési meghagyásos eljárásban is korlátozott, a két eljárás szoros kapcsolatára való tekintettel kizáró feltételként való beiktatása alapvetően indokoltnak tűnik. A jogalkotó a korábbi egyszerű szabályt, amely a keresetlevél hirdetményi kézbesítésének szükségessége esetén keresetlevélként rendelte elbírálni a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet, elejtette, s helyette bonyolult módon teszi érvényesíthetővé az olyan igényeket, amelyeknél hirdetményi kézbesítés nem a kötelezett belföldi idézési címének híján indokolt. Ilyen esetekre olyan tartalmú szabályozás lenne helyénvaló, mint korábban, amely keresetlevélként elbírálandónak tekinti a fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelmet, ha annak hirdetményi kézbesítése válnék szükségessé. A szabályok elemzésénél megállapítottuk továbbá, hogy önmagában a hirdetményi kézbesítés szükségességének felmerülése, az azt kiváltó okok megjelenése *ex lege* kiváltja a kisértékű peres eljárás általános eljárássá való átfordulását.

Az általános szabályok alkalmazását kiváltó – a bíróságra nézve kötelező – közös kérelemnek kifejezettnek, de nem feltétlenül egyidejűnek kell lennie. A joghatás kiváltására a felek konszenzusa alkalmas, ami külön előterjesztett nyilatkozatok esetében is létrejön, nem szükséges hozzá az egymás nyilatkozatának ismerete. Az alapelvek minél teljesebb érvényesülése elvének megfelelően pertársaság esetén elegendő az adott perbeli oldalról legalább egy-egy fél konszenzusa a kisértékű perek szabályaitól való eltérítéshez, a beavatkozó azonban vélemény szerint nem terjeszthet elő ilyen kérelmet. Az eltérítésre való kioktatásra a bíróságnak a kisértékű perek szabályai szerint különös kötelezettsége nincsen, de az általános kioktatási kötelezettség alapján a jogi képviselő nélkül eljáró félnek kötelező, a jogi képviselővel eljáró fél számára lehetséges ilyen kioktatás megtétele. A kioktatást célszerű jegyzőkönyvbe venni. A jogalkotó számára megfontolandó ugyanakkor a megfelelően kioktatott felek számára rövid határidőt szabni a kérelem előterjesztésére, amely elmulasztása esetén az eljárási forma rögzülne – nyilván a hivatalból észlelendő kizáró okoktól eltekintve.

A keresetváltoztatásnak az eljárás formájára gyakorolt hatása véleményünk szerint alapvető dogmatikai hiba miatt nem illeszkedik a kisértékű perek szabályai közé, s az

általános szabályok felé tolja az eljárásokat. A korábbi eljárási környezetben nem volt ehhez hasonló helyzet, ezért az onnan vett analógiák csak korlátozottan érvényesíthetők. A keresetváltogatás a maga fogalmi teljességében (s nem csak a jogalkotó által az indokolásban felhozott szűk körben) azt eredményezi, hogy a kisértékű perek szabályai a keresetváltogatást követően nem alkalmazhatók, mert az érvényesített igény legalább egy kis része nem felel meg a kisértékű per alkalmazására szabott törvényi feltételek mindegyikének, különösen a fizetési meghagyásos eljárás lefolytatásának, mint előfeltételnek. Ez az immanens hiba nem orvosolható dogmatikailag tiszta, de életidegen megoldással mint az ilyen igények kivétel nélküli fizetési meghagyásos úton való érvényesítése – bár az ilyen igények bírósági hatáskörben tartása felveti a törvényes bírótól való elvonás aggályát. Ezért dogmatikailag még támogatható, de a gyakorlatban is célszerű értelmezésnek azt tartjuk, hogy a keresetváltogatás *ab ovo* megszünteti a kisértékű peres eljárási forma alkalmazhatóságát, hacsak az ilyen igényt nem érvényesítették megelőzően fizetési meghagyásos úton.

A kisértékű per keresetindítására különös szabályokat nem ír elő a jogalkotó, holott egyszerűsítő és gyorsító jellegű intézkedésként a fizetési meghagyásos eljárásnál – amely kötelező előzménye a vizsgált pernek – már lehetővé tette a kérelem elektronikus benyújtását, s a vállalkozások egymás közti pereiben kötelező lesz elektronikus úton benyújtani a keresetlevelet. A formanyomtatványon előterjesztett keresetlevél ráadásul az európai kisértékű követelések eljárásánál is bevett, alkalmazott jogintézmény.

A fizetési meghagyásból perré alakult (kisértékű vagy általános) eljárásban a tárgyalást a közjegyző és a bíróság együttműködve készíti elő, a közjegyző országos illetékessége szemben áll a bíróságok korlátozott területi illetékességével. Az illetékes bíróság megkeresése a felperestől a közjegyzőhöz tevődhet, ami felveti ugyan a törvényes bíróhoz való jog esetleges megsértésének kérdését, de az végső soron mind elméleti, mind gyakorlati szempontból kizárt. Az alperesnek módja van az általános szabályok szerinti eltérítés igénybevételére, hacsak a felperes már a fizetési meghagyásos eljárásban vagylagos illetékességi okot nem jelentett be, ezt a változtatást azonban a fizetési meghagyás kézbesítését követően már nem teheti meg, mert az illetékesség rögzült. Az alávétéses illetékesség kapcsán viszont célszerűnek mutatkozik olyan előírás beiktatása az FMHtv.-be, amely ilyen esetre a jogosult kötelezettségévé teszi a kizárólagosan illetékes bíróság megjelölését.

Az eljárási határidők és a törvénykezési szünet viszonylatában úgy véljük, hogy jogalkotó a kisértékű perek kapcsán az általánoshoz képest szorosabb határidőket

vezetett be, amelyek kellően szolgálják a gyors eljárás elvének érvényesülését. Ugyanakkor az ésszerű idő elvét nyíltan sértő megoldásnak tartjuk, hogy egy elviekben gyorsabb eljárás, amelyben a feleket rendkívül szűk határidők betartására kötelezik, bizonyos esetekben meghosszabbítható akár egy teljes év egytizedével, a törvénykezési szünet mértékével. A törvénykezési szünet intézménye, bár komoly múltra tekint vissza, mai szabályozása véleményünk szerint nem alkalmas minden tekintetben arra, hogy megtalálja a kényes egyensúlyt az igazságszolgáltatásban közreműködők pihenéshez való jogának biztosítása és az igazságszolgáltatás rendes menetének biztosítása, mint érdekek között. A jogtörténeti tapasztalatból kiindulva megfontolandónak találnánk a nyárközepi teljes leállás helyett egy elnyújtottabb szabadságolási időszak bevezetését, amely munkaszervezési eszközökkel tenné lehetővé a bírák kellő pihenésének biztosítását, ugyanakkor nem vonná ki egy adott igazságszolgáltatási év tizedét (!) az igazságszolgáltatás rendes menete alól.

Az első tárgyalás kitűzésének gyorsaságát mára kellően biztosítja a bíróságra vonatkozó megvizsgálási-intézkedési határidő 30-ról 15 napra való csökkentése. Ennek teljes kimerítése esetén azonban még mindig gondot okozhat a vélelem útján kézbesített küldeményeknél az általános tárgyalási időköz megtartása. Ezért álláspontunk szerint célszerű volna (akár a jogtörténeti példák alapján árnyaltan, a bíróság székhelyén illetve azon kívül lakó alperesek megosztásával) 3 ill. 8 napra csökkenteni a tárgyalási időközt. Ez nem sértené az alperes felkészüléshez fűződő eljárási jogait, mivel a követelés tényéről a fizetési meghagyásból már értesült. Ez a szabály annál is inkább bevezethető lenne, mert a modern közlekedés és kommunikáció azonnali reagálást tesz lehetővé az alperes számára.

Az első tárgyalási nap, mint elnevezés ma szokatlan, bár a Se.-ben más jogszabályi környezetben már előfordult használata. Azonban az új fogalom bevezetése e pertípusban véleményünk szerint súlyos jogalkalmazási problémákat okozhat, figyelemmel arra, hogy az első tárgyalás kialakult fogalmának alkalmazását megzavarhatja. Az első tárgyalásra irányadó szabályok továbbra is alkalmazandók, de a törvény azokra ráépíti az új, mai terminológiánkban ismeretlen fogalmat. A fogalom beépítését ráadásul nehezíti a miniszteri indokolással, mint értelmezési támponttal való inkoherencia is.

A tárgyalás elmulasztásának speciális szabályai kapcsán megfontolandónak találtuk a kisértékű perekre vonatkozó szabályok bevezető rendelkezéseiben alapvető célként rögzíteni a gyors, lehetőség szerint egyetlen tárgyaláson befejezendő eljárást, mint

speciális célt. Önmagában azonban az alperes érdemi perbebozsátkozása eljárás jelentőségének fokozására, ennek az időpontnak a jelentősebbé tételére alkalmatlan eszköz egy új fogalom bevezetése, mert az jogértelmezési zavarokhoz vezethet. Megítélésünk szerint az igenis támogatandó jogalkotói célt kellően szolgálnák olyan tartalmú eljárás szabályok, amely *a)* kötelezővé teszik a felek jelenlétét a tárgyaláson, szűkítik a mulasztás kimentésének orvoslására nyitva álló eszközök körét; *b)* az alperesi érdemi ellenkérelem első tárgyaláson való előterjesztését – összhangban a kötelező megjelenéssel – kötelezővé teszik, a kereset megváltoztatásának esetét nyilvánvalóan kivéve; *c)* az alperesi ellenkérelem előadását követően nyomban, minden más cselekményt megelőzően előírják a bizonyítási indítványok megtételét, sőt akár az előkészítés során fellelhető bizonyítékok bemutatását is.

A bírósági meghagyás kibocsáthatóságával összefüggésben azt állapítottuk meg, hogy a bírósági meghagyás kibocsátható, ha az alperes az ellentmondás folytán kitűzött első tárgyalást elmulasztja, s újabb írásbeli védekezést nem terjeszt elő, valamint a per megszüntetésének nincsen helye, mert *ad 1)* a fizetési meghagyásnak történt ellentmondás nem a per folyamán tett cselekmény, így perbeli joghatása nincs; *ad 2)* az alperes a fizetési meghagyásnak való ellentmondást követően ismeri meg a keresetet a maga teljességében, amelyhez képest egy korábbi ellentmondás – mivel nem a kiteljesült keresetre vonatkozott – irreleváns. A fenti érvek tükrében szerintem az is irreleváns, hogy érdemi ellenkérelmet (védekezést) terjesztett elő a kötelezett-alperes, annak ténybeli alapjaival egyetemben a fizetési meghagyásnak történt ellentmondásban.

Kimutattuk, hogy a PK 172. állásfoglalást a 2/2009. PJE határozat csak annyiban haladta meg, amennyiben az érdemi védekezést nem tartalmazó, semmitmondó ellentmondás esetére tette lehetővé a bírósági meghagyás kibocsátását alperesi mulasztás esetére. Az alapul fekvő jogszabályok lényeges megváltozása miatt a 2/2009. PJE határozat felülvizsgálatát tartjuk indokoltnak. A mainál szigorúbb jogértelmezésre ad alapot, hogy ma az ellentmondásnak nem kell érdemi védekezést tartalmaznia, s a kereset is csak a felperes ténybeli kiegészítését követően válik teljessé, védekezésre alkalmassá. Ebből véleményünk szerint az következik, hogy függetlenül a fizetési meghagyás elleni ellentmondásban kifejtett védekezés érdemi vagy nem érdemi jellegétől, a bírósági meghagyás kibocsátható, ha az alperes a tényállításokkal kiegészített keresetre nem terjeszt elő új, önálló írásbeli védekezést. Ezt nem csak a kisértékű perekben, de az általános szabályok szerint folytatódó perekben is indokoltnak

látjuk, csakúgy ahogy a 2/2009. PJE határozat is általános érvennyel fogalmazta meg kötelező értelmezését.

A bírósági gyakorlat jelenleg kötelezően kibocsátandónak tartja a bírósági meghagyást, ha a törvényben írt feltételek technikailag megállnak. Megállapítottuk, hogy ezzel nem csak a jelenleg hatályos Pp. szerinti korábbi gyakorlattól tért el a jogalkalmazás, hanem az azt megalapozó Pp.(1911)-ben is megvolt, a bírói mérlegelést biztosító állásponttól. A bírói mérlegelés lehetőségének kiiktatása merevíti a rendszert, annak szükséges flexibilitása ellen hat.

A folytatólagos tárgyalás elmulasztására vonatkozóan: az általános szabályok adta keretekhez képest nem jelent minőségi újdonságot a folytatólagos tárgyalás kísértékű perekben főszabályként adott elhalaszthatatlansága, pontosabban elhalasztásának kivételes esetekre való szorítása. A kivételes körülmény meglétét a bíróságnak kell indokolnia. A szabály lényeges következményét abban látjuk, hogy sokkal egyértelműbbé teszi az eddigi kikövetkeztethető bírósági gyakorlatnál: a felek mulasztására és a bizonyítási teher sikertelenségére alapozott ítélet nem nagy fokban bizonyítatlan, így ezért nem hatályon kívül helyezendő.

A tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek általános értékelésére vonatkozó véleményünk: a kísértékű perek ma hatályos szabályai kevés ponton mutatnak eltérést az általános szabályokhoz képest. Kimutattuk, hogy a bírósági meghagyás kibocsáthatósága az első tárgyaláson csak látszatra azonos jelenség, a mögöttes jogszabályi alap viszont a kötelező megelőző fizetési meghagyásos eljárás és az annak való ellentmondás miatt eltér, kifejezett törvényi előírás biztosítja a bírósági meghagyás kibocsáthatóságát a kísértékű perben. A kötelezett a szubsztanciált követelésnek mond ellent a fizetési meghagyásos eljárásban, ezt követően a követelés csak individualizáltan, kiteljesedve fordulhat perré. A követelés teljes azonosságának hiánya arra enged következtetni, hogy a bírósági meghagyás kibocsátható, ha a szubsztanciált követelést ugyan vitatta a kötelezett, de az individualizált követelésre nem védekezett írásban. Jelentősebb eltérést mutat a folytatólagos tárgyalásra vonatkozó halasztást kivételes esetre szorító szabály, ahol a kivételes körülmények indokolása a bíróság feladata, s a jogszabály az általánoshoz képest sokkal világosabbá teszi, hogy a bíróság ilyen alapon hozott határozata nem lesz megalapozatlan, bizonyításának nagy terjedelmű kiegészítése miatt hatályon kívül helyezendő.

A további jogalkotási lépések kapcsán arra is rámutattunk, hogy igazságügyi statisztikai adatok gyűjtését kellene kezdeni a kísértékű perek időszerű befejezése

kapcsán, így az első ill. a folytatólagos tárgyaláson előlő perek számáról, hány tárgyalási alkalmat tart a bíróság átlagosan e perekben, egy éven belül ill. túl milyen arányban fejeződnek be ezek a perek, stb. Ha az ily módon gyűjtött statisztikai adatok indokolják, javaslatot tettem a tárgyalás elmulasztása jogkövetkezményeinek további szigorítására. Jogtörténeti tapasztalatokból kiindulva a felperesnek azt a kimentési lehetőségét látom korlátozhatónak, hogy a tárgyalás távollétében való megtartását kérje, egy ilyen módosítás szinte minden ponton érintené a ma hatályos általános jogkövetkezményeket és fokozná az eljárási fegyelmet. Ehhez igazodóan az alperesi perbebocsátkozási hajlandóságot fokozó előírások szigorítása is indokolt lenne.

A bizonyítási indítvány előterjesztésének szabályai kapcsán: a korabeli és a mai jogirodalom is egységesen az eljárás legfontosabb szakának tekinti a bizonyítást. A Pp.(1911) bár az egész tárgyalás folyamán felhozhatónak tartotta a bizonyítási indítványokat, a bíró kezébe tette annak lehetőségét, hogy perelhúzás miatt az indítványok figyelembe vételét megtagadja. A Pp. látszat szerint hasonló rendelkezést fenntartott, de az igazság kiderítésének kötelezettsége miatt a bírósági gyakorlat nem korlátozta a késedelmes bizonyítási indítványokat. 1995-től, majd 2000-től – az alapelvi fejezet és a fellebbezésben állítható tények körének újraszabályozásától – a bírósági gyakorlat úgy változott, hogy immár egyre szigorúbban korlátozza a késedelmesen felhozott bizonyítási indítványokat. Közzétett bírói gyakorlat ugyan nincs a kérdésben, de a régi eljárásjogunk alapjain megállapítottuk, hogy ha hivatalbóli bizonyítást engedne a törvény, akkor nem lehet helye a bizonyítást korlátozó szabálynak.

A kísértékű perek bizonyítási indítványozási szabályait áttekintve arra a következtetésre jutottunk, hogy a jogalkotó az írásbeli permodellre emlékeztető eshetőségi elvet kezdi visszacsempészni az eljárásjogba, s bizonyos szempontból még a Ptr.-nél is szigorúbb eredményre vezethet az elemzett szabály, mivel törvényesen csak egy alkalommal teszi lehetővé bizonyítás indítványozását. Megállapítottuk, hogy a szabályok az általa támogatott fél eljárási jogainak korlátozásán keresztül a beavatkozót is korlátozzák e nagyon fontos eljárási jogában. Zavarónak találtuk az első tárgyalási nap kimunkálatlan, a meglévő fogalmi készlettel konkuráló fogalmát, helyette világos eljárási menetrend lefektetését tartanám szerencsésnek. A különleges szabályok az olyan bizonyítási indítvány előterjesztését is kizárják, ami nem áll oksági összefüggésben az eljárás elhúzódásával, véleményem szerint ez túlzó eljárási szigorra vezethet. A bizonyítási indítvány korlátozása alóli kivételek vizsgálata kapcsán újfent a világosabb eljárási menetrend megállapítását tartottuk szükségesnek, a bonyolult, első

tárgyalási nap mesterkélt fogalmával operáló szabály helyett. A felek konszenzusán alapuló kivételnél megállapítottuk, hogy a felek egyirányú cselekménye a bíróságot csak részben köti, hivatalból köteles kizárni a bár konszenzusos, de a gondos pervitel követelményét sértő indítványt. Itt annak a véleményünknek adtunk hangot, hogy a felek közös kérelme esetén a bíróságot kötnie kellene e kérelemnek, mivel a felek konszenzusa az eljárás elhúzódását *ab ovo* kizárja e körben. Az önhiba hiányánál a *novum* alapú perújításhoz jobban igazodó szabályozást tartok szükségesnek, ha már a jogalkotó is ennek a perorvoslatnak az elkerülését tartotta szem előtt a kivétel képzésénél.

A keresetváltoztatás szabályai alapvető rendszerbeli hiba miatt véleményünk szerint nem alkalmasak a törvényalkotó egyébként nagyon helyes céljának az elérésére. Korábbi következtetéseink alapján arra kellett jutni, hogy a keresetváltoztatás ténye megszünteti a fél- és jogazonosságot a fizetési meghagyásos és a kisértékű peres eljárás között, ami viszont definíciós eleme a kisértékű eljárási forma alkalmazásának. Az eljárási formakényszer és az alperes eljárási jogbiztonsága viszont nem teszi lehetővé, hogy az azonosság megszűnését követően az eljárás a kisértékű perek szabályai szerint folytatódjék, így arra az általános szabályok lesznek irányadók. Ilyen tömeges eltérítési lehetőséget a jogalkotó nyilvánvalóan nem szándékozott hagyni, már csak azért sem, mert a keresetváltoztatás szabályait egyébként alaposan, árnyaltan dolgozta ki. Ezért ezt a jogi helyzetet egy újabb amellet szóló érvként kell felfogni, hogy a fizetési meghagyásos eljárással való összekötést megszüntetni lenne célszerű.

A viszontkeresettel kapcsolatban megállapítható, hogy a jogalkotó olyan évrre alapozta a viszontkeresetet korlátozó szabályokat, amelyek az irodalomból egyáltalán nem tűnnek ki, ismert statisztikai adatok indokoltságát nem támasztják alá. A korlátozó szabályok alkalmasak arra, hogy a jogirodalom által hangsúlyozott perökonómiai funkciót korlátozzák. A szabályok maguk némi fogalmi zavartól szenvednek a korábban már kifogásolt első tárgyalás fogalmával kapcsolatos jogalkotói bizonytalanság miatt, így célszerűbb volna a viszontkereset időbeli korlátját ténylegesen az alperesi perbebocsátáshoz kötni. A viszontkereset lehetőségét tipizáltam felperes által engedélyezett vagy nem engedélyezett főcsoportokra, utóbbin belül törvény által megengedett vagy bíróság által engedélyezhető alcsoportokra. A bíróság által engedélyezhető viszontkereset részletesebb vizsgálata során megállapítottuk, hogy az alperesnek kell igazolnia a kivételes indokok fennállását a felkészülési idő megadására irányuló kérelmével egyidejűleg, s még ekkor is van mérlegelési joga a bíróságnak.

Végül megállapítottuk, hogy bár a viszontkereset osztaná a keresetváltogatás jogi sorsát és eleve kizárná a kísértékű peres forma alkalmazhatóságát, de itt a jogalkotó kifejezett rendelkezése folytán nem követelendő meg a fizetési meghagyásos előzetes jogérvényesítés megléte ahhoz, hogy a kísértékű per szabályai továbbra is alkalmazhatók legyenek.

A beszámítási kifogás előterjeszthetőségét a jogalkotó a viszontkeresethez hasonlóan olyan indokok alapján korlátozza, amelyek a jogirodalomban eddig problémaként nem jelentkeztek, s statisztikai adatok itt sem támasztják alá a beszámítási kifogás *per se* perelhúzó jellegét. Maga a főszabály világos és jól értelmezhető, az alóla tett öt kivétel közül kettő az általános eljárási szabályok szerint a másodfokú eljárásban korlátozható beszámítási kifogással azonosak (elismert és később lejárt követelés). Az elismert követelés későbbi beszámíthatóságánál rámutattunk a részleges elismerés kérdéskörére, amikor a beszámítási kifogás engedélyezésének feltételei csak az elismert részben állnak fenn. A minősített okirattal bizonyítható követelések kapcsán azt mutattuk ki, hogy a beszámítási kifogás megengedésének nem feltétele, hogy valamennyi körülményt ilyen okirattal bizonyítson a kifogást tévő, hanem elegendő csak a követelés fennállását ezzel alátámasztani, más kérdésekben más bizonyítási eszközök is felajánlhatók. Ez azért nem sérti a szabad bizonyítás elvét, mert más törvényes úton az ilyen igény bármilyen bizonyítási eszközzel igazolható. A később felismert követelésnél kimutattuk, hogy a beszámítási kifogás megengedésének nem lehet gátja, ha a kifogást tévőnek kellő körültekintés mellett tudnia kellett volna a követelésről vagy annak esedékességéről. A bírósági mérlegeléstől függő esetben pedig a viszontkeresethez hasonlóan azt állapítottuk meg, hogy a kivételes körülményt az előterjesztőnek kell igazolnia, de a bíróság még ekkor is mérlegelheti a kifogás megengedését. Végül rámutattunk, hogy a törvény nem szabályozza az elkésett beszámítási kifogások jogi sorsát, célszerű volna olyan előírást adni, mely szerint ezeket a bíróság köteles figyelmen kívül hagyni.

A kísértékű perrel kapcsolatos perorvoslatok közül legjelentősebb a fellebbezés, mert érdemi eltérés e körben tapasztalható. Maguk a szabályok sem az elmélet sem a bíróságok számára nem újak, mert tartalmukban lényegében azonosak a kis perértékű ügyekben 2000-2009 között alkalmazott fellebbezési szabályokkal. A szabályok vizsgálata során megállapítottuk: jobbá tette a szabályozást a korábbi bizonytalan tartalmú definícióval szemben, hogy a kísértékű perek fogalmát az elsőfokú eljáráshoz kapcsolódóan – s nem az egyes esetekben bizonytalan vitatott pertárgyértékhez

igazodva – szabályozta a jogalkotó. A fellebbezés alapjának megjelölése kapcsán a bírósági gyakorlatból fakadóan rámutattunk annak lehetőségére, hogy a jogi képviselővel eljáró fél esetében a kellékek teljesítését fokozottan meg lehetne követelni. A fellebbezési kérelem és az arra hozható másodfokú határozat tartalma körében rámutattam, hogy az ítéletekkel szemben támasztott, az elmélet szerint abszolút törvényességi követelmény e körben csorbát szenved, mivel a nem lényeges eljárási szabálysértések orvosolatlanul maradnak. A másodfokú eljárásbeli keresetváltoztatás kapcsán vizsgáltuk a lehetséges eseteket és kimutattuk, hogy azok legtöbbje irreleváns, lényegében nem nyerhet alkalmazást. Korábbi álláspontunkon alapulva azt is megfogalmaztuk, hogy a kereset felemelése véleményünk szerint általános perré alakítja az eljárást. A másodfokú eljárásban előterjeszhető beszámítási kifogás kapcsán rámutattunk hogy nem a kisértékű perek korlátozó szabályai, hanem közvetlenül a fellebbezésre irányadó általános szabályok alkalmazandók. A másodfokú bíróság eljárása kapcsán a néhány eltérő szabályt elemezve arra jutottunk, hogy az igazolási határidő méginkább csökkenthető volna, akár ma is meglévő perbeli példák alapján; illetve hogy a tárgyalás tartására nyitva álló határidőnél akár kizárható is lenne annak lehetősége.

3. Válaszok a célkitűzésekre

Ezen általános és specifikus felvetéseket követően a dolgozat elején megfogalmazott céloknak próbálunk eleget tenni, az ottani kérdéseket próbáljuk „sommásan” megválaszolni.

(i) A kisértékű per szabályai biztosítják-e a gyorsabb elbírálást?

A jogalkotó számos módosítása alkalmas az eljárás gyorsabb lefolytatásának biztosítására, azonban a tárgyaláson való megjelenés szigorításával, a tárgyalás elhalaszthatóságának további korlátozásával fokozható a gyorsaság.

(ii) A rendelkezések egyszerűbbek-e az általános rendelkezéseknél?

A válasz egyértelmű nem. A kisértékű per szabályai sokkal formalizáltabban, korlátozóbban az általános szabályoknál, ami figyelembe véve a várhatóan leginkább érintett társadalmi rétegek jogismereteit, hátrányosan érintheti az ilyen személyek jogainak érvényesülését.

(iii) A kisértékű perek szabályai szervesen illeszkednek-e a perjogi szabályainkba?

A legtöbb ponton az illeszkedés megfelelő, de legalább két ponton súlyos zavarokat észleltünk. Egyrészt a fizetési meghagyással való összekötést nemcsak célszerűségi, de

dogmatikai okokból is szükségtelennek tartjuk, mert a keresetváltoztatás kapcsán nehezen feloldható logikai csapdát okoz. Másrészt az első tárgyalási nap gyökértelen fogalmát értelemzavarónak, ellentmondásosnak tartjuk, helyette az alperes perbebocsátkozásának tényleges említése sokkal célravezetőbbnek tűnne.

(iv) A kisértékű perek szabályai valóban kellően biztosítják-e az eljárási garanciák érvényesülését?

Általában véve – mivel csak tucatnyinál kevesebb ponton térnek el az általános szabályoktól – a kisértékű perek kellően biztosítják a peres felek eljárási jogait. A fizetési meghagyással való összekötés bizonyos esetekben felveti a törvényes bíróhoz való jog sérelmének lehetőségét.

(v) A kis értékű követelések európai eljárása szervesen illeszkedik-e a magyar perrendbe?

Az uniós jog szupremáciája figyelembe vételével is a kis értékű követelések érvényesítésére irányuló európai eljárás alkalmazásának törvényi feltételei adottak.

(vi) Vannak-e akadályai, s ha igen, hogyan bonthatók le, a kis értékű követelések európai eljárásának megfelelő, teljes körű érvényesülése elől?

Vannak az európai eljárás céljának teljes elérését akadályozó magyar jogszabályok, mint pl. a törvénykezési szünet alkalmazása, amelyek azonban az uniós jog szupremáciája miatt nem nyerhetnek alkalmazást. Ezek konkrét eljárásból való kiiktatása a bíróságok jogértelmezési feladata lesz mindig az egyedi ügyekben.

Függelék**I.(A) táblázat**

Az alkalmazásban állók havi bruttó és nettó átlagkeresete a nemzetgazdaságban (2001-2008)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
bruttó átlagkereset (Ft)	103 553	122 482	137 193	145 520	158 343	171 351	185 017	198 942
nettó átlagkereset (Ft)	64 913	77 622	88 753	93 715	103 149	110 951	114 282	122 047

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, (www.ksh.hu); rövidítve és szerkesztve a következő táblázatokból:
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tab2_01_25_01i.html;
http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/tab2_01_34_01i.html

I.(B) táblázat

A nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők egy főre jutó átlagos ellátása (2001-2008)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
átlagos összeg (Ft)	35 405	40 922	47 103	51 954	61 143	69 088	76 300	74 096

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal, (www.ksh.hu)

II. táblázat (A)

Első tárgyalás elmulasztása és jogkövetkezményei

<i>Mulasztás</i>	<i>Általános következmények</i>	<i>Kisértékű perbeli következmények</i>
<p>1.1. felperes-alperes nem jelenik meg, és a felperes nem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását</p> <p>1.2. felperes-alperes nem jelenik meg, de felperes megelőzően kérte a tárgyalás távollétében való megtartását</p> <p>1.3. felperes-alperes nem jelenik meg, de felperes megelőzően kérte a tárgyalás távollétében való megtartását és bírósági meghagyás kibocsátását</p>	<p>(1.1.) szünetelés [137. § (1) bek. b)]</p> <p>(1.2.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)]; (1.2.B) lehetőség szerint érdemben dönt]Pp. 136. § (4)] vagy (1.2.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(1.3) a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (2)]</p>	<p>(1.1.) a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p> <p>(1.2.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)]; (1.2.B) lehetőség szerint érdemben dönt]Pp. 136. § (4)] vagy (1.2.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(1.3.) a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (2)]</p>
<p>2. felperesi mulasztás</p> <p>2.1. felperes kérte, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van)</p> <p>2.2. felperes nem kérte, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van)</p>	<p>(2.1.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)]; (2.1.B) lehetőség szerint érdemben dönt]Pp. 136. § (4)] vagy (2.1.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(2.2.A) alperes kérelmére a bíróság a pert megszünteti [Pp. 136. § (1)]; (2.2.B) ha a megjelent alperes az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz, az eljárás szünetel [Pp. 137. § (1) bek. b)] (2.2.C) a jelenlévő alperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)]</p>	<p>(2.1.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)]; (2.1.B) lehetőség szerint érdemben dönt]Pp. 136. § (4)] vagy (2.1.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(2.2.A) alperes kérelmére a bíróság a pert megszünteti [Pp. 136. § (1)]; (2.2.B) ha a megjelent alperes az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz, a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)] (2.2.C) a jelenlévő alperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)]</p>
<p>3. Alperesi mulasztás (felperes jelen van)</p>	<p>3.1. a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (4)]. 3.2. a jelenlévő felperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)] 3.3. ha a jelenlévő felperes nem kéri az eljárás folytatását vagy nem tesz nyilatkozatot, az eljárás szünetel [Pp. 137. § (1) bek. b)]</p>	<p>3.1. a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (4)]. 3.2. a jelenlévő felperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)] 3.3. ha a jelenlévő felperes nem kéri az eljárás folytatását vagy nem tesz nyilatkozatot, a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p>

II. táblázat (B)

Folytatólagos tárgyalás elmulasztása és jogkövetkezményei

Mulasztás	Általános következmények	Kisértékű perbeli következmények
<p>1.1. felperes-alperes nem jelenik meg, és a felperes nem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását</p> <p>1.2.felperes-alperes nem jelenik meg, de felperes kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását</p>	<p>(1.1.) szünetelés [137. § (1) bek. b), 2/2009. PJE határozat 1.g]]</p> <p>1.2. a bíróság az esetleges meghagyást hatályában fenntartja [136/A. § (4)]; egyebekben ld.: 2.1. pont</p>	<p>(1.1.) a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p> <p>1.2. A bíróság az esetleges meghagyást hatályában fenntartja [136/A. § (4)]; egyebekben ld.: 2.1. pont</p>
<p>2. felperesi mulasztás</p> <p>2.1. felperes kérte, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van)</p> <p>2.2. felperes nem kérte, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van)</p>	<p>(2.1.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)];</p> <p>(2.1.B) lehetőség szerint érdemben dönt]Pp. 136. § (4)] vagy</p> <p>(2.1.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(2.2.B) ha a megjelent alperes az ügy tárgyalását nem kívánja, ~~illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz,~~ az eljárás szünetel [Pp. 137. § (1) bek. b)]</p> <p>(2.2.C) a jelenlévő alperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)]</p>	<p>(2.1.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)];</p> <p>(2.1.B) lehetőség szerint érdemben dönt]Pp. 136. § (4)] vagy</p> <p>(2.1.C) a tárgyalást kivételesen indokolt esetben halaszthatja el - az új határnap egyidejű kitűzésével -, ennek hiányában a tárgyalást berekeszti és a határozatot a rendelkezésre álló adatok alapján hozza meg. [Pp. 390. § (2)].</p> <p>(2.2.B) ha a megjelent alperes az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz, a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p> <p>(2.2.C) a jelenlévő alperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást kivételesen indokolt esetben halaszthatja el - az új határnap egyidejű kitűzésével -, ennek hiányában a tárgyalást berekeszti és a határozatot a rendelkezésre álló adatok alapján hozza meg. [Pp. 390. § (2)].</p>
<p>3. Alperesi mulasztás (felperes jelen van)</p>	<p>3.1. a bíróság a meghagyást hatályában fenntartja [136/A. § (4)]</p> <p>3.2. a jelenlévő felperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)]</p> <p>3.3. ha a jelenlévő felperes nem kéri az eljárás folytatását vagy nem tesz nyilatkozatot, az eljárás szünetel [Pp. 137. § (1) bek. b)]</p>	<p>3.1. a bíróság a meghagyást hatályában fenntartja [136/A. § (4)]</p> <p>3.2. a jelenlévő felperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást kivételesen indokolt esetben halaszthatja el - az új határnap egyidejű kitűzésével -, ennek hiányában a tárgyalást berekeszti és a határozatot a rendelkezésre álló adatok alapján hozza meg. [Pp. 390. § (2)].</p> <p>3.3. ha a jelenlévő felperes nem kéri az eljárás folytatását vagy nem tesz nyilatkozatot, a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p>

II. táblázat (C)

Első tárgyalás elmulasztása és jogkövetkezményei (Javaslat!)

<i>Mulasztás</i>	<i>Általános következmények</i>	<i>Kisértékű perbeli következmények</i>	<i>Mulasztás kisértékű perben</i>
<p>1.1. felperes-alperes nem jelenik meg, és a felperes nem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását</p> <p>1.2. felperes-alperes nem jelenik meg, de felperes megelőzően kérte a tárgyalás távollétében való megtartását</p> <p>1.3. felperes-alperes nem jelenik meg, de felperes megelőzően kérte a tárgyalás távollétében való megtartását és bírósági meghagyás kibocsátását</p>	<p>(1.1.) szünetelés [137. § (1) bek. b)]</p> <p>(1.2.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)]; (1.2.B) lehetőség szerint érdemben dönt [Pp. 136. § (4)] vagy (1.2.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(1.3) a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (2)]</p>	<p>(1.1.) a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p> <p><u>(1.2.) a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</u></p> <p><u>(1.3.) a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</u></p>	<p>1.1. felperes-alperes nem jelenik meg, és a felperes nem kérte a tárgyalás távollétében történő megtartását</p> <p>1.2. felperes-alperes nem jelenik meg, <i>felperes nem kérheti a tárgyalás távollétében való megtartását</i></p> <p>1.3. felperes-alperes nem jelenik meg, <i>felperes nem kérheti a tárgyalás távollétében való megtartását</i></p>
<p>2. felperesi mulasztás</p> <p>2.1. felperes kérte, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van)</p> <p>2.2. felperes nem kérte, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van)</p>	<p>(2.1.A) a bíróság megtartja a tárgyalást, meghallgatja a megidézett szakértőket és tanúkat [Pp. 136. § (4)]; (2.1.B) lehetőség szerint érdemben dönt [Pp. 136. § (4)] vagy (2.1.C) szükség esetén a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)].</p> <p>(2.2.A) alperes kérelmére a bíróság a pert megszünteti [Pp. 136. § (1)]; (2.2.B) ha a megjelent alperes az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz, az eljárás szünetel [Pp. 137. § (1) bek. b)] (2.2.C) a jelenlévő alperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)]</p>	<p><u>(2.1.) a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</u></p> <p>(2.2.A) alperes kérelmére a bíróság a pert megszünteti [Pp. 136. § (1)]; (2.2.B) ha a megjelent alperes az ügy tárgyalását nem kívánja, illetőleg nyilatkozatot egyáltalában nem tesz, a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)] (2.2.C) a jelenlévő alperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)]</p>	<p>2. felperesi mulasztás</p> <p><i>2.1. felperes nem kérheti, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van de nem tesz nyilatkozatot)</i></p> <p><i>2.2. felperes nem kérheti, hogy a tárgyalást távollétében is tartsák meg (alperes jelen van és nyilatkozik)</i></p>
<p>3. Alperesi mulasztás (felperes jelen van)</p>	<p>3.1. a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (4)]. 3.2. a jelenlévő felperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)] 3.3. ha a jelenlévő felperes nem kéri az eljárás folytatását vagy nem tesz nyilatkozatot, az eljárás szünetel [Pp. 137. § (1) bek. b)]</p>	<p><i>3.1. a bíróság meghagyást bocsát ki [Pp. 136. § (4)].</i> 3.2. a jelenlévő felperes kérelmére a tárgyalást lefolytatja, ha az érdemi döntés meghozatala nem lehetséges és újabb tárgyalás tartása szükséges a bíróság a tárgyalást elhalasztja [Pp. 136. § (4)] 3.3. ha a jelenlévő felperes nem kéri az eljárás folytatását vagy nem tesz nyilatkozatot, a bíróság a pert megszünteti [Pp. 390. § (3)]</p>	<p>3. Alperesi mulasztás (felperes jelen van)</p>

Irodalomjegyzék

- Béli Gábor: Magyar jogtörténet Az államalapítástól 1848-ig, JPTE ÁJK, Pécs, 1996. (Béli, 1996)
- Béli Gábor: Magyar jogtörténet Tradicionális jog, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 1999. (Béli, 1999)
- Bónis György-Degré Alajos-Varga Endre: A magyar bírósági szervezet és perjog története. Zala Megyei Bíróság és a Jogász Egylet Zala Megyei szervezete, Zalaegerszeg, 1996; 190-231. (Bónis-Degré-Varga, 1996)
- Csőke Andrea: A határokon átnyúló fizetésképtelenségi eljárások, HVG-ORAC, Budapest, 2008
- Fabinyi Tihamér: A Polgári Perrendtartás Törvénye és Joggyakorlata, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1931 (Fabinyi, 1931)
- M. Freudenthal, The Future of European Civil Procedure, vol 7.5 El. Journal of Comp. Law, (December 2003), <<http://www.ejcl.org/ejcl/75/art75-6.html>> (letöltve: 2009. december 14.)
- Gaár Vilmos: Bizonyítás, in: A Polgári Perrendtartás alapelvei, Budapest, Franklin Társulat 1914. (Gaár, 1914)
- Gáspárdy László: A polgári per elhúzásának szankciói de lege ferenda, Jogtudományi Közlöny 1983/1., 22-30.
- Gáspárdy László: Két perjogi reform, a pertartam rövidítés eltérő útjai, Jogtudományi Közlöny, 1983/11. 705-709.
- Gáspárdy László: A polgári eljárást elhúzó magatartás jogszabálytani és jogviszonyelméleti megközelítésben, Publ. Univ. Rerum Polytech. Miskolciensis, Series Juridica et Politica, Tom.I.; Miskolc, 1985, 165-190.
- Gáspárdy László: A polgári perek tartamát meghatározó tényezők rendszerének alapjai, Publ. Univ. Rerum Polytech. Miskolciensis, Series Juridica et Politica, Tom.II.; Miskolc, 1987, 103-130.
- Grád András: A Strasbourgi emberi jogi bírászkodás kézikönyve, Strasbourg Bt., Budapest, 2005. 688pp (Grád, 2005)
- Green Paper on A European Order For Payment Procedure and on Measures to Simplify and Speed Up Small Claims Litigation COM (2002) 746 (Zöld Könyv)
- Hajnik Imre: A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyesházi királyok alatt, Budapest, 1899. (Hajnik, 1899)
- Harsági Viktória: A fordítás szükségessége a határon átnyúló kézbesítés során, Magyar Jog 2010/3. 144-152.
- Haupt Egon: A polgári per gyors befejezésének eszközei a hatályos eljárási törvény alapján, Magyar Jog 2003/9. 546-552. (Haupt, 2003)
- Herczegh Mihály: Plósz Sándor törvényjavaslata a föllebvitelről a sommás eljárásban. Vélemény, Budapest, Pallas, 1890. 65pp (Herczegh, 1890)
- Herczegh Mihály: Magyar polgári törvénykezési rendtartás, Pest, IV. kiadás 1892. (Herczegh, 1892)
- Herczegh Mihály: Magyar sommás eljárás és fizetési meghagyás. Budapest, Franklin-Társulat, 1894, (Herczegh, 1894)
- Herédi Erika: A határokon átlépő fizetésképtelenségi eljárás megindítása az Európai Unióban, PhD értekezés, Pécs, 2007

- Kapa Mátyás: Realization of Law in the European Union, *Studia Iuridica Caroliensia* 3., Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2008. 89-93. (Kapa, 2008)
- Kapa Mátyás -Szabó Imre - Udvarý Sándor: A polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény magyarázata, Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2006 (Kapa-Szabó-Udvarý, 2006)
- Kapa Mátyás -Veress Emőd: Határozatok végrehajtása a határokon átívelő polgári és kereskedelmi ügyekben az Európai Unióban, Károli Ref. Egyetem, Budapest, 2009, 750pp (Kapa-Veress, 2009, 20-22.)
- Kengyel Miklós: Száz éves a sommás eljárásról szóló törvény, *Magyar Jog* 1993/10. 608-611, 608-609. (Kengyel, 1993)
- Kengyel Miklós: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben, Osiris, Pécs, 2003, 357pp
- Kengyel Miklós - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2009, 366pp. (Kengyel-Harsági, 2009)
- Magnus, Ulrich and Mankowski, Peter (eds.): *European Commentaries on Private International Law – Brussels I Regulation*, München, European Law Publishers, 2007, 852pp.
- Magyary Géza: A magyar polgári peres eljárás aaptanai, Franklin Társulat, Budapest, 1898. (Magyary, 1898)
- Magyary Géza: A perbeli beismerés, Budapest, Franklin Társulat, 1906. 251 pp. (Magyary, 1906)
- Máthé Gábor: A magyar burzsoá igazságszolgáltatási szervezet kialakulása 1867-1875, Akadémiai kiadó, Budapest, 1982, 240pp (Máthé, 1982)
- Meszlény Artur: Választott bíróság, Meghagyásos eljárás, in: *A Polgári Perrendtartás alapelvei*, Budapest, Franklin Társulat 1914, 316-319.
- Molnár Judit: A magyar fizetési meghagyásos eljárás története az 1952. évi III. törvény hatálybalépéséig, *Studia Iurisprudentiæ Doctorandorum Miskolciensium*, Tomus 6/2., 5-26., (Molnár, 2005)
- Németh János (szerk.): *Magyar Polgári Perjog*, Ligatura, Budapest, 1994, (Németh, 1994)
- Németh János (szerk.): *A Polgári Perrendtartás Magyarázata*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1999. (Németh, 1999)
- Nagy Adrienn: Az európai fizetéseképtelenségi eljárás az alanyok nézőpontjából, PhD értekezés (munkahelyi vitaanyag), Miskolc, 2010, 242pp.
- Névai László: A szocialista polgári eljárásjog alapvető elméleti kérdései, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1987, 349pp. (Névai, 1987)
- Névai László - Szilbereký Jenő (szerk.): *A polgári perrendtartás magyarázata*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1976 (Névai-Szilbereký, 1976)
- Ökröss Bálint: *A törvénykezés reformja*, Saját kiadás, Budapest, 1880, (Ökröss, 1880)
- Pallós Nikolettá: Az ésszerű idő követelménye és a Pp. XI. novellájának összefüggései, *Collega* 2009/1. (Pallós, 2009)
- Schadl György-Újlaki Tamás: A kettős jogi jelleg megnyilvánulása a polgári jogban: a beszámítás, *Jogtudományi Közlöny* 2010/5. 261-262. (Schadl-Újlaki, 2010)
- Stipta István: *A magyar bírósági rendszer története*, Debrecen, 1998; Szabó István: *Az igazságszolgáltatási rendszer a polgári Magyarországon*, Miskolci Egyetem Jogtörténeti Tanszék, Miskolc, 1997.

- Storme, Marcel (ed.): *Rapprochement du Droit Judiciaire de L'Union européenne/Approximation of Judiciary Law in the European Union*, 1994., Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1994., 225pp. (Storme-jelentés)
- Storme, Marcel: *More Voice, Less Print – Why Court Proceedings Should Become More Oral*; letöltve 2010. január 23. pp6.; <http://www.uv.es/coloquio/coloquio/ponencias/4moresto.pdf>
- Storskrubb, Eva: *What Changes Will European Procedural Harmonisation Bring?*, <http://www.iapl2009.org/documents/5EvaStorskrubb.pdf> (letöltve 2010. június 15-én)
- Storskrubb, Eva: *Civil Procedure and EU Law. An Area Uncovered*, Oxford University Press, Oxford, 2008, pp521 (Storskrubb, 2008)
- Tatics Péter: *Sommás eljárás – Végrehajtási eljárás (Új Döntvénytár VI. kötet)*, Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1912 (Tatics, 1912)
- Térffy Gyula: *A Polgári Perendtartás Törvénye és Joggyakorlata*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1927 (Térffy, 1927)
- Tóth Károly: *Polgári törvénykezési jog. Alapismeretek II. kötet*, Budapest, Hegedűs és Sándor Könyvkiadóhivatala, 1910, 460-466.
- van Rhee, C.H.: *Civil Procedure: A European Ius Commune? European Private Law 2000*, p 589-611.
- Varga István: *Úton az egységes európai peres eljárás felé? Észrevételek az első mérföldkönek szánt „Bagatell Rendelet”-hez*, *Európai Jog* 2008/5. 9-14. (Varga, 2008)
- Wopera Zsuzsa (szerk.): *Az Európai Unió polgári eljárásjoga*, Complex, Budapest, 2006.
- Wopera Zsuzsa: *Európai családjog*, HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2009, 274pp. (Wopera, 2009)
- Wopera Zsuzsa – Asztalos Zsófia (szerk.): *Egységesülő polgári eljárásjog Európában*, HVG-ORAC, Budapest, 2009, 261pp. (Wopera-Asztalos, 2009)
- Xandra E. Kramer: *A Major Step in the Harmonization of Procedural Law in Europe: the European Small Claims Procedure, Accomplishments, New Features and Some Fundamental Questions of European Harmonization*, Paper presented at XII. World Congress of Procedural Law 2007, Salvador http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1120742 (letöltve: 2009. június 2.)